

Contemporary Perspectives on Sociology in the West Region of Romania

Empirical Research in

Social Work and Sociology

ISSN 2668-3512
ISSN-L 2668-3512

Volume I, Issue 2

September 2019

TIMISOARA, ROMANIA

Empirical Research in Social Work and Sociology
Department of Social Work & Department of Sociology

Editor of the current issue:

Laurențiu Gabriel ȚÎRU

Phone: (+40) 0755 062 627 / E-mail: laurentiu.tiru@e-uvt.ro

Adress: Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233, Timisoara, Timis, Romania

Secretary of the current issue:

Sînziana PREDA

Phone: (+40) 0755 603 971 / E-mail: sinziana.preda@e-uvt.ro

Adress: Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233, Timisoara, Timis, Romania

ISSN 2668-3512

ISSN-L 2668-3512

Editura Universității de Vest
2019

Edited at West University of Timisoara
Department of Social Work & Department of Sociology

Editorial Board

Editor-in-Chief

Cosmin GOIAN, West University of Timisoara, Romania

Deputy Editor-in-Chief

Laurențiu ȚÎRU, West University of Timisoara, Romania

Associate Editors

Monika ALISCH, Fulda University of Applied Sciences, Fulda, Germany

Victor GROZA, Case Western Reserve University, Cleveland, Ohio, U.S.A.

Mona VINTILĂ, West University of Timisoara, Romania

Nicoleta NEAMȚU, Babeș-Bolyai University, Romania

Ulrich PAETZOLD, Brandenburg University of Technology, Cottbus - Senftenberg, Germany

Viren SWAMI, Anglia Ruskin University, Cambridge, UK

Rosella TOMASSONI, Università degli Studi di Cassino, Folcara, Italy

Melania POPA-MABE, University of South Carolina, South Carolina, USA.

Mihai - Bogdan IOVU, Babeș-Bolyai University, Romania

Managing Editors

Dănuț Sorin BĂLĂUȚĂ, West University of Timisoara, Romania

Editorial Board

Dănuț Sorin BĂLĂUȚĂ, West University of Timisoara, Romania

Carmen BĂRBAT, West University of Timisoara, Romania

Andreea BÎRNEANU, West University of Timisoara, Romania

Venera BUCUR, West University of Timisoara, Romania

Simona DABU, West University of Timisoara, Romania

Theofild LAZĂR, West University of Timisoara, Romania

Alexandru NEAGOE, West University of Timisoara, Romania

Patricia RUNCAN, West University of Timisoara, Romania

Carmen STANCIU, West University of Timisoara, Romania

Mihaela TOMIȚĂ, West University of Timisoara, Romania

Loredana Marcela TRANCĂ, West University of Timisoara, Romania

Florina Luiza VLAICU, West University of Timisoara, Romania

Elisabeta ZELINKA, West University of Timisoara, Romania

Contents

Editorial	3
Practicile HR din perspectiva angajaților: studiu de caz organizații publice din județul Timiș	5
<i>Dara AVRAM</i>	
Copiii și dependența de tehnologie	28
<i>Alexandra DINUȚ</i>	
Delincvența juvenilă în județul Timiș	45
<i>Adriana Mădălina LAZĂR</i>	
Studentul Erasmus: sociologia unei experiențe internaționale .	80
<i>Denisa Adelina BUCSAI</i>	
Percepția și reprezentările studenților de la Universitatea de Vest din Timișoara asupra coaching-ului/consilierii de dezvoltare profesională și personală	99
<i>Carina -Denisa MICLĂUȘI</i>	
Calitatea vieții copiilor cu autism de la Casa Faenza din Timișoara (jud. Timiș)	119
<i>Mark FEKETE</i>	
Tatuajul feminin, o perspectivă contemporană. Studiu de caz urban	144
<i>Veronica MUHA</i>	

Editorial

Laurențiu Gabriel ȚÎRU¹

Dacă ar fi să definim printr-un singur cuvânt peisajul cercetării din domeniul științelor sociale, mai ales sociologie și asistență socială, acesta ar fi MOZAIC. Dinamica societății și infinitatea de subiecte și abordări creează o un spațiu larg pentru manifestarea creativității și imaginației științifice. Revista Empirical Research in Social Work and Sociology se încadrează în acest spațiu fiind o formă de manifestare științifică pentru tinerii absolvenți și cercetători la început de drum. Pe măsură ce va deveni o prezentă constantă în lumea academică cu siguranță va putea fi interesantă și pentru cercetătorii cu experiență.

Numărul 2 al revistei are o tematică deschisă incluzând teme de sociologia organizațiilor (Practicile HR din perspectiva angajaților: studiu de caz organizații publice din județul Timiș), sociologia comunicării și a mass media (Copiii și dependența de tehnologie) sau subiecte mai specifice: Delincvența juvenilă în județul Timiș, Studentul Erasmus: sociologia unei experiențe internaționale, Percepția și reprezentările studenților de la Universitatea de Vest din Timișoara asupra coaching-ului/consilierii de dezvoltare profesională și personală sau Calitatea vieții copiilor cu autism de la Casa Faenza din Timișoara (jud. Timiș).

O perspectivă oarecum exterioară domeniului științelor sociale dar cu atât mai interesată domeniul nostru ne-a oferit-o tână doctorandă, Veronica Muha cu un studiu privind tatuajul feminin dintr-o, o perspectivă contemporană.

Reiterez invitația de a folosi și această platformă de comunicare științifică prin trimiterea spre publicare a studiilor din domeniile sociologiei și asistenței sociale. Vă așteptăm să consolidăm împreună un reper al cercetării din științele sociale din Universitatea de Vest din Timișoara.

Laurențiu Gabriel ȚÎRU
Editor of the current issue

¹ West University of Timisoara, Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233, Timisoara, Timis, Romania;
E-mail: laurentiu.tiru@e-uvt.ro

Practicile HR din perspectiva angajaților: studiu de caz organizații publice din județul Timiș

Dara AVRAM¹

Abstract

Tema lucrării se intitulează: „Practicile HR din perspectiva angajaților: studiu de caz organizații publice din județul Timiș”. Lucrarea de față își propune să urmărească practicile HR utilizate în organizațiile publice din județul Timiș și măsura în care acestea sunt aplicate din punctul de vedere al angajaților. Motivul alegerii acestei teme provine din dorința proprie de a acumula cunoștințe în ceea ce privește domeniul resurselor umane, acesta fiind un domeniu de mare interes, luând amploare în ultimii ani atât la nivel național, cât și la nivel internațional.

Keywords: practici HR, organizații, resurse umane, motivație.

Introducere

În România, departamentul de resurse umane este unul dintre cele mai importante subdiviziuni organizatorice. Pentru obținerea informațiilor indispensabile studierii temei, a fost elaborat un instrument de cercetare sub formă de chestionar, compus din 4 dimensiuni evidențiind măsura în care practicile HR sunt aplicate, așteptările pe care un angajat le are de la organizații în general, precum și sursele prin care angajații obțin informații despre o organizație. Acest instrument de cercetare a fost aplicat în organizațiile publice din județul Timiș cu excepția administrațiilor publice mici (consilii locale din mediul rural), chestionarii fiind angajații organizațiilor publice.

În ultimii ani, interesul pentru domeniul managementului resurselor umane a fost evident. Această tendință este valoroasă și în România. Se pot observa îmbunătățiri în domeniul cercetării managementului resurselor umane și, de asemenea, în practică. Numărul mare de articole, cărți, seminarii și conferințe din domeniul managementului resurselor umane, relevă importanța academică a domeniului (Marinaș, Puia, 2009, 378).

Extinderea resurselor umane este un proces complicat care este tratat atât la nivel național cât și la nivel internațional (Caramete, 2003, 65).

¹ West University of Timisoara, Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233, Timisoara, Timis, Romania;
E-mail: dara.avram97@e-uvt.ro

În ceea ce privește practicile HR, la nivel național, se remarcă organizațiile care au înțeles faptul că principala resursă strategică este reprezentată de resursele umane. În ultimii ani în România, interesul pentru managementul resurselor umane a devenit o tendință importantă. Studiile anterioare au demonstrat că importanța managementului resurselor umane a fost evaluată la sfârșitul secolului trecut, totuși managementul resurselor umane în organizațiile publice nu a beneficiat de o atenție sporită precum cel din sectorul privat. Statul, autoritățile și instituțiile joacă un rol semnificativ în îndeplinirea nevoilor cetățenilor. (Raudeliūnienė, Meidutė-Kavaliauskienė, 2014, 719).

Resursele umane sunt primordiale atunci când vine vorba de realizarea obiectivelor unei instituții publice (Cenuser-Panczel, Muscalu, 2015, 135).

Îmbunătățirea procedurilor utilizate în departamentul de resurse umane din sectorul public este într-un proces continuu și constant (Raudeliūnienė, Meidutė-Kavaliauskienė, 2014, 719). Sectorul public reprezintă un loc esențial în funcționarea sistemului de stat (Cenuser-Panczel, Muscalu, 2015, 134).

Eficiența administrației este strâns legată de resursele umane, astfel instituțiile publice trebuie să treacă printr-un proces de modernizare, optimizând managementul resurselor umane prin creșterea eficienței persoanelor și prin îmbunătățirea performanței acestora (Yahiaoui, Anser, Lahouel, 2015, 1).

Având în vedere complexitatea administrației publice, activitățile, responsabilitățile, structurile și obiectivele acesteia, rolul funcționarilor publici în progresul și modernizarea sistemului public este vital (Cenuser-Panczel, Muscalu, 2015, 134).

În ultimii ani, organizațiile s-au concentrat pe dezvoltarea resurselor umane și pe sistemele de management care le permit să își atingă obiectivele strategice. Succesul acestor sisteme este dat de cultura, filosofia și mentalitatea oamenilor din organizație (Bercu, Bedrule Grigoruță, 2012, 451).

În concluzie, studiul de față explorează practicile HR analizând măsura în care acestea sunt aplicate în organizațiile publice din județul Timiș, cu excepția administrațiilor publice mici (consilii locale din mediul rural). Sursa folosită pentru tabelele și graficele din lucrare este reprezentată de datele propriei cercetări.

1. Cadrul conceptual și teoretic

1.1. Generalități ale managementului resurselor umane

Managementul resurselor umane înfățișează activitatea organizațională, care pentru îndeplinirea atât a scopurilor organizaționale, cât și personale, acceptă utilizarea angajaților într-un mod eficient. (Marinescu, 2012, 31).

1.2. Concepte, definiții, resursa umană

Conceptul de „management al resurselor umane” este privit din două perspective de către autori, care consideră conceptul ca fiind greu de definit. Conceptul este utilizat atât pentru a prezenta activitățile resurselor umane care se desfășoară într-o organizație, cât și pentru a desemna *abordarea particulară* a conducerii și a administrării resurselor umane din cadrul unei organizații (Torrington, Hall, Taylor, 2008).

Viorel Lefter consideră că: „managementul resurselor umane este un concept de largă cuprindere care se referă la filosofia, la politicile, procedurile, practicile, cu ajutorul cărora sunt conduși angajații. Managementul eficient al resurselor umane este esențial pentru succesul întreprinderii. Atunci când resursele umane sunt neglijate sau conduse necorespunzător, organizația încetează de a mai fi prosperă și poate chiar să regreseze” (Lefter, 1999,13).

Ovidiu Nicolescu propune definiția următoare: „managementul resurselor umane reprezintă o disciplină managerială, o componentă deci a științei managementului, ce se ocupă de studiul proceselor și relațiilor manageriale care se referă nemijlocit la resursele umane ale firmei, cu descoperirea legităților care le guvernează, și cu conceperea de metode, tehnici, proceduri, reguli etc., în vederea dimensionării, previzionării, asigurării, utilizării, motivării și dezvoltării eficace a resurselor umane, subordonată amplificării competitivității firmei” (Nicolescu, 2004, 56).

Managementul resurselor umane în organizațiile publice conține un proces care este influențat de factori interni și de factori externi, cu scopul de a crea o relație armonioasă între organizații și angajați (Muscalu, Cenuser-Panczel, 2015, 135).

Resursele umane sunt considerate a fi resursa vitală a unei organizații, ele asigurând prezența, evoluția dar și succesul competițional al acestora (Manole, 2006, 11).

Resursele umane sunt esențiale în realizarea scopurilor unei organizații publice, având în vedere faptul că managementul public determină performanțele la nivelul administrației publice și implicit ale funcționarilor publici. (Muscalu, Cenuser-Panczel, 2015, 135).

Resursa strategică cea mai importantă în cadrul unei organizații este reprezentată de către oameni (Marinescu, 2012, 35).

Omul trebuie tratat cu respect oricare ar fi poziția acestuia într-o întreprindere deoarece acesta nu reprezintă doar o componentă a factorilor productivi. (Novac, 2003, 5).

Deși până în a doua perioadă a secolului XX angajații erau considerați ca fiind „forța de muncă”, aceștia reprezintă în ultimii 50-60 de ani elementul primordial în evoluția organizației (Marinescu, 2012, 35).

Specialiștii din întreaga lume reliefează particularitățile resurselor umane la nivelul organizației:

- a. în cadrul organizațional, resursele umane înfățișează cea mai importantă investiție, rezultatele acestora putând fi observate în timp;
- b. cele mai complicate decizii manageriale sunt prezente în cadrul domeniului resurselor umane;
- c. potențialul uman reprezentat de către resursele umane, necesită înțelegere, motivare și antrenament;
- d. capacitatea de a cunoaște și de a înfrânge limitele proprii reprezintă unicitatea resurselor umane;
- e. factorul de timp marchează profund resursele umane care este indispensabil pentru schimbarea mentalităților sau a comportamentelor;
- f. factorul de timp marchează profund resursele umane care este indispensabil pentru schimbarea mentalităților sau a comportamentelor;

1.3. Resursele umane în organizațiile publice

Managementul public desemnează regulile și principiile sistemului informațional din organizațiile publice dar și caracteristicile procesului de culegere, stocare, prelucrare a datelor din cadrul instituțiilor administrative. În sectorul public, managementul resurselor umane este semnificativ, prin urmare, atenția este focalizată către procesele de recrutare, selecție, promovare și motivare a angajaților din organizațiile publice. (Androniceanu, 1999, 16).

1.3.1. Delimitări conceptuale. Definiții

În toate sectoarele societății, organizația este o entitate impunătoare. Organizația publică poate fi definită ca fiind o organizație aflată sub stăpânirea statului (Băcanu, 2008, 19).

Organizația publică dispune de autonomie în luarea deciziilor, acționând totodată asupra resurselor deținute cu scopul de a îndeplini nevoile sociale (Stanciu, 2011, 16).

Richard Stillman înregistrează câteva definiții propuse de către specialiștii americani, prin urmare pentru John Corson și pentru Joseph Harris, administrația publică poate fi definită ca fiind o activitate prin intermediul căreia guvernul își îndeplinește obiectivele și scopurile (Marin, 2009, 188).

Ideea de „poziție publică” este clarificată de către V. Prisacaru în lucrarea „Funcționarii publici” ca fiind un ansamblu de responsabilități, sarcini și competențe stabilite în mod legal, în interiorul unui serviciu public pentru ca funcționarii publici să satisfacă interesele generale la societății (Prisacaru, 2004, 34).

1.3.2. Caracteristicile organizației publice

Organizațiile publice pot fi structurate ca fiind: persoane juridice înființate de către administrația publică având obiectivul de a îndeplini un interes general, la fel ca niște persoane juridice; statul le acordă resurse financiare care trebuie folosite într-un mod cât mai eficient; organizațiile urmăresc să schimbe locul în care acționează astfel încât să onoreze funcția deținută, atât la nivel microsocial prin îndeplinirea nevoilor sociale ale societății, cât și la nivel macrosocial prin realizarea politicilor publice; în urma procesului de descentralizare, se remarcă sporirea substanțială a instituțiilor publice locale, puterea se mută din centru către periferie. (Stanciu, 2011, 21-26).

Sistemul instituțional național din România se poate rezuma astfel: instituțiile și autoritățile statului român, instituțiile administrației publice centrale, instituțiile administrației publice locale, partide politice, syndicate-patronate, asociații și fundații, mass-media (organizații ale societății civile românești) (Popescu, 2002, 63).

1.3.3. Resursele umane și administrația publică din România

Resursele umane se află într-un punct problematic în sistemul public din România deoarece activitățile care sunt specifice acestor tipuri de organizații, nu au rezultate competitive atâta timp cât persoanele care le pun în acțiune nu dețin: moralitate, responsabilitate, sinceritate; aceste calități profesionale fiind extrem de importante pentru funcționarii publici care interacționează cu publicul (Muscalu, Cenuser-Panczel, 2015, 135).

Întegrarea în Uniunea Europeană a României înseamnă adaptarea acesteia la condițiile privind nivelul de pregătire și dezvoltare a resurselor umane solicitate la nivel internațional (Morariu, 2011, 316).

Un serviciu public modern are nevoie o schimbare în cultura organizațională, trecând la managementul resurselor umane de la managementul personalului prin modernizare (Morariu, 2011, 316).

Problema conducerii în administrația publică a dat naștere unor dezbateri iar de cele mai multe ori instituțiile publice au fost considerate ca fiind incapabile să aplice și să promoveze un stil de conducere de succes, în comparație cu organizațiile private (Hintea, 2007).

Atât conducerea cât și dezvoltarea organizațională trebuie să fie în centrul atenției în administrația publică din România (Morariu, 2011, 316).

Organizațiile din România au înțeles faptul că resursele umane reprezintă principala lor resursă strategică și că trebuie manageriate precum o investiție, nu doar ca un cost. Companiile românești iau măsuri pentru creșterea nivelului de motivare între angajați, asigurarea condițiilor de lucru adecvate, munca în echipă și dezvoltarea profesională și personală, managementul talentului sunt doar câteva dintre modurile prin care organizațiile din România atrag dar și mențin angajații iar companiile pun accent pe

nevoia unui nivel înalt de calificare a specialiștilor în resurse umane pentru a pune în aplicare principiile managementului resurselor umane în interiorul organizațiilor acestora (Marinaș, 2009, 378-379).

La nivelul întregului glob devine esențială eficiența în sectorul public. Resursele umane din organizațiile publice sunt nevoite să dezvolte abilități noi și să posede competențe noi pentru că obiectivele și tehnicile folosite de către acestea evoluează într-un mod continuu (Muscalu, Cenuser-Panczel, 2015, 135).

Principalele probleme apărute în România la nivelul de dezvoltare a funcției publice sunt: diminuarea resurselor umane în sectorul bugetar, pentru că efectul central al crizei economice este una dintre problemele cu care administrația publică locală românească se înfruntă; sistemul de salarizare și aplicarea deficitară a tipurilor de motivare privitor performanța resurselor umane (Profiroiu, Tudorel, Profiroid, 2009, 13). Scăderea sau stagnarea performanței profesionale reprezintă efectul lipsei motivației, a transparenței salariilor; lipsa departamentului de resurse umane din sectorul public și dezvoltarea slabă a acestora, precum în primăriile din mediul rural; existența unui număr foarte mic de traineri care pot aduce informații adiționale în domeniile instituțiilor publice; imaginea greșită a funcționarilor publici și a instituțiilor publice reprezintă efectul percepției cetățenilor asupra corupției (Aguilar, Galindez, Velasco, 2005).

1.3.4. Funcționarul public

Funcționarii publici sunt persoanele care dețin o funcție publică în cadrul organizațiilor publice (Muscalu, Cenuser-Panczel, 2015, 135).

Funcționarul public este, de asemenea, persoana care prestează continuu o activitate, având ca scop asigurarea funcționării permanente a unui serviciu public. (Androniceanu, 1999, 181).

În România, funcționarul public este privit într-un mod negativ. Această percepție este susținută de către următoarele aspecte: promovarea bazată pe relații, cum ar fi nepotismul sau preferințele, gradul de corupție la nivelul șefului, din cauza faptului că șeful este privit ca fiind incorect, nemulțumirile față de veniturile dobândite, descurajarea inițiativelor prin nepromovarea ideilor angajaților, comportamentul publicului prin nefolosirea regulilor de conduită în public (Morariu, 2011, 319).

1.4. Practicile HR din organizațiile publice

1.4.1. Recrutarea

Recrutarea personalului poate fi definită ca fiind: „procesul de căutare, de localizare, de descoperire și de a ademeni potențiali candidați, din care vor fi alese persoanele apte, și care dețin însușirile profesionale care se potrivesc în cea mai mare parte atât posturilor vacante actuale dar și viitoare” (Manolescu, 2001, 266).

Procesul de recrutare semnifică totalitatea acțiunilor folosite de o organizație pentru a atrage candidații potriviți în vederea ocupării unui post vacant; cu alte cuvinte recrutarea reprezintă acea activitate de a identifica dar și de a atrage persoanele care dețin experiența, motivația și calitățile necesare care se suprapun cerințelor posturilor vacante (Marinescu, 2012, 122).

Uneori recrutarea este considerată a fi o „achiziție de talente” pentru a scoate în evidență cât de necesar este resursa umană în organizațiile de succes (Daft, Marcic, 2008, 298). Planul de recrutare (Armstrong, 2003, 336) trebuie să includă: numărul de angajați și categoriile pentru a complini deficitul de personal, surse de candidați: universități, anunțuri în publicații de specialitate etc, planuri pentru a utiliza diferite surse precum: angajarea persoanelor cu dizabilități (Marinescu, 2012, 125-126).

Sursele de recrutare pot fi de două feluri: interne și externe. Ambele surse sunt utilizate deoarece cresc oportunitățile de a găsi candidați competitivi (Manole, 2006, 110).

Avantajele utilizării surselor interne: competențele persoanei din organizație care ocupă postul sunt foarte bine cunoscute de către organizație, procesul de selecție este realizat într-un timp mult mai scurt, procesul de recrutare nu este costisitor, motivarea angajaților crește fiindcă șansele de promovare sunt încurajatoare; (Manole, 2006, 110-111), sentimentul de loialitate este mult mai mare față de organizație (Băcanu, 2008, 196).

Dezavantajele utilizării surselor interne: posibilitatea apariției favoritismelor, existența posibilității de a promova un angajat care să nu fie pregătit pentru noul post oferit (Manole, 2006, 111), frânează infuzia de „suflet proaspăt” și „idei noi”, apariția posturilor vacante într-un mod continuu (Băcanu, 2008, 196). Recrutarea externă face apel la sursele existente din exteriorul organizației.

Printre avantajele recrutării externe se numără: introducerea unor idei noi în organizație, angajații proveniți din exteriorul organizației sunt obiectivi comparativ cu persoanele din interiorul organizației (Manole, 2006, 110-111), baza de recrutare este mult mai mare (Băcanu, 2008, 196).

Dezavantajele recrutării externe sunt următoarele: recrutarea este mai costisitoare, integrarea persoanei pe post este mai mare, potențialii candidați din interior se simt nemulțumiți (Băcanu, 2008, 196).

Persoana care urmează să dețină un post într-o organizație publică trebuie să fie aleasă pe baza unei competiții corecte. Set de reguli privind recrutarea și selecția funcționarilor publici: informațiile despre post să fie accesibile tuturor candidaților, candidații să fie tratați în mod egal pe tot parcursul selecției, tehnicile de selecție utilizate să fie adecvate și aplicate tuturor candidaților.

Pentru ca aceste reguli să fie puse în aplicare, este necesar să se asigure următoarele aspecte: publicitatea, recunoașterea posturilor vacante, atât obiectivitatea, cât și corectitudinea selecției, alegerea persoanelor care au competențele necesare postului

scos la concurs, șansa de a demonstra că procesele de recrutare și selecție au fost aplicate corect (Marin, 2009, 217).

1.4.2. *Selecție*

Acțiunea prin care organizația alege persoana sau persoanele potrivite pentru postul vacant, poartă denumirea de *selecție* (Manole, 2006, 112).

„Selecția personalului este acea activitate a managementului resurselor umane care constă în alegerea, potrivit unor anumite criterii, a celui mai competitiv sau mai potrivit candidat pentru ocuparea unui anumit post” (Belanger, 1983, 83). Scopul procesului de selecție este acela de a-i dobândi pe acei angajați care au cele mai multe șanse de a îndeplini obiectivele organizației dar și pe cele individuale.

Conform teoriei și practicii manageriale, procesul de selecție are loc în numeroase faze, după cum urmează: alegerea preliminară a candidaților, completarea unei cereri pentru angajare, interviul de angajare, testarea de angajare, examinarea referințelor, examenul medical, interviul de final, decizia pentru angajare, instalarea pe post (Manole, 2006, 114-115).

Cele mai frecvente modalități de selecție utilizate sunt: utilizarea cererii de angajare, angajarea bazată pe interviuri, angajarea în urma rezultatelor obținute în cadrul examenului de selecție.

După fiecare fază, câțiva dintre candidați vor fi eliminați (Manole, 2006, 116). Selecția este un element component a activității de management a resurselor umane și folosește metode precum: obținerea de informații despre candidați, identificarea persoanelor potrivite care să răspundă cerințelor, alegerea candidatului potrivit (Marinescu, 2012, 143).

Eficiența procesului de selecție este verificată în momentul în care persoanele alese au făcut față cu brio responsabilităților postului (Dessler, 2010, 428). În continuare sunt prezentate 10 recomandări pentru sustenabilitatea în recrutare și selecție:

- a. Procese fără hârtie: utilizarea tehnologiei pentru reducerea birocrăției. Activitățile legate de recrutare, deseori desfășurate în mod frecvent pe cale electronică, includ posturile vacante publicitare, scrisori de ofertă, contracte de muncă etc;
- b. Tehnologie de reducere a călătoriei: nevoia de interviuri față în față se schimbă, deoarece tehnologia permite o comunicare mai bună la distanță prin utilizarea teleconferințelor și videoconferințelor;
- c. Interviurile verbale: stabilirea interviului și modul în care acesta se desfășoară va crea o impresie puternică asupra candidaților;
- d. Recrutarea din interior: crearea unei organizații care își dezvoltă proprii angajați oferă oportunități sporite de creștere personală;
- e. Recrutarea din exterior: crearea unei organizații care își dezvoltă proprii angajați oferă oportunități sporite de creștere personală;

- f. Competențe de sustenabilitate: multe organizații recrutează sau selectează persoane care vor fi campioni de sustenabilitate în organizația lor; totuși, mulți manageri și chiar recrutorii înșiși nu sunt conștienți de abilitățile tehnice pe care le caută;
- g. Flexibilitatea pentru a încuraja diversitatea candidatului: asigurați-vă că anunțurile de locuri de muncă sunt în mod corespunzător scrise și plasate pentru a apela la o gamă variată de candidați iar apoi oferiți flexibilitate pentru întâlnirile personale;
- h. Angajamentul comunității: analizați ce bine poate organizația să facă pentru o comunitate, aproape sau îndepărtată, inclusiv prin intermediul programelor existente de implicare în comunitate sau de parteneriat;
- i. Inducția/concluzia demonstrează sustenabilitate: atunci când un nou angajat este introdus în organizație, utilizați cele mai bune practici de sustenabilitate pentru a prezenta așteptările organizației;
- j. Monitorizarea obiectivelor de durabilitate: dacă se dorește o schimbare, măsurarea oferă ocazia de a evalua starea, de a evalua progresul și de a revedea meritele unui program de sustenabilitate. (Jepsen, Grob, 2015, 166-167)

1.4.3. Motivare

Motivarea funcționarilor publici este cea mai controversată temă. Funcționarii publici sunt de părere că reprezentanții sistemului administrativ din România pun prea puțin accentul pe motivare. (Androniceanu, 1999, 208)

Motivarea reprezintă cel mai important factor în salarizarea unui funcționar public iar dacă se produc nedreptăți, idea de recompensă poate produce demotivarea și demoralizarea funcționarului public. (Manole, 2006, 318)

Salarizarea constituie semnul managerului către angajați referitor la contribuția lor asupra organizației. Prin urmare, salariul este și o recunoaștere a valorii funcționarului, nu doar o sursă de venit. (Manole, 2006, 319)

În sistemul administrativ din România, metodele de motivare abordate sunt următoarele: oferirea unui salariu generos, avansarea în funcție/post, promovarea indicatorilor de performanță. (Androniceanu, 1999, 209)

În urma numeroaselor cercetări efectuate, au fost descoperite cinci grupuri de factori care influențează motivația: factorii materiali (salarii, prime), factorii de recunoaștere (mulțumiri, cadouri nominale, mai multă responsabilitate și autoritate, implicare în luarea deciziilor, premii de stat, oportunități de carieră), factorii de auto-exprimare (posibilitatea de realizare a unei munci interesante, abilitatea de a se îmbunătăți în mod constant prin: cursuri, curs de calificare, rotație, stagii sau misiuni), factorii sociali (un stil de leadership adecvat, un climat psihologic bun, evenimente de divertisment sau timp liber, organizarea muncii în echipă, atenția managerului, conversații informale), factorii de

securitate (condiții de muncă adecvate, locuri de muncă echipate, asigurări sociale dar și asigurări). (Raudeliūnienė, Meidutė-Kavaliauskienė, 2014, 723)

În ceea ce privește sectorul public, pot fi distinse următoarele mijloace de motivare: asigurări sociale, condiții de muncă corespunzătoare, locuri de muncă bine echipate, abilitatea de a îmbunătăți în mod constant (formare, cursuri de calificare, rotație, stagii, misiuni), atenția șefului și convorbiri informale, stil adecvat de conducere, climat psihologic bun, abilitatea de a lucra o muncă interesantă și responsabilă, organizarea echipei de lucru, implicarea în procesul decizional, mulțumiri, salariu, oportunități de carieră, mai multe responsabilități și autoritate, timp liber sau evenimente de divertisment, alocare premii, plata pe o singură dată prescrisă de guvern, premii de stat, bonusuri, cadou nominal. (Raudeliūnienė, Meidutė-Kavaliauskienė, 2014, 725)

1.4.4. Promovare

Promovarea profesională este procesul prin care un angajat trece dintr-o funcție în alta, într-un mod ascensiv (Novac, 2003, 52).

Totodată promovarea reprezintă și procesul prin care unui angajat i se oferă un loc de muncă situat pe o treaptă ierarhică superioară sau grade în cadrul aceleiași post (Stanciu, 2011, 142).

Criteriile de promovare includ: studiile, vechimea în muncă, postul deținut anterior, calitățile individuale (Stanciu, 2011, 142).

Următoarele trei tendințe se manifestă atunci când sunt utilizate criteriile de promovare:

Promovarea pe baza vârstei și a vechimii în muncă, tendință care pune preț pe experiență. Această abordare creează tensiuni în rândul personalului tânăr. Numărul organizațiilor care se concentrează asupra procesului de promovare prin vârstă și vechime este într-o continuă scădere (Novac, 2003, 52).

Promovarea de baza rezultatelor obținute, este tendința prin care folosirea criteriilor de promovare pot fi verificate. Această promovare stimulează personalul, în sensul în care sarcinile sunt îndeplinite la un nivel înalt (Novac, 2003, 52).

Promovarea pe baza potențialului profesional, această tendință pune accentul pe cunoștințele, calitățile, aptitudinile angajatului. Sunt promovați angajații care au simțul previzional, capacitatea de adaptare și care corespund posturilor mai complexe (Novac, 2003, 53).

1.4.5. Evaluare

Evaluarea reprezintă modul de apreciere a personalului pentru întregul nivel ierarhic (Stanciu, 2011, 139).

Evaluarea este esențială pentru îndeplinirea obiectivelor iar efortul depus de angajat se compară cu rezultatele finale pentru a cerceta eficiența activității (Novac, 2003, 57).

„(1) Evaluarea performanțelor profesionale individuale ale funcționarilor publici se face anual.” (Legea 188/1999, Actualizată 2019, privind Statutul funcționarilor publici)

Evaluarea personalului include trei activități: evaluarea comportamentului, evaluarea potențialului, evaluarea performanțelor obținute (Novac, 2003, 57) activități (Novac, 2003, 57). Instrumentul care urmărește dezvoltarea organizației dar și dezvoltarea performanței personalului, poartă denumirea de *întâlnire de evaluare*.

Întâlnirea de evaluare se produce între angajat și manager sau supervisorul direct și se concentrează asupra carierei și performanței angajatului; scopul central fiind acela de a identifica componentele sarcinilor care sunt realizate corect și a celor ce trebuie îmbunătățite (Marin, 2009, 226).

Întâlnirea de evaluare presupune trei pași:

Pregătirea, angajatul trebuie anunțat cu cel puțin paisprezece zile înainte de evaluare. Angajatul este întrebat de către manager dacă întâmpină dificultăți în procesul de realizare a unei sarcini, urmând ca la final să propună un set care să cuprindă problemele ce vor fi discutate (Marin, 2009, 228-229).

Întâlnirea, punctele comune și punctele diferite sunt identificare în această etapă și se recomandă ca opțiunile angajatului să fie prioritare (Marin, 2009, 229).

Raportul și evaluarea, la finalul întâlnirii, managerul va nota problemele discutate dar și acțiunile care vor fi realizate de angajat și/sau manager (Marin, 2009, 231).

Evaluarea corectă presupune: precizarea evaluatorilor, delimitarea limitelor de realizare a evaluării, precizarea modului de realizare, identificarea contribuției funcționarilor publici la întocmirea obiectivelor organizației (Stanciu, 2011, 140).

„(2) După evaluarea performanțelor individuale profesionale, funcționarului public i se va oferi unul dintre calificativele: „foarte bine”, „bine”, „satisfăcător”, „nesatisfăcător”. (Legea 188/1999, Actualizată 2019, privind Statutul funcționarilor publici).

Consider că în acest demers am identificat conceptele de recrutare, selecție, promovare, motivare și evaluare pe care doresc să le utilizez în operaționalizarea ipotezelor studiului.

2. Metodologie

2.1. Metodă, tehnică și instrument

Pentru realizarea acestui studiu, dintre metodele de culegere a informațiilor și metodele de structurare, am ales cercetarea cantitativă utilizând metoda anchetei sociologice, tehnica interviului, iar ca instrument chestionarul.

Metoda sociologică înseamnă demersul care trebuie realizat de către cercetător începând cu observarea faptelor, pentru a cunoaște semnificația acestora și a legilor care dirijează producerea și evoluția acestora (Pășcuță, 2001, 38).

Cercetarea prin anchetă reprezintă una dintre domeniile principale de măsură în cercetarea socială. În sens general, *ancheta*, se referă la culegerea datelor dintr-un eșantion (Moscovici, Buschini, 2003, 52).

Termenul de anchetă indică strângerea și prelucrarea informațiilor cu scopul de a verifica ipotezele sau pentru formularea unor soluții în vederea rezolvării problemelor sociale, presupunând o acțiune metodologică riguroasă precum posibilitatea cuantificării informațiilor (Chelcea, 1975, 30).

Ancheta este utilizată de cele mai multe ori pentru a indica metoda culegerii de informații dintr-un eșantion de indivizi (Moscovici, Buschini, 2003, 53).

Prin utilizarea anchetei sociologice, cercetătorul urmărește latura practică și mai puțin aspectele teoretice, acesta ținând spre formularea concluziilor care dețin o eficiență imediată (Miftode, 1995, 60). Ancheta sociologică beneficiază de o anumită „independență” datorită instrumentelor specifice de lucru dar și datorită pregătirii teoretice, astfel aceasta deține un conținut mai bogat (Miftode, 1995, 60).

Așadar, ancheta sociologică este definită ca fiind o cercetare orientată în cea mai mare măsură spre faptele de teren, obiectivele metodologice și obiectivele teoretice trecând pe un plan secund (Miftode, 1995, 60).

Tehnica conform DEX-ului se ocupă cu latura de specialitate într-o știință, într-o meserie, dar mai poate reprezenta și totalitatea procedeele utilizate în practicarea unei științe, meserii. Așadar, tehnica semnifică totalitatea procedeele pentru aplicarea metodei de cercetare (Pășcuță, 2001, 45-46).

Tehnica de cercetare este tehnica de „a întreba” realitatea, de „a ști” să pui întrebările și de „a culege” răspunsurile (Miftode, 1995, 62). Beneficiază de un caracter standardizat tehnicile de realizare a anchetelor, ceea ce înseamnă că: formularea întrebărilor, numărul, ordinea, numărul indivizilor cărora li se îndreaptă întrebările sunt precizate clar încă de la început (Rotariu, Iluț, 1999, 49). Instrumentul reprezintă un mijloc cu ajutorul căruia se captează informația științifică și intervine între cercetător și realitatea studiată. Numeroasele tehnici prin care se aplică aceeași metodă provine din multitudinea instrumentelor de cercetare și a modului diferit de utilizare al acestora (Rotariu, Iluț, 1999, 45).

Chestionarul este instrumentul cel mai frecvent utilizat atunci când vine vorba de colectarea informațiilor din anchete (Mitulescu, 2011, 105).

Chestionarul deține un set de virtuți, printre care se numără: facilitatea acestuia, colectarea împreună a informațiilor despre indicatorii socio - demografici, păreri, atitudini, aspirații; autocompletarea de către un număr semnificativ de indivizi, răspândirea acestuia unui număr mare de subiecți care să răspundă concomitent, asigurând astfel o viteză mare de a primi informația dorită (Mitulescu, 2011, 108).

Optând pentru cercetarea cantitativă, această alegere mi-a dat voie să nu mă concentrez asupra unui număr de subiecți și astfel am avut șansa să obțin informații semnificative referitoare la studierea temei.

Am ales metoda anchetei sociologice deoarece este cea mai potrivită metodă pentru cercetarea cantitativă, iar chestionarul este adecvat pentru că permite culegerea unui volum mare de informații pentru un număr semnificativ de subiecți. Instrumentul de cercetare utilizat este chestionarul, care este alcătuit din 4 scale de tip Likert cu variante de răspuns de la 1 la 7, unde 1 înseamnă dezacord total, iar 7 acord total. Primele două scale determină măsura în care practicile HR sunt utilizate în cadrul organizației și au 17, respectiv 24 afirmații, a treia scală indică măsura așteptărilor pe care un angajat le are de la o organizație în general și are 29 afirmații, iar cea de-a patra scală indică sursele prin care angajații se informează despre o anumită organizație având un număr de 9 afirmații.

Prima scală HR practices in organizations, adaptare după Gardner et al.'s (2001)

În continuare, chestionarul prezintă 6 variabile care vizează intenția angajaților asupra locului actual de muncă, intenția de a deschide o afacere în viitor sau de a urma un curs de specializare în profilul postului actual sau în alt domeniu, dar și domeniul de activitate preferat.

Următoarele 7 variabile sunt axate pe date factuale precum: gen, educație, vârstă, venit, funcție/post, vechime în organizație și mediul de rezidență. Restul de 5 variabile fac referire la: tipul de organizație, numărul de angajați, cifra de afaceri, forma juridică și domeniul de activitate.

Instrumentul de cercetare a fost aplicat în format fizic unui număr de 129 de persoane, iar în mediul online unui număr de 31, în total reușind să obțin 160 de răspunsuri.

Chestionarul online a fost construit cu ajutorul platformei QuestionPro. Instrumentul de cercetare a fost aplicat angajaților din organizațiile publice din județul Timiș cu excepția administrațiilor publice mici (consilii locale din mediul rural), iar referitor la confidențialitatea datelor cu caracter personal a respondenților, acest lucru a fost menționat la începutul chestionarului.

Colectarea datelor a avut loc în lunile aprilie-mai 2019 și pentru această cercetare a fost ales un număr de 160 de angajați din sectorul public, dintre care 104 sunt de genul feminin și 56 sunt de genul masculin. Organizațiile publice din județul Timiș (cu excepția administrației publice mici din mediul rural) unde a fost aplicat chestionarul sunt: Universitatea de Vest din Timișoara, Universitatea Politehnica, Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă Timiș, Institutul de Boli Cardiovasculare Timișoara, Clinica Pediatrie Bega, Primăria Municipiului Timișoara, Consiliul Județean Timiș, Casa Județeană de Asigurări de Sănătate Timiș.

2.2. Obiective și ipoteze

Voi prezenta obiectivul general, structura de obiective și ipoteze a lucrării de licență. Obiectivul general, respectiv ipoteza generală au fost operaționalizate în obiective și ipoteze specifice.

Obiectiv general (cantitativ)

Identificarea și analiza cantitativă a datelor privind practicile de resurse umane existente în perioada actuală în cultura organizațiilor publice din județul Timiș (cu excepția administrației publice din rural).

Obiective specifice (cantitativ)

(1) *Identificarea importanței practicilor de resurse umane ca elemente esențiale ale culturii organizaționale în contextul relației funcționare optimă a organizațiilor publice timișene-acces la surse de finanțare europene și guvernamentale;*

(2) *Analiza semnificației practicilor de resurse umane ca elemente esențiale ale culturii organizaționale în contextul relației calitatea resursei umane și necesarul de resurse umane în organizațiile publice din județul Timiș;*

(3) *Observarea rolului practicilor de resurse umane ca elemente esențiale ale culturii organizaționale în contextul relației dintre procesele de recrutare și selecție a angajaților în organizațiile publice din județul Timiș;*

(4) *Analiza importanței practicilor de resurse umane ca elemente esențiale ale culturii organizaționale în contextul relației motivație și performanță a angajaților în organizațiile publice din județul Timiș;*

(5) *Identificarea impactului practicilor de resurse umane ca elemente esențiale ale culturii organizaționale în contextul relației motivație și recompense (financiare/nonfinanciare) ale angajaților în organizațiile publice din județul Timiș;*

(6) *Analiza semnificației practicilor de resurse umane ca elemente esențiale ale culturii organizaționale în contextul relației sprijinirea pregătirii profesionale și performanță a angajaților în organizațiile publice din județul Timiș;*

(7) *Identificarea rolului practicilor de resurse umane ca elemente esențiale ale culturii organizaționale în contextul relației comunicare organizațională/implicare comunitară și calitatea resursei umane în organizațiile publice din județul Timiș.*

Ipoteze generale (cantitativ)

1a. Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care intenționează să își păstreze locul de muncă și cei care nu în privința percepției practicilor HR.

2a.Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care manifestă spirit antreprenorial și cei care nu în privința percepției practicilor HR.

3a.Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care manifestă dorința de perfecționare (cursuri de specializare) și cei care nu în privința percepției practicilor HR.

Ipoteze specifice (cantitativ)

1a1.Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care intenționează să își păstreze locul de muncă și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de dezvoltarea abilităților.

1a2.Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care intenționează să își păstreze locul de muncă și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de creșterea motivației.

1a3.Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care intenționează să își păstreze locul de muncă și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de sporirea oportunităților.

2a1.Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care manifestă spirit antreprenorial și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de dezvoltarea abilităților (test t).

2a2.Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care manifestă spirit antreprenorial și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de creșterea motivației.

2a3.Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care manifestă spirit antreprenorial și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de sporirea oportunităților.

3a1. Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care manifestă dorința de perfecționare (cursuri de specializare) și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de dezvoltarea abilităților (test t).

3a2. Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care manifestă dorința de perfecționare (cursuri de specializare) și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de creșterea motivației.

3a3. Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care manifestă dorința de perfecționare (cursuri de specializare) și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de sporirea oportunităților.

Prin urmare, optarea pentru cercetarea cantitativă utilizând metoda anchetei sociologice, tehnica interviuării, iar ca instrument chestionarul, a avut ca scop determinarea practicilor utilizate din domeniul resurselor umane, așteptările pe care un angajat le are de la o organizație, precum și sursele prin care angajații din sectorul public obțin informații despre o organizație.

2.3. Operaționalizarea conceptelor

Practici HR: recrutare, selecție, motivare, promovare, evaluarea performanțelor;

Organizație: Asociație, instituție socială care reunește oameni cu preocupări și uneori cu concepții comune, constituită pe baza unui regulament, a unui statut etc. în vederea depunerii unei activități organizate și realizării unor scopuri comune. (Dicționar de neologisme, 1986)

Organizație publică: organizație aflată sub stăpânirea statului (Băcanu, 2008, 19);

Recrutare: totalitatea acțiunilor folosite de o organizație pentru a atrage candidații potriviți în vederea ocupării unui post vacant (Marinescu, 2012, 122);

Selecție: acțiunea prin care organizația alege persoana sau persoanele potrivite pentru postul vacant (Manole, 2006, 112);

Motivație: totalitatea motivelor care determină pe cineva să efectueze o anumită acțiune sau să tindă spre anumite scopuri (Dicționar de neologisme, 1986);

Performanță: realizare deosebită într-un domeniu oarecare (Dicționar de neologisme, 1986);

Angajat: persoană încadrată într-un loc de muncă (DEX, 2009); Recompensă: răsplată, gratificație (DEX, 2009);

Perfecționare: a ridica calificarea, acumulând cunoștințe noi într-un domeniu de activitate (NODEX, 2002);

Abilitate: îndemânare, iscusință, pricepere, dibăcie (DEX, 2009);

Oportunitate: situație prielnică, ocazie (DEX, 2009).

2.4. Eșantion teoretic și practic

Universul populației

Universul populației este reprezentat de către angajații din organizațiile publice din județul Timiș, cu excepția administrației publice mici din mediul rural, care au vârsta de peste 18 ani și dețin o experiență de muncă de minim 6 luni și care sunt priviți ca fiind integrați din punct de vedere profesional în organizație.

Acest tip de eșantion este unul non-probabilistic și de tip rațional. Opțiunea pentru unitatea organizațională (elementul) din acest eșantion este stabilită de un expert sau de un grup de experți (rațională).

Organizațiile publice și nonprofit alese alcătuiesc un număr de trăsături care determină profilul potrivit acestora pentru a putea face parte din eșantion (selecția, aprecierea prezenței sau absenței acestor trăsături aparțin unui grup de experți, de exemplu cum ar fi profesori, specialiști în tema anchetei, ș.a.).

În acest caz, trăsăturile organizaționale în vederea selecției unităților din domeniul organizațiilor publice din județul Timiș au fost oferite conform următoarelor criterii: competența de a organiza activități economice, capacitatea de a susține activități economice, domeniul de activitate, mărimea organizației dar și apartenența geografică în domeniul organizațiilor publice.

Cea ce a doua etapă a implicat selectarea persoanelor care sunt angajate în organizațiile publice și nonprofit. În cadrul fiecărei organizații publice au fost aplicate chestionare într-un mod aleatoriu, dând astfel șansa egală angajaților de a face parte din eșantion. Mărimea eșantionului rezultat a fost de 160 de angajați, dintre care 160 de chestionare au fost validate.

Pentru organizațiile publice din județul Timiș, metoda de selecție a fost cea aleatorie prin pas mecanic care a fost aplicat unei liste ce conținea toate organizațiile din sectorul public din județul Timiș. În cadrul acestor organizații, persoanele care au completat chestionarul au o experiență de muncă de minim 6 luni și vârsta de peste 18 ani.

3. Rezultate

3.1. Analiza secundară validarea ipotezelor (teste T)

Ipoteza 1. Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care intenționează să își păstreze locul de muncă și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de dezvoltarea abilităților.

Pe baza răspunsurilor angajaților din domeniul organizațiilor publice din județul Timiș care plănuiesc să rămână la actualul loc de muncă în următorii 3-5 ani s-a obținut o medie de $M = 4,37$ ($SD = 1,27$), iar în urma răspunsurilor angajaților care nu au această intenție s-a ajuns la media de $M = 5,2$ ($SD = 1,33$). Utilizând testul T pentru a vedea deosebiriile dintre medii, se poate spune faptul că între răspunsurile ambelor grupuri sunt deosebiri semnificative: $t(158) = -3,36$; $p = 0,001$ (respectiv o valoare $< 0,05$). Așadar, angajații care manifestă dorința de mobilitate profesională, nu au aceeași părere asupra practicilor care vizează consolidarea abilităților angajaților prin pachetul de servicii HR, cu angajații care preferă stabilitatea. Având în vedere diferențele semnificative, ipoteza se confirmă.

Ipoteza 2. Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș cu excepția administrației publice mici din rural care manifestă spirit antreprenorial și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de dezvoltarea abilităților (test t).

Angajații din domeniul organizațiilor publice din județul Timiș (cu excepția administrației publice mici din rural) care-și doresc să construiască o afacere proprie în următorii ani, mai exact 3-5, au obținut o medie de $4,46$ ($SD = 1,24$), iar pentru cei care nu au această intenție, media este de $4,58$ ($SD = 1,35$).

Aplicând testul T în vederea obținerii deosebirilor dintre medii, se poate spune faptul că între afirmațiile ambelor grupuri nu sunt prezente deosebiri statistice semnificative: $t(158) = -0,45$; $p = 0,64$ (respectiv o valoare $> 0,05$). Așadar, angajații din organizațiile publice din județul Timiș care manifestă dorința de a construi o afacere proprie au aceeași percepție asupra practicilor care vizează consolidarea abilităților angajaților, prin pachetul de servicii HR cu angajații care nu doresc să dețină o afacere proprie. Având în vedere faptul că nu sunt prezente diferențe statistice, ipoteza se infirmă.

Ipoteza 3 Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care manifestă dorința de perfecționare (cursuri de specializare) și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de dezvoltarea abilităților (test t).

Angajații din domeniul organizațiilor publice din județul Timiș (cu excepția administrației publice din rural) care intenționează să urmeze un curs de specializare în profilul postului actual în viitorul apropiat au obținut o medie de 4,51 ($SD=1,2$), iar pentru cei care nu au această intenție, media este de 4,61 ($SD=1,48$).

În vederea testării diferențelor dintre medii, am utilizat testul T și se poate spune faptul că, între afirmațiile ambelor grupuri nu există deosebiri statistice semnificative: $t(158) = -0,47$; $p = 0,63$ (respectiv o valoare $> 0,05$). Așadar, angajații din sectorul public care manifestă dorința de a urma un curs de specializare în profilul postului actual au aceeași opinie precum cei ce nu au în vedere acest lucru, asupra practicilor care au în vedere consolidarea abilităților angajaților prin intermediul pachetului de servicii HR. În concluzie, diferențe semnificative nu există iar ipoteza nu se validează.

Ipoteza 4 Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care intenționează să își păstreze locul de muncă și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de creșterea motivației.

În urma răspunsurilor date de către angajații din domeniul organizațiilor publice din județul Timiș care intenționează să rămână la actualul loc de muncă în următorii 3-5 ani a fost obținută media de $M = 2,63$ ($SD = 1,82$), iar în urma afirmațiilor angajaților care nu au această dorință s-a obținut media $M=3,71$ ($SD=2,19$).

Conform testului t pe eșantioane independente s-a constatat că există diferențe statistice semnificative între angajații care preferă stabilitatea la job și angajații ce prezintă o înclinație spre mobilitatea profesională în ceea ce privește modul în care aceștia percep existența practicilor HR de creștere a motivației la locul de muncă: $t(158) = -2,97$; $p=0,003$ (așadar o valoare $< 0,05$). Altfel spus, angajații care manifestă intenția mobilitate profesională nu au aceeași percepție asupra practicilor care vizează creșterea motivației angajaților, prin pachetul de servicii HR cu angajații care preferă stabilitatea. Conform acestor date obținute se poate spune că ipoteza se validează.

Ipoteza 5 Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care manifestă spirit antreprenorial și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de creșterea motivației.

Pe baza răspunsurilor angajaților din domeniul organizațiilor publice din județul Timiș care au în vedere construirea unei afaceri în următorii 3-5 ani, a fost obținută media de $M = 2,72$ ($SD = 2,12$), iar în urma afirmațiilor angajaților din sectorul public care nu au această dorință, media este de $M = 2,91$ ($SD = 1,91$).

Conform testului T pe eșantioane independente, nu există diferențe statistice semnificative între angajații din sectorul public care își doresc să deschidă o afacere în următorii 3-5 ani și cei care nu își doresc acest lucru, în ceea ce privește modul în care aceștia percep existența practicilor HR de creștere a motivației la locul de muncă: $t(158) = -0,49$; $p = 0,62$ (prin urmare o valoare $> 0,05$). Cu alte cuvinte, intenția de a deschide o afacere în următorii 3-5 ani nu afectează opinia asupra practicilor referitoare la creșterea motivației iar ipoteza se invalidează deoarece nu există diferențe statistice.

Ipoteza 6 Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care manifestă dorința de perfecționare (cursuri de specializare) și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de creșterea motivației.

Angajații din domeniul organizațiilor publice din județul Timiș (cu excepția administrației publice din rural) care intenționează să urmeze un curs de specializare în profilul postului actual au obținut o medie de $2,88$ ($SD = 2,00$), iar pentru cei care nu au această intenție, media este de $2,87$ ($SD = 1,91$).

Utilizând testul T în vederea observării deosebirilor dintre medii, se poate spune faptul că între afirmațiile celor două grupuri nu sunt prezente diferențe statistice semnificative: $t(158) = 0,03$; $p = 0,97$ (respectiv o valoare $> 0,05$). În concluzie, angajații din sectorul public care manifestă dorința de a urma un curs de specializare în profilul postului actual au o opinie identică asupra practicilor care vizează creșterea motivației la locul de muncă, cu angajații care ipoteza se infirmă.

Ipoteza 7 Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care intenționează să își păstreze locul de muncă și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de sporirea oportunităților.

Angajații din domeniul organizațiilor publice din județul Timiș (cu excepția administrației publice mici din mediul rural) care doresc să rămână la actualul loc de muncă în următorii 3-5 ani au obținut o medie de $3,72$ ($SD = 1,62$), iar pentru cei care nu au această intenție, media este de $4,81$ ($SD = 1,65$).

În urma folosirii testului T pentru testarea deosebirilor dintre medii, s-a constatat faptul că între afirmațiile grupurilor sunt prezente diferențe statistice semnificative: $t(158) = -3,53$; $p = 0,001$ (respectiv o valoare $< 0,05$). Așadar, angajații din organizațiile publice care plănuiesc să rămână la actualul loc de muncă în următorii 3-5 ani nu au aceeași opinie asupra practicilor care vizează sporirea oportunităților la locul de muncă prin pachetul de servicii HR, cu angajații care nu plănuiesc să rămână în organizație. Ipoteza se validează datorită faptului că există diferențe statistice semnificative.

Ipoteza 8 Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care manifestă spirit antreprenorial și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de sporirea oportunităților.

Pe baza răspunsurilor angajaților din domeniul organizațiilor publice din județul Timiș care intenționează să plănuiesc să deschidă o afacere în viitor, adică în 3–5 ani, media obținută este de $M = 3,49$ ($SD = 1,55$), iar pe baza răspunsurilor angajaților din sectorul public care nu au această intenție, s-a obținut media $M = 4,08$ ($SD = 1,7$).

Prin urmare, conform testului T pe eșantioane independente nu există diferențe statistice semnificative între angajații din organizațiile publice care își doresc să construiască o afacere în următorii ani și cei care nu doresc acest lucru, cu privire la modul în care aceștia înțeleg existența practicilor din domeniul resurselor umane de a crește oportunitățile la locul de muncă: $t(158) = -1,81$; $p = 0,071$ (adică o valoare $>0,05$). Ipoteza se infirmă pentru că nu există diferențe statistice semnificative.

Ipoteza 9 Există diferențe semnificative între angajații din organizațiile publice din județul Timiș care manifestă dorința de perfecționare (cursuri de specializare) și cei care nu în privința percepției practicilor HR legate de sporirea oportunităților.

În urma răspunsurilor angajaților din domeniul organizațiilor publice din județul Timiș care plănuiesc să urmeze un curs de specializare în profilul postului actual în viitorul apropiat, a rezultat media $M = 3,92$ ($SD = 1,62$), în urma replicilor angajaților din sectorul public care nu au această dorință a rezultat media $M = 4,01$ ($SD = 1,77$).

Utilizând testul T în vederea observării diferențelor dintre medii, se poate concluziona că între răspunsurile ambelor grupuri nu sunt prezente deosebiri statistice semnificative: $t(158) = -0,34$; $p = 0,72$ (respectiv o valoare $>0,05$). În concluzie, angajații din organizațiile publice din județul Timiș care intenționează să urmeze un curs de specializare în profilul postului actual în viitorul apropiat, au aceeași percepție precum angajații care nu își doresc să urmeze un curs, asupra practicilor HR care vizează sporirea oportunităților la locul de muncă. Pentru că nu sunt prezente diferențe statistice semnificative, ipoteza se infirmă.

Aceste rezultate scot în evidență faptul că organizațiile publice din județul Timiș sunt într-o continuă evoluție.

Concluzii

Această cercetare a avut în vedere determinarea practicilor din domeniul resurselor umane din organizațiile publice din județul Timiș, cu excepția administrației publice mici din mediul rural.

Principalele rezultate obținute fac referire la atingerea obiectivelor și validarea ipotezelor, astfel obiectivul general al cercetării a fost atins prin identificarea și analiza

cantitativă a datelor privind practicile de resurse umane existente în perioada actuală în cultura organizațiilor publice din județul Timiș (cu excepția administrației publice din mediul rural). În ceea ce privește prima ipoteza statistică generală, conform testului T aceasta este validată la un $p = <0,05$.

Următoarele două ipoteze generale, conform testului T se infirmă la un $p = >0,05$.

Organizația publică este tipul de organizație absolut necesară pentru funcționarea optimă a unei societăți moderne, având în vedere că țelul acesteia este de a satisface interesele publice cu ajutorul serviciilor publice.

În vederea atât a evoluției cât și a modernizării societății contemporane, managementul organizațiilor publice deține un rol foarte important în această direcție.

În organizațiile publice, eficiența serviciilor publice este determinată de potențialul angajaților. Așadar, oricât de înzestrat ar fi sectorul public, acesta nu poate își poate realiza funcțiile fără angajați foarte bine pregătiți din punct de vedere profesional.

Angajaților din sectorul public le revine sarcina de a ține pasul în permanență cu schimbările, modificările apărute în societate, în zona necesităților de interes public.

Bibliografie

- Legea 188/1999, Actualizată 2019, privind Statutul funcționarilor publici
- Manolescu, A., *Managementul resurselor umane*, București, Editura Economică, 2001, p.266
- Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”. (2009). *Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită)*. București: Editura Univers Enciclopedic Gold
- Aguilar, F. Luis; Galindez Cristina; Velasco, Ernesto – *Public Policy and Human Resource Development in Administration in a Globalized World*, United Nations, 2005, New York, NY 10017, USA
- Androniceanu, A. (1999), *Management public*, București: Editura Economică.
- Armstrong, M., *Managementul resurselor umane – manual de practică*, Editura Codesc, București, 2003, p.336.
- Băcanu, B. (2008), *Organizația publică*, Iași: Editura Polirom.
- Bercu, A., Bedrule Grigoruță, M. V. (2012). Human Resource Involvement in Romanian Public Organizations under the Financial Constraints, 451 – 456.
- Caramete, C. (2003). Formarea și perfecționarea resurselor umane în administrația publică, 1/2003, 65.
- Chelcea, S. (1975). *Chestionarul în investigația sociologică*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.

- Daft, R. L.; Marcic, D., *Understanding Management*, Seventh Edition, South Western Ceangage Learnig, Mason, USA, 2008, p.298
- Dessler, G., *Human Resources Management*, Pearson Education, Canada, 2010, p.428
- Hintea, C., *Management public*, Editura Accent, 2007.
- Jepsen, D. M., Grob, S. (2015). Sustainability in Recruitment and Selection: Building a Framework of Practices. *SAGE Publications*, Vol 9(2): 160–178.
- L. Belanger, *Gestion des ressources humaines*, Editura Eska SARL, p.83
- Lefter, V., și colectiv, *Managementul resurselor umane: studii de caz, probleme, teste*, Editura Economică, București, 1999.
- Litera Internațional. (2002). *Noul dicționar explicative al limbii române*. București: Editura Litera Internațional
- Manole, C. (2006), *Managementul resurselor umane în administrația publică*, București: Editura ASE.
- Manolescu, (2001) *Managementul resurselor umane*, București, Editura Economică, p.266
- Marcu, F., Maneca, C. (1986). *Dicționar de neologisme*. București: Editura Academiei
- Marin, I. (2009), *Management în resurse umane și administrație publică*, Craiova: Editura Universitaria.
- Marinaș, V.C. Human resource management in Romania. volumul conferinței internaționale 4th *International Conference of ASECU, 22-24 May, 2008*, Editura ASE București, 2009.
- Marinescu, G. (2012). *Managementul resurselor umane. Capitalul uman-factor esențial al performanței organizaționale*. Pitești: Editura „Independența Economică”.
- Miftode, V. (1995). *Metodologia sociologică. Metode și tehnici de cercetare sociologică*. Galați: Editura Porto-Franco.
- Mitulescu, S. (2011). *Metode de cercetare în științele sociale*. București: Pro Universitaria.
- Morariu, A. (2011). Overview of human resource management in local public administration. *The Annals of The „Ștefan cel Mare” University of Suceava*. Vol. 11, No. 1(13), 316-320
- Moscovici, S., Buschini, F. (2007). *Metodologia științelor socioumane*. Iași: Polirom.
- Muscalu, E.; Cenuser-Panczel, A. (2015). Human Resources Management in Public Administration – Limits and Particularities in Romania. *Academica Brancuși*, 5, 134-136
- Nicolescu, O. (coord.), *Managerii și managementul resurselor umane*, Editura Economică, București, 2004.
- Novac, E. (2003), *Managementul resurselor umane*, Timișoara: Editura Waldpress Agency.
- Pășcuță, I. (2001). *Metodologia cercetării sociologice*. Timișoara: Editura Eurostampa.
- Pofiroiu.Marius; Andrei, Tudorel; Profiroiu, Alina – *Reforma sistemului de salarizare din administrația publică din Romania - analiza si comentarii*, în Revista de Administrație si Management Public, 13/2009.

- Popescu, L., *Management instituțional și administrativ*, București: Editura Academica, 2002.
- Prisacaru, V. I. (2004), *Funcționarii publici*, București: Editura All Beck.
- Procedia - Social and Behavioral Sciences 110 (2014) 719 – 726.
- Raudeliūnienė, J., Meidutė-Kavaliauskienė, I. (2014). Analysis of factors motivating human resources in public sector.
- Rotariu, T., Iluț, P. (2006). *Ancheta sociologică și sondajul de opinie. Teorie și practică*. Iași: Polirom.

Copiii și dependența de tehnologie

Alexandra DINUȚ¹

Abstract

În ultimii ani tehnologia informației și comunicațiilor s-a dezvoltat foarte mult și apariția internetului a ajutat la realizarea unor rețele globale de comunicare, iar noi cu toții suntem obligați pe zi ce trece să facem față acestei progres. Astfel, utilizarea diferitelor gadget-uri a ajuns să fie tot mai necesară în toate domeniile vieții, ocupând un loc esențial în viața oamenilor. Aceste noi tehnologii au modificat felul în care învățăm și comunicăm, schimbând modul de a trăi. Această schimbare a adus o serie de beneficii din punct de vedere social și economic, dar și riscuri cum ar fi dependența, crescând riscul de izolare și schimbare a stilului de viață..

Keywords: rețele sociale, tehnologie, gadget-uri, dependență.

Introducere

Această lucrare abordează impactul utilizării îndelungate a tehnologiei în rândul copiilor și am ales această temă deoarece este una de actualitate. Copiii sunt tot mai atrași de tot ceea ce înseamnă tehnologie și părinții își încurajează proprii copii să exploreze acest lucru cumpărându-le diferite device-uri.

Pentru realizarea cercetării de față metoda de cercetare este ancheta socială care are ca și instrument de cercetare chestionarul. Modalitatea de aplicare a chestionarelor a fost față în față părinților, ei fiind aleși după un singur criteriu, acela de a avea copii cu vârsta cuprinsă între 5 și 14 ani. Locul unde am aplicat cea mai mare parte chestionarelor a fost la Grădinița din comuna Giarmata, iar restul chestionarelor le-am aplicat cunoștințelor. Deși este folositor, utilizarea în exces a computerului și implicit a internetului contracarează gândirea liberă, descrește creativitatea și poate duce la o stare de extenuare sau chiar și insomnii. Întrucât copiii nu pot conștientiza efectele negative ale utilizării în exces a computerului și internetului asupra dezvoltării lor, ei trebuie să fie ghidați spre alte activități și feriți de această atracție a internetului, această sarcină revenind părinților.

¹ West University of Timisoara, Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233 Timișoara, Timis, Romania;
E-mail: alexandra.dinut96@e-uvt.ro

1. Era tehnologiei. Cum și pentru ce apelăm la tehnologie

1.1. Rolul și rostul Internetului în viața cotidiană

Activitățile zilnice ne sunt influențate de modul cum începem ziua. Primul lucru pe care cei mai mulți îl fac este să își verifice telefonul să vadă dacă au primit vreo notificare sau mesaj. Utilizarea Internetului într-un mod pozitiv ne poate face viața mai ușoară și simplă, deoarece cu ajutorului lui putem afla informații utile pentru dezvoltarea personală, socială sau economică, iar totul depinde de modul cum alegem să utilizăm această sursă mare de date și informații.

Astfel, este tentant pentru noi să utilizăm Internetul în cât mai multe dintre activitățile noastre zilnice. Internetul duce la schimbări în modul în care oamenii comunică și își petrec timpul liber. El este folosit la locul de muncă, la școală, acasă, în locurile publice pentru a socializa, pentru a afla anumite informații sau pentru jocurile online.

Internetul ca factor educativ

Activitățile zilnice ne sunt influențate de modul cum începem ziua. Primul lucru pe care cei mai mulți îl fac este să își verifice telefonul să vadă dacă au primit vreo notificare sau mesaj. Utilizarea Internetului într-un mod pozitiv ne poate face viața mai ușoară și simplă, deoarece cu ajutorului lui putem afla informații utile pentru dezvoltarea personală, socială sau economică, iar totul depinde de modul cum alegem să utilizăm această sursă mare de date și informații. Astfel, este tentant pentru noi să utilizăm Internetul în cât mai multe dintre activitățile noastre zilnice. Internetul duce la schimbări în modul în care oamenii comunică și își petrec timpul liber. El este folosit la locul de muncă, la școală, acasă, în locurile publice pentru a socializa, pentru a afla anumite informații sau pentru jocurile online.

Se vorbește mult despre un învățământ care este axat pe elevi, dar nu și despre cum ar învăța ei mai bine. Pentru a putea preda pe înțelesul elevilor și a-i implica în procesul de învățare este necesară o înțelegere a factorilor care ajută să aprofundeze învățatul și să încurajeze elevul să studieze și alte domenii sau aspecte ale cunoașterii.

„Folosirea Internetului, a resurselor on-line, a bibliotecilor virtuale, a comunicării on-line, are implicații pe care societatea în care trăim le solicită, stimulează și dezvoltă potențialul cognitiv multiplu al elevilor, dezvoltă abilitățile necesare în secolul XXI; contribuie la dezvoltarea abilităților de gândire de nivel superior.” (Cziproc, 2007) Activitățile de informare aduc un beneficiu prin site-urile care sunt pentru copii, această sarcină revine instituțiilor de învățământ, mediei și comunității.

Prezenta tendință globală este simpatizată îndeosebi de către cei mai tineri care sunt identificați ca mari consumatori de Internet și care participă activ în rețelele sociale precum: Facebook, Instagram, Whatsapp, etc.

Elevii își pot dezvolta abilitățile care sunt potrivite în acest secol precum abilitatea de a lucra în echipă, abilitatea de a lua deciziile cele mai bune, abilitatea de a comunica eficient lucrând la diferite proiecte. Astfel, se clădește profilul unui absolvent care este interesat de o carieră profesională.

„Educația este adeseori definită drept un ansamblu de influențe exercitate asupra individului, prin acțiuni intenționate, organizate și sistematic, în scopul modelării personalității.” (Albulescu, 2003, p. 7). Mass-media reprezintă un factor în educația tinerilor, cât și în cea a adulților, aducând un aport procesului de socializare al individului. Mediul modern de comunicare constituie un element însemnat al relației omului cu lumea înconjurătoare.

Informațiile transmise prin interludiul tehnologiei „constituie una din sursele importante ale formării universului spiritual al omului zilelor noastre” (Albulescu, 2003, p. 20).

Comunicarea reprezintă un fragment din numerosul volum al contextului socio-cultural în care se dezvoltă copiii.

„Învățarea cu ajutorul multimedia pune elevul în situații de interacțiune, interactivitate și de comunicare foarte rapidă, mult intensificate și realizate într-un univers autentic – cyberspațiul, care permite o difuziune masivă a conținuturilor și o anumită flexibilitate a timpului prin îmbinarea mijloacelor de comunicare sincrone cu cele asincrone” (Mureșan, Catalano, & Bocoș, 2010).

Albulescu consideră că aceste influențe mass-media produc transformări în condițiile în care se desfășoară acțiunea educativă. Prin urmare, se poate spune că Internetul este sursa de difuzare a informațiilor rapid la un public larg și de a depăși limita de timp și spațiu.

Internetul, new media și rețelele de socializare

Internetul a schimbat radical tot ceea ce însemna comunicația în trecut. Istoria Internetului implică o multitudine de aspecte tehnologice și organizaționale, iar influența lui se restrânge la nivelul întregii societăți.

În zilele noastre, Internetul a ajuns să fie foarte extins, persistând numărul celor care îl utilizează. Nadolu Bogdan vorbește de acest lucru în capitolul care poartă numele „Cybersocietatea – o tendință, un produs sau o moda?”, provocându-ne la un stil de viață cu totul diferit față de cel din trecut (Nadolu, 2014).

Noile media

Noile media sunt tehnologii care au mai existat. Ele au fost îmbunătățite printr-un mod inventiv căpătând popularitate, ajungând să fie incluse în viețile personale și profesionale ale oamenilor. Astăzi însă, nu ne putem imagina Internetul în afara rețelelor de socializare.

O dată cu dezvoltarea tehnologiei, noile media s-au schimbat foarte rapid, iar utilizatorii săi învață să țină pasul cu aceste schimbări.

„Noile media se referă la formele inovatoare de interacțiune dintre oameni și tehnologie, la relația dintre oameni și instrumente de comunicare folosite în mod creativ pentru a îndeplini nevoie elementare de informare, comunicare și relaționare.” (Guțu, 2007, p. 16) În principal social media permite oamenilor să transmită informații, păreri, experiențe cu ușurință și oferă tinerilor în special, lucrurile de care au nevoie: de a începe noi prietenii, de a socializa, de a se exprima liber. Din punct de vedere cantitativ, dimensiunea Internetului este reprezentată de numărul mare de utilizatori, iar din punct de vedere calitativ, ea este reprezentată de rapiditatea care o oferă comunicării și accesibilitatea informațiilor. În același timp, Internetul reprezintă o modalitate prin care răspândesc informațiile cu ușurință, neținându-se cont de localizarea geografică.

Noile media sunt într-o schimbare continuă datorită influenței a trei factori:

- dezvoltarea noilor tehnologii;
- influența mutuală dintre utilizatori;
- schimbările culturale.

Rețelele de socializare

Chiar de la începutul civilizației oamenii au simțit nevoia de a trăi laolaltă și de a socializa. Astăzi, în era digitală, socializarea a căpătat un nou înțeles. Relațiile de prietenie pornesc și evoluează pe site-uri cum ar fi: Facebook, LinkedIn, Instagram, YouTube, s.a.

Facebook: Reprezintă un site web din categoria rețelor de socializare. A fost creat de către Mark Zuckerberg și lansat în 4 Februarie 2004 dorind să ofere posibilitatea celor ce dețin un cont să ia legătura cu persoanele apropiate sau de a lega noi prietenii putând fi accesat de oriunde există acces la Internet. Astăzi Facebook este cea mai mare rețea socială din lume, ajungând la aproximativ 2 miliarde de utilizatori lunari începând din decembrie 2017.

Facebook este considerat a fi un sinonim al „social media” de către unele persoane. El simbolizează un portal către ceilalți oameni. Câteva dintre facilitățile Facebook-ului sunt: Facebook Marketplace, Facebook Messaging, Serviciile Voice calls și Video Calls, precum și altele.

LinkedIn: A fost creat de către Reid Hoffman în 2002, fiind lansat anul următor. Este o platformă de rețea socială utilizată în general de oamenii din sfera afacerilor. Ca marcă înregistrată a Microsoft, LinkedIn are aproximativ 500 de milioane de utilizatori în ianuarie 2018. Pe această platformă orice utilizator își poate găsi un loc de muncă sau un angajator poate găsi angajatul de care are nevoie. Facilități: recrutarea online, promovarea abilităților, listarea de locuri de muncă, etc.

Instagram: a fost inventat de Kevin Systrom și Mike Krieger, iar în octombrie 2010 a apărut și a dobândit popularitate rapid, ajungând în ianuarie 2017 la peste 800 de

milioane. Instagram aduna într-un singur loc oameni cu interese comune și este o aplicație social media care permite utilizatorilor să partajeze fotografii și videoclipuri din viața lor, să editeze poze utilizând filtre. O funcție nouă este cea de Video Call în care îți permite să realizezi apeluri video cu alte persoane.

YouTube: A fost creat în februarie 2005 de Chad Hurley, Steve Chen, și Jawed Karim. You Tube este un site web în care utilizatorii au posibilitatea să încarce și să vizioneze materiale audio-video și oferă libertate de exprimare, informare și oportunități. Caracteristici: vizualizarea, accesibilitatea și încărcarea conținutului.

1.2. Avantajele tehnologiei în procesul educațional

Schimbările prin care a trecut procesul educațional de-a lungul timpului a emis metode noi de învățare și de predare. Învățământul modern are ca bază o metodologie care este centrată pe acțiune, pe promovarea interacțiunii, care să solicite capacitatea omului de a gândi și de a deveni creativ, sprijinind o metodă mai flexibilă și mai ușor de adaptat.

Cu ajutorul Internetului putem:

a) Crea unei pagini web a școlii care poate să conțină legături, informații, imagini. Cu ajutorul paginii web, orice școală poate să își prezinte oferta de educație, proiecte și informații care pot fi de ajutor atât părinților, cât și elevilor.

b) Publica pe Internet, ceea ce a însemnat deschiderea unor noi căi de educație prin învățământul la distanță. Astfel, au aparut pagini precum „Classroom” (<https://classroom.google.com>) și altele în care profesorii își pot publica cu ușurință cursurile, fiind accesibile de către toți elevii/studentii. Cu ajutorul unor astfel de pagini, elevii/studentii pot să acceseze oricând materialele de studiu dorite.

c) Comunica prin intermediul poștei electronice care permite transmiterea și recepționarea mesajelor între persoanele care sunt conectate la Internet, ajutând la îmbunătățirea relației dintre elev și profesor printr-o comunicare constantă, încurajarea învățării prin cooperare și lucrul în echipă (Găișteanu, 2011, pg. 17-26).

Dezvoltarea progresivă a tehnologiei informaționale a stârnit interese în ceea ce privește utilizarea calculatorului în procesul educațional. Astfel, el a devenit o unealtă de muncă personală atât pentru profesor, cât și pentru elev, încurajând studiul individual. Introducerea în școală a Internetului și a tehnologiei în general a produs schimbări importante în procesul de învățământ, vizând progresul eficienței activităților de a studia și dezvoltarea capacității de comunicare și de studiu individual (Găișteanu, 2011, p. 4).

Folosirea calculatorului în procesul educațional s-a transformat într-o nevoie din cauza dezvoltării accelerate a tehnologiei informației. Astăzi, pentru elevi și studenți, procesul de învățare pe calculator a devenit indispensabil deoarece ușurează accesul la informații mai cuprinzătoare. Școala deci, trebuie să se modernizeze o dată cu dezvoltarea tehnologică și să anticipeze, impactul, asupra, modului de învățare.

Alte avantaje ale utilizării Internetului

a) Comunicarea la distanță, deoarece acest lucru nu implică costuri prea mari, iar comunicarea se poate realiza în orice moment și aproape oriunde pe glob;

b) Accesul rapid și ușor la informații din toate domeniile, cărți online;

c) Comerțul electronic, având posibilitatea de a vinde sau de a cumpăra produse la prețuri mai mici;

d) Divertismentul este un alt motiv popular pentru care mulți oameni preferă să navigheze pe Internet.

Internetul s-a transformat într-o „rețea globală de computere” (Nadolu, Sociologia comunicării de masă, 2007, p. 165) care garantează accesul oricând în timp real, transmițând orice, aproape oriunde, iar dezvoltarea lui participă la un proces complex numit computerizarea vieții cotidiene.

Societatea în care trăim se dezvoltă într-un mod rapid, iar noi cu toții suntem nevoiți să facem față acestui progres. Utilizarea computerului a ajuns să fie necesară și se regăsește în toate domeniile vieții. În rândul tinerilor, Internetul este utilizat în special în scopuri sociale și pentru divertisment, dar și în scopuri academice și științifice pentru studenți. Cu toate acestea, Internetul poate fi folosit ca un instrument pentru a afla știrilor din întreaga lume sau pentru a obține informații în ceea ce privește sănătatea și multe altele.

Se poate spune că, Internetul reprezintă o sursă rapidă de răspândire a informațiilor către un număr mare de persoane din întreaga lume. Astfel, el a făcut o schimbare în viața de zi cu zi, făcându-ne uneori viața mai ușoară. Cu ajutorul lui aflăm informații utile pentru dezvoltarea personală și socială. Important este să utilizăm timpul petrecut pe Internet într-un mod cât mai productiv.

Figura 1. Proportia persoanelor în vârstă 16-74 ani care au folosit Internetul în ultimele 3 luni după unele scopuri de accesare pe sexe în anul 2016 (date oferite de INS).

Potrivit graficului realizat de Institutului Național de Statistică, se poate vedea că în ceea ce privește preocuparea bărbaților și femeilor pentru cele mai, importante activități ale "navigării" pe Internet sunt destul de apropiate.

Astfel, 75% dintre femei respectiv 73,9% dintre bărbați aleg să își petreacă timpul pe rețelele de socializare, apoi 70,4% și 70,1% folosesc Internetul pentru a trimite e-mailuri, 65,2% dintre bărbați, respectiv, 60,9% dintre femei folosesc internetul pentru citirea online a știrilor/ziarelor/revistelor, iar 59,3% dintre bărbați și 57,7% dintre femei folosesc internetul pentru a căuta informațiilor referitoare la bunuri și servicii. (Cuturela, Gheorghe, Miloiu, Simion, & Toma, 2016).

Internetul a devenit unul dintre cele mai importante mijloace de comunicare, motivul fiind acela că oferă multe oportunități. Astfel, Internetul, pe lângă celelalte tehnologii digitale a ajuns să fie prezent în viața de zi cu zi, îmbunătățind viața oamenilor. Prin Internet se pot accesa cu ușurință o multitudine de informații, dar poate fi folosit și în scopuri educative sau de divertisment. Se poate utiliza Internetul pentru a face cumpărături online sau pentru a comunica prin e-mailuri. Internetul este o revoluție în tehnologia informației.

2. Aspectele negative și repercusiunile asupra individului dependent de calculator

Dependența de Internet presupune utilizarea într-un mod exagerat a calculatorului. De cele mai multe ori, cei care ajung să fie dependenți de calculator sunt tinerii și persoanele izolate social, singurătatea fiind identificată ca un factor însemnat indiferent de vârstă. Netratarea singurătății poate duce la consecințe negative asupra sănătății psihologice și fizice.

Efectele singurătății ajung să se acumuleze în timp și vor avea o contribuție la o accelerare a procesului de îmbătrânire. Unii autori au explicat că singurătatea se bazează pe un sentiment de insecuritate, indivizii care se simt singuri cred că lumea este amenințătoare, ajungând ca să se distanțeze de oameni (Pânișoară , Sălăvăstru, & Mitrofan, 2016, p. 94).

Efectele dependenței pot ajunge la afectarea unor aspecte fiziologice și comportamentale precum: tulburări ale vederii și somnului, migrene și tulburări de alimentație. Folosirea calculatorului până la ore târzii poate cauza insomnie și oboseală, acest lucru ducând la scăderea randamentului în muncă.

Din punct de vedere psiho-emoțional se poate spune că cei dependenți ajung să își negligeze familia și prietenii, ducând o viață izolată față de restul lumii.

În studiul efectuat de Silvia Bernardi și Stefano Pallanti, dependența de Internet a dus la diagnosticările clinice precum: deficit de atenție și hiperactivitate (14%), hipomanie (7%), tulburare anxioasă generalizată (15%), tulburare de anxietate socială (15%), distimie

(7%), tulburare de personalitate obsesiv compulsivă (7%), tulburare de personalitate limită (14%) și tulburare de personalitate evitantă (7%) (Bernardi & Pallanti, 2009, p. 513).

În cele din urmă, utilizarea excesivă a computerului poate avea un efect emoțional, utilizatorul alegând să se retragă treptat într-o lume artificială.

2.1. Dependența de calculator - evoluția conceptului

Tehnologia informației și comunicării s-a dezvoltat foarte mult, iar apariția internetului a făcut posibilă crearea unor rețele foarte complexe de comunicare. Aceste noi tehnologii au modificat elementar modul în care trăim, această evoluție aducând oportunități și câștiguri din punct de vedere economic și social.

Una dintre cele mai mari provocări o reprezintă faptul că cea mai mare parte dintre cei care utilizează internetul sunt copiii care au nevoi specifice ce trebuie să fie recunoscute.

Conform studiului efectuat în perioada aprilie – septembrie 2018 de către organizația „Salvați Copiii” 61,1% dintre copii au spus că au început să folosească Internetul la o vârstă situată între șase și zece ani, iar 10% au afirmat că aveau mai puțin de șase ani când au început să folosească pentru prima dată Internetul. Se poate observa că vârsta la care copiii încep să utilizeze Internetul este în scădere, iar 8 din 10 copii spun că obișnuiesc, să urmărească conținut postat, de alți utilizatori, cum ar fi poze videoclipuri muzică, etc. (Grădinaru & Stoica)

Folosirea îndelungată a rețelilor de socializare este caracteristică fetelor din ciclul liceal, însă acest lucru este întâlnit și în rândul băieților din gimnaziu. 63,7% au spus că folosesc internetul pentru învățare, apelând la diverse tutoriale și articole, 51,9% au răspuns că utilizează internetul pentru jocurile online, băieții făcând acest lucru mai mult decât fetele, 27% dintre respondenți au răspuns că într-o zi de școală obișnuită utilizează internetul mai mult de 6 ore în mediul online, verificându-și des dispozitivul de pe care navighează.

40% dintre copii spun că de multe ori se întâmplă să navigheze pe Internet fără un scop anume, 31% spun că petrec mai puțin timp cu familia sau acordă mai puțin timp temelor pentru școală și 28% spun că au încercat să reducă timpul petrecut pe Internet fără succes. Copiii din mediul rural au afirmat că timpul pe care îl petrec în mediul online este mai atractiv decât orice alt aspect din viața lor, comparativ cu cei din mediul urban . (Grădinaru , 2015)

Simptomele dependenței de Internet:

- Persoana care este dependentă de calculator se simte mai confortabil să comunice online decât față în față;
- Crește riscul de izolare, înstrăinare și retragere din societate;
- Schimbarea stilului de viață;
- Reducerea timpului dedicat activităților fizice;

- Insomnii sau stări de oboseală;
- Timpul petrecut pe calculator se mărește, chiar dacă inițial acest timp era destinat doar pentru a petrece câteva minute;
- Scăderea eficienței la școală sau la locul de muncă;
- Dorința de a te conecta mereu pe Internet;
- Încercarea nereușită de a reduce timpul petrecut pe Internet;
- Dorința continuă de a verifica e-mail-urile sau rețelele de socializare. (Adalier & Emre, 2012)

Atunci când nu poate accesa computerul sau orice altă sursă, persoana dependentă prezintă o creștere a iritabilității și a anxietății.

Se poate spune că dependența de Internet duce la depresie, stimă de sine scăzută, speranța de viață scăzută și anxietatea care reflectă neliniște stare de nervozitate.

Considerând această dependență drept o tulburare, Chou și Hsiao (2000) au prezentat patru componente ale dependenței de Internet:

- 1) utilizarea excesivă este asociată cu pierderea noțiunii timpului sau neglijare a nevoilor de bază;
- 2) furie, anxietate și depresie atunci când nu au la dispoziție calculatorul;
- 3) nevoia de a petrece cât mai mult timp în fața calculatorului;
- 4) izolare socială, oboseală și randament scăzut. (Pânișoară , Sălăvăstru, & Mitrofan, 2016, p. 87).

Dezavantaje utilizării Internetului

a) Cel mai important dezavantaj este dependența, acest lucru afectează tot mai multe persoane, dintre care cei mai afectați fiind adolescenții. Acest lucru poate duce la izolarea sau îndepărtarea de persoanele din lumea reală și de cei apropiați. Serge Tisseron în „Lumea virtuală: avataruri și fantome” spunea că „ în această lume nouă, cel de departe devine apropiat, iar aproapele devine străin.” (Tisseron, 2013, p. 9) Datorită Internetului, comunicarea a suferit schimbări majore;

b) Comunicarea este indirectă, ascunsă. Un mare pericol este hărțuirea online care poate avea forme mult mai complexe;

c) Accesul la informații este rapid, dar această sursă nu este sigură;

d) Pot fi preluate cu ușurință informațiile personale.

Deși este utilă folosirea lui, pe termen îndelungat poate duce la anxietate, tulburări ale somnului, stresul, oboseala cronică sau depresia.

Folosirea Internetului într-un mod sănătos presupune „Utilizarea Internetului pentru un scop exprimat într-o perioadă rezonabilă de timp fără disconfort cognitiv sau

comportamental". Utilizarea într-un mod abuziv a Internetului este „o condiție psihiatrică care implică gânduri mai adaptive și comportamente patologice.” (Koç, 2011, p. 143).

Dezvoltarea Internetului a dus la o multitudine de moduri de a fi conectat, totuși a devenit dificilă interzicerea sau limitarea accesului populației la anumite site-uri.

În spațiul virtual putem întâlni infracțiuni precum: problema pedofiliei, repartizarea de materiale obscene, transferul de bani, jocurile de noroc etc., însă furtul, fraudă și falsul au existat și înainte de apariția Internetului.

Infraționalitatea informatică devine tot mai frecventă. Pe viitor, societatea va ajunge să depindă tot mai mult de calculator care va deveni o componentă importantă în viața socială.

Acest lucru ajungând să fie o țintă și un avantaj pentru hackeri sau grupările crimei organizate.

2.2. Impactul utilizării îndelungate a Internetului asupra dezvoltării copilului și adolescentului

Utilizarea într-un mod excesiv a Internetului de către copii și adolescenți are repercusiuni asupra sănătății fizice, precum și în domeniul problemelor psihologice. Relația părinte-copil se va degrada, iar performanțele școlare vor ajunge să scadă. Vor ajunge să nu mai aibă interes față de prieteni, alegând să se atașeze emoțional de cei cu care comunică pe Internet.

Caracteristicile copilului sau adolescentului dependent de Internet sunt: timiditatea, anxietatea, depresia, căutarea de noi senzații, nevoia de confirmare a propriei identități, nevoia de acceptare. (Pânișoară, Sălăvăstru, & Mitrofan, 2016, p. 106) Autorii consideră că pe viitor vor apărea și alte caracteristici datorită rețelelor de socializare care au devenit o parte importantă în viața noastră de zi cu zi.

Utilizarea îndelungată a Internetului poate duce la crearea unei false identități. Identitatea virtuală este o personalitate secundară a individului. În zilele noastre însă, persoanelor care dețin un computer sau telefon conectat la Internet le este foarte ușor să își creeze o identitate virtuală. Moral vorbind, falsa identitate este o formă de fraudă, o formă de a înșela persoanele care sunt în spațiul virtual. Potențialul rețelelor sociale este adesea utilizat în mod abuziv de către utilizatorii cu rele intenții, care extrag informații personale sensibile ale utilizatorilor necunoscuți. Una dintre cele mai comune metode de a efectua un atac de strângere a datelor pe scară largă este utilizarea de profiluri false, unde acești utilizatori se prezintă în profiluri care seamănă cu persoane fictive sau reale.

„Identitatea falsificată poate fi un sine mai bun sau, dimpotrivă, un sine mai rău, care își tapează luxul trivialității, al calomniei și denigrării oricărui „adversar” – real sau imaginar.” (Baconschi, 2015, p. 69)

Unele persoane care sunt nesatisfăcute de viața lor reală își acordă o „a doua șansă” și aleg să se reinventeze în spațiul virtual. Acest lucru de face cu ușurință deoarece nu poate fi controlat, iar Facebook-ul oferă posibilitatea de a completa în spațiile albe orice lucru utopic: te poți localiza într-o țară în care ți-ai dorit tot timpul să locuiești sau poți să devii ceva cu totul diferit de viața ta reală.

Identitatea reprezintă o noțiune care este o înfățișează sinele la nivelul personal și social.

Edificarea identității umane a fost tratată în special de către Charles Horton Cooley și George Herbert Mead care au fondat interacționismul simbolic. El avea ca și temelie ideea conform căreia identitatea umană reflectă efectul unui proces continuu de interacțiune între individ și societatea care se află într-o continuă comunicare.

Pentru Charles Horton Cooley era importantă interacțiunea umană bazată pe „eul în oglindă”, care era alcătuit din trei elemente:

- imaginea modului în care apar eu în ochii celui alt;
- imaginea acestei aparențe;
- reacția față de această imagine.

În viziunea lui George Herbert Mead sinele „este un fenomen care cunoaște un proces de dezvoltare; el nu este inițial acolo, la naștere, ci apare în procesul experienței și activității sociale, și anume, el se dezvoltă în individul dat ca rezultat al relațiilor sale cu procesul global și cu alți indivizi din cadrul acelui proces”.

El considera că trebuie să ne axăm mai mult pe observație și experiment. Pentru el, Eul era perceput ca o tensiune între „I” și „Me”, unde „I” reprezenta sinele personal, iar „Me” sinele social. În procesul de socializare „Me” devenea prevalent în fața lui „I”, deoarece „Me” începea din copilărie, o dată cu interacțiunea cu alții.

În mediul online eul apare ca și temelie care adesea este socotit ca o frână în calea unei existențe dezirabile în afara unor obligații impuse de mărimea spațială și temporală.

În spațiul virtual Eul apare ca fond, Eul virtual este o oglindire a formei postmoderne pe care o capătă sinele care nu mai este supus unui proces integrativ al numeroaselor sale fațete. Internetul ușurează o multiplicare a posibilităților de configurare a sinelui în cadrul unui spațiu nelimitat care permite crearea contextuală a unor identități efemere dincolo de existența unui sine suprem unitar care să cuprindă un „I” și „Me” conform teoriilor lui Mead. (Ciupitu, 2007) Un alt reprezentant al interacționismului simbolic este Erving Goffman, însușind formele de relaționare socială o nomenclatură caracteristică artei teatrale. Lumea socială era analizată ca un teatru în care identitatea era asociată cu rolul pe care îl interpretau mai mulți actori cu scenarii diferite, în decoruri diferite și pentru categorii diferite de public.

Printre simbolurile care au fost utilizate în descifrarea identității celeilalte persoane intră conținutul mesajului postat, folosirea unor prescurtări sau expresii caracteristice. Reinventarea personală a fost cunoscută printr-o recreare a sinelui de spre un grup limitat

de tineri care sunt de genul masculin și care posedă cunoștințe de specialitate în domeniul tehnologiei informației.

3. Dependența de tehnologie a tinerilor

De la începutul secolului XXI tehnologia a ocupat un spațiu tot mai mare în casele oamenilor. Astfel, Internetul a îmbogățit înțelesul termenului de comunicare și a devenit un loc în care oamenii comunică foarte mult. Acest lucru constituie o serie de oportunități, cât și riscuri.

Bachonschi spunea că „orice tehnologie este neutră”, contează timpul pe care îl oferim acestei tehnologii (Bachonschi, 2015, p. 119).

Fie că este vorba despre un telefon, un computer, un laptop sau orice dispozitiv asemănător, tehnologia pare să fie prezentă în vieții noastre. Tinerii sunt de cele mai multe ori cei mai atrași de tehnologie, iar lucrul pe care adolescenții sunt cel mai des atașați, din punct de vedere tehnologic, este telefonul lor. Tinerii sunt însoțiți de telefoane în aproape toate situațiile: când mănâncă cu prietenii sau familia, când sunt la școala sau chiar și când se culcă. Se pare că adolescenții se bazează pe telefoanele lor pentru tot ceea ce fac.

Este foarte important ca părinții să îndemne copiii să citească cărți, să intre într-o librărie, sau să meargă la teatru.

„Comunicarea trebuie să fie redefinită într-o eră digitalizată.” (Runcan, 2016, p. 46). Printre altele, Remus Runcan vorbește despre nevoia de ordin identitar și afirmă ușurința creării unei noi identități virtuale. Nefiind controlat acest lucru, mulți ajung să dețină mai multe conturi pe aceeași rețea de socializare, unii dintre ei ajungând să aibă mai multe personalități care, pe viitor, pot să ducă la o confuzie în ceea ce privește identitatea lor adevărată. Runcan formulează o definiție proprie bazată pe definițiile clasice astfel: „Comunicarea are la bază: un emițător, un mesaj codat, un receptor. Diferența față de o comunicare față în față este dată de poziționarea participanților la distanță unul față de celălalt. Mesajul este codat analogic sau, de cele mai multe ori, digital, și este transmis la distanțe oricât de mari, în timp real, prin intermediul tehnologiilor.” (Runcan, 2016, p. 47)

Creșterea "societății centrate pe mine", marchează o concentrare sporită asupra creșterii individuale și de o scădere a comunității înțelese din punct de vedere al spațiului, al muncii, al familiei și al atribuțiilor în general. În schimb, relațiile sociale sunt reconstituite pe baza intereselor, valorilor și proiectelor individuale. Comunitatea se formează prin căutările persoanelor fizice pentru persoane asemănătoare într-un proces care combină interacțiunea online cu interacțiunea offline, spațiul cibernetic și spațiul local.

3.1. Scopul cercetării, obiective și ipoteze

Am ales această temă deoarece doresc să evidențiez riscurile utilizării îndelungate a Internetului în rândul copiilor, de a preveni dependența față de tehnologie și totodată de a conștientiza efectele nedorite asupra sănătății care sunt provocate de utilizarea în exces a tehnologiei.

Obiective

Obiectivele specifice ale cercetării sunt următoarele:

1. Identificarea influenței Internetului și tehnologiei asupra copiilor;
2. Identificarea frecvenței utilizării Internetului;
3. Identificarea avantajelor și dezavantajelor utilizării tehnologiei în rândul copiilor;
4. Identificarea efectelor pe care calculatorul le are asupra vieții sociale ale copilului;
5. Contorizarea numărului de ore petrecut în fața computerului.

Ipoteze

Ipotezele cercetării sunt următoarele:

1. Există diferențe semnificative între respondenții de genul feminin și cei de genul masculin în ceea ce privește supravegherea activității petrecute pe internet a copilului.
2. Există diferențe semnificative între respondenții de genul feminin și cei de genul masculin în ceea ce privește verificarea site-urilor utilizate de copii.
3. Există diferențe semnificative între respondenții de genul feminin și cei de genul masculin în ceea ce privește utilizarea unor servicii care limitează sau blochează unele site-uri nepotrivite.
4. Există diferențe semnificative între respondenții de genul feminin și cei de genul masculin în ceea ce privește timpul pe care îl petrece copilul în mediul online.

3.2. Metode utilizate în cercetarea fenomenului

Pentru realizarea acestei cercetări, metoda de cercetare a fost ancheta socială. Aceasta necesită culegerea de informații sau date despre indivizi, grupuri, unități culturale societății aflate în eșantion ce au obiectiv identificarea covariațiilor, asocierilor, raporturilor cauzale sau funcționale între indicatori sau variabilele care concordă cu un model teoretic. Caracteristica acestei metode este că actorii sociali sunt cei care furnizează informațiile. Realizarea anchetei sociale necesită un demers metodologic amănunțit pentru că, pe de o parte, trebuie înlocuită lipsa de control (manipulare, asupra variabilelor) și pe de altă parte, pentru că în cadrul acestei metode sunt antrenate și cadre ajutătoare (operatorii de ancheta) în scopul culegerii unei mari cantități de informații de la populația analizată.

3.3. Instrumentul de lucru

Instrumentul de cercetare ales este chestionarul. Acesta conține 21 de întrebări: primele 9 întrebări sunt legate de modul cum supraveghează părinții activitatea copiilor în timp ce folosesc internetul; următoarele 9 sunt legate despre gestionarea activității și timpului petrecut în mediul online, iar ultimele 3 întrebări sunt socio-demografice: genul, vârsta și starea civilă.

Am ales să aplic chestionarul unui părinte, deoarece mi-a fost mai ușor decât să îl aplic copiilor, am considerat că răspunsurile vor fi mai concrete dacă chestionarele vor fi destinate părinților.

Eșantionul

Eșantionul este ales după un singur principiu, acesta cuprinzând părinții care au copii cu vârsta cuprinsă între 5 și 14 ani.

Modul în care am ales să aplic chestionarul a fost față în față în număr de 60, perioada de colectare a datelor fiind în lunile februarie-martie 2019.

Locul unde am ales să aplic cea mai mare parte a chestionarelor a fost la Grupa Mare de la Grădinița din comuna Giarmata, deoarece consider că începând de la vârsta de 5-6 ani se poate vorbi de o dependență în rândul copiilor și nu una mai mică, unde părinții pot controla mai bine timpul pe care îl petrec copiii pe diferite gadget-uri. Restul chestionarelor le-am aplicat cunoștințelor care au copii cu vârsta cuprinsă între 5 și 14 ani.

Dificultățile în recoltarea răspunsurilor au constat în faptul că respondenții nu au fost foarte receptivi, aceștia fie nu erau disponibili să răspundă la primirea chestionarului, fie nu prezentau interes față de subiect sau erau de părere că răspunderea la întrebări era o pierdere de timp. În ciuda acestor dificultăți întâmpinate, eșantionul de 60 de persoane a putut fi realizabil.

3.4. Rezultatele cercetării

Testarea ipotezelor:

Ipoteza numărul 1: Există diferențe semnificative între respondenții de genul feminin și cei de genul masculin în ceea ce privește supravegherea activității petrecute pe internet a copilului.

Dintre respondenții de gen feminin 84,2% au afirmat că supraveghează activitatea petrecută pe internet a copilului și 15,8% au afirmat că nu.

Dintre respondenții de gen masculin 90,9% au afirmat că supraveghează activitatea, în timp ce 9,1% au afirmat că nu.

Conform celor spuse mai sus, nu există diferențe semnificative între variabila gen și supravegherea activității petrecute pe internet a copilului. Această diferență nu este

semnificativă deoarece valoarea pragului de semnificație este mai mare decât 0,05 ($p > 0,05$).

Ipoteza numărul 2: Există diferențe semnificative între respondenții de genul feminin și cei de genul masculin în ceea ce privește verificarea site-urilor utilizate de copii.

Dintre respondenții de gen feminin 78,9% au afirmat că verifică site-urile pe care le utilizează copilul, iar 21,1% au afirmat că nu verifică. Dintre respondenții de gen masculin 95,5% au afirmat că verifică site-urile, iar 4,5% afirmă că nu. Astfel, se observă că nu există diferențe semnificative între cele două variabile. Acest lucru este dovedit de pragul de semnificație care este mai mare decât 0,05 ($p > 0,05$).

Ipoteza numărul 3: Există diferențe semnificative între respondenții de genul feminin și cei de genul masculin în ceea ce privește utilizarea unor servicii care limitează sau blochează unele site-uri nepotrivite.

Dintre respondenții de gen feminin 31,6% au răspuns că utilizează servicii de monitorizare, în timp ce 68,4% au răspuns că nu. Dintre respondenții de gen masculin 45,5% au răspuns că utilizează, iar 54,5% au răspuns că nu. Se observă că nu există diferențe semnificative între cele două variabile. Acest lucru este afirmat de către valoarea pragului de semnificație care este mai mare decât 0,05 ($p > 0,05$).

Ipoteza numărul 4: Există diferențe semnificative între respondenții de genul feminin și cei de genul masculin în ceea ce privește timpul pe care îl petrece copilul în mediul online.

Un procent de 76,3% dintre persoanele de gen feminin afirmă că timpul petrecut pe internet al copilului este sub trei ore, în timp ce 23,7% au răspuns că este peste trei ore. 95,5% dintre respondenții de gen masculin au răspuns că activitatea petrecută pe internet a copilului este sub trei ore, iar 4,5% au afirmat că este peste trei ore. Potrivit informațiilor de mai sus, nu există diferențe semnificative, valoarea pragului de semnificație fiind mai mare decât 0,05 ($p > 0,05$).

4. Concluzii

În concluzie, cele 4 ipoteze formulate la începutul cercetării s-au infirmat în urma efectuării operațiilor statistice necesare pentru testarea acestora. Astfel, am ajuns la rezultatul că nu există diferențe semnificative între respondenții de genul feminin și cei de genul masculin în ceea ce privește supravegherea activității petrecute pe internet a copilului, că nu există diferențe semnificative între respondenții de genul feminin și cei de genul masculin în ceea ce privește verificarea site-urilor utilizate de copii, că nu există diferențe semnificative între respondenții de genul feminin și cei de genul masculin în ceea ce privește utilizarea unor servicii care limitează sau blochează unele site-uri nepotrivite și de asemenea că nu există diferențe semnificative între respondenții de

genul feminin și cei de genul masculin în ceea ce privește timpul pe care îl petrece copilul în mediul online.

Părinții sunt conștienți de riscurile la care se expune copilul atunci când utilizează internetul, fiind îngrijorați dacă aceștia intră în contact cu străinii în mediul online sau dacă văd lucruri care au un conținut nepotrivit pentru ei și consideră că este important să verifice site-urile accesate de către copil, indiferent dacă acestea au fost de pe telefon, calculator sau tabletă. Ei sunt de părere că este bine să restricționeze accesul la anumite site-uri și să supravegheze cu atenție activitatea lui și apelează la programe care pot să blocheze site-urile pe care le consideră periculoase pentru copil și să limiteze timpul pe care acesta îl alocă diferitelor activități pe internet. Ei consideră că este bine să discute cu copilul despre ceea ce face pe internet și să le dea sfaturi despre cum să utilizeze internetul într-un mod cât mai sigur, explicându-le de ce unele site-uri sunt bune și altele nu, neîncurajându-i să exploreze singur lucruri pe internet.

Cea mai mare parte a părinților au afirmat că timpul utilizat pe internet al copilul este între o oră și două ore și încearcă să își facă timp o dată pe săptămână pentru a face activități cu copilul pe internet. Scopul principal fiind pentru educație, joacă și pentru divertisment.

Bibliografie

- Adalier, A., & Emre, B. (2012). THE RELATIONSHIPS BETWEEN INTERNET ADDICTION AND PSYCHOLOGICAL SYMPTOMS. *IJGE: International Journal of Global Education*, 1(2).
- Albulescu, I. (2003). *Educația și mass-media: comunicare și învățare în societatea informațională*. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
- Baconschi, T. (2015). *Facebook: fabrica de narcisism*. București: Humanitas.
- Bernardi, S., & Pallanti, S. (2009, November - December). Internet addiction: a descriptive clinical study focusing on comorbidities and dissociative symptoms. *ScienceDirect*, 50(6), 510-516.
- Ciupitu, C. C. (2007, Decembrie). Identitatea - Către versiunea 2.0. *Revista de Informatică socială*, 8, 61-73.
- Cuturela, A., Gheorghe, A. M., Miloiu, L., Simion, C., & Toma, S. (2016). *Institutul Național de Statistică*.
- Cziproc, C. (2007). Integrarea tehnologiei web 2.0 în procesul de predare-învățare-evaluare centrat pe elev. *Revista de Informatică socială*, 8, 85-97.
- Găișteanu, D. V. (2011). *Utilizarea internetului în procesul didactic*. București.
- Grădinaru, C. (2015). Studiu privind utilizarea Internetului de către copii. *Salvați Copiii*, 84.

- Guțu, D. (2007). *New Media*. București: Tritonic.
- Koç, M. (2011, January). Internet addiction and psychopathology. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 10(1), 6.
- Mureșan, E., Catalano, H., & Bocoș, M. (2010). Impactul computerului și al internetului asupra elevilor. *Revista de Informatică Socială*, 14, 66-81.
- Nadolu, B. (2007). *Sociologia comunicării de masă*. Timișoara: Excelsior Art.
- Nadolu, B. (2014). *Despre comunicare: o abordare sociologică*. Timișoara: Editura de Vest.
- Nadolu, B. (2014). *Despre comunicare: o abordare sociologică*. Timișoara: Editura de Vest.
- Pânișoară, G., Sălăvăstru, D., & Mitrofan, L. (2016). *Copilăria și adolescența: provocări actuale în psihologia educației și dezvoltării*. Iași: Polirom.
- Rotariu, T., & Iluț, P. (2006). *Ancheta sociologică și sondajul de opinie*. Iași: Polirom.
- Runcan, R. (2016). *Capcanele Facebook: comunicarea virtuală și efectele ei asupra relațiilor umane*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Tisseron, S. (2013). *Lumea virtuală: avataruri și fantome*. București: Editura Trei.

Delincvența juvenilă în județul Timiș

Adriana Mădălina LAZĂR¹

Abstract

Creșterea numărului delincvenței juvenile reprezintă una din problemele cele mai grave cu care se confruntă societatea contemporană, în acest caz și România. Studiile științifice în acest domeniu fiind relativ puține iar datele oficiale nu reflectă, decât în mică măsură, amploarea fenomenului. Copilul este o persoană în continuă formare cu nevoi și interese specifice vârstei. Deși familia ar trebui să fie un mediu securizat pentru copil, totuși sunt prezente, în sânul familiei, diferite forme de abuz. Abuzul și violența domestică reprezentând un fenomen cu ample conotații negative în plan psihosocial. În realitatea ultimilor ani a înregistrat o creștere a frecvenței cazurilor de delincvență juvenilă.

Keywords: delincvență, devianță, abuz, violență.

Introducere

Temele abordate în această lucrare sunt legate de cadrul legislativ al delincvenței juvenile în România, delincvența juvenilă luând amploare după schimbarea socio-politică din 1989. Evoluția regimului penal al delincventului în România constituie o altă temă de interes. La ora actuală, minorul răspunzând penal la vârsta cuprinsă între 16 – 18 ani, prin aplicarea unor măsuri privative de libertate sau neprivative de libertate.

Cadrul dezvoltării copilului în familie este conturat de modul în care sunt realizate funcțiile parentale. Neglijarea fiind la rândul său o formă a abuzului asupra copilului, aceasta îmbrăcând mai multe forme cum ar fi: neglijarea alimentată, neglijarea vestimentară, neglijarea igienei, neglijarea medicală, neglijarea educațională, neglijarea emoțională, neglijarea fizică și abandonul sau supravegherea inadecvată. Scopul cercetării fiind acela de a identifica cauzele care stau la baza comportamentului deviant, dacă minorul a fost influențat de factori interni sau externi în săvârșirea faptelor prin care s-a încălcat legea. În acest capitol am prezentat metodele dar și instrumentul utilizat pentru culegerea datelor. În ultima parte a acestei lucrări sunt analizate rezultatele obținute în urma interviului subiecților și concluziile cercetării.

¹ West University of Timisoara, Blvd. Vasile Pârvan, No.4, 300223, Timisoara, Timis, Romania;
E-mail: adriana.lazăr96@e-uvt.ro

1. Delincvența juvenilă- considerații generale

1.1. Cadrul legislativ ce privește delincvența juvenilă în România

Termenul de *delincvență* provine din latinescul *delinquere*, care înseamnă a greși sau a fi de vină. Acest termen este folosit în psihologie pentru a contura fenomenul de inadaptare comportamentală a tinerilor cu vârsta de până în 18 ani, care nu respectă normele penale și legale. Delincvența juvenilă fiind un fenomen complex care evidențiază conduitele și nomele ce se află în contradicție cu sistemul de valori impus de societate și susținut de către legislația penală.

Delincvența juvenilă este o temă de mare interes pentru sociologie, aceasta având rolul de a evalua amploarea temei, de a explica cauzele ce au dus la acest fenomen dar și consecințele. Delincvența juvenilă devenind o problemă majoră a societății. Sociologii care au studiat acest fenomen, susțin faptul că delincvența este determinată și de alte probleme sociale cum ar fi: modalitățile de gestionare a resurselor de către societate, nivelul educațional și lipsa implicării instituțiilor sociale dintr-un stat. Însă, în ceea ce privește delincvența juvenilă, există două aspecte importante de luat în considerare: vârsta delincventului și cauzele ce au condus la manifestarea delincvenței. Sărăcia, lipsa resurselor, lipsa educației, marginalizarea socială, lipsa părinților, fiind doar câteva din exemplele ce duc la manifestarea delincvenței. (Ban, 2013, 9-11)

În România, delincvența juvenilă a luat amploare după schimbarea socio-politică din 1989, aceasta făcându-și simțită prezența prin abandonul familial și școlar, inegalitățile sociale, starea de anomie instituțională, morală și legislativă și datorită inexistenței unei politici sociale solide, bine structurată pentru a reduce efectele acestui fenomen. Factorii esențiali în educarea acestei categorii sociale fiind familia și școala, deoarece acestea sunt considerate principalele instituții care joacă un rol important în procesele de socializare și integrare a tinerilor în societate. Este important de menționat faptul minorii pot săvârși mai multe tipuri de fapte, cum ar fi: violență fizică sau verbal, atitudine neconformistă, indisciplină, agresivitate, absenteism școlar, ect. Dar acestea nu sunt considerate în mod obligatoriu fapte penale, ci sunt văzute ca fiind comportamente inadecvate din punct de vedere moral și civic. Etichetarea comportamentelor ca fiind "normale" sau "anormale" este datorată și naturii normelor sociale încălcate, gradului de toleranță a societății dar și de pericolul la care tinerii sunt expuși prin nerespectarea normelor. Valorile și legile morale fiind transmise copilului în cadrul familiei, prin modelare. În caz contrar, tânărul poate fi influențat de către mediul exterior. (Ban, 2013, 13)

Răspunderea penală a minorului în cazul nerespectării legii este legată de discernământul acestuia în raport cu vârsta sa. Criteriul vârstei fiind un factor decisiv pentru aplicarea sancțiunilor. Pentru a fi tras la răspundere, făptuitorul trebuie să fie conștient de sine și de acțiunile sale. Până la vârsta de 14 ani capacitatea minorului de a-și da seama de pericolele la care se poate expune, este exclusă. Lipsa discernământului reprezintă prezumția de nevinovăție, acest lucru ne fiind posibil de contestat chiar dacă

din săvârșirea faptei reiese că minorul este bine dezvoltat atât fizic cât și psihic. Limitele răspunderii penale fiind redată de către articolul 99 C. pen. Acesta menționând faptul că minorul cu vârsta până în 14 ani nu răspunde penal deoarece este considerat a fi lipsit de discernământ, minorul cu vârsta cuprinsă între 14-16 ani poate răspunde penal în cazul în care se dovedește că a săvârșit fapta cu discernământ, proba discernământului fiind elementul esențial pentru trimiterea minorului în judecată. Iar minorul cu vârsta cuprinsă între 16-18 ani, răspunde penal deoarece este considerat aproape major și nu mai poate fi pus sub aspectul prezumției de nevinovăție. În cazul în care minorul săvârșește fapta înainte de a împlini 14 ani, aceasta nu este considerată infracțiune, luându-se doar măsuri de ocrotire și supraveghere specializată. (Lefterache, 2011, 12)

În cazul încălcării legii, minorii cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani răspund pentru faptele lor dacă se dovedește că au fost în stare de responsabilitate în momentul săvârșirii faptei. În caz contrar, dacă se dovedește că minorul suferă de debilitate mintală, sunt realizate anchete pentru a se stabili dacă acesta a fost pe deplin conștient în momentul comiterii actului. În momentul comiterii unei infracțiuni, toți minorii răspund penal, dar în mod diferit față de adulți. Minorilor li se aplică măsuri educative și pedepse. Sancțiunile sunt stabilite de către instanța de judecată, ținându-se cont de vârsta vinovatului, de gravitatea faptei, gradul de pericol social, starea fizică a minorului, dezvoltarea intelectuală, situația familială, etc. (Nedelcu, I., Gheorghediac, I., et al. 2014, 16)

Legea nr. 272/2004, republicată în 2014 promovează drepturile copilului și subliniază faptul că drepturile copilului sunt drepturile omului. Această lege având ca fundament patru principii de baza:

- *Principiul nediscriminării;*
- *Principiul interesului superior al copilului;*
- *Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare;*
- *Dreptul de a-și exprima liber opiniile.*

Ideea centrală a Legii nr. 272/2004 fiind următoarea: fiecare copil contează, toate entitățile responsabile de el având datoria de a-l proteja și de a se asigura că niciun copil nu este lăsat pe dinafară. Din acest motiv, această lege acordă o atenție special câtorva categorii de copii, cum ar fi: copii care riscă să fie separați de părinți, copii străzii, copii care au un comportament deviant și copii delincvenți. (Nedelcu, I., Gheorghediac, I., et al. 2014, 24-25)

Legea nr. 272/2004, republicată în 2014 vine la pachet cu anumite reglementări în ceea ce privește minorii care au săvârșit o faptă penală dar nu răspund penal pentru aceasta. Minorii fiind sancționați prin luarea măsurilor de plasament sau supraveghere specializată. Supravegherea specializată constând în frecventarea cursurilor școlare, urmarea unor tratamente medicale, de consiliere sau psihoterapeutice, interzicerea de a frecventa anumite locuri sau anturaje, etc. În cazul nerespectării cerințelor impuse prin măsura supravegherii specializate, comisia pentru protecția copilului sau chiar instanța

judecătorească poate stabili dacă este cazul ca minorul să fie dat în grija unei familii extinse sau unei familii substitutive. (Nedelcu, I., Gheorghediac, I., et al. 2014, 26)

Principala instituție care monitorizează și contribuie la respectarea drepturilor copilului este cea a Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului, sprijinită de către autoritățile administrației publice locale și centrale, societatea civilă și părinții. Instituția la nivel local care răspunde în cazul în care un minor săvârșește o faptă penală fiind Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului. Aceasta fiind în strânsă legătură cu Serviciile Publice de Asistență Socială, care la rândul lor urmăresc evoluția dezvoltării copilului și modul în care părinții își exercită drepturile și obligațiile față de copil, pe o perioadă de 6 luni. (Nedelcu, I., Gheorghediac, I., et al. 2014, 30)

Un alt organ important este Comisia pentru Protecția Copilului, care aparține de Consiliul Județean și care are drept de decizie în ceea ce privește protecția și promovarea drepturilor copilului. Atribuțiile acestei comisii fiind următoarele: stabilirea gradului de handicap al copilului, verificarea necesității unei protecții special a copilului, eliberarea atestatelor pentru asistenții maternali, etc. (Nedelcu, I., Gheorghediac, I., et al. 2014, 32)

Tribunalul (de la domiciliul copilului sau tribunalul în a cărei circumscripție teritorială a fost găsit) este cel care decide măsurile speciale ce trebuie luate în cazul unui minor delincvent, aducându-le la cunoștință Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului. Spre exemplu, în cazul în care un minor a săvârșit o faptă penală iar Direcția Generală de Asistență și Protecția Copilului nu dispune de acordul părinților pentru luarea unei măsuri în consecință, se va face apel către Tribunal. Instanța audiind în mod obligatoriu copilul care are vârsta de 10 ani împlinită, copilul având dreptul de a fi ascultat. Termenul de judecată nu trebuie să depășească 10 zile iar audierea copilului se poate realiza doar în prezența unui psiholog și după o pregătire a acestuia cu privire la desfășurarea evenimentelor. Poliția, parchetul și serviciile de probațiune având obligativitatea de a acorda sprijinul necesar serviciilor ce se ocupă de protecția copilului. (Nedelcu, I., Gheorghediac, I., et al. 2014, 36-37)

În abordarea legislativă a minorului delincvent, atitudinea comunității din care face parte va trebui să primeze, izolarea minorului ne mai fiind o soluție corectă, viabilă și eficientă. Codul penal al zilelor noastre oferindu-ne informații pentru a determina și a realiza profilul delincvenței juvenile. Însă, privind în retrospectivă, România se aliniază standardelor internaționale, aceasta acționând în mod responsabil și în cunoștință de cauză asupra problemei delincvenței juvenile. Cu toate că, ar trebui redefinite noțiunile de tipul: delincvență juvenilă, minor, delict, punctual de reper fiind copilul văzut ca ființă și nu ca un obiect. (Pașca, 2005, 42-45).

1.2. Evoluția regimului penal al minorului în România

Primele legi românești cu privire la sancționarea minorilor au fost consemnate în lucrările lui Vasile Lupu *“Cartea Românească de Învățătură”* (1646, Iași) și Matei Basarab *“Îndreptarea legii”* (1652, Târgoviște). În aceste lucrări fiind menționat faptul că minorii care aveau sub 7 ani erau considerați incapabili de a răspunde penal, celor între 7-14 li se aplicau pedepse ușoare, iar băieții cu vârsta între 14 și 20 de ani, respectiv fetele cu vârsta între 12 și 25 de ani puteau beneficia de o reducere a pedepsei. Însă, prin elaborarea *Codului Francez din 1791* apar schimbări și în codurile moderne românești, cum ar fi: *Condica Criminalistică* a lui Ion Sandu Sturza, (1826) și *Condica Criminală* a lui Barbu Știrbei, (1852). Acestea impun renunțarea la pedeapsa bătăii, limita răspunderii penale este de 8 ani, iar minorii între 8-15 ani erau pedepsiți doar dacă se dovedea premeditarea faptei. În cazul celor din urmă, durata pedepsei se întindea pe o perioadă de 3 luni și până la 3 ani, executată într-o mănăstire. Iar în cazul minorilor între 15-21 de ani, aceștia răspundeau necondiționat în fața legii. Alte noutăți aduse acestui sistem fiind: separarea în închisoare a minorilor de majori, elaborarea unei jurisdicții speciale pentru această formă de delincvență și individualizarea pedepselor. (Pitulescu, 1995, 57)

Primul Cod Penal Român apărut în 1865 stabilește tratamentul penal ce va fi aplicat minorului, minorul până în vârsta de 8 ani nu răspunde penal, cel între 8-15 ani poate beneficia de prezumția de nevinovăție, iar cei cu vârsta între 15-20 de ani pot beneficia doar de o reducere a pedepsei însă răspund penal. Iar în 1910, i-a naștere *„Societatea ocrotirea Copiilor”* înființată de către Constantin Meissner, în scopul întemeierii unei școli pentru minorii delincvenți. Din nefericire, venirea Primului Război Mondial întrerupe această inițiativă. Elaborarea Noului Cod Penal realizându-se în 1936, în care este consemnat faptul că: majorul răspunde în fața legii de la vârsta de 19 ani, la 14 ani și între 14-19 ani este considerat minor și nu poate răspunde în fața legii decât dacă se dovedește că a lucrat cu discernământ în momentul săvârșirii faptei. (Pitulescu, 1995, 58-78)

Perioada postdecembristă determină anumite schimbări cu privire la delincvența juvenilă. Prin Rezoluția din 1991/ 1 februarie 1992 creându-se Comisia Interguvernamentală pentru Prevenirea Criminalității și a Justiției Penale. Cu ajutorul sistematizării acestei comisii, Noul Cod Penal publicat în Monitorul Oficial în data de 15.07.2010 alocă o atenție deosebită minorilor care vor răspunde penal. Se reduce vârsta răspunderii penale de la 14 ani la 13 ani, minorul cu vârsta cuprinsă între 13 și 16 ani răspunde penal în cazul în care se aduc dovezi ce vizează discernământul în momentul săvârșirii faptei, iar cel care are împlinită vârsta de 16 ani va răspunde conform legii. O altă schimbare prevăzută de acest Cod Penal fiind cea a reducerii numărului și a măsurilor privative de libertate și elaborarea unui măsuri educative pentru minorul în cauză. Măsurile ce îl privează pe minor de libertate luându-se doar în cazul în care acesta a mai săvârșit o infracțiune sau în cazul în care pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea timp de 7 ani sau detenția pe viață. Și nu în ultimul rând, o altă noutate prevăzută în Codul

de Procedură Penală este solicitarea de către instanță a unui referat care va cuprinde natura și durata necesară minorului pentru a se reintegra în societate și obligații ce pot fi impuse acestuia de către instanță. Referatul fiind prezentat instanței de către serviciul de probațiune. (Pătrașcu, 2013, 117-118)

Până în anul 2000, au fost create 11 proiecte pilot cu privire la serviciul de probațiune, doar 4 dintre acestea fiind funcționale în penitenciare. Chiar dacă, inițial instituția probațiunii a făcut parte din sistemul penitenciar, în anii următori acest sistem s-a mutat și în comunitate. Populația țintă a acestui sistem de probațiune fiind minorii (între 14-18 ani) și tinerii (18-25 de ani), prioritari fiind minorii. Buna funcționare a proiectelor pilot conducând, în septembrie 2000, la adoptarea de către guvern a Ordonanței nr. 92/2000, care viza buna organizare și funcționare a serviciilor de reintegrare socială și supraveghere. În august 2001 fiind înființate 28 de servicii pentru reintegrarea socială și supravegherea minorilor. Iar în martie 2002, Parlamentul adoptă Legea nr. 129/2002, această lege adăugând serviciului de probațiune alte sarcini, pe lângă reintegrarea socială și supraveghe, elaborarea la cererea Parchetului a referatelor de evaluare a minorilor. În perioada experimentală, aceste referate fiind numite referate de risc, deoarece erau solicitate pentru evaluarea riscului de recidivă pe durata urmăririi penale a minorului. (Neamțu & Stan, 2005, 301-303)

În perioada 2002-2003 a avut loc experimentarea efectivă a practicii de justiție restaurativă, cu ajutorul Ministerului Justiției înființându-se două Centre de justiție restaurativă, la București și Craiova. Activitatea desfășurată de aceste centre viza îmbunătățirea sistemului de justiție juvenilă și protecția victimelor infracțiunii. În acest program fiind incluși doar minorii, infractorii și victimele care au fost implicați în comiterea infracțiunilor. Aceștia având parte de servicii de mediere, servicii de suport, îndrumare, asistență și informare. (Niță, 2017, 5)

Începând cu anul 2006, responsabilitățile consilierilor de probațiune cresc conform Legii nr. 275/2006. Conform acestei legi consilierii de probațiune au obligația participării la anumite activități desfășurate în penitenciare. Categoriile de beneficiari ai serviciului de probațiune fiind cei care au comis infracțiuni cu un grad mic de pericolozitate, persoanele ce se află sub supraveghere ca urmare a unei decizii judecătorești, persoanele condamnate pentru comiterea anumitor infracțiuni și care se pregătesc pentru a fi eliberați condiționat. Beneficiarii serviciului de probațiune fiind tratați în conformitate cu principiile impuse de către Uniunea Europeană, care reglementează drepturile omului. (Balica, 2009, 303)

În prezent, actualul Cod Penal actualizat în 2018 după Legea 286/2009, susține faptul că: minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani va răspunde penal, cel care are vârsta între 14-16 ani va răspunde penal numai dacă se dovedește că a săvârșit fapta cu bună știință, iar minorul care a împlinit 16 ani va răspunde penal conform legii. Măsura educativă în ceea ce îl privește pe minorul care are vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani este neprivativă de

libertate. Măsurile privative de libertate fiind luat în următoarele condiții: dacă minorul a mai săvârșit o faptă pentru care i s-a aplicat o măsură educativă iar executarea ei nu s-a finalizat înaintea comiterii noii infracțiuni și atunci când pedeapsa este executarea a 7 ani de închisoare sau închisoare pe viață. (Noul Cod Penal, 2018, 14)

Măsurile educative privative de libertate sunt:

- a) internarea într-un centru educativ;
- b) internarea minorului într-un centru de detenție.

Prin internarea minorului într-un centru educativ acesta va fi supus unui program de pregătire școlară și programelor de reintegrare socială, perioada internării fiind cuprinsă între 1 an și 3 ani. În cazul în care pe parcursul acestei perioade, minorul comite o infracțiune, instanța poate mări durata șederii sau îl poate interna pe minor într-un centru de detenție. În cazul contrar, dacă minorul manifestă interes constant cu privire la acumularea cunoștințelor școlare și profesionale, făcând progrese evidente în vederea reintegrării sociale, instanța poate înlocui internarea cu o măsură educativă a asistării pe o perioadă egală cu durata internării sau eliberarea acestuia la momentul împlinirii vârstei de 18 ani. Iar minorul care ajunge într-un centru de detenție va fi supus unui program de recuperare, cu regim de pază, unde va urma programe intensive de reintegrare socială pe o perioadă cuprinsă între 2 și 5 ani. (Noul Cod Penal, 2018, 24-25)

Măsurile educative neprivative de libertate sunt:

- a) stagiul de formare civică;
- b) supravegherea;
- c) consemnarea la sfârșitul săptămânii;
- d) asistarea fizică.

Stagiul de formare civică îl obligă pe minor de a participa la un program pe o durată de 4 luni, acest program ajutându-l să înțeleagă consecințele legale și sociale ale faptei sale și îl responsabilizează în ceea ce privește comportamentul său pe viitor.

Supravegherea constă în controlarea și îndrumarea minorului pe o perioadă cuprinsă între 2 și 6 luni, sub atenta observație a serviciului de probațiune. Serviciul de probațiune asigurându-se că minorul participă la cursurile școlare și că nu intră în contact cu anumite persoane care ar putea afecta procesul de îndreptare al acestuia. În ceea ce privește consemnarea la sfârșitul săptămânii, este obligatoriu ca minorul să nu părăsească locuința în zilele de sâmbătă și duminică pe o perioadă cuprinsă între 4 și 12 săptămâni, singura excepție fiind participarea la anumite activități impuse de instanță. Iar asistarea zilnică face referire la obligația impusă minorului de a respecta programul stabilit de către serviciul de probațiune, în care este precizat orarul și interdicțiile impuse minorului. Această măsură având o durată cuprinsă între 3 și 6 luni. (Noul Cod Penal, 2018, 15-20)

2. Cauzele care determină delincvența juvenilă

2.1. Teoria criminalului înăscut

Termenul de delincvență juvenilă este văzut ca fiind o creație a teoriilor criminologice sau sociologice pentru a grupa infracțiunile în funcție de vârsta infractorului. După ani de cercetări în acest domeniu reușindu-se a se clasifica teoriile culese cu privire la cauzele manifestării delincvenței juvenile, în trei mari categorii. teoriile care susțin faptul că delincvența juvenilă este moștenită, fiind influențată de factori cu caracter genetic-ereditar:

- teorii care susțin faptul că, de fapt, este o conduită dobândită (din familie, societate);
- teorii care îmbină aceste două explicații, de mai sus.

Prima categorie de teorii aparține explicației biologice, cea de a doua categorie aparține atât explicației sociologice cât și psihologice, iar a treia categorie este formată din mai multe elemente etiologice. (Rădulescu, 2003, 1)

Teoriile biologice susțin faptul că anomaliile psihofiziologice contribuie într-o foarte mare măsură la exercitarea comportamentului infracțional. Aceste teorii încercând să demonstreze faptul că la baza comportamentului delinquent stau componente organice sau funcționale. Factorii biologici dezvoltându-se asemeni individului care va avea un comportament criminal, comportament pe care nici individul nu îl poate explica, dar care este văzut de către specialiști ca fiind legătura dintre biologia acelei persoane și mediul de proveniență. În cadrul orientării biologice, comportamentul fiind văzut ca un element fundamental al personalității individului. (Cocoară, 2017, 19)

Din cadrul biologic face parte și *Teoria cromozomului crimei*, propusă de către psihiatrul german Johan Lange în urma studiilor sale realizate pe gemeni. El susținând faptul că, în 77% din cazurile la gemenii monoziagoți, dacă unul dintre aceștia a comis o crimă, atunci și cel de- al doilea o va comite. Ulterior, alți adepți ai teoriei afirmă faptul că există două metode de cercetare în ceea ce privește rolul eredității în devenirea criminală. Prima metodă este cea genealogică, adică criminalitatea derivă din arborele genealogic, iar cea de-a doua metodă este cea gemelară, adică studiul asupra comportamentului gemenilor. Multiple cercetări demonstrând rolul puternic pe care îl are ereditatea în comportamentul criminal. Recent, cercetătorii americani au stabilit o legătură între părinții biologici și cei adoptivi, în ceea ce privește delictele comise de către copii adoptați. Concluzionându-se faptul că cel mai ridicat coeficient al delincvenței este prezent în cazul copiilor a căror părinți atât biologici cât și adoptivi, au avut antecedente penale. Astfel a luat naștere *Teoria cromozomului crimei*, cu ajutorul cercetătoarei scoțiene Patriția Jacobs, care a examinat genetic 197 de deținuți. Aceasta a constatat că șapte dintre acești deținuți erau purtători ai unei anomalii, dispuneau de un cromozom Y suplimentar. Cercetătoarea ajungând la concluzia că purtătorii de XYY sunt mai predispuși genetic la crime. Astfel cromozomul "Y" fiind numit și cromozomul crimei. (Strulea, 2008, 68)

În ceea ce privește teoriile cu orientări psihologice, Gabriel Tarde susține faptul că fiecare individ se conduce după cutumele prezente în mediul propriu. Astfel, cine dorește să fure sau să omoare, nu face altceva decât să imite pe cineva. Tarde, considerând delincventul ca fiind un parazit care face tot posibilul să se infiltreze în societate. Delincvenții posedând caracteristici anatomice (delincventul fiind un individ mare și greu) și caracteristici patologice și psihologice (delincventul fiind bolnav). Mediul influențând individul, acesta percepend aceste influențe ca o „presiune socială”, presiune în care poate predomina onestitatea sau poate imita modelele altor delincvenți. (Strulea, 2008, 69)

Iar din punct de vedere sociologic, una dintre teoriile reprezentative este „*Teoria stigmei*”, care pune accentul pe rolul pe care îl joacă instituțiile juridice penale și atitudinea societății față de comportamentul deviant. Teoria stigmei fiind fondată pe baze psiho-sociologice: prima bază este legată de noțiunea de rol (care susține faptul că comportamentul fiecărui individ este asociat cu anumite stereotipuri) a doua bază este legată de conceptul de interacțiune (care arată că fiecare faptă comisă de individ nu este decât o reacție la atitudinea societății) iar a treia bază este pusă pe conceptual de personalitate (care demonstrează că individual va deveni cel pe care l-a considerat societatea). (Strulea, 2008, 77)

2.2. Profilul psihologic al adolescentului delicvent

Prin abordarea delincvenței juvenile putem contura profilul de personalitate al infractorului minor. Schița profilului psihologic al delincventului minor, presupune determinarea elementelor de ordin psihologic, acestea reprezentând o modalitate de decodificare a manifestărilor de personalitate ale minorului. Partea negativă a trăsăturilor de personalitate fiind: instabilitatea emotiv-acțională, inadaptarea socială, căutarea satisfacției materiale și a celei morale, infracțiunea și duplicitatea comportamentului minorului delincvent. (Pașca, 2005, 20)

Factorii care influențează sau creează profilul delincventului sunt: disfuncționalitățile cerebrale, deficiențele intelectuale, tulburări ale afectivității și tulburări ale caracterului. Dificultățile cerebrale fac referire la anomalii ale traseelor bioelectrice care apar la unii delincvenți, acestea demonstrând că există anumite patologii cerebrale la acești subiecți. Dificultățile intelectuale fac referire la capacități intelectuale reduse, acest lucru împiedicându-i pe indivizi în anticiparea consecințelor faptelor lor. Unii cercetători afirmând chiar faptul că, nivelul mintal scăzut reprezintă un punct de plecare al infracționalității, mai ales dacă este asociat cu perturbări emotiv-afective sau condiții de mediu defavorabile. În ceea ce privește tulburările afectivității, delincvenții minori sunt caracterizați printr-un nivel foarte scăzut al maturizării afective. Insuficienta maturizare afectivă fiind caracterizată prin: lipsa unei autonomii afective, insuficiența autocontrolului afectiv și slaba dezvoltare a emoțiilor. Și nu în ultimul rând, tulburările caracteriale arată faptul că minorul suferă de autocontrol insuficient, impulsivitate și agresivitate, indolență,

indiferență și dispreț, este într-o continuă opoziție față de normele social-juridice și morale, tendințe egocentrice și dorințe de realizare personală, fără muncă. (Dăscăluș, 2012, 43)

În cazul adolescentului delincvent, criza de originalitate îl va împinge pe acesta să caute senzațiile tari, să șocheze, va avea un vocabular ostil cu răspunsuri vagi, de asemeni, va comunica greu și monosilabic. În cazul acestui tip de adolescent, capacitățile de sinteză, sistematizare și toate structurile de gândire sunt întârziate, el ne având capacitatea de a interpreta realitatea și neconștientizând importanța vieții și a activității sociale. Nu este capabil să își pună întrebări în legătură cu menirea propriei persoane, autoanaliza specifică vârstei fiind distorsionată. De asemenea, adolescentul va recurge la fantezie, minciună și imitație. În ceea ce privește acumularea de cunoștințe și imitarea, acesta înregistrează performanțe slabe în cadrul învățământului și va prelua conduitele negative ale anturajului. (Foca, Gulei, Serea, 2006, 4)

Nivelul de aspirație este foarte scăzut, manifestă lașitate, disimulare și prezintă vicii precum alcoolul, drogurile și distracțiile. Deprinderile sale sunt deficitare, prezintă ticuri în coordonarea mișcărilor, are o gestică și mimică specifică și dificultăți în distingerea culorilor, a gusturilor și a mirosurilor. În general acest tip de adolescenți sunt greu educabili deoarece prezintă lacune din cauza abandonului școlar. Acești subiecți provenind din familii viciate sau dezorganizate în cadrul cărora au fost expuși furtului, agresivității, violenței, etc. În cazul adolescentului delincvent balansarea între introversie și extroversie va crea o instabilitate comportamentală care își va pune amprenta pe conduita sa, va deveni mai impulsiv, va manifesta un entuziasm debordant urmat de inhibiție și apatie, va avea explozii de energie și afecțiuni care vor conduce la epuizare și indispoziție. Iar în ceea ce privește atitudinea adolescentului deviant față de sine, față de muncă și față de oameni, acesta este caracterizat de o imaturitate caracterologică ilustrată de insuficiența autocontrolului, impulsivitate și agresivitate, se simte neglijat, persecutat, își subestimează greșelile, manifestă un grad ridicat de dispreț pentru muncă, va trăi pe spatele altor persoane ca un parazit social, va respinge societatea în ansamblul său din cauza dificultăților de integrare socială, manifestă indiferență și repulsie față de sistemul educațional, are o ținută neîngrijită, va fi mereu dornic de aventură, caută în permanență noi modele și va fi mereu în opoziție cu universul adulților. (Foca, Gulei, Serea, 2006, 6)

Imaturizarea psihică provine și din faptul că indivizii reacționează diferit la anumiți factori excitanți proveniți din mediul ambiant, acești factori exercitând asupra adolescentului delincvent un stimul cu mult mai mare decât asupra celorlalți indivizi. Stimularea adolescentului fiind posibilă datorită faptului că acesta manifestă o sensibilitate deosebită din cauza lipsei inhibițiilor. Astfel, lipsa unei cenzuri morale este văzută ca o caracteristică a infractorului minor. Infractorul minor este conștient de caracterul său antisocial și distructiv, din acest motiv el va lucra în taină, va observa, va plănuși și totodată se va feri de controlul adulților și al autorităților. Așadar, personalitatea

exprimă rolul important, atât al mediului cât și al configurației interne a individului. Mediul social poziționându-l pe individ în fața deciziilor, iar configurația sa internă este nevoită să asigure și să mențină un echilibru între dinamica proceselor mentale și evenimentele externe. (Pașca, 2005, 20-27)

2.3. Influențele negative ale familiei dezorganizate în dezvoltarea copilului/adolescentului

Cel mai important factor în manifestarea comportamentului delincent este familia. Carențele mediului familial fiind nocive pentru buna dezvoltare a adolescentului, în consecință minorii ajung să părăsească familiile și școala. Șocul produs de evenimentele neplăcute din cadrul familiei marcând evoluția adolescentului și îndemnându-l către o devianță comportamentală. (Dobre, 2017, 2)

Delinvența juvenilă apare atunci când adolescentul este frustrat din cauza lipsei suportului afectiv din cadrul familiei sau din cauza lipsei unei familii armonioase. Aceste disfuncționalități reprezentând cauza principală a comportamentului deviant la adolescenți. Un alt factor al delinvenței juvenile este cel al carențelor educaționale prezente la nivelul familiei. Aceste carențe fiind reprezentate de lipsa unui climat calm și înțelegător, nivelul profesional sau cultural al părinților este scăzut iar regimul educativ familial este deficitar. Procesul de influențare al adolescentului este modificat de funcții interne și externe. Funcțiile interne sunt legate de o viață intimă a familiei care să asigure un climat de securitate și protecție afectivă, de solidaritate familială. Iar funcțiile cu caracter extern sunt o prelungire a celor interne, care asigură buna dezvoltare a personalității fiecărui membru al familiei și integrarea sa în societate. (Ciobanu, 2010, 123-124)

Referitor la categoria factorilor interni este important de menționat faptul că personalitatea copilului începe să se formeze după vârsta de doi ani, atunci când copilul este mult mai atent la ce se întâmplă în jurul său, familia fiind cea care trebuie să modeleze personalitatea copilului. În perioada adolescenței personalitatea continuând să se formeze în ritm alert, din acest motiv iau naștere și așa numitele crize ale adolescenței care se manifestă atât în cadrul familiei cât și în societate. În această etapă a vieții, adolescentul devine puternic, capabil de eforturi mult mai mari, capacitatea sa de abstractizare crește și grupul de prieteni este cel care își poate pune amprenta asupra personalității sale în cazul în care nu este corect modelat și instruit de către familie. În caz contrar, dacă adolescentul crește și se dezvoltă într-o familie dezbinată, în condiții nesănătoase, este influențat negativ de către exemplul părinților, de anturaj, acesta dobândind o personalitate deviantă. (Gîdei, 2014, 3)

Factorii externi care generează delinvența juvenilă sunt legați de disfuncțiile mediului familial, eșecul școlar, inadaptația școlară, influențele anturajului, modul în care își petrece timpul liber, alcool și consumul substanțelor nocive. În ceea ce privește

disfuncțiile din cadrul familiei, adolescentul poate dobândi un comportament deviant deoarece în sânul familiei acesta își petrece cel mai mult timp, personalitatea în formare a acestuia fiind strict legată de modelul familial. Familia fiind cea care își pregătește copilul pentru societate sau, dimpotrivă, poate fi un guvernator de deviații comportamentale. Disfuncțiile sistemului familial fiind un factor determinant al comportamentului deviant. Pentru dezvoltarea sa psihică normală fiind nevoie de o serie de factori precum: satisfacerea trebuințelor elementare, stabilitatea cadrului de dezvoltare și prezența unui puternic sentiment de apartenență și acceptare. Una dintre cele mai importante funcții îndeplinite de părinți este cea a integrării adolescentului în viața socială, părinții exercitând influențe educațional-formative asupra acestuia și însuflându-i modele de comportament și relaționare în raport cu normele și valorile societății. (Gîdei, 2014, 5)

În cazul familiilor dezorganizate, multă vreme s-a crezut că acestea reprezintă un factor declanșator al comportamentului deviant, însă s-a dovedit că nu structura familiei ca atare favorizează apariția delincvenței ci lipsurile sale. Familia dezorganizată pierzându-și integritatea în urma separării părinților. Lipsa autorității părintești, a controlului, a afecțiunii îi determină pe adolescenți la comiterea unor fapte antisociale. Astfel, divorțul părinților poate duce la dezorganizarea familiei, supunerea adolescentului la tulburări afective și comportamentale și la neadaptare socială. (Gîdei, 2014, 6)

Cadrul ideal pentru dezvoltarea unui adolescent este format din părinți calmi, înțelegători, afectuoși și maleabili. Cadrul nefavorabil fiind determinat de lipsa autorității mamei, lipsa acordului dintre părinți în vederea soluționării unei probleme care îl vizează pe adolescent, intoleranța părinților cu privire la anumite manifestări ale adolescentului și lipsa aplicării pedepselor. (Dolea, Zaharia, Prițcan, Buciuceanu-Vrabie, 2012, 23)

Sărăcia și emigrarea părinților la muncă peste hotare a agravat situația copiilor rămași acasă, de multe ori nesupravegheați și fără un model familial constructiv. Aceștia ajung să își petreacă timpul pe stradă, bucurându-se de așa zisa libertate. Familia ar trebui să fie văzută ca un factor primordial în formarea și socializarea copilului, fiind cea care transmite normele culturale din generație în generație. Familia fiind cea care oferă 90% din cunoștințele uzuale copilului, se preocupă de dezvoltarea proceselor intelectuale, dezvoltă spiritul de observație, memoria și gândirea, formează deprinderile de comportament ale adolescentului, precum: respectul, cinstea, politețea, cumpătarea, sinceritatea, decența, etc. În esență, familia este cea care îl pregătește pe adolescent pentru viață. (Ciobanu, 2010, 122)

3. Abuzul asupra copilului. Delimitări conceptuale

3.1. Definirea abuzului

Conform Legii nr. 257/2013, abuz asupra copilului este considerată orice acțiune voluntară a unei persoane ce se află într-o relație de răspundere, încredere sau autoritate

față de copil, minorului fiindu-i periclitată viața, dezvoltarea fizică, mentală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică și dezvoltarea spirituală. (Legea 257/2013)

Abuzul asupra copilului este considerat a fi un fenomen complex, care afectează dezvoltarea corectă a acestuia, pe termen lung vulnerabilizând copilul și creând disfuncționalități în relațiile copilului cu cei din jur. Abuzul fiind mai dăunător asupra copilului când acesta se află la o vârstă fragedă. Relația de abuz dintre părinte și copil nu ajută la dezvoltarea copilului, este mai degrabă satisfacerea egoismului și a trebuințelor adultului. Părinții abuzatori ne conștientizând consecințele unui astfel de comportament asupra copilului. Indiferent de forma abuzului, copilul îl percepe într-un mod dramatic creându-și o părere greșită despre lume, o părere ostilă. Din cauza faptului că, copilul are o experiență de viață redusă, el nu are puterea de a înțelege ce anume i se întâmplă. Așadar, părinții ar trebui să fie cei care îl îndrumă, nu cei care profită de fragilitatea lui. Abuzurile petrecute în afara familiei pot să nu își pună amprenta asupra copilului deoarece acesta poate fi sprijinit de către părinți pentru a depăși situațiile neplăcute. Însă, abuzul părinților este mult mai dăunător copilului și pare să fie mai frecvent în cazul familiilor cu o situație financiară scăzută, părinți cu un nivel educațional scăzut, aceștia fac apel la violență pentru a rezolva problemele cotidiene, familia nu este integrată în comunitate, nu au o strânsă legătură cu rudele sau locuința este așezată într-o zonă în care rata criminalității este ridicată. (Florian, Pușcaș, 2008, 382-385)

O primă teorie care explică fenomenul abuzului în familie este cea a concepției medicale care consideră abuzul comis împotriva copilului ca fiind o boală. Concepția medicală ia drept cauză a violenței, tulburările de personalitate și comportament ale părinților care se manifestă prin agresivitate fizică și verbală asupra copilului. Metodele de prevenire ale acestui tip de comportament fiind: înlăturarea sau reducerea contactului adultului cu copilul. Serviciile medicale și sociale având posibilitatea de a detecta adulții cu probleme de comportament și a lua măsuri pentru a reduce pericolul pentru copil. O altă teorie a manifestării formelor de abuz fiind cea a *transmiterii multigeneraționale*, aceasta manifestându-se în cazul părinților care au fost abuzați în copilărie, care nu au avut parte de o îngrijire corespunzătoare, nu au dezvoltat sisteme de grijă sau dragoste, aceștia ne putând transmite aceste sentimente copilului. Părinții repetând modul violent de educare și manifestându-și puterea prin forța fizică. (Munteanu, 2017, 9-10)

Formele de abuz la care poate fi supus un copil sunt: abuzul fizic, abuzul emoțional, abuzul sexual și neglijarea.

Abuzul fizic este reprezentat de folosirea forței fizice de către părinte, tutore, părintele de plasament sau baby - sitter. Orice adult considerând că își poate exercita dreptul de a-și pedepsi propriul copil. Acest tip de comportament inadecvat al adultului ducând la traume psihice ale copilului. Categoria copiilor abuzați, incluzându-i atât pe cei care au fost răniți intenționat cât și pe cei care au suferit răni din cauza insuficienței supravegherii.

Abuzul fizic este cea mai vizibilă formă de abuz și se poate manifesta sub următoarele forme: loviri, bățai, arsuri, ciupituri, sufocări, legări, biciuiri, otrăviri, exploatarea fizică a copilului, etc. Semnele cele mai frecvente apărute în urma acestor tipuri de abuzuri fizice fiind contuziile, fracturile sau arsurile. (Neamțu, Stan, 2005, 156)

Abuzul sexual poate conține elemente ale abuzului fizic și ale celui emoțional, constituind o categorie aparte a relelor tratamente la care poate fi supus un minor. Acest tip de abuz se referă la atragerea, coruperea, folosirea sau obligarea minorului de a participa la activități de natură sexuală. Minorul imatur, fiind implicat de către adult în activități sexuale pe care nu le înțelege. Este important de menționat că formele de abuz sexual sunt: hărțuirea sexuală a minorului, comportamentul exhibiționist în fața acestuia, exploatarea sexuală, obligarea minorului la pornografie sau prostituția în folosul adultului. Este dificil de depistat un copil abuzat sexual, simptomele depinzând de: vârsta copilului, relația pe care acesta o are cu agresorul, forța agresorului, locul desfășurării evenimentului și frecvența situațiilor abuzive. Semnele fizice care apar în urma unui astfel de abuz sunt: înroșirea sau lezarea părților intime, vulnerabilitatea la bolile cu transmitere sexuală, tulburări ale somnului, tulburări digestive, panică, tulburări alimentare, durerile abdominale sau agravarea unor boli precum astmul. Sentimentele care îi încearcă pe copiii abuzați fiind: frica, tristețea, depresia, tendințe suicidale, sentimentul de murdărie corporală, rușinea, vinovăția, furia, responsabilitate tensionată în ceea ce privește păstrarea secretului, izolarea și confuzia. (Ionescu, 2001, 2008-2013)

Abuzul emoțional este determinat de comportamentul impropriu al adultului și constă în supunerea copilului la situații cu un puternic impact emoțional care poate avea efecte negative asupra personalității, sănătății sau chiar asupra dezvoltării fizice și mintale a copilului. Formele de abuz emoțional cel mai des întâlnite sunt: pedepsele exagerate, izolarea copilului, terorizarea acestuia, refuzul de a-l ajuta atunci când are nevoie, exploatarea, nrecunoașterea meritelor copilului, pedepsirea pentru activități specifice vârstei, etc. Acest tip de abuz este văzut de părinți ca fiind benefic pentru "călirea" copilului, prin impunerea unor reguli stricte, izolare, închizându-l în locuri întunecoase, dezamăgindu-l, amenințându-l cu abandonul, comunicând cu el într-o manieră insensibilă, având o atitudine autoritară și dominatoare sau îngrijindu-l și controlându-l într-o manieră excesivă care poate sufoca independența copilului. O astfel de abordare a părinților are consecințe asupra copilului, acestuia îi va întârzia dezvoltarea sentimentului de sine, se va maturiza emoțional mai greu, poate recurge la fuga de acasă, la acte antisociale, poate avea dificultăți în adaptarea la un mediu nou sau poate avea probleme în ceea ce privește inițiativa, creativitatea și autonomia. (Salvați Copii, 2015, 8-9)

Copilul care este perceput într-un mod negativ de către părinți este expus la diferite grade de respingere. Această categorie de copii sunt trecuți cu vederea, ridiculați, respinși sau chiar văzuți ca o sursă de probleme pentru părinți. În cazul copiilor ai căror părinți sunt violenți unii cu alții, aceștia își folosesc energia pentru a avea grijă de ei înșiși,

devenind în acest fel responsabili la o vârstă fragedă. Părinții consumatori de droguri sau alte substanțe psiho-active pot distorsiona percepția copilului asupra realității, copilul fiind expus la anxietate sau la anumite situații pe care nu le poate înțelege. Iar copiii ai căror părinți divorțează pot fi puși în mijlocul unui conflict în care sunt forțați să ia partea unuia dintre părinți. Copilul devenind anxios și confuz, acest lucru afectându-i legăturile cu cei apropiați. (Salvați Copii, 2013, 13-14)

Copilul abuzat poate fi observat și recuperat de către DGASPC (Direcția Generală de Asistență Socială a Copilului) sau de instituțiile nonguvernamentale ce colaborează cu statul, pentru a reduce cazurile de abuz asupra copilului. Aceste instituții implicându-se în cazurile precum: aderarea copilului la un grup delinvent, părăsirea domiciliului, încercarea copilului de a se auto-agresa, acesta prezintă o frică permanentă, agresivitate excesivă față de cei din jur, părăsirea mediului școlar, consum de alcool sau droguri, etc. (Bunea, 2017, 3-4)

3.2. Neglijarea copilului ca formă de abuz

Se vorbește de neglijare atunci când persoana răspunzătoare de copil omite gesturile necesare unei bune dezvoltări a acestuia sau în cazul existenței riscului ca viața copilului să fie în pericol din cauza ignorării nevoilor vitale ale acestuia. Neglijare mai poate fi și aplicarea relelor tratamente copilului, neasigurarea nevoilor biologice, emoționale sau educative ale acestuia. Aceste lucruri ducând la manifestarea anumitor dificultăți în dezvoltarea fizică, emoțională, cognitivă și socială. Neglijarea este un factor de risc pentru copiii cu vârste fragede deoarece poate duce la mortalitate sau morbiditate. Un caz care evidențiază neglijarea, fiind copiii cu dizabilități care sunt abandonați de către părinți, această practică fiind uneori acceptată sau chiar încurajată. Semnele neglijării grave fiind: starea pielii (murdărie, dermite), denutriția, carențe alimentare, lipsa dezvoltării limbajului și lipsa dezvoltării abilităților specifice vârstei. (Corcea, 2015, 58-59)

Tipurile de neglijare la care poate fi supus un copil sunt următoarele: neglijarea alimentară, vestimentară, neglijarea igienei, neglijarea medicală, educațională, emoțională, neglijarea fizică, abandonul sau supravegherea inadecvată, printre acestea regăsindu-se și carențele de creștere și dezvoltare.

- a. neglijarea alimentară - face referire la privarea copilului de hrană, acesta suferind de malnutriție;
- b. neglijarea vestimentară - este lipsa de îmbrăcăminte sau încălțăminte, în special necesare pentru perioadele reci ale anului;
- c. neglijarea igienei - aceasta se aplică în momentul în care nu sunt respectate normele de igienă personală, condițiile în care locuiește copilul sunt insalubre sau îi este amenințată sănătatea;

- d. neglijarea medicală - reprezintă lipsa interesului părinților față de sănătatea copilului, comportament neglijent în cazul în care copilul este bolnav, neasigurarea tratamentului prescris de către medic sau neprezentarea la medic;
- e. neglijarea educațională - este considerată formă de abuz atunci când părintele nu ține cont de necesitatea înscrierii copilului într-o formă de învățământ sau ignoră nevoile speciale de educație;
- f. neglijarea emoțională - părintele ignoră problemele psiho-emoționale ale copilului, copilului nu i se oferă afecțiune, sprijin emoțional, atenție, nu beneficiază de tratamentul necesar pentru problemele emoționale sau comportamentale;
- g. neglijarea fizică - face referire la neasigurarea de către părinte a ajutorului fizic în perioada în care copilul este dependent de acesta sau neasigurarea măsurilor de supraveghere și protecție;
- h. abandonul sau supravegherea inadecvată – părinții își abandonează copii excluzându-i din familie, trimițându-i pe stradă, părinții manifestând dezinteres cu privire la creșterea și îngrijirea lor. (UNESCO, 2017,103-105)

Copilul neglijat nu se dezvoltă normal, acesta poate suferi de retard din cauza interacțiunii nepotrivite cu părinții, realizează activități periculoase deoarece este obișnuit să nu fie supravegheat, poate avea un comportament depresiv sau poate fi supradependent de părinți. Uzul alcoolului sau al drogurilor, fuga de acasă, lipsa de la școală, agresivitatea, furtul mâncării fiind și acestea semne ale neglijării, resimțite de copil. Iar caracteristicile părinților neglijenți sunt următoarele: părinți cu un nivel redus de școlarizare, probleme de sănătate mintală, consum de droguri sau alcool, părintele a suferit maltratări în copilărie sau vârsta părinților este mică atunci când concep copilul. (Podea, 2013, 12-13)

3.3. Teorii sociale privind delincvența juvenilă

Acest capitol tratează numeroasele teorii privind comportamentul infracțional prin definirea abordării epistemologice. În ultima perioadă conturându-se etiologia delincvenței juvenile, aceasta fiind reprezentată de sociopsihologie și de teoria cauzalității multiple, care concepe delincvența ca fiind formată dintr-un număr mare de factori. Astfel putem afirma că procesul de identificare a cauzelor care au dus la devianță este unul dificil și complex, care presupune o cercetare minuțioasă a contextului care a dus la realizarea infracțiunii de către minor. Teoriile în ansamblul lor fiind teorii probabiliste care ne indică numai o tendință a fenomenului și nu o certitudine, nici una dintre aceste teorii nu ne poate oferi un răspuns exact și concret în ceea ce privește actul infracțional. Însă cu ajutorul lor putem cunoaște cauzele care generează delincvența juvenilă. (Găvrilă, 2013, 8)

Fiecare dintre următoarele teorii au o contribuție mai mult sau mai puțin importantă. Aceste teorii poziționându-ne către o abordare psihologică a naturii adolescentului delincvent și ajutându-ne să surprindem portretul unui delincvent. (Popovici, 2013, 5)

Explicațiile sociologice cu privire la manifestarea delincvenței au fost elaborate în USA în momentul apariției primilor asistenți sociali care se ocupau de adolescenții cu un comportament delincvent. Teoria „ecologiei sociale” este una din primele teorii apărute, care dezbate rata delincvenței. Această teorie susține faptul că instituțiile sociale sunt direct responsabile pentru rata crescută a criminalității și delincvenței. La rândul său, *teoria urbanismului*, subordonată teoriei ecologiei sociale, susține ideea conform căreia urbanizarea este responsabilă de rata crescută a criminalității și a delincvenței din cauza apariției dezordinii sociale, a izolării, a lipsei de asociere și a apariției unor comunități cu slabe oportunități în găsirea unui loc de muncă. (Blendea, 2015, 76)

Teoria „*asocierilor diferențiale*”, elaborată de către E. H. Sutherland, este una dintre cele mai convingătoare teorii din domeniul criminalității și delincvenței. Conform acestei teorii, procesul de socializare este factorul explicativ cel mai important în ceea ce privește devianta, conduita delincventă fiind învățată de către adolescent prin asimilarea modelelor, valorilor și normelor cu caracter deviant. Asocierea diferențiată fiind un proces ce se desfășoară în etape, în cadrul căruia adolescentul se poate asocia fie unui grup legitim, grup care respectă regulile societății, sau unui grup ilegitim. Tânărul care intră în contact cu grupul ilegitim având cele mai mari șanse să devină delincvent. Pe scurt, această teorie susține ideea conform căreia, actul delincvent este o consecință a interacțiunii cu grupuri sau stiluri infracționale. (Blendea, 2015, 77)

Potrivit teoriei „*reîntăririi diferențiale*” indivizii își pot schimba comportamentul în funcție de recompensele și pedepsele primite. Acest efect al reîntăririi poate face să crească sau să scadă intensitatea oricărui comportament, indivizii îndreptându-se către un comportament legitim. În schimb, teoria „*neutralizării*” susține faptul că indivizii delincvenți susțin valorile, normele și atitudinile legitime, dar utilizează diferite tehnici pentru a le neutraliza, angajându-se în acțiuni ilegite. Tinerii aflându-se într-o stare de derivă, aceștia oscilând între a adopta sau nu un comportament deviant. (Blendea, 2015, 78)

David Matza și Gresham Sykes au elaborat teoria „*valorilor subterane*”, teorie care consideră că valorile adoptate de către adolescenții delincvenți corespund cu valorile existente în societate. Aceste valori fiind prezente în orice individ și coexistă cu cele dezirabile din punct de vedere social. (Blendea, 2015, 79)

Teoria „*subculturilor*” își propune să explice comportamentul criminal din perspectiva modelelor culturale oferite de o anumită subcultură, care încurajează infracțiunea sau delincvența. Noțiunea de subcultură fiind elaborată de către sociologii americani și face referire la grupurile de imigranți sosiți în societatea americană, statisticile vremii scoțând în evidență faptul că unele grupuri erau mai predispușe să încalce legea, decât altele.

Principalele caracteristici ale subculturilor delincvente fiind: malițiozitatea, negativismul, versatilitatea și autonomia. (Blendea, 2015, 80)

Teoria „*grupurilor de la marginea străzii*”, elaborată de W. F. Whyte, își propune să explice delincvența din punctul de vedere al socializării în cadrul grupurilor stradale. Această teorie pleacă de la premisa că perioada adolescenței se caracterizează prin stabilirea relațiilor de prietenie, tinerii socializează și comunică, se adună și stabilesc planuri de acțiune. Grupurile stradale fiind deosebit de periculoase, deoarece acestea sunt formate din adolescenți cu deficiențe serioase de socializare, adolescenți care ai abandonat familia și școala, adolescenți fără loc de muncă sau adolescenți care nu sunt la prima abatere. (Blendea, 2015, 81)

Teoria „*culturii claselor defavorizate*”, elaborată de Walter Miller, încearcă să explice delincvența juvenilă prin intermediul factorilor de natură socio-culturală. Potrivit acestei teorii, comportamentul delincvent este un produs normal al valorilor, atitudinilor, normelor și stilului de viață al membrilor claselor defavorizate. Actele delincvente realizate de către acest tip de adolescenți nu pot fi considerate a fi deviate, deoarece aceștia se conformează modelelor culturale din care fac parte. (Blendea, 2015, 82)

Lipsa de „*oportunitate*”, în atingerea succesului are în vedere teoria elaborată de Richard Cloward și Lloyd Ohlin. Conform acestei teorii, delincvența apare în zonele defavorabile, zone în care adolescenții nu au oportunitatea de a atinge succesul folosindu-se de mijloacele legitime, în consecință aceștia vor apela la mijloacele ilegite. Mijloacele legitime și cele ilegite constituind noțiunea de *oportunitate diferențială* care face referire la ansamblul mijloacelor prin care grupul își realizează interesele, valorile, necesitățile și dorințele. (Blendea, 2015, 83)

O altă teorie este cea de „*etichetare*” și de identitate a delincventului. Principiile teoriei etichetării fiind următoarele: conduitele sunt clasificate în două categorii (deviate sau conforme cu normele societății), reacțiile față de încălcarea normelor și valorilor societății nu se declanșează în mod automat deoarece nu există un acord unitar și universal față de natura unui anumit tip de comportament, etichetarea unui individ ca fiind delincvent depinde de persoanele care fac această etichetare, în momentul etichetării consecințele sunt ireversibile și aplicarea acestei etichete poate avea efecte negative asupra individului care se auto-percepe ca fiind un delincvent. (Blendea, 2015, 84)

4. Tipuri de infracțiuni săvârșite de către minori

4.1. Situația statistică privind evoluția fenomenului delincvenței juvenile în perioada 2014-2016

Infracționalitatea în județul Timiș este în continuă creștere, o creștere alarmantă. Numărul infractorilor minori, trimiși în judecată în 2015 fiind dublu față de cel din 2014.

Potrivit datelor statistice, în anul 2015 au fost soluționate 27.552 de cauze de delicvență, față de anul 2014, când s-au soluționat 23.379. Dintre aceste cauze, 1.461 au fost trimise în judecată în 2015, iar în 2014 s-au trimis în judecată 1.271 de cauze. În anul 2015, 79 de inculpați minori au fost trimiși în judecată, în comparație cu 2014 cât în fața instanței au ajuns doar 42 de minori. (Impact Press, 2016)

În 2014, au fost trimiși în judecată 3937 de minori, de către procurorii din cadrul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Timișoara, în comparație cu 2015, când au fost trimiși în judecată 3444. Numărul minorilor netrimiși în judecată în 2016 (1909), este în scădere cu 30,58%, față de 2015 când numărul minorilor delicvenți era de 2750. (Raport Anual, 2016, 2-3)

În ceea ce privește anul 2016, în cadrul Parchetului de pe lângă Curtea de apel Timișoara au rămas nesoluționate 32.515 de cazuri de delicvență juvenilă. În 2016 au fost comise 651 de infracțiuni contra persoanei, în comparație cu 2015 când s-au comis 582 de infracțiuni, cu 11,85% mai puțin. Au fost trimiși în judecată în 2016 în jur de 592 de inculpați, în comparație cu 2015 când numărul inculpaților era de 515, cu 14,95% mai puțin.

Genul infracțiunilor comise de minori fiind următoarele:

- a. Infracțiuni de omor: 32 de inculpați în 2015, 37 de inculpați în 2016 (+13,51%);
- b. Infracțiuni de lovituri sau vătămări cauzatoare de moarte: 3 inculpați în 2015, 8 inculpați în 2016 (+62,5%);
- c. Infracțiuni de viol: 32 de inculpați în 2015, 20 de inculpați în 2016 (-60%);
- d. Infracțiuni de vătămare corporală: 13 inculpați în 2015, 14 inculpați în 2016 (+7,14%);
- e. Infracțiuni de lipsire de libertate: numărul este același atât în 2015 cât și în 2016, 6 inculpați;
- f. Infracțiuni contra patrimoniului: au fost săvârșite 942 de infracțiuni în 2016, în comparație cu 2015 când au fost săvârșite 840, cu 12,14% mai puțin;
- g. Infracțiuni de furt: 2015 (493 de inculpați), 2016 (486 de inculpați), cu 1,44% mai puțin în 2016;
- h. Infracțiuni de tâlhărie: au fost săvârșite 128 de infracțiuni în 2015 și 117 infracțiuni în 2016, cu 9,40% mai puțin, etc. (Raport Anual, 2016, 4-8)

Comparând anii 2014, 2015 și 2016 putem spune că delincvența juvenila este în scădere în 2016, în comparație cu 2014 și 2015. În 2014 Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Timișoara și unitățile aflate în subordine au soluționat 44.264 cazuri de delincvență, în 2015 s-au soluționat 39.728 iar în 2016 au fost soluționate 36.944. În ceea ce privește numărul cazurilor de delincvență au fost înregistrate creșteri în cadrul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Timișoara-activitate proprie, unde s-au înregistrat 15 rechizitorii în anul 2016, în comparație cu 2015 când au fost emise 9 rechizitorii, cu 66,66% mai puțin. (Raport Anual, 2016, 11-13)

4.2. Fenomenul "Copiii străzii"

Copiii străzii sunt o realitate în toate țările lumii, existând peste 100 de milioane de astfel de copii. Pentru aceștia fiecare zi este o luptă pentru supraviețuire în această lume aspră. Acești copii își petrec zilele pe străzi, ajung să doarmă în scări de bloc, în gări, sub cerul liber, mănâncă ceea ce primesc de la alți oameni, pentru că fie au fugit de acasă fie sunt orfani. Poveștile lor de viață fiind unele înfricoșătoare, ne lipsind din acestea violența, drogurile, zilele nefericite petrecute pe stradă sau orfelinatele sumbre care le-au marcat copilăria. Numărul acestor copii se mărește de la zi la zi, aceștia având mari probleme de sănătate, afecțiuni dermatologice, scabie, tuberculoză, hepatită, subnutriție cronică, multiple răni și chiar arsuri. Copiii străzii sunt expuși abuzului sexual care poate începe chiar în cadrul familiei și continuă pe stradă, aceștia ajungând să apeleze la droguri sau la alți inhalanți pentru a face față vieții aspre petrecută pe străzi. În acest context familia ar trebui să fie cea care oferă tânărului căldură, protecție și afecțiune, aceasta fiind centrul universului fiecărui copil. (Panțiu, 2015, 56)

Termenul de "copiii străzii" a cunoscut o serie de interpretări precum:

- copiii care se află în stradă în cea mai mare parte a zilei (de la 7 dimineața până la 7 seara), aceștia fiind copii care au abandonat școala;
- copiii care nu au abandonat școala dar care se află pe strada în timpul nopții, aceștia fiind copii insuficient supravegheați;
- copiii fugari, situația lor fiind una temporară;
- "copiii străzii" cvasi-permanenți, aceștia abandonând definitiv instituțiile ce le ofereau ocrotire socială, fiind un grup greu de abordat.

Această tipologie de minori este mult prea largă și cuprinde pe lângă "copiii străzii" și "minorii în pericol", în special pe cei aflați în situația de abandon educativ și afectiv. Din acest motiv există o distincție justificată între "copiii străzii" și copii din stradă, cei dintâi fiind considerați ca născuți și crescuți pe stradă. (Pitulescu, 1995, 166)

"Copiii străzii" sunt implicați în acte de delincvență, cerșetorie, abuz de substanțe nocive și prostituție. Majoritatea copiilor acestora și a familiilor din care provin au intrat în contact cu serviciile sociale, o parte din copii fiind inserați în rețelele de ocrotire substitutive. Deoarece un număr semnificativ al minorilor care trăiesc pe străzi sunt expuși în permanență riscurilor, exploatarei, violului, abuzului de droguri și prostituției. (Pitulescu, 1995, 171)

În România, după Revoluția din decembrie 1989, "copiii străzii" au început să devină o realitate din ce în ce mai vizibilă. Aceștia erau copii expuși foamei, bolilor, frigului și altor riscuri, copii cu vârste cuprinse între 5 și 18 ani. Analizând fenomenul putem scoate în evidență o serie de caracteristici ale acestuia:

- a. fenomenul există ca atare și nu poate fi negat, cu toate că amploarea sa este mai mică în comparație cu alte țări;
- b. se manifestă cu predilecție în orașele mari;

- c. minorii sunt fugari de acasă sau din centrele de ocrotire;
- d. unii dintre minori provin din alte localități fapt care dovedește gradul ridicat de mobilitate al acestora;
- e. majoritatea provin din familii dezorganizate sau care prezintă probleme de integrare socio-profesionale;
- f. "copiii străzii" sunt resocializabili în cazul în care normele și valorile cu caracter deviant nu sunt foarte crescute;
- g. evoluția "copiilor străzii" este o evoluție ciclică deoarece ei se împart între viața de familie, viața de stradă și instituțiile de ocrotire;
- h. un număr reprezentativ de profesioniști în domeniu și de lucrători sociali ar putea diminua numărul "copiilor străzii". (Pitulescu, 1995, 183)

Copiii sub vârsta de 18 ani care trăiesc pe stradă pentru perioade mai scurte sau mai lungi de timp, au propriul grup de prieteni, se deplasează frecvent dintr-un loc în altul iar domiciliul lor este cel al părinților sau al instituției de asistență socială din cadrul căreia face parte. Însă, ceea ce îi caracterizează pe acești minori este faptul că nu mențin contactul cu adulții sau instituțiile responsabile asupra lor, cum ar fi: unitățile școlare, părinții, instituțiile de asistență socială sau serviciile sociale. Pentru necunoscători, "copiii străzii" fiind acei copii fără adăpost, care se pot împărți în trei categorii: minorii fără domiciliu (care nu au contact cu familia sau cu unitățile de ocrotire), vagabonzii circumstanțiali (care au fugit de acasă sau din unitățile de ocrotire și au ales viața de stradă) și minorii care "muncesc" (cei care încearcă să își satisfacă propriile nevoi și pe cele ale familiei, cerșind pe stradă). (Pitulescu, 1995, 184)

Copilul străzii este cea mai extremă formă a copilului abandonat, șansele sale de evoluție socială și de reintegrare în societate, fiind nule. Alături de copii abandonați și copiii străzii, începe să prindă contur o problemă la fel de gravă care are aceeași sursă, aceasta fiind neglijarea copilului, supunerea sa la obținerea venitului, violență și abuz. Posibilitățile de dezvoltare a copilului fiind sever afectate. (Zamfir, 2001, 12)

4.3. Răspunderea penală și posibilitatea de resocializare a minorilor

Nu există standarde internaționale specifice care vizează vârsta la care un adolescent poate răspunde penal. Regulile de la Beijing susțin faptul că răspunderea penală nu trebuie fixată la o vârstă prea mică deoarece minorul nu are maturitatea emoțională, psihică și intelectuală pentru a răspunde penal. Copii pot fi trași la răspundere în momentul împlinirii vârstei de 16 ani, iar copii cu vârsta între 14 și 16 pot fi trași la răspundere doar pentru anumite fapte infracționale. Codul contravențional, pe de altă parte, afirmă faptul că adolescentul este tras la răspundere numai în momentul împlinirii vârstei de 18 ani. (Beșliu, Haraz, Popovici, Rotaru, 2011, 12)

Cercetările arată că minorii mai mici de 12 ani nu pot fi arestați, privați de libertate sau sancționați juridic. Din acest motiv, fiecare stat ar trebui să stabilească proceduri clare

pentru sancționarea comportamentului delincent. Important fiind ca procedurile aplicate să nu dispună de un caracter penal, în privința acestor copii luându-se măsuri speciale de protecție. Deși aceste reguli par simple, aplicarea lor este dificilă deoarece trebuie făcută o distincție între măsurile penale și punitive și cele care protejează minorul, mai ales când aplicarea acestor măsuri îl pot priva pe adolescent de libertate. În consecință, trebuie făcută o distincție clară între măsurile de protecție și cele punitive. Copii având dreptul la un tratament corect, mai ales cei care sunt sub vârsta minimă de răspundere penală, aceștia nu pot fi puși sub învinuire și nu pot fi tratați într-o manieră incriminatorie. (Beșliu, Haraz, Popovici, Rotaru, 2011,13)

În România, politica justiției juvenile conturează două proceduri legale în ceea ce privește răspunderea penală a minorului aflat în fața legii. Prima procedură face o trimitere directă la categoria minorilor cu vârsta între 0 - 14 ani care nu pot răspunde penal, iar a doua categorie vizează adolescenții cu vârsta de 14 ani, vârstă la care pot fi trași la răspundere. Și nu în ultimul rând, intervalul de vârstă 14 - 18 este fragmentat în două etape: etapa în care adolescentul are o capacitate de răspundere penală limitată, condiționată de discernământul acestuia, din această categorie fac parte adolescenții cu vârsta cuprinsă între 14 - 16 ani și etapa în care adolescentul are o răspundere penală absolută, la vârsta de 16 ani. Așadar, minorul care a săvârșit o faptă ilegală va intra în categoria minorilor pentru care legea specială prevede următoarele măsuri: supravegherea specializată sau trimiterea acestuia în plasament. (Frijan, 2016, 5)

În cazul separării copiilor de familie, prin preluarea acestora în sistemul de protecție specială, atât familia cât și statul au obligația înlăturării cauzelor care au dus la separare. Realizându-se sisteme și forme de reacție social-penală cu scopul ocrotirii și reeducării minorilor, aceste sisteme urmărind integrarea minorului în societate și nu pedepsirea lui, prin aplicarea anumitor represii penale. Legea nr. 4/1992 susținând faptul că este necesară instituirea unei comisii tehnice, formată dintr-un educator, un psiholog și un asistent social, aceștia având rolul de ai ajuta pe procurori și judecători în luarea unei decizii cu privire la tipul de pedeapsă necesară aplicării minorului. Minorii intrați în instituțiile sociale pot beneficia de un regim deschis (30 de zile) sau semi-deschis (20 de zile) în fiecare semestru, timp în care își pot vizita familiile. Chiar și minorii ce se află într-un regim închis pot beneficia de aceste permisi, însă doar după ce au ispășit o treime din pedeapsă, perioadă în care li s-a studiat evoluția personală și capacitățile de reintegrare în societate. În cazul ultimei categorii de minori, permisiile nu pot depăși 4 zile, durata totală pe an fiind de 12 zile iar minorul nu poate părăsi centrul fără acordul judecătorului pentru minori. (Brutaru, 2015, 11)

Măsura educativă luată de instanță prin internarea minorului într-un centru educativ este văzută ca plasarea acestuia în cadrul unei instanțe specializată în recuperarea minorului, în cadrul acesteia minorul având posibilitatea de a urma programe de pregătire școlară și profesională, în conformitate cu aptitudinile sale. Deși este privat de libertate,

această măsură este una educativă, care are drept obiectiv resocializarea minorului. Durata acestei măsuri fiind stabilită în instanță pe baza anumitor criterii cum ar fi cel al individualizării pedepsei. (Frîntu, 2013, 136)

În cazul în care, pe durata internării minorului, acesta va săvârși o nouă infracțiune, instanța poate prelungi internarea în centrul educativ, fără a depăși însă, maximum prevăzut de lege, sau poate înlocui măsura actuală cu internarea minorului într-un centru de detenție. Instanța fiind cea care menține și prelungește internarea minorului în centrul educativ atunci când consideră că acesta se poate îndrepta în cadrul centrului educativ, perioada internării ne depășind maximum de 3 ani. În cazul în care, minorul pe durata internării dovedește interes în ceea ce privește conștiinciozitatea școlară și profesională și face progrese pentru a se reintegra în societate, instanța poate înlocui pedeapsa cu: asistarea zilnică a minorului pe o perioadă egală cu cea a internării neexecutate și acordarea libertății din centrul educativ în cazul în care persoana a împlinit vârsta de 18 ani. (Frîntu, 2013, 137)

5. Prevenirea și ținerea sub control a fenomenului delincvenței juvenile

5.1. Măsuri educative și pedepse aplicate

Aflat în centrul de reeducare, minorul își ispășește pedeapsa penală, rolul pedepsei fiind cel de a socializa și integra minorul. Tocmai din acest motiv, probațiunea reprezintă un factor esențial în reintegrarea delincventului în comunitate. Minorul supus pedepsei găsim suportul social dar și moral. Înainte de a sancționa minorul este important de a înțelege condițiile săvârșirii faptei și de a-l face pe acesta să își depășească incertitudinile vârstei. Din această perspectivă termenii „a educa” sau „a pedepsi” minorul, au valențe specifice. Pedeapsa nu este o noțiune fixă, ea manifestând forme ce trebuie diferențiate prin analiza cadrului, condițiilor, premiselor și consecințelor. Privită ca o noțiune morală, pedeapsa survine în urma unui act de delict și poate declanșa minorului suferințe. (Pașca, 2005, 47)

Pentru a înțelege puterea pedepsei trebuie să avem în vedere cele șase reguli ce stau la baza ei:

- regula cantității minimale - pentru ca pedeapsa să aibă efectul dorit este important ca aceasta să fie cât se poate de aspră, răul pe care îl produce să depășească binele pe care îl poate obține minorul în urma săvârșirii pedepsei;
- regula identității suficiente - pedeapsa acționând asupra reprezentării și nu asupra corpului;
- regula efectelor latente - pedeapsa trebuie să fie mai aspră în cazul celor care sunt pe cale de a comite o greșală;
- regula deplinei certitudini - în acest caz, este mai importantă vigilența pentru a nu se ajunge la pedeapsă;

- regula adevărului comun - cadrul juridic nu este producătorul unui adevăr aparte, aşadar omul este stăpânul propriului său adevăr;
- regula specificării optime - pedeapsa trebuie să prevină recidiva, aceasta ținând cont de natura profundă a delincventului, de gradul de răutate și de calitatea voinței. (Pașca, 2005, 50)

Pentru minorii care au săvârșit fapte penale sunt aplicate pedepse prevăzute în lege sau luate măsuri de constrângere educativă. Măsurile penale fiind luate în considerare atunci când se constată că cele educative nu sunt suficiente pentru corectarea comportamentului minorului, din acest motiv comportamentul minorului trebuie să fie analizat cu atenție de instanța judiciară. Minorii condamnați pentru infracțiuni mai puțin grave pot fi scutiți de pedeapsă dacă se constată că, comportamentul acestora poate fi corectat prin măsuri educative. În acest caz trebuie luat în considerare faptul aflării acestuia în situația de delincvent, cercetându-se dacă acesta provine dintr-un mediu negativ, dacă a fost supus actului de violență, este lipsit de supraveghere, a fost supus cerșitului, vagabondajului, contrabandei cu substanțe interzise, etc. (Mihailov, 2017, 8-63)

Pedepsele ce pot fi aplicate minorului delincvent sunt următoarele:

- a. amenda;
- b. munca neremunerată în folosul comunității;
- c. închisoarea.

Amenda este considerată ca fiind o măsură inefficientă deoarece în cazul în care situația materială a minorului este una bună, amenda este achitată de către părinții acestuia sau de către persoanele împuternicite ca reprezentanți legali. Acest lucru nu îl face pe minor să conștientizeze gravitatea faptelor sale. Munca neremunerată în folosul comunității se poate aplica minorilor ce au împlinit vârsta de 16 ani, această metodă fiind considerată una dintre cele mai eficiente metode deoarece este benefică pentru reeducarea minorului. Însă, această metodă nu este întotdeauna acceptată sau asumată de minor, executarea muncii fiind problematică. Și nu în ultimul rând, închisoarea survine în cazul adolescenților care au împlinit vârsta de 18 ani, termenul pedepsei stabilindu-se în conformitate cu legea penală, termenul fiind redus la jumate. Adolescenții care au împlinit vârsta de 18 ani vor executa pedeapsa în penitenciarele pentru minori. Privarea de libertate ne depășind 12 ani și 6 luni decât dacă se vorbește despre o cumulare de sentințe, în acest caz adolescenții pot fi închiși pentru o perioadă de 15 ani. (Andronache, 2013, 13)

Însă, vârsta răspunderii penale variază de la un stat la altul, în funcție de dezvoltarea sa socială, economică și culturală, caracterizându-se prin următoarele componente: vârsta la care minorul răspunde penal, criteriile utilizate pentru a-l trage la răspundere și tipurile de sancțiuni aplicate. Existând dorința de a micșora vârsta răspunderii penale, datorită creșterii numărului crimelor comise de către minori, la o vârstă fragedă. Această tendință de a micșora vârsta la care minorul răspunde penal este propusă de către Franța, care

dorește reducerea vârstei răspunderii penale de la 13 ani la 12 ani. România propunând la rândul său ca vârsta de răspundere penală să fie redusă de la 14 ani la 13, însă s-a revenit din nou la 14 ani. (Melnic, 2013, 23)

5.2. Modalități de integrare și resocializare a minorilor delincvenți

Resocializarea este o parte componentă a procesului de socializare, socializarea fiind realizată cu ajutorul a numeroși factori precum grupurile, oamenii și instituțiile. Resocializarea urmărește remodelarea personalității adolescentului delincvent și readucerea lui în consens cu normele societății din care face parte. Așadar, resocializarea este văzută ca un proces de reintegrare a indivizilor în viața socială, indivizi care au promovat comportamente deviante. Resocializarea este un proces reeducativ care își propune să schimbe comportamentul persoanelor condamnate penal, readaptând infractorul la normele și valorile societății, cu scopul prevenirii recidivei. În procesul de resocializare, rolul important revenindu-i familiei care poate asigura infractorului noi raporturi sociale, noi forme de comportament, ruperea de faptele săvârșite și îndrumarea lui către scopuri dorite de societate. (Vîrlan, Fodor, 2017, 63)

Principiile după care se ghidează comunitățile educaționale care își aduc aportul în resocializarea infractorului sunt următoarele: 1) respectarea și promovarea drepturilor fiecărui minor, aceste drepturi însemnând, dreptul la protecția specifică, la educație, la formarea sa profesională, dreptul la demnitate și intimitate, dreptul la asistență medicală, etc.; 2) respectarea interesului superior al minorului prin crearea de condiții de viață corespunzătoare, protecție în cazul abuzului sau maltratării, ocrotire și educație personalizată, dezvoltarea relațiilor cu propria familie și integrarea socială; 3) individualizarea tratamentului pe perioada executării măsurii educative; 4) oferirea unei educații integratoare prin desfășurarea activităților în comunitate; 5) egalitatea în ceea ce privește educația, punându-se accent pe toate formele de instruire și educație; 6) școlarizarea, calificarea și recuperarea vor avea o continuitate care să garanteze formarea persoanei; 7) și specializarea prin care ne asigurăm că fiecare minor este capabil să trăiască respectând legea. (Pașca, 2005, 70-71)

Procesul de resocializare se desfășoară în timp și poate fi împărțit în trei etape separate. Prima etapă este cea a resocializării inițiale care presupune desființarea stereotipului de delincvent și dezbinarea tuturor atributelor subculturii stradale care au avut cândva o semnificație pentru adolescent. Doar în acest fel poate fi posibilă schimbarea comportamentului și a personalității minorului delincvent, acesta fiind acceptat de societate. A doua etapă de resocializare este cea parțială în cadrul căreia se conturează funcțiile adaptative și integrative ale resocializării. Iar a treia etapă este cea de resocializare completă în cadrul căreia minorul dezvoltă puncte de vedere ferme, credințe, se formează conștiința de sine, iau naștere orientările sociale și se dezvoltă capacitățile de auto-analiză și auto-educație. (Vîrlan, Fodor, 2017, 71)

În ceea ce privește infractorii majori, resocializarea nu cunoaște șanse mari de succes, în cazul minorilor existând premisa de reintegrare cu succes. În aceste condiții societatea trebuie să își modifice percepția cu privire la delincvența juvenilă, adoptând o atitudine mai înțelegătoare față de minorii delincvenți. Tinerii trebuie reeducați în spiritul tradițional acceptat de societate și determinați pentru a se conforma regulilor sale. Dezvoltarea serviciilor publice este esențială, pentru acordarea minorilor de tratamente nediscriminatorii și totodată dezvoltarea unei rețele de școli postgimnaziale, în care tinerii cu un nivel de pregătire școlară scăzută să fie instruiți pentru instituțiile de învățământ liceal. Și nu în ultimul rând, este necesară conceperea de programe și activități care să îi îndepărteze pe tineri de influențele negative provenite din anturaje. (Rotari, 2005, 125)

În cadrul fiecărui penitenciar, minorii se pot adresa serviciului de reintegrare socială sau ajutorului specializat format din psihologi, educatori, profesori, preoți și juriști pentru reeducare, recreere, terapie, și reintegrare socială. Aceste programe se derulează pe o perioadă scurtă de timp și la solicitarea deținutului, ajutându-l pe acesta în protejarea sănătății mentale dar și în menținerea fizică. Astfel, programele de reeducare sau recreere continuă educația minorului. Școala fiind la rândul său prezentă în sistemul penitenciar, aceasta având rolul de a reeduca, reintegra și resocializa. Modelul de abordare al școlii fiind diferit în ceea ce privește delincvenții minori, aceștia fiind împărțiți în funcție de vârstă, sex, fapta săvârșită, pedeapsa primită și locul de internare. (Pașca, 2005, 54)

6. Metodologie

6.1. Obiectivele cercetării

Obiectivele care stau la baza cercetării mele mă vor ajuta să identific cauzele comportamentului delincvent, aceste obiective fiind esențiale deoarece fac referire la situația familială a minorului, la anturajele frecventate de acesta și la situația sa școlară. Cu ajutorul lor se poate identifica efectele acestor factori (familie, școală, anturaj) asupra comportamentului minorului delincvent și cauzele care au dus la săvârșirea unor infracțiuni.

Obiectivele cercetării de față sunt următoarele:

1. Cunoașterea situației familiale a delincventului;
2. Stabilirea nivelului educațional al delincventului;
3. Cunoașterea legăturilor extrașcolare ale minorului și identificarea profilului delincventului;
4. Determinarea cauzelor care au dus la săvârșirea infracțiunilor.

6.2. Scopul cercetării

Scopul cercetării mele este acela de a identifica cauzele care stau la baza comportamentului delincent, dacă minorul este influențat de factori interni sau externi. În acest sens, am pus accentul pe cunoașterea climatului familial, tipurile de relații dintre copii și părinți și structura de putere. Am încercat să cunosc raporturile dintre soți, părinți-copii, bunici; structura de putere (capacitatea unui membru de a schimba opiniile și comportamentele altor membrii ai familiei, aceasta fiind folosită pentru gestionarea problemelor cotidiene); stilul de comunicare dintre membrii familiei și stilul educațional (autoritar, democratic, laissez-faire, modern/tradițional) și rolurile în familie (asumarea lor, îndeplinirea lor, refuzul sau conflictul).

Un alt aspect important, pe care am pus accentul este cunoașterea legăturilor extrașcolare și a anturajelor minorului. În acest mod pot observa dacă anturajul influențează sau nu, stilul de viață și acțiunile minorului delincent. Scopul acestor întrebări legate de familie, școală și anturaj, stau la baza cercetării mele. În funcție de răspunsurile primite, pot identifica cauzele care au condus la săvârșirea unor fapte penale sau cauzele care stau la baza comportamentului delincent.

6.3. Metodele utilizate

Populația asupra căreia s-a orientat cercetarea mea este constituită din categoria persoanelor cu vârsta cuprinsă între 17-22 de ani, asupra cărora s-au comis fapte de abuz în familie, care au suferit eșecuri școlare și care au făcut parte din anturaje nepotrivite. Cercetarea s-a desfășurat pe perioada 15 ianuarie – 4 mai și a avut în atenție un număr de 10 cazuri ale delincvenței juvenile. Este o *cercetare de tip calitativ*, bazată pe interviuarea copiilor care au avut un comportament deviant. Analizând cele 10 cazuri de delincvență și a distribuției lor în funcție de sex, se observă predominanța sexului masculin în cazurile de delincvență juvenilă. Din totalul de 10 persoane intervievate, 7 aparțin sexului masculin și 3 aparțin sexului feminin, iar studiind natura conflictelor care au favorizat comportamentul deviant, se poate spune că acesta se datorează lipsei veniturilor, consumului de alcool sau substanțe interzise și proveniența din familii dezorganizate.

Metoda de culegere a acestor date a fost ghidul de interviu.

6.4. Instrumentul utilizat

Chelcea definește interviul ca o tehnică de obținere, prin întrebări și răspunsuri, a informațiilor verbale de la indivizi.

Interviul este o *metodă de tip calitativ*, utilizată pentru investigarea socială sau psihosocială, cu scopul de a evalua o situație dată, de a prognoza evoluția fenomenului și de a proiecta o intervenție în parcursul fenomenului.

Ghidul de interviu presupune centrarea instrumentului pe individ, pentru a alcătui un ansamblu de informații care să ne permită cunoașterea fenomenului. Datele culese cu ajutorul ghidului de interviu realizat de către mine răspunzând la întrebări de tipul: „Care este problema?” „Care sunt cauzele și efectele?” „În ce direcție se îndreaptă fenomenul?” „Cum se poate interveni?”.

Din acest caz am optat pentru ghidul de interviu prin care pot radiografia cu claritate situația delincventului juvenil. Interviuurile au fost realizate cu scopul aflării factorilor care favorizează comportamentul deviant și a celor care au declanșat aceste tulburări de personalitate ale delincventului.

Scopul cercetării fiind acela de a identifica problemele și de a trage un semnal de alarmă în vederea soluționării sau diminuării acestui fenomen. Aceste interviuri realizându-se cu scopul obținerii de date referitoare la relațiile dintre copii și membrii familiei, la dezechilibrele existente în acele familii și la relațiile copiilor cu mediul exterior. Resurse care să contribuie la soluționarea problemelor minorilor delincvenți.

7. Rezultate

Intervenția în cazul copiilor cu un comportament deviant necesită timp, resurse umane și materiale pentru a putea răspunde atât nevoilor care generează situația în care minorul se află, cât și consecințele care apar.

Ajutorul oferit unui copil depinde de calitatea investigației efectuate și de adecvarea diagnosticului la nevoile minorului delincvent. Pentru aceasta este nevoie de o muncă colectivă de lungă durată în interesul minorului și va trebui făcută o investigație aprofundată pentru a determina factorii care stau la baza comportamentului său. Succesul investigației fiind dependent de relația părinte-minor și de obiectivele ce se formulează cu privire la factorii cauzali care stau la baza comportamentului delincvent. Lucrul cu minorul delincvent necesită alcătuirea unei echipe interdisciplinare formată din asistent social, psiholog, jurist și medic. Însă, nu există rețele de investigație aplicabile în orice situație. În privința rezultatelor obținute în urma interviurilor realizate pot spune că situația familială poate afecta considerabil comportamentul dar și parcursul minorului.

Dintre persoanele intervievate, majoritatea se confruntă cu o situație familială dificilă, nu primesc sprijinul necesar vârstei, sunt neglijanți din mai multe puncte de vedere cum ar fi: emoțional, afectiv, financiar și școlar.

Dintre cele 10 persoane intervievate, toate mi-au confirmat că situația lor familială a stat la baza comportamentului și acțiunilor delincvente. Părinții nu s-au interesat de acțiunile lor, de grupul de prieteni, de situația școlară sau de anturajele extrașcolare frecventate de aceștia.

În toate cele 10 cazuri studiate violența asupra minorului a fost prezentă. Tipul de violență a fost atât verbală cât și fizică. Cauza acestor violențe este datorată nivelului de

școlarizare scăzut al părinților, a consumului de alcool și substanțe interzise (consumul de substanțe interzise este prezent doar într-un singur caz) a lipsurilor din cadrul familiei cum ar fi venitul foarte scăzut. Părinții cu un nivel scăzut de școlarizare au un venit mai redus, iar în urma acestui lucru apare frustrarea care poate degenera, ajungând până la violență în cadrul familiei.

În ceea ce privește situația părinților, dintre cele 10 cazuri studiate, 6 respondenți fac parte din familii cu părinți căsătoriți, 3 fac parte din familii cu părinți divorțați iar un singur respondent face parte dintr-o familie ai cărei părinți trăiesc în concubinaj. Observând acest lucru, pot spune că în toate cele zece cazuri delincvența juvenilă se manifestă din cauza neimplicării părinților, atât a celor căsătoriți, cât și a celor divorțați. Dintre cei zece respondenți intervievați, 9 au confirmat faptul că părinții lor au avut probleme din punct de vedere legal, datorate consumului de alcool, violență, violență în familie, tulburarea liniștii publice sau datorate consumului de alcool în momentul conducerii unui autovehicul. În acest putem afirma faptul că, comportamentul minorului a putut fi influențat de situația regăsită în sânul familiei.

Referitor la "sânul familiei", cei 10 intervievați au susținut faptul că relațiile lor cu părinții sunt unele dezamăgitoare, urâte, lipsite de comunicare, lipsite de afecțiune, de interes din ambele părți sau chiar inexistente. Pe perioada adolescenței aceștia au avut probleme de comunicare cu părinții, chiar dacă pe parcurs aceste probleme s-au mai diminuat. Problemele de comunicare au început de la lipsa de atenție acordată copilului, nesupravegherea lui, lipsa afecțiunii, abuzul pe care minorul îl resimțea din partea părinților (minorul fiind obligat să muncească pentru a aduce un venit în casă), datorită exemplului negativ primit în familie și datorită frecventării anumitor anturaje de către minor. Aceste lucruri afectând minorul și din punct de vedere școlar sau al relațiilor interumane. Dintre toți respondenții la acest interviu doar unul a reușit să finalizeze studiile liceale. Primul respondent a reușit să finalizeze cele doisprezece clase, dar nu a susținut examenul de Bacalaureat, al doilea respondent a renunțat la școală în clasa a XI-a deoarece a rămas repetent, cel de-al treilea respondent a promovat examenul de Bacalaureat, al patrulea respondent a finalizat IX clase, respondentul cu numărul cinci a finalizat zece clase la fel ca și respondenții cu numerele șase și șapte, cel de-al optulea respondent a renunțat la școală în clasa a XI-a, iar respondentul cu numărul nouă a finalizat opt clase, la fel ca și respondentul cu numărul zece.

Dintre toate persoanele intervievate doar două au confirmat că au avut rezultate școlare bune, restul au avut rezultate scăzute datorate absenteismului, comportamentului nepotrivit în incinta școlii, comportament nepotrivit față de profesori dar și față de colegi, a anturajelor frecventate, dorinței de afirmare, interesului scăzut pentru învățătură dar și datorită supravegherii și interesului scăzut al părinților față de situația școlară a copilului. În consecință, aceste persoane au suferi eșecuri școlare sau sancțiuni datorate faptelor lor. Spre exemplu, respondentul cu numărul 1 a fost sancționat școlar din cauza unui act de

violență asupra unei colege, acesteia i s-a scăzut nota la purtare și a fost exmatriculată pe o perioadă de trei zile. Respondentul cu numărul doi a fost exmatriculat pentru o lună de zile din cauza consumului de substanțe interzise în perimetrul școlii. Respondentul numărul trei a fost sancționat prin exmatricularea sa pe o perioadă de două săptămâni pentru consumul de țigări în curtea școlii. Respondentul cu numărul patru a fost sancționat prin scăderea notei la purtare din cauza comportamentului nepotrivit față de cadrele didactice dar și din cauza absenteismului. Persoana interviuată, cu numărul cinci, a fost sancționată școlar din cauza numărului mare de absențe dar și din cauza comportamentului neconform față de profesori. Respondentul cu numărul șase a suferit sancțiuni din cauza numărului ridicat de absențe și din cauza conflictelor cu colegii, acestuia fiindu-i scăzută nota la purtare. Respondentul cu numărul șapte a fost sancționat prin exmatricularea sa pe o perioadă de trei zile, din cauza limbajului neadecvat față de cadrele didactice. Respondentul cu numărul opt a fost sancționat prin scăderea notei la purtare, datorată violenței față de alți colegi. Acesta suferind și eșecuri școlare, fiind lăsat corigent și chiar și repetent. Respondentului cu numărul nouă i-a fost scăzută nota la purtare din cauza stricăciunilor făcute în incintă. Și nu în cele din urmă, respondentul cu numărul zece, a fost sancționat școlar din cauza comportamentului său agresiv față de profesori și față de colegi. Dintre cei 10 respondenți, doar 3 au confirmat că erau în relații bune profesorii, restul se raportau la cadrele didactice cu lipsă de respect. Unui fiind violenți chiar și față de colegi. În ceea ce privește situația școlară, doi dintre acești respondenți fiind nevoiți să schimbe școala din cauza problemelor făcute la vechea școală. În consecință acești respondenți au fost văzuți, pe parcursul pregătirii lor școlare, ca niște elevi problemă.

În ceea ce privește situația școlară a acestor respondenți toți cei zece mi-au răspuns că familii acestora nu s-au interesat de situația lor școlară, nu țineau legătura cu cadrele didactice. Acest lucru datorându-se nivelului scăzut de școlarizare al părinților, prezență altor preocupări cum ar fi locul de muncă și importanța aducerii unui venit în familie, părinți foarte tineri și părinți care au suferit probleme din cauza alcoolului.

Consumul de alcool și substanțe interzise a fost prezent în viețile acestor tineri. Toți cei intervievați confirmându-mi că au încercat și au consumat aceste substanțe. Iar problemele care au stat la baza consumului acestor substanțe sunt: lipsa de comunicare cu părinții sau cu persoane adulte, problemele familiale, problemele școlare, probleme financiare și înscrierea în anturaje cu un nivel ridicat de influență negativă asupra acestora. Aceștia petrecându-și timpul liber în afara familiei, în ceea mai mare parte cu grupul de prieteni, sau anturajul și săvârșind fapte ilegale. În momentul de față, țelul acestor persoane fiind acela de ași câștiga existența doar și nu de a performa sau a aspira către o carieră. Din cei 10 respondenți, doar 3 au confirmat că doresc să își finalizeze studiile și aspiră către un viitor mai bun.

Tipurile de infracțiuni pentru care au fost acuzați respondenții, sunt următoarele: respondentul cu numărul unu, la vârsta de 15 ani a încercat să fugă de acasă și să traverseze granița ilegal, acesta fiind amendat și lucrând pentru o perioadă de o lună de zile în folosul comunității. Respondentul cu numărul doi a răspuns în fața legii la vârsta de 16 ani din cauza posesiei de substanțe nocive și a deranjării liniștii publice, acestuia fiindu-i aplicate corecții și o amendă. Respondentul cu numărul trei a fost acuzat de furt la vârsta de 16 ani și a fost sancționat prin plata unei amenzi. Respondentul cu numărul patru a fost sancționat conform legii, la vârsta de 18 ani, din cauza consumului de alcool la volan, acesta fiindu-i reținut permisul și fiind amendat conform legii. Respondentul cu numărul cinci a fost sancționat din cauza furtului unor bijuterii din locuința unor persoane, la vârsta de 18 ani, acesta fiind sancționat prin amendarea sa și primind o sentință cu suspendare. Respondentul cu numărul șase a fost sancționat la vârsta de 16 ani din cauza furtului unei sticle de băutură dintr-un magazin, acesta scăpând doar cu un avertisment. Respondentul cu numărul șapte a fost sancționat din cauza încercării de a sustrage din magazin diverse articole vestimentare, la vârsta de 16 ani, acesta fiind amendat conform legii. Respondentul cu numărul opt a fost prins în posesia substanțelor etnobotanice la vârsta de 15 ani, acesta fiind trimis într-un centru de reeducare. Respondentul cu numărul nouă a fost acuzat și închis într-o școală de corecție, la vârsta de 16 ani, din cauza furtului din magazin și a vandalizării pereților școlii, iar respondentul cu numărul 10 a fost acuzat de sustragerea băuturilor alcoolice dintr-un magazin și agresarea anumitor persoane pentru a obține bani, la vârsta de 17 ani, acesta fiind anchetat dar primind o sentință cu suspendare. În momentul săvârșirii faptelor, doar doi dintre respondenți au susținut că au acționat singuri, ne fiind influențați de către entourage, aceste două cazuri fiind cazuri de furt. În celelalte opt cazuri, persoanele intervievate au recunoscut că au acționat în grup, aceștia fiind influențați în comiterea acelor infracțiuni de către entourage din care făceau parte. Din spusele lor, aceștia nu s-au gândit niciodată în momentul săvârșirii faptelor că vor răspunde în fața legii, însă aceștia au menționat că, dacă ar putea da timpul înapoi, ar face lucrurile altfel, ar acționa diferit, pentru a nu se ajunge în situațiile respective.

Respondenții, în momentul interviului au avut vârstele cuprinse între 17 și 22, naționalitatea lor fiind română și provenind atât din rural cât și din urban. Trei respondenți proveneau din mediul rural, iar 7 respondenți din urban.

Concluzii

Delincvența juvenilă constituie o problemă importantă pentru societatea noastră, o problemă care ia amploare de la an la an. Situația familială fiind cea care afectează parcursul minorului. Minorii delincvenți confruntându-se cu situații familiale dificile, sunt membrii unor familii în care nu este prezentă afecțiunea părinților, sprijinul, îndrumarea,

sunt neglijăți emoțional, afectiv, financiar dar și din punct de vedere școlar. Părinții acestora ne interesându-se de parcursul lor școlar sau de anturajele frecventate de aceștia.

Violența asupra copilului este prezentă în toate cele zece interviuri realizate, aceasta îmbrăcând forma violenței fizice, verbale, emoționale, dar și a neglijării. Cauzele violenței au fost multiple, pornind de la consumul de alcool până la nivelul educațional scăzut al părinților, dar și datorită nivelului de trai.

În cazul părinților divorțați situația minorilor este puțin mai diferită, aceștia încep actele de delincvență în urma divorțului din cauza șocului la care au fost supuși în momentul comunicării separării părinților. Însă, delincvența juvenilă se poate manifesta și în cazul familiilor formate din ambii părinți, minorii fiind nesupravegheați de către aceștia.

În cazul părinților care au avut probleme cu legea, datorate consumului de alcool sau a violenței în familie, minorii au fost influențați negativ și au reprodus comportamentul regăsit în sânul familiei. Relațiile părinte-copil sunt lipsite de comunicare, de afecțiune sau de grijă părintească. Problemele de comunicare se datorează lipsei de atenție oferită copilului, lipsei de afecțiune, abuzului acestuia sau din lipsa nesupravegheerii, minorul ajungând să frecventeze anturaje dăunătoare dezvoltării sale corecte. Dificultățile de comunicare dintre părinte și copil îl afectează pe minor și punându-și amprenta pe parcursul său de dezvoltare ca individ. Potrivit rezultatelor obținute în urma interviuării celor zece respondenți pot afirma faptul că neimplicarea părinților în demersul educațional al copiilor poate duce la abandonul școlar, la obținerea rezultatelor scăzute la învățătură sau chiar la sancțiuni disciplinare. Aceste sancțiuni fiind datorate absenteismului, comportamentului nepotrivit în unitatea de învățământ, comportament nepotrivit față de profesori cât și față de colegi, a exemplului nepotrivit primit în familie sau din cauza anturajelor nepotrivite.

Neimplicarea în situația școlară a minorului stă la baza insucceselor sale școlare, minorul simțind lipsa sprijinului familial și observând neimplicarea părintelui, va acționa în consecință neglijând la rândul său școala. Susțin acest lucru deoarece în cazul părinților consumatori de alcool sau părinți violenți, minorii au preluat același comportament și aceleași obiceiuri prezente în familie.

Venitul financiar al familiei constituie la rândul său un factor important. Minorii care au parte de lipsuri din punct de vedere financiar sunt tentați de a acționa împotriva legii pentru ași procura anumite bunuri. Venitul fiind important și în cazul părinților, certurile și neînțelegerile în familie pornind de la venitul scăzut al familiei.

În concluzie, pot spune că mediul familial este factorul decisiv în creșterea și educarea minorilor pentru a evita un comportament deviant. Familia fiind punctul de reper al copilului. Însă, la rândul său, consilierea poate reprezenta o metodă importantă în sprijinirea și ajutarea minorului dar și a familiei prin armonizarea celor două tabere.

Bibliografie

- Andronache, A. (2013). Manual de curs, Justiția juvenilă, Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”, Chișinău, p.13.
- Asociația Salvați Copii Iași (2015). Proceduri de lucru pentru recuperarea psiho-socială a copilului victimă. Ghid pentru profesioniști. p. 8-9.
- Balica, E. (2009). Instituționalizarea probațiunii în România: Practici și strategii situaționale în contextul (post) aderării la Uniunea Europeană, *Revista română de sociologie*, nr. 3-4, p. 303.
- Ban, E. (2013). Problemele sociale în România și delincvența juvenilă, Ed. Pro Universitaria, București, p. 9-13.
- Beșliu, N., Haraz, S., Popovici, M., Rotaru, V. (2011). Copiii în conflict cu legea-neglijăți sau uitați, Studiu privind situația copiilor în conflict cu legea aflați sub vârsta răspunderii penale, Chișinău, p.12-13.
- Blendea, S. (2015). Sociological explanations of juvenile delinquency, *Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Letter and Social Science Series*.
- Bonea, G. V. (2017). Abuzul asupra copilului. Calitatea Vieții, nr.3. p. 3-4.
- Brutaru, V. (2015). Răspunderea minorului în diferite țări europene, *Revista Universul Juridic*, nr.6, p.11-30.
- Ciobanu, E. (2010). Rolul ambivalent al familiei în manifestarea delincvenței juvenile, *Institutul de Cercetări Juridice și Politice AȘM*, p.122-124.
- Cocoară, I. A. (2017). Delincvența juvenilă, Teză de doctorat, Ministerul Afacerilor Interne, Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, p. 19.
- Corcea, N. (2015). „Dreptul la corecție” versus violența în familie asupra copiilor: Studii de caz. *Revista Națională de Drept*, Nr.9, p. 58-59.
- Dăscălău, A. (2012). Delincvența juvenilă-Un fenomen social tot mai des întâlnit, *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Litere și Științe Sociale*, Nr.1, p.43.
- Dobre, F. (2017). Delincvența juvenilă, *Acta Universitatis „George Bacovia”*. Juridica-Vol.6, p. 2..
- Dolea, I., Zaharia, V., Prițcan, V., Buciuceanu-Vrabie, M. (2012). Fenomenul delincvenței juvenile în Republica Moldova, *IRP*, p.23.
- Florian, G., Pușcaș, M. (2008). Abuzurile asupra copilului. Forme, motivație, consecințe. *Revista Română de Sociologie*, nr. 5-6, p. 382-385.
- Foca, L., Gulei, A., Serea, A. (2006). Metode și tehnici de prevenire a delincvenței juvenile, *Studiu derulat de Asociația Alternative Sociale*, p. 4-6.
- Frijan, N. N. (2016). Copilul aflat în conflict cu legea înaintea răspunderii penale, Teză de doctorat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, p.5-6.

- Frîntu, V., M. (2013). Răspunderea penală a minorului în reglementarea noului cod penal, *Analele Universității "Constantin Brâncuși", Seria Științe Juridice*, Nr. 2, Târgu Jiu, p.136-137.
- Găvriluț, G. I., (2013). Factori sociopsihologici explicativi și predictivi ai delincvenței juvenile și reinserției sociale, Teză de doctorat, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca, p.9.
- Gîdei, S. (2014). Complexitatea factorilor care determină dezvoltarea comportamentului delincent al minorului, *Studia Universitatis Moldaviae*, Nr.3, p. 3-6.
- Impact Press, Pentru că ai dreptul să fii informat. (2016). ALARMANT! Infracționalitatea juvenila în Timiș, în creștere alarmantă! Numărul inculpațiilor minori trimiși în judecata, în 2015, de procurorii Parchetului de pe lângă Tribunalul Timiș, dublu fata de 2014.
- Ionescu, Ș. (2001). Copilul maltratat. Evaluare, prevenire, intervenție, Fundația internațională pentru copil și familie, București, p. 18-21;
- Lefterache L.V. (2011). Justiția penală în cazul minorilor, Ed. S.C Universul Juridic S.R.L, București, p. 12.
- Melnic, V. (2013). Criminal Treatment of Juveniles in the European Union, *Studii Europene*, p. 23.
- Mihailov, V. (2017). Parcursul unui copil prin sistemul de justiție penală în Republica Moldova, Chișinău, p.8-63.
- Munteanu, H. E. (2017). Strategii de prevenire abuzului la vârsta timpurie, Suport de curs, Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă", Chișinău, p. 9-10.
- Neamțu, G., Stan, D. (2005) Asistență socială, Studii și aplicații, Ed. Polirom, Iași, p. 155-303.
- Nedelcu, I., Gheorghediac, I., Cenja, F., Teodorescu, F., Chirvăsuță, A., Coțofană, B., Toma, O. (2014). Prevenirea delincvenței juvenile și acordarea de servicii specific minorilor care săvârșesc infracțiuni și nu răspund penal, Repere privind cooperarea interinstituțională, Ed. Ministerului Afacerilor Interne, București, p. 16-37.
- Niță, N. (2017). Considerații privind justiția restaurativă pentru minorii din România, *Acta Universitatis George Bacovia*, vol. VI, p. 5.
- Noul Cod Penal actualizat 2018 - Legea 286/2009 Disponibil la <https://legeaz.net/noul-cod-penal/>. Accesat în 28 ianuarie 2019.
- Pașca, M. D. (2005). Infractorul minor și reintegrarea sa în societate, Ed. Ardealul, București, p. 20-71.
- Pătrașcu D.O. (2013). Istoricul delincvenței juvenile, p. 112-118.
- Pitulescu, I. (1995). Delincvența juvenilă, Ed. Ministerului de Interne, București, p. 57-184.
- Podea, A. (2013). Recunoașterea și raportarea cazurilor de copii abuzați și neglijăți, Teză de doctorat, Universitatea „Babeș-Bolyai”.
- Popovici, D. (2013). Măsurile de depistare precoce și prevenție a delincvenței juvenile, Teză de doctorat, Universitatea de Vest "Vasile Goldiș", Arad, p.5.

- România, Ministerul Public, Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Timișoara, Raport privind activitatea pe anul 2016, Nr. 12978/1/3/2016, p.2-13.
- Rădulescu, S. M. (2003). Delincvența juvenilă în România: Factori de risc care determină comportamentul delincvent (Sinteză), p. 1.
- Rotari, O. (2005). Măsuri de profilaxie și prevenție a delincvenței juvenile, Modalități de intervenție privind ameliorarea situației minorului infractor, "Justiția Juvenilă", Buletin Informativ, Chișinău, p.125-126.
- Strulea, M. M. (2008). Delincvența juvenilă, Suport de curs, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de drept, Catedra Drept Penal și Criminologie, p. 68-77.
- UNESCO, (2017). Protecția copilului față de violență în instituția de învățământ. Culegere de acte normative. Chișinău. p. 103-105.
- Vîrlan, M., Fodor, I. (2017). Abordări teoretice ale conceptului de resocializare a minorului delincvent, Psychology and Special Education Faculty "Ion Creangă" State Pedagogical University, Chișinău, p. 63-71.
- Zamfir, C. (2001). Situația sărăciei în România, dimensiuni, surse, grupuri de risc. România socială-Revista de cultură și analiză socială, p.12.

Studentul Erasmus: sociologia unei experiențe internaționale

Denisa-Adelina BUCSAI¹

Abstract

Lucrarea de față, își propune să abordeze, din perspectivă sociologică, trei concepte susținute și anume: mobilitate, internaționalizare și globalizare. Imaginea conferită de către programul Erasmus studenților care au făcut parte din acesta este una de ansamblu, raportată la nivel mondial. Programul Erasmus are la bază o schiță – pilot de studiu în cadrul căreia studenții optează pentru un itinerar educațional, în diferite țări. Plecând de la motto-ul Uniunii Europene „Uniți în diversitate”, prezenta cercetare tinde să își lase o amprentă vizibilă remarcabilă din punct de vedere sociologic.

Keywords: *student Erasmus, diversitate, mobilitate, globalizare.*

Introducere

Motivația acestei teme stă sub egida propriei mele experiențe de student Erasmus dobândită pe parcursul acestui proiect internațional și a faptului că poate reprezenta un punct de reper pentru viitorii studenți care o pot folosi ca temă supusă unei cercetări ulterioare. Drept obiect de studiu am ales Universitatea de Vest din Timișoara făcând referire la relația dintre aceasta și studenții Erasmus, din simplul motiv că este una dintre cele mai prestigioase universități din România, iar succesul pe care îl are se datorează și reprezentării internaționale prin intermediul propriilor studenți.

Scopul acestei lucrări este și cel al atingerii unor standarde de calitate în domeniul sociologiei. Cu alte cuvinte, cercetarea de față are și misiunea de a reprezenta și de a aduce dovezi consistente cu privire la specializarea frecventată pe parcursul anilor de studii. Metoda de culegere a datelor pentru această cercetare cantitativă este ancheta sociologică, iar tehnica utilizată este chestionarul.

Studiul de caz, prezentat în ultimul capitol, vine în întâmpinarea temei generale ca parte aplicativă a conceptului Erasmus, a experienței deprinse din acest program, prin prisma coparticipării mai multor exponenți. Prin intermediul chestionarului intenționez să relievez trei direcții care, din punct de vedere sociologic, se pliază pe o astfel de experiență. Aceste direcții sintetizează procesul prin care studenții au trecut înainte, în timpul, dar și după terminarea programului. Cu alte cuvinte, prin studiul de caz am intenționat, încă de

¹ West University of Timisoara, Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300223, Timisoara, Timis, Romania; E-mail: denisa.bucsai97@e-uvt.ro

la început, să nuanțez experiența Erasmus, îmbrățișată de către cei care au fost implicați direct și au avut bunăvoința de a-mi împărtăși trăirile dobândite în urma acestui program.

Abordarea temei Erasmus, implicând procesul de adaptabilitate, marchează o necesitate la nivel instituțional și social și, în mod special, perpetuarea identității, a valorilor și a culturii circulare a instituției de învățământ superior, Universitatea de Vest din Timișoara în parteneriat cu alte universități. „Studentul Erasmus,” se încadrează în domeniul teoretic al sociologiei și pune accent pe experiența dobândită pe parcursul acestui proces educațional. Inițiativa are ca obiectiv păstrarea unei legături permanente cu cei care au încheiat această schemă de studii în vederea promovării realizărilor pe planul educațional, cultural și personal.

1. Modelul teoretic

1.1. Originea programului Erasmus

„Once Erasmus, always Erasmus”

Indiferent dacă oamenii și-au îmbunătățit șansele pentru un loc de muncă, au ales să învețe o limbă nouă, au înțeles mai bine ideea de cetățean European, sau și-au descoperit o nouă pasiune pentru voluntariat, programul Erasmus a produs multe povești de succes.

Acest program are la bază o schiță - pilot de schimb de studenți, care a luat naștere în intervalul 1981-1986, iar, ulterior, a fost adoptat, în mod oficial, la data de 17 iunie 1987 de către Comisia Europeană. În primul an de activitate, 1987-1988, au luat parte la acest program 11 țări (Belgia, Danemarca, Germania, Grecia, Franța, Irlanda, Italia, Olanda, Portugalia, Spania și Marea Britanie) dintre care, 3,244 de studenți au avut posibilitatea de a călători cu scopul de a studia. La început acest program a fost orientat, în mod deosebit, către studenții din învățământul superior, dar s-a extins surprinzător încât să ajungă la un standard superior de: educație și formare profesională, educație școlară, învățământ pentru adulți, tineret și sport. (***, 2018, p 4)

Numele acestui program provine de la călugărul și filozoful olandez Erasmus Desiderius Rotterdam (1466-1536), care a fost o personalitate dominantă a mișcării umaniste, și a rămas una dintre figurile controversate ale curentului Renascentist timpuriu. Un om inteligent care a avut un început umil și care a ajuns una dintre cele mai luminate minți din Europa. Numele provine din greacă și semnifică „preaiubit”. La nivel internațional, E-R-A-S-M-U-S poate fi interpretat și ca acronimul „European Community Action Scheme for the Mobility of University Students”. O scurtă istorie a unor momente - cheie din timpul programului:

- În 1988 - a avut loc primul schimb cu Luxemburg;
- În 1992 - primele schimburi cu alte șase țări din Asociația Europeană a Liberului Schimb (EFTA): (Austria, Finlanda, Islanda, Norvegia, Suedia și Elveția);

- În 1994- primul schimb cu Liechtenstein;
- În 1998 - primele schimburi cu o serie de țări din zona central-estică a Europei (Cipru, Cehia, Ungaria, Polonia, România și Slovacia);
- În 1999 - alăturarea altor cinci țări din zona central-estică a Europei (Bulgaria, Estonia, Lituania, Slovenia);
- În 2000 - Malta se alătură programului;
- În 2002 - se sărbătorește primul milion de studenți participanți în program;
- În 2004 - Turcia se alătură programului;
- În 2009- se sărbătorește al doilea milion de studenți participanți în program și alăturarea Croației;
- În 2012/2013- se sărbătorește al treilea milion de studenți participanți la program;
- În 2014- se lansează programul ERASMUS+ și au loc primele schimburi cu Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei. (***, 2018a, p 4).

De la lansarea programului în anul 1987, Erasmus a avut, printre obiectivele sale principale, îmbunătățirea cooperării internaționale dintre instituțiile de învățământ superior în vederea consolidării calității acestora. Scopul principal al programului a fost dezvoltarea unei piețe a muncii, având la bază experiența condițiilor economice și sociale din cadrul țărilor membre. Un alt obiectiv cu o importanță majoră s-a îndreptat către extinderea numărului de instituții participante. Aceste instituții erau susținute, din punct de vedere financiar, de burse și programe de subvenții oferite de către Uniunea Europeană. Într-adevăr, programul a fost construit pe premisa că fenomenul internaționalizării poate contribui la creșterea nivelului calității învățământului superior. (Klemenčič & Flander, 2013;p.21)

Erasmus, fiind unul dintre programele emblematice ale Uniunii Europene în domeniul învățământului superior, are doua obiective majore:

- „de a sprijini realizarea unui spațiu european al învățământului superior, și să consolideze contribuția învățământului superior și a formării profesionale avansate prin procesele de inovație” (Decision No 1720/2006/EC)

În termeni operaționali, Erasmus urmărește(Decision No 1720/2006/EC, Articolul 21):

- „să îmbunătățească nivelul calitativ și să majoreze volumul de mobilități pentru studenți și cele cu caracter didactic, la nivel european;
- să contribuie la îmbunătățirea calității și să majoreze volumul de cooperării multilaterale dintre instituțiile de educație superioară din Europa;
- să crească gradul de transparență și compatibilitate a calificărilor dobândite dintre învățământul superior și formarea profesională avansată;
- să îmbunătățească nivelul calitativ și să majoreze volumul de cooperare între învățământul superior și companii;
- să faciliteze evoluția practicilor inovative din educație și formare la nivel terțiar, și transferul lor, inclusiv dintr-o țară participantă în alta;

- să susțină evoluția inovativă a conținuturilor de tip TIC, a serviciilor, a pedagogiilor și a obiceiurilor pentru învățare de-a lungul vieții.” (Klemenčič & Flander, 2013; p.23)

Un alt obiectiv al inițiativei Erasmus este să sprijine Procesul Bologna, care a fost adoptat de către UE pentru spațiul european al învățământului superior. Declarația de la Bologna a fost semnată de către 29 de Miniștri ai Educației din Europa la data de 19 Iunie 1999, care constă într-un proces interguvernamental orientat spre crearea unui spațiu European al învățământului superior, care necesită un sprijin constant la nivelul Uniunii. (Decision No 1720/2006/EC)

Acest proces Bologna înglobează, de fapt, armonizarea învățământului superior din diferite țări urmând baza unor principii bine stabilite. Pe lângă structura treptelor de licență, de 3-4 ani, a celei de masterat, de 1-2 ani, Procesul Bologna mai presupune un sistem de credite de studiu care sunt transferabile (ECTS). Această caracteristică este fundamentală pentru lucrarea de față deoarece, alăturat programului Erasmus, schema Bologna permite o extindere remarcabilă a mobilității în rândul studenților. Diploma obținută la finalizarea ciclului de studii vine în întâmpinarea studenților, la scară europeană și-i susține în vederea integrării acestora pe piața muncii. Un alt punct forte îl reprezintă îmbunătățirea competitivității învățământului superior european, la nivel global.

1.2.De la Erasmus la Erasmus+

Evaluările făcute de-a lungul anilor arată că programele UE 2007-2013 au atins deja un considerabil impact sistematic, mult peste beneficiile stabilite pentru indivizi. Cooperarea internațională în cadrul învățământului superior a demonstrat că Uniunea Europeană a ajuns o referință valoroasă și o sursă de inspirație la nivel mondial în ceea ce privește reformele din învățământul superior. Mai mult, acestea au fost esențiale în promovarea folosirii abordărilor inovatoare în direcția elaborării programelor și a transparenței. În 2011 Comisia Europeană a elaborat un comunicat oficial prin care propunea un nou program care să unească restul inițiativelor pentru educație, formare, tineret și sport pentru perioada 2014-2020, mai simplu și mai rațional. Scopul acestui comunicat avea să ofere sprijin pentru combaterea schimbărilor cu caracter socio-economic. Inițial a fost numit „Erasmus for All” (Erasmus pentru toți) dar, ulterior, denumirea a fost schimbată în „Erasmus+”. Acest ultim program adoptat reflectă prioritățile strategiei Europa 2020 și ale inițiativelor sale majore. Programul susține următoarele trei acțiuni principale:

Principiul 1: Mobilitatea persoanelor în scop educațional: Mobilitatea va reprezenta o parte semnificativă din buget. Obiectivul nu este doar de a majora participarea la aceste mobilități, ci tocmai acela de a asigura calitatea experiențelor și de a extinde impactul mobilităților dincolo de indivizii și de instituțiile implicate.

Principiul 2: Cooperarea pentru inovații și bune practici: Se va pune un accent mai puternic pe întărirea inovațiilor și a parteneriatelor dintre instituțiile educaționale și companii. Pentru învățământul superior, accentul se va pune pe consolidarea capacităților și pe strategiile de parteneriat cu țările vecine.

Principiul 3: Susținerea pentru reforma politicilor: există mai multe aspecte care sprijină reforma politicilor, cum ar fi consolidarea instrumentelor și a impactului metodei deschise de coordonare în educație, formare și tineret. Implementarea strategiei Europa 2020 și promovarea dialogului politic cu țările terțe și cu organizațiile internaționale. (COM(2011) 787 final)

„Programul Erasmus+ contribuie la realizarea:

- obiectivelor Strategiei Europa 2020, inclusiv a obiectivului principal din domeniul educației2;
- obiectivelor Cadrului strategic pentru cooperare europeană în domeniul educației și formării profesionale (ET 2020), inclusiv a indicatorilor de referință corespunzători;
- dezvoltării durabile a țărilor partenere în domeniul învățământului superior;
- obiectivelor generale ale cadrului reînnoit de cooperare europeană în domeniul tineretului;
- obiectivului privind dezvoltarea dimensiunii europene în sport, în special sportul de masă, în conformitate cu planul de lucru al UE pentru sport;
- promovării valorilor europene în conformitate cu articolul 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană” (***, 2018b)

Când a fost lansat în 2014, programul Erasmus+ a ajuns să combine într-un singur program toate inițiativele din domeniile educației, formării, tineretului și sportului (ex: Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Grundtvig, Jean Monnet, Erasmus Mundus, Alpha, Edulink, Youth in Action and Sport). (Directorate-General for Education, 2018).

Încă de la lansarea programului în 1987, în strânsă colaborare cu cele 11 țări partenere, oportunitățile acordate studenților Europeni au crescut în mod considerabil. Totodată, numărul țărilor în care aceștia au oportunitatea de a experimenta viața de student a crescut la 33 de țări până în anul curent, 2019. Durata unei mobilități poate varia între 3 și 12 luni, interval în care studenții părăsesc universitatea de origine pentru a studia în cadrul alteia, în urma unui acord între părți. Odată ce studenții aleg să facă parte dintr-un astfel de program primesc o bursă care să îi ajute pe perioada mobilității și, în același timp, recunoașterea cursurilor contractate în cadrul universității partenere, selectată din paleta de opțiuni. În jur de 90% din universitățile din Europa sunt implicate în această schemă, care oferă studenților un spectru larg de cursuri și programe de studiu din care pot alege. Desigur, popularitatea programului a crescut de-a lungul timpului.

Programul Erasmus+ își propune să ajute studenții să obțină competențe noi, pentru a-și spori șansele de inserție în câmpul muncii, de angajare și pentru a-și consolida dezvoltarea personală, indiferent de vârstă sau de fondul educațional.

Aniversarea celor 30 de ani de existență a programului Erasmus a avut loc în anul 2017 și a coincis cu un alt punct de reper de integrare a Uniunii Europene și anume împlinirea a 60 de ani de la încheierea Tratatului de la Roma. Tratatul de la Roma are o însemnătate aparte prin prisma faptului că promovează o uniune mai strânsă în Europa. Ambele evenimente s-au dovedit benefice și au îmbrățișat același scop comun: unirea cetățenilor Europeni.

Cunoscut drept cel mai de succes program al Uniunii Europene, Erasmus+ ne oferă un exemplu concret al impactului pozitiv pe care îl au integrarea și informarea internațională la nivel european, prin prisma educației. Ca parte a acestei aniversări, Generația Erasmus+ și anume cele nouă milioane de persoane care, până în prezent, au făcut parte din experiența programului Erasmus+ și a predecesorilor, au contribuit la redactarea unui document care prezintă propuneri pentru a modela viitorul programului după anul 2020. Prin intermediul discuțiilor online, participanții au împărtășit idei și viziuni pentru a îmbunătăți programul pe viitor.

Următoarele șase principii formează Declarația Generațiilor Erasmus+:

1. „Abordarea provocărilor societale pentru a crea un viitor mai bun;
2. Eliminarea lacunelor în materie de competențe prin intermediul învățării diverse;
3. Implicare activă pentru o creștere a participării în societatea civilă;
4. Încurajarea incluziunii pentru a promova valorile comune;
5. Un program mult mai accesibil în afara Europei pentru străini, un impact global mult mai sustenabil
6. Gândește măreț dar fă-o inteligent și simplu!„ (***, 2017)

De când România s-a alăturat acestui program în anul 1998, au fost 1.250 de participanți. În anul 2015 numărul a crescut la 21.700 de beneficiari ai fondurilor alocate pentru România. Din 1998 până în 2017, programele UE pentru educație, formare, tineret și sport au susținut un total de 237.400 de participanți din toate sectoarele, care au intrat și care au ieșit din țară. (***, 2018a).

1.3. Mobilitate și migrație

„Migrația este fenomenul ce constă în deplasarea unor mulțimi de persoane dintr-o arie teritorială în alta, urmată de schimbarea domiciliului și/sau de încadrarea într-o formă de activitate în zona de sosire. Dacă privim fenomenul, raportându-ne la o populație dată [...] se poate vorbi de două fenomene de migrație: imigrație(ansamblul intrărilor) și emigrație(ansamblul ieșirilor) [...]. După un alt criteriu, se vorbește de migrație definitivă

sau temporară, când deplasarea se efectuează pentru o perioadă de timp, după care individul migrat se întoarce la locul de origine” (Zamfir & Vlăsceanu, 1998).

„Migrația temporară, de scurtă durată, înseamnă o rezidență susținută ce durează între trei luni și un an. De migrație temporară de lungă durată se vorbește în cazul în care rezidența depășește un an.” (Anghel & Horvath, 2009, p 20).

Mobilitatea este stimulată tot mai mult de natura interdependentă și globală a numeroaselor sisteme politice și economice, dar și de „imagarul social” al indivizilor; de „dorința consumatorilor și de conștientizarea subiectivă a oportunităților globale”. (Rizvi, 2009, p.269) „Istoria omenirii este o istorie a mobilității umane.” (De Genova, 2014, p. 7). Fluxurile de migrație reprezintă doar unul dintre exemplele care ne pot ajuta în această direcție. Astăzi, oamenii au posibilitatea de a parcurge distanțe mai mari, cu o viteză mult mai mare, în comparație cu acum douăzeci de ani. (Bissell & Fuller, 2011). În 2010 număratoarea a arătat că această schemă a cuprins în jur de 1 miliard de mișcări internaționale, pe când în 1950 s-au numărat doar 25 de milioane. Această creștere extremă oferă un teren fertil pentru un nou concept sociologic, numit „noua paradigmă a mobilităților” (Urry, 2009). Noua paradigmă a mobilității, este o abordare integrată a studiului circulației populației, a lucrurilor și a ideilor în spațiul și timpul social, precum și implicațiile asupra societății.

Substantivul mobilitate este definit drept abilitatea de a se deplasa sau de a fi deplasat liber și ușor. „Mobilitatea populației este schimbarea unor caracteristici ale populației (domiciliul, profesia) în decursul unei perioade ca urmare a influenței diferiților factori social-economici.” (Marshall, 1998). Pornind de la aceste definiții, John Urry a patru sensuri atribuite mobilității în contextul sociologic:

1. Proprietatea asupra lucrurilor poate fi exemplificată prin telefoanele mobile, de micro-scala de circulație a corpurilor și de lucrurile care permit unei persoane imobile să devină mobilă. În mod special, „tehnologiile mobile care par să transforme multe aspecte economice și ale vieții sociale.” (Urry, 2009, p. 478)
2. „O bandă, o gloată și o mulțime indisciplinată” (Urry, 2009, p. 480). care au nevoie „să fie urmărite și reglementate din punct de vedere social” (Urry, 2009, p. 480). Mulțimea flash-mob este cea mai remarcabilă din toate timpurile, pare a fi o adunare întâmplătoare dar, totodată, organizată.
3. Mișcările verticale între clasele sociale. Acesta este sensul cu care mobilitatea este, de obicei, asociată în cadrul sociologiei de masă.
4. O mișcare orizontală ce are de-a face cu „o mișcare fizică, care variază de la a sta până la a se relaxa, a merge pe jos, cu mașina sau cu trenul.

„Tom Cresswell merge un pas mai departe față de John Urry. El face o distincție analitică între termenii mișcare și mobilitate. El definește mișcarea drept acțiunea generală de deplasare înainte de tipuri, strategii și implicări sociale considerate. Pe de altă parte, mobilitatea trece de aspectul fizic al mișcării. „Mobilitatea persoanelor (și a

lucrurilor) peste tot în lume și la toate nivelurile [...] sunt pline de semnificații.” (Cresswell, 2006)

Cercetătorii care s-au concentrat, îndeosebi, pe tineri au susținut că, în societatea contemporană, mobilitatea poate avea un impact semnificativ asupra formării identității. Dolby și Rivizi (2008) susțin că un număr tot mai mare de tineri își dezvoltă întocmai identitatea prin contextul mobilității globale. Prin intermediul programului de față, participanții văzându-se, nici turiști nici imigranți, doar ocupând un nou spațiu cultural. Ei continuă să susțină ideea conform căreia chiar și cei care se mișcă pe o distanță, din punct de vedere geografică mică, sunt profund afectați de mobilitatea altora. Tinerii sunt, fără îndoială, prinși în continua circulație a culturii globale, prin intermediul mediei, a filmelor, a modei și a internetului. Conceptul de identitate a acestora este strâns legată de curente moderne care curg concomitent cu viteza unui click. Acești tineri ajung să fie prinși în această cultura globală bazată pe media-consum, cultură care îi integrează dar, în același timp, îi separă.

Tot Dolby & Rizvi (2008) disting mai multe categorii de mobilitate geografică: aceia care se mișcă cu ușurință prin lume, datorită dublei naționalități; aceia care sunt constrânși de circumstanțe, care evadează dintr-un regim politic opresiv sau cei care își urmează părinții în căutarea unui loc de muncă și a unor oportunități mai bune. O altă nuanțare de remarcat este și aceea în cadrul căreia se regăsesc cei care fac parte din categoria mișcării de tineret, aflată în continuă creștere și, totodată, necunoscută. Sunt acei tineri care aleg să se „miște” în scopuri educaționale și, în acest fel, creează rețele și circuite de identitate. Această terță categorie, care este relativ un grup neglijat, este în centrul atenției când ne referim la Mobilitățile studenților, sub egida conceptului de Migrare și Internaționalizare a învățământului superior.

Mobilitatea studenților poate fi definită simplu prin trimiterea de studenți în străinătate, în țări gazdă, pentru o anumită perioadă de timp. Astfel, după cum a sugerat (Murphy-Lejeune, 2008, p. 16) „un student mobil este precum un agent dublu, el sau ea este considerat drept cineva care părăsește țara de origine și care intră în țara selectată pentru a studia.

„Creșterea mobilității studenților a mărit interesul pentru cercetarea asupra mobilității în ultimele două decenii. Unele studii (Freed, 1995; Freed, Segalowitz, & Dewey, 2004; Llanes & Munoz, 2009; Hernandez, 2010; Llanes, Tragant, & Raquel Serrano, 2012) s-au concentrat pe efectele mobilității asupra dezvoltării studenților, precum abilitățile conversaționale, de ascultare, de scriere și totodată și-au extins vocabularul după mobilitate. (Önen, 2017)

1.4. Internaționalizare

„Internaționalizarea în învățământul superior este procesul de integrare a internaționalului, a interculturalului sau a dimensiunii globale în scopurile, funcțiile și modul de livrare a învățământului superior” (Knight J. , 2004,p 9). O altă definiție a internaționalizării ar fi: „varietatea de politici și programe pe care universitățile și guvernele le implementează pentru a reacționa la globalizare” (Altbach, Reisberg, & Rumbley, 2009, p7). ”De vreme ce globalizarea pare să fie în afara controlului oricărui actor sau grup de actori sociali, internaționalizarea este într-adevăr o strategie care este formulată și implementată de către instituțiile de învățământ superior, guverne și alți actori sociali activi în ceea ce privește învățământul superior, care să se ocupe de globalizare” (Altbach, Reisberg, & Rumbley, 2009,p 23-35). Strategia internaționalizării prin urmare pătrunde în scopul, funcțiile și modul de livrare a învățământului superior. După cum a sugerat Qiang, dimensiunile internaționalizării la nivel instituțional apar în:

- „Administrare (angajament exprimat de către liderii seniori ai internaționalizării, implicare activă a elevilor, a angajaților pentru a articula justificările și strategiile pentru internaționalizare; recunoașterea dimensiunii internaționale în declarații si alte documente politice);
- Operațiuni (cooperarea internațională este integrată, în toată instituția, în departamentul de planificare, în buget și în calitatea revizuirii sistemelor; în sistemele de comunicare și informatizare, dezvoltarea structurilor organizaționale corespunzătoare);
- Serviciile de asistență: birouri internaționale, dezvoltarea carierei, consilierea studenților etc.

În cadrul instituțiilor, strategia necesară pentru procesul de internaționalizare cuprinde diferite elemente:

- Programe academice: programe de schimb pentru studenți, cursuri de limbi străine, un program internaționalizat, oportunități de studiu/ muncă în străinătate, studenți internaționali, programe cu diplomă dublă;
- Colaborări științifice și pentru cercetare: proiecte de cercetare comune, seminarii și conferințe internaționale, articole și lucrări publicate, acorduri de cercetare internaționale, programe de schimb de studenți pentru cercetare;
- Activități extra-curriculare: cluburi și asociații pentru studenți, evenimente în campus, inițiative internaționale și interculturale, programe pentru dezvoltarea comunității alumni, sisteme de suport academic și cultural;
- Servicii și relații externe: participarea în cadrul rețelelor internaționale, asistarea dezvoltării unor proiecte internaționale, parteneriate și proiecte comunitare cu grupuri non-guvernamentale sau din sectorul privat, etc. (Qiang, 2003, p 258-259)

Cooperarea internațională este cea mai tipică denumire pentru activitățile internaționale din cadrul paginilor web ale instituțiilor, fiind o dimensiune a spectrului

internaționalizării. De cele mai multe ori, se referă la parteneriatele bilaterale încheiate între instituția de origine și instituțiile străine în conformitate cu programul Erasmus sau alte programe asemănătoare. Schimburile Erasmus sunt o parte directă și marcantă a activităților de cooperare la nivel internațional.

„Există două argumente larg recunoscute potrivit cărora internaționalizarea învățământului superior este de o importanță semnificativă. În primul rând, învățământul superior trebuie să pregătească absolvenții suficient pentru viață și pentru experiența din câmpul muncii, a modului de lucru. Toate acestea în virtutea faptului că în aceste medii tot mai globalizate, implementarea acestor inițiative se poate realiza eficient prin introducerea competențelor interculturale, a aptitudinilor și a multilingvismului în raport cu rezultatele lor educaționale. În al doilea rând, cercetarea necesită eforturi comune și colaborare internațională intensivă, ca urmare a creșterii specializării și a mărimii investițiilor necesare, în anumite zone de cercetare.” (Qiang, 2003). Toate acestea se aplică pentru un sistem mic, cum ar fi sistemul de învățământ superior și cercetare Românesc.

Programul Erasmus este perceput ca un instrument important al internaționalizării. Există studii ample care evidențiază beneficiile participării în programul Erasmus asupra indivizilor implicați direct. Volumul mobilităților studenților, atât cele de intrare cât și cele de ieșire, sunt considerate un indicator puternic al gradului de internaționalizare al unui sistem de învățământ superior.

1.5. Globalizare

„Globalizarea este un proces de interacționare și integrare a populațiilor, companiilor și guvernelor diferitelor națiuni, un proces condus prin tratate, investiții și acces la informația tehnologică. Acest proces are efecte asupra mediului, culturii, sistemului politic și economic, asupra dezvoltării și prosperității, asupra dezvoltării și stării psihice sociale din întreaga lume.” (Globalization101, fără an)

„Intensificarea relațiilor sociale de pretutindeni, prin locurile aflate la mare distanță unele de celelalte ajunge să se interconecteze astfel încât evenimentele dintr-un anumit loc să fie marcate de procese care se petrec într-un spațiu de la mulți kilometri depărtare și viceversa” (Giddens, 1990)

Într-un sens general, creșterea la nivel mondial a integrării economice, culturale, politice, religioase și a sistemelor sociale. Conceptul de globalizare pune accent pe ideea de contopire, de omogenizare, la nivel mondial. Deosebiri și discrepanțele care se regăsesc pe plan teritorial ale elementelor componente, dispar, fiind înlocuite de o expansiune, de o oarecare formă tipizată, omogenă, reprezentând „o nouă infrastructură spațială”. Toate aceste segmente încropesc o panoramă ce cuprinde schimburi consimțite de diferite bunuri materiale, servicii, rulaj de capital și forță de muncă.

În linii mari, lumea a devenit un singur sistem social, fiind un rezultat al evoluării legăturilor de interdependență care ne afectează pe toți, în aceeași măsură. Imaginea per ansamblu a globalizării nu se limitează doar la acel spațiu în cadrul căruia are loc dezvoltarea și evoluția societăților, în speță, cele particulare, legăturile de regn social sau politico - economice. El capătă nuanțări care traversează granițele dintre state, condiționând, în mod decisiv soarta celor care trăiesc în fiecare dintre ele.

2. Metodologie

Lucrarea de față scoate în prim plan motivațiile pe care le au studenții și efectele pe care le produce o astfel de experiență Erasmus asupra studenților care aleg să participe. Tema este legată de „Impactul mobilității Erasmus+ asupra studenților din UVT”.

Această cercetare este una cantitativă, având un caracter riguros, clar și exact, permițând un control mai sistematic al rezultatelor.

Ținând cont de faptul că această cercetare nu are în vedere partea financiară sau cea organizațională a unei experiențe Erasmus, am încercat ca și **obiectivele** să reflecte acte lucruri, acestea fiind:

- Identificarea motivației studenților de a participa într-o mobilitate Erasmus+ studii;
- Identificarea dimensiunii empirice a studenților, raportată la diferențele culturale întâmpinate;
- Identificarea impactului și a satisfacției pe care le-a avut experiența asupra studenților.

Primul obiectiv urmărește identificarea mai specifică, exactă a motivului pentru care un student a luat decizia de a se înrola într-un astfel de program, ce tip de motivație, internă sau externă a cântărit mai mult în luarea unei decizii.

Prin cel de-al doilea obiectiv îmi propun să observ diferențele culturale care și-au pus amprenta asupra respondenților.

Prin intermediul ultimului obiectiv, urmăresc să descopăr cum s-au lăsat studenții influențați de noile experiențe, cum au ales să facă față provocărilor și cum consideră că îl ajută în prezent și viitor această experiență.

Ipotezele pe care le-am setat pentru această cercetare sunt grupate în funcție de cele trei dimensiuni urmărite prin chestionarul aplicat. Ipotezele formulate sunt următoarele:

1. Există diferențe semnificative în privința motivației alegerii în funcție de: sex, facultate, anul și ciclul de studii, țara de destinație și perioada petrecută acolo.
2. Există diferențe semnificative în privința șocului cultural resimțit de studenți ca urmare a programului în funcție de: sex, facultate, anul și ciclul de studii, țara de destinație și perioada petrecută acolo.

3. Există diferențe semnificative în privința dezvoltării personale a studenților în funcție de: sex, facultate, anul și ciclul de studii, țara de destinație și perioada petrecută acolo.

În cercetarea acestei teme am elaborat trei **dimensiuni** ale cercetării care mă vor ajuta la adunarea datelor și respectiv la prelucrarea lor. Cele trei dimensiuni sunt:

- Motivarea alegerii;
- Schimbul cultural;
- Dezvoltarea personală.

Variabilele pe care le consider importante pentru această cercetare sunt sexul, facultatea din cadrul Universității de Vest la care este înrolat studentul, țara pe care a ales-o pentru a pleca, ciclul și anul în care a fost plecat, și nu în ultimul rând perioada pentru care a fost plecat. Am ales ca indicatorii să fie mășurați prin mai multe întrebări și afirmații cu scala de tip likert cu patru sau cinci niveluri, pornind de la foarte neimportant până la foarte important; și de la dezacord total până la cu totul de acord.

Metoda de culegere a datelor pentru această cercetare cantitativă este ancheta sociologică, iar tehnica utilizată este chestionarul. Am ales această modalitate de culegere a datelor, deoarece este una standardizată, nepermițând respondenților să se abată de la răspunsurile oferite. Numărul de întrebări care se regăsesc în chestionar este de 27.

Universul cercetării a fost delimitat de către studenții din cadrul Universității de Vest din Timișoara, care au luat parte la acest program de mobilitate Erasmus + studii, din orice ciclu de studii: licență sau master și, nu în ultimul rând, din cadrul tuturor promoțiilor absolvente. Chestionarul, a fost aplicat grupului de studenți vizat, în conformitate cu seria de criterii amintite anterior. Abordarea respondenților a fost una mixtă, s-a dorit completarea în scris a chestionarului de către respondenți, aceștia fiind persoane cunoscute, contactate prin intermediul mesajelor pentru o întâlnire față în față și cu ajutorul recomandărilor făcute de către persoanele a căror răspunsuri le-am cuantificat. După aceea s-a recurs la contactarea persoanelor prin intermediul rețelelor de socializare, postarea chestionarului pe grupurile de pe Facebook, pentru a identifica persoanele dornice de a face parte din cercetare, după urmând să se stabilească o întâlnire. Am ales această metodă de aplicare deoarece am crezut că voi putea păstra o oarecare balanță în răspunsuri. Perioada de colectare a datelor a început în luna martie a anului 2019 până la începutul lunii iulie 2019, răspunsurile au fost culese doar de la actualii și foștii studenți din cadrul Universității de Vest din Timișoara, într-un cadru informal, de exemplu: cafenele, în cadrul universității sau în diferite locații din oraș.

Confidențialitatea răspunsurilor participanților a fost anunțată, și totodată, asigurată prin faptul că identitatea acestora a fost pusă sub anonimat (persoanelor care au completat chestionarul nu li s-a cerut prin niciun mijloc numele, domiciliul sau adresa de email).

Pe parcursul colectării datelor am întâmpinat anumite dificultăți din punct de vedere al identificării publicului țintă. Unul dintre motive fiind lipsa de accesare a grupurilor, în cadrul cărora am publicat apelul pentru respondenți, ceea ce m-a determinat să recurg la abordarea directă a mai multor subiecți, față de așteptările inițiale. Cu toate acestea, țin să menționez faptul că, deși inițial, abordarea mea a fost întâmpinată cu un oarecare scepticism, într-un final, rezultatele nu au întârziat să apară.

3. Rezultate

În cadrul acestui capitol voi analiza răspunsurile obținute pe baza chestionarului aplicat, pe studenții din cadrul Universității de Vest din Timișoara. Am obținut un număr de 82 de răspunsuri, de la 29 de respondenți de sex masculin și 53 de sex feminin, din cadrul a 7 facultăți, plecați în 13 țări din spațiul european.

3.1. Dimensiunea 1- Motivația alegerii

Testul T pentru Eșantioane Independente: $t(80)=2.40$ pentru $p<0.05$ confirmă ipoteza cum că există diferențe semnificative între răspunsurile studenților de sex masculin și ale celor de sex feminin, în ceea ce privește dimensiunea "Motivația alegerii". Se observă o medie mai mare în cazul persoanelor optîndu înaintea de a face alegerea finală.

Testul T pentru Eșantioane Independente: $t(80)=0.55$ pentru $p>0.05$ nu confirmă ipoteza cum că ar exista diferențe semnificative între studenții care sunt înscriși în ciclul de licență și cei care sunt înscriși în ciclul de master, din punctul de vedere al dimensiunii "Motivația alegerii". Acest rezultat este probabil datorat faptului că ciclul de studii în care se află studentul la momentul plecării nu are un efect vizibil asupra deciziei.

Testul pentru Eșantioane Independente: $t(80)=-0.31$ pentru $p>0.05$ nu confirmă ipoteza cum că ar exista diferențe semnificative între studenții care au ales să se deplaseze pentru o perioadă de un semestru sau pentru o perioadă de un an întreg, din punctul de vedere al dimensiunii "Motivația alegerii". Acest rezultat este probabil datorat faptului că perioada pe care studentul o alege să o petreacă în țara de destinație, nu influențează într-un mod concret decizia inițială.

Conform Testul Oneway ANOVA, $F(6,75)=1.128$ pentru $p>0.05$, nu există diferențe semnificative din punct de vedere statistic între variabila facultate și dimensiunea "Motivarea alegerii", în ceea ce privește cele 7 facultăți studiate din cadrul Universității de Vest din Timișoara. Acest rezultat ne arată că facultatea la care înscrie studentul nu afectează în niciun fel alegerea.

Conform Testul Oneway ANOVA (Tabelul 3.5), $F(2,79)=0.743$ pentru $p>0.05$, nu există diferențe semnificative din punct de vedere statistic între anul de studiu și dimensiunea "Motivarea alegerii", în ceea ce privește cei trei ani de studiu pentru ciclul licență și cei doi

ani pentru ciclul master. Acest rezultat ne arată că anul în care se află studentul în momentul înscrierii în program nu afectează semnificativ alegerea.

Conform Testul Oneway ANOVA, $F(12,69)=1.527$ pentru $p>0.05$, nu există diferențe semnificative din punct de vedere statistic între țara de destinație și dimensiunea "Motivarea alegerii". Acest rezultat ne arată că decizia asupra țării în care își va petrece o perioadă din viața sa de student nu afectează semnificativ alegerea.

Pentru a putea afla mai exact motivul pentru care studenții au ales să aplice în cadrul acestui program. Am aplicat o analiză de frecvență pe prima întrebare a chestionarului "Ce v-a motivat să studiați în străinătate în cadrul programului Erasmus + studii?". Această este o întrebare de tip scală likert cu 4 trepte și cu 10 puncte de răspuns, pentru fiecare punct s-a înregistrat un procentaj maxim din partea respondenților indiferent de sex, facultate sau alte variabile. Pentru întrebarea: Îmbunătățirea cunoștințelor academice un procent de- 43.9% foarte important; Ocazia de a studia într-un alt sistem educațional- 72% foarte important; Dorința de a avea experiențe noi- 81.7% foarte important; Dorința de a interacționa cu alte culturi- 82.9% foarte important; Distracția- 47.6% important; Pentru a întâlni persoane noi- 59.8% foarte important; Pentru a exersa o limbă străină- 70.7% foarte important; Independență- 51.2% foarte important; Dezvoltare personală- 82.9% foarte important; Pentru a-mi îmbunătăți posibilitățile de angajare- 43.9% important. Dintre toate aceste procentaje putem identifica motivele principale pentru care respondenții au aplicat, acestea fiind Dorința de a avea experiențe noi, Dorința de a interacționa cu alte culturi și Dezvoltare personală, toate acestea pot fi interpretate și drept mici introduceri pentru următoarele dimensiuni ale cercetării.

3.2. Dimensiunea 2- Schimbul cultural

Raportându-ne la testul T pentru Eșantioane Independente: $t(80)=-0.78$ pentru $p>0.05$ nu se confirmă ipoteza cum că ar exista diferențe semnificative între răspunsurile studenților de sex masculin și ale celor de sex feminin, în ceea ce privește dimensiunea "Schimbul cultural". Din acest rezultat putem interpreta faptul că studenții nu au considerat diferența culturală ca fiind una foarte mare, acest lucru se poate datora faptului că studenții români au intrat în contact cu alte culturi din spațiul european, cu care împărtășim anumite similarități.

Raportându-ne la testul T pentru Eșantioane Independente: $t(80)= 2.04$ pentru $p<0.05$ confirmă ipoteza că există diferențe semnificative între răspunsurile studenților care sunt înscriși în ciclul de licență și cei care sunt înscriși în ciclul de master, în ceea ce privește dimensiunea "Schimbul cultural". Din acest rezultat putem interpreta că în ciuda diferențelor de nivel al studiilor, studenții au reacționat asemănător vizavi diferențele culturale cu care s-au întâlnit și pe care le-au acceptat.

Raportându-ne la testul T pentru Eșantioane Independente: $t(80) = -0.91$ pentru $p > 0.05$ nu se confirmă ipoteza cum că ar exista diferențe semnificative între studenții care au ales au ales să se deplaseze pentru o perioadă de un semestru sau pentru o perioadă de un an întreg, în ceea ce privește dimensiunea "Schimbul cultural". Din acest rezultat putem observa că perioada pe care studenții au petrecut-o în țara de destinație nu a afectat în niciun fel modul în care aceștia au perceput diferența culturală și felul în care aceștia s-au acomodat.

Potrivit Testului Oneway ANOVA $F(6,75) = 3.163$ pentru $p < 0.05$, există diferențe semnificative din punct de vedere statistic între variabila facultate și dimensiunea "Schimbul cultural", în ceea ce privește cele 7 facultăți studiate din cadrul Universității de Vest din Timișoara. Datele din acest tabel ne indică faptul că schimbul cultural a fost perceput diferit de studenții, în funcție de facultatea pe care o urmează.

În conformitate cu Testul Oneway ANOVA, $F(12,69) = 1.033$ pentru $p > 0.05$, nu există diferențe semnificative din punct de vedere statistic între variabila țară și dimensiunea "Schimbul cultural", în ceea ce privește țara de destinație a studenților din cadrul Universității de Vest din Timișoara. După cum am mai observat, studenții nu au considerat că schimbul cultural nu a fost unul radical, aceștia deplasându-se pe teritoriul European unde există similitudini între culturi, în țări precum: Germania, Spania, Franța, Italia, Portugalia acestea fiind primele cinci destinații alese de respondenți.

Potrivit Testului Oneway ANOVA, $F(2,79) = 0.720$ pentru $p > 0.05$, nu există diferențe semnificative din punct de vedere statistic între anul de studiu și dimensiunea "Schimbul cultural", în ceea ce privește cei trei ani de studiu pentru ciclul licență și cei doi ani pentru ciclul master. Acest rezultat ne arată că anul în care se află studentul în momentul deplasării nu influențează în vreun fel adaptarea acestora.

Una dintre întrebările care s-au regăsit în această dimensiune a fost legată de limba pe care studenții au folosit-o pentru a interacționa cu alți studenți, profesori sau în diferite situații. După răspunsurile înregistrate mai mult de jumătate din studenți 51.2% au utilizat limba engleză pentru a conversaționaliza pe tot parcursul perioadei, 26.8% au conversaționat majoritar în limba țării, iar 22% au combinat engleza și limba țării în funcție de situație.

3.3. Dimensiunea 3- Dezvoltarea personală

Potrivit testului T pentru Eșantioane Independente: $t(80) = -1.44$ pentru $p > 0.05$ nu se confirmă ipoteza cum că ar exista diferențe semnificative între răspunsurile studenților de sex masculin și ale celor de sex feminin, în ceea ce privește dimensiunea "Dezvoltarea personală". Neînregistrarea unei diferențe semnificative ne comunică faptul că ambele sexe, la finalul experienței Erasmus s-au simțit câștigate pe partea de dezvoltare personală.

În conformitate cu testul T pentru Eșantioane Independente: $t(80) = -0.09$ pentru $p > 0.05$ nu se confirmă ipoteza cum că ar exista diferențe semnificative între ceea ce privește studenții care sunt înscriși în ciclul de licență și cei care sunt înscriși în ciclul de master, în ceea ce privește dimensiunea "Dezvoltarea personală". Din acest rezultat putem interpreta că în ciuda diferențelor de nivel al studiilor, studenții au reacționat similar la diferențele culturale cu care s-au întâlnit și pe care le-au acceptat.

Se observă că, potrivit testului T pentru Eșantioane Independente: $t(80) = -0.31$ pentru $p > 0.05$, nu se confirmă ipoteza cum că ar exista diferențe semnificative între studenții care au ales să se deplaseze pentru o perioadă de un semestru sau pentru o perioadă de un an întreg, în ceea ce privește dimensiunea "Dezvoltarea personală". De aici rezultă faptul că indiferent de lungimea intervalului de timp petrecut în țara de destinație, respondenții au avut ocazia de a învăța și afla lucruri noi atât despre cultura cu care au intrat în contact, dar și despre ei.

După cum ne arată Testul Oneway ANOVA, $F(6,75) = 1.369$ pentru $p > 0.05$, nu există diferențe semnificative din punct de vedere statistic între facultate și dimensiunea "Dezvoltarea personală", în ceea ce privește cele 7 facultăți studiate din cadrul Universității de Vest din Timișoara. De aici putem deduce că, studenții, indiferent de facultatea pe care o urmează, au avut parte de experiențe care i-au modelat.

Potrivit Testului Oneway ANOVA, $F(12,69) = 2.285$ pentru $p < 0.05$, există diferențe semnificative din punct de vedere statistic între variabila țară și dimensiunea "Dezvoltarea personală", în ceea ce privește țara de destinație a studenților din cadrul Universității de Vest din Timișoara. De aici putem observa că o parte din studenți au considerat că s-au întors cu un bagaj emoțional și că s-au dezvoltat mult mai mult față de alți în acea perioadă de timp. Comparațiile arată că cei care s-au întors din Turcia, Germania, Italia, Franța și Polonia, sunt cei care consideră că această experiență i-a ajutat să se dezvolte.

După cum ne arată Testul Oneway ANOVA, $F(1,80) = 0.008$ pentru $p > 0.05$, nu există diferențe semnificative din punct de vedere statistic între anul de studiu și dimensiunea "Dezvoltarea personală", în ceea ce privește cei trei ani de studiu pentru ciclul licență și cei doi ani pentru ciclul master. Acest rezultat ne arată că anul în care se află studentul în momentul deplasării nu influențează în vreun fel dezvoltarea sa personală.

Tot în această dimensiune respondenții au fost întrebați cât de satisfăcuți au fost de experiența lor din cadrul programului Erasmus și în ce măsură ar recomanda altor persoane să participe în acest program. Ambele întrebări au un procentaj foarte ridicat de răspunsuri pozitive, lucru care indică faptul că procentajul de satisfacție al participanților este unul ridicat.

4. Concluzii

Societatea actuală se află într-o continuă dezvoltare din punct de vedere social, economic, cultural și educațional. În zilele noastre, putem observa o nevoie tot mai crescândă, mai acerbă de a avea experiențe noi, de a interacționa cu alte culturi și de a ne dezvolta din punct de vedere personal. Această idee este susținută de un pilon și anume: instituția de învățământ superior. Sub contextul empirismului educațional, are loc crearea unei imagini de succes a instituției de învățământ superior care, în condițiile actuale ale internaționalizării, trebuie să atragă de partea ei cât mai mulți studenți capabili de performanță.

Pornind de la o bază teoretică solidă, am ales să îmi argumentez ideile făcând apel la cele trei concepte pe care le-am abordat științific: mobilitate, internaționalizare și globalizare. Prin studiul de caz am încercat să adun la un loc cât mai multe informații analizate cu acuratețe cu scopul de a măsura impactul mobilității Erasmus+ asupra studenților din Universitatea de Vest de Timișoara. Prin prisma acestuia, s-a avut în vedere studierea unui public special: studenții Erasmus. Totodată, s-a pus accent pe feedback-ul acestora față de mobilitatea presupusă de schița educațională, de oferta de studii promovată în cadrul ei dar, mai ales, de coparticiparea lor în vederea stabilirii și menținerii unei relații cu instituția avută în vedere și anume, Universitatea de Vest din Timișoara. Datorită acestui demers, se reliefează caracteristica primordială a instituției, valorile și cultura ei care aduc cu sine unicitate și vizibilitate, sub egida unei internaționalizări împărtășite.

Dat fiind faptul că fenomenul Erasmus+ este raportat la nivel internațional ca principalul motor de mobilitate în rândul studenților, am considerat de cuviință să folosesc chestionarul drept instrument de măsurare a impactului. Studiul de caz inițial a suferit modificări în funcție de informațiile obținute, de posibilitățile de documentare, de schimbările și noutățile din câmpul cercetărilor științifice, de părerile și concluziile celor care au contribuit la realizarea ei, de limitele și constrângerile conjuncturale și temporale. În ciuda impedimentelor întâlnite și a unor provocări de natură spațială și temporală, am reușit să-mi adaptez abordarea față de respondenți și am cules, cu acuratețe date suficiente pentru a da o formă cercetării inițiate.

Prin intermediul acestei lucrări, obiectivele stabilite apriori și avute în vedere au fost, în mare parte, atinse. În urma testelor aplicate pe prima dimensiune a cercetării, în concordanță și cu prima ipoteză, se poate observa că singura diferență statistică semnificativă se regăsește atunci când analizăm rezultatele din perspectiva sexului participanților la acest program. Astfel deducem, cum că sexul feminin este mai investit în a face o alegere corectă, care să se plieze pe nevoile personale și educaționale. Restul testelor aplicate pe această dimensiune, conclud faptul că atunci când un student ia decizia de a se înscrie în cadrul programului Erasmus+, ciclul de studii în care se află, anul, facultatea, perioada pentru care se deplasează sau chiar țara de destinație, nu au o

influență sesizabilă asupra deciziei finale. Pe scurt, primul obiectiv a fost atins cu succes, motivația principală de a participa fiind una intrinsecă, din dorința de a experimenta lucruri noi, de a avea contact cu diferite culturi și de a se auto dezvolta.

Cea de-a doua ipoteză, după analizarea testelor aplicate pe dimensiunea secundară a cercetării, arată că singura diferență statistică semnificativă există din perspectiva facultății în cadrul căreia sunt înscriși participanții la program. În această dimensiune s-au măsurat așteptările studenților vizavi de cultura țării, de obiceiuri, și contactul pe care aceștia l-au avut cu internaționalii, cu alți români, dar și cu localnicii. Așteptările exprimate de aceștia, apriori deplasării, au fost în cea mai mare parte pozitive ceea ce face ca al doilea obiectiv să fie atins. Astfel, deducem că în funcție de facultate, unii studenți au avut un contact mai ridicat cu internaționalii, pe când alți au avut un cerc mai restrâns dar, în final, toți s-au simțit câștigați de pe urma schimbului cultural.

Ultimul obiectiv a fost atins în urma analizării testelor care au fost aplicate pe a treia dimensiune a cercetării. Am identificat că singura diferență statistică semnificativă se regăsește atunci când studiem rezultatele din perspectiva țării alese. Această dimensiune a urmărit modul în care noile experiențe i-au ajutat să își dezvolte anumite abilități. Dacă ne uităm pe rezultate în funcție de sex sau perioada petrecută în acel spațiu, acestea nu au influențat cu nimic interacțiunile studenților. Respondenții au simțit că datorită acestei experiențe au devenit mai toleranți, mai organizați, mai încrezători și fac față cu ușurință noilor provocări. Putem evidenția faptul că spațiul cultural, felul în care s-au comportat localnicii, și internaționalii, i-au ajutat pe aceștia să evolueze pe plan personal. Nu în ultimul rând, satisfacția per total a mobilității este una ridicată, pozitivă și cu un nivel de adaptabilitate sporit.

Bibliografie

- Altbach, P. G., Reisberg, L., & Rumbley, L. E. (2009). *Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Cresswell, T. (2006). *On the Move: Mobility in the Modern Western World*. New York: Taylor & Francis Group.
- Dolby, N., & Rizvi, F. (2008). *Youth Moves*. New York: Routledge.
- Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Stanford: Stanford University Press
- Knight, J. (2004). Internationalization Remodelled: Definitions, Approaches, and Rationales. *Journal of Studies in International Education* 8(1), 5-31.
- Marshall, G. (1998). *Oxford Dictionary of Sociology*. New York: Oxford University Press.
- Murphy-Lejeune, E. (2008). The student experience of mobility, a contrasting score. In M. Byram, & F. Dervin, *Students, Staff and Academic Mobility in Higher Education* (pp. 12-30). Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.

- Önen, S. (2017). AN INVESTIGATION INTO THE EXPERIENCES OF ERASMUS STUDENTS. *Hasan Ali Yücel Education Faculty*, 339-367.
- Qiang, Z. (2003). Internationalization of Higher Education: towards a conceptual framework. *Policy Futures in Education*, 248-270.
- Rizvi, F. (2009). Global mobility and the challenges of educational research. In T. Popkewitz, & F. Rizvi, *Globalization and the Study of Education (108th Yearbook of the National Society for the Study of Education)*. (pp. 268-289.).
- Zamfir, C., & Vlăsceanu, L. (1998). *Dicționar de sociologie*. București: Babel.

RESURSE WEB

- ***, (2006). DECISION No 1720/2006/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 15 November 2006. *Official Journal of the European Union*.
- ***, (2011). COM(2011) 787 final-ERASMUS FOR ALL: The EU Programme for Education, Training, Youth and Sport.
- ***, (2013). REGULATION (EU) No 1288/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL. *Official Journal of the European Union*.
- ***, (2018a). From Erasmus to Erasmus+ a story of 30 years.
- ***, (2018b). ERASMUS+ ghidul programului, versiunea 1(2019)
- ***, ErasmusplusUK, (2017, 12-12). Retrieved from erasmusplus.org.
- De Genova, N. M. (2014). New Keywords: Migration and Borders. *Cultural Studies*.
- Globalization101. (n.d.). *Globalization101*. Retrieved from Globalization101.
- Klemenčič, M., & Flander, A. (2013, December). Evaluation of the impact of the *** Erasmus Programme on higher education in Slovenia. (2013) Ljubljana, Sloveniast.

Percepția și reprezentările studenților de la Universitatea de Vest din Timișoara asupra coaching-ului/consilierii de dezvoltare profesională și personală

Carina-Denisa MICLĂUȘI¹

Abstract

Activitatea profesională a individului se desfășoară într-un mediu economic caracterizat prin complexitate sporită, competitivitate și precaritate. Lumea afacerilor se confruntă astfel cu schimbări majore (globalizarea, restructurarea, accelerarea noilor tehnologii, scurtarea ciclurilor de investiții etc.) care modifică relația cu munca și rolul actorilor în cadrul societății, având un impact semnificativ asupra atitudinilor și comportamentelor acestora. Motivul principal pentru care am ales acest subiect al lucrării de față este faptul că în România, foarte puține entități cunosc acest termen de coach, considerându-l util doar în ceea ce privește viața personală, neștiind de fapt că unul dintre rolurile cele mai importante ale acestuia se desfășoară într-o companie, pe plan internațional acesta fiind nelipsit din mediul organizațional.

Keywords: *coaching, dezvoltare personală, consiliere, relaționare*⁴.

Introducere

Dincolo de cerințele de natură tehnică, individul este, de asemenea, tot mai solicitat în ceea ce privește abilitățile sale relaționale și emoționale, el nefiind neapărat pregătit în mod special în această direcție. Cu toate acestea, el trebuie să își însușească aceste calități pentru a întregi calitatea muncii sale.

Această complexificare a mediului ridică întrebări mai stringente despre dezvoltarea persoanei în domeniul profesional și despre căutarea sensului în acțiunea sa. Este important ca toți indivizii să își dezvolte abilitățile și potențialul, evitând în același timp tentația de a crea un proces de simbioză cu compania unde activează, să mențină un echilibru și o coerență între a fi și a face, să își afirme individualitatea în timp ce aderă la o viziunea strategică împărtășită cu organizația pentru care își practică activitatea. Procesul de acompaniere prin coaching încearcă să ofere câteva răspunsuri la acest proces de căutare și dezvoltare al indivizilor.

¹ West University of Timisoara, Blvd. Vasile Pârvan, No.4, 300223, Timisoara, Timis, Romania; E-mail: carina.miclaus97@e-uvt.ro

Există o rată foarte scăzută de indivizi care au cunoștințele necesare în ceea ce privește această meserie interesantă și în continuă mișcare, așadar, scopul acestei lucrări este să analizeze reprezentările sociale pe care studenții de la Universitatea de Vest din Timișoara le au asupra acestui fenomen pentru a găsi anumite modalități și soluții de informare al indivizilor din piața muncii românești în privința acestei meserii imperios existente într-o companie care se dorește a fi de succes, din punctul meu de vedere.

Consider faptul că atâta timp cât în mediul universitar nu se face o educație și o actualizare a ceea ce se întâmplă în mediul organizațional la nivel internațional, nici în alte stadii și niveluri aceste informații nu sunt bine cunoscute.

Țara care m-a inspirat să cercetez acest concept nu foarte cunoscut și dezvoltat și în România a fost Franța, deoarece studiind în cadrul specializării Resurselor Umane al Facultății de Sociologie și Psihologie am avut curiozitatea și șansa să observ diferențele organizaționale pe care Republica Franceză le are implementate în comparație cu cele ale României. Pe plan național, în Franța se estima în anul 2016 un număr de aproximativ 18,800 de persoane practicante ale acestei meserii de coaching, dintre care 91% dintre aceștia afirmă faptul că în momentul cercetării avea clienți activi. Pe plan global, acest număr se ridică la 53,300 cu o rată de 90% de consilieri având clienți activi. Aceste date sunt analizate de către ICF – *International Coach Federation- Global Coaching Study* (***, 2016, 24). Această federație este activă și în Franța, având posibilitatea de acreditare prin obținerea unor certificate împărțite pe trei niveluri- ACC (Coach Partener Certificat), PCC (Coach Profesional Certificat) și MCC (Profesor Coach Certificat)- pentru persoanelor interesate de acest domeniu.

1. Cadrul conceptual și teoretic

1.1. Organizarea științifică a muncii (OST) - Teoriile clasice ale organizării muncii

Școala Clasică s-a născut în timpul celei de-a doua Revoluții Industriale. Acesta s-a dezvoltat în două direcții: organizarea științifică a muncii și organizarea administrativă a muncii. Această școală se referă la toți teoreticienii care, în urma lucrărilor lui Taylor și Fayol, au studiat organizarea întreprinderilor prin referire la următoarele principii, precum principiul specializării organizaționale, aplicat de Taylor, la organizarea stațiilor de lucru. Propunerile Școlii Clasice au avut o influență considerabilă asupra dezvoltării întreprinderilor occidentale. Prima lor apariție pe teritoriul european este în mod incontestabil legată de planul Marshall din 1947.

Acesta s-a dezvoltat în două direcții: organizarea științifică a muncii și organizarea administrativă a muncii. Această școală se referă la toți teoreticienii care, în urma lucrărilor lui Taylor și Fayol, au studiat organizarea întreprinderilor prin referire la următoarele principii, precum principiul specializării organizaționale, aplicat de Taylor, la organizarea stațiilor de lucru. Propunerile Școlii Clasice au avut o influență considerabilă asupra

dezvoltării întreprinderilor occidentale. Prima lor apariție pe teritoriul european este în mod incontestabil legată de planul Marshall din 1947.

Taylor a avut rol de consultanță în management, creând în 1911 direcția științifică a companiei și celebrul model privind gestionarea științifică, numit OST. Acest model este strict managerial și se referă la companiile mari, unde prezintă patru principii, preocupare principală fiind raționalizarea producției în ateliere: diviziunea pe verticală a muncii (designeri și executori); diviziunea orizontală a muncii (constă în împărțirea sarcinilor pentru a găsi cel mai bun mod de eficientizarea producției); remunerarea performanțelor, cu scopul de a mări productivitatea și cifra de afaceri a companiei; principiul controlului muncii, care este însoțit de apariția întreprinderilor de talie mare unde supravegherea celor care execută diverse sarcini este imperios necesară ca parcursul acelor companii să fie unul pozitiv (Angel, Amar, 2017, 31-32).

Henri Fayol este unul dintre primii autori care va studia problematica dezvoltării managementului în termen de conducere, percepțiile și teoriile sale fiind complementare cu cele a lui Frederik Taylor. Astfel, Fayol a dezvoltat o teorie care privește funcțiile și structura unei companii în care, din punctul său de vedere, calitățile leader-ului trebuie dezvoltate pentru dezvoltarea companiei, acest lucru făcându-se prin cinci caracteristici: (1) funcția de planificare, unde managementul trebuie să anticipeze și să pregătească rațional orice decizie în ceea ce privește viitorul; (2) funcția de organizare a gestiunii, unde pentru o producție ridicată și o funcționare bună a companiei, trebuie alocate din timp resurse, fie ele umane sau materiale; (3) funcția de conducere, unde rolul managerului este acela de a maximiza profitul, resursele și capacitatea de a atinge un obiectiv anume cu un minim de costuri; (4) funcția de coordonare a ansamblului de acțiuni dintr-o companie pentru a asigura coerența funcționării și al eficienței și nu în ultimul rând (5) funcția de control al conducerii și al angajaților (Fayol, 1970).

De asemenea, Fayol a postulat 14 principii de administrare, acestea fiind: disciplina, diviziunea muncii, unitatea de comandă, unitatea de direcție, subordonarea intereselor speciale în interesul general, remunerarea, centralizarea, ierarhizarea, ordinea, echitatea, stabilirea personalului, inițiativa și uniunea personalului (Delorme, 1990, 8-9).

Disciplina (ascultarea, diligența, activitatea și ținuta) reprezintă semne exterioare ale respectului conform convențiilor stabilite între companie și cei angajați în cadrul acesteia. Pentru o lungă perioadă de timp, această noțiune a disciplinei a fost asociată cu sistemul militar sau cu anumite dictaturi organizaționale, pe scurt, natura autoritară a liderului, în care nici nu se pune problema ca alți indivizi să intervină (Delorme, 1990, 9-10). Noțiunea de disciplină, așa cum este descrisă de Fayol, rămâne o problemă de actualitate în cadrul organizațiilor. Nu putem gestiona o organizație care nu are orientări specifice, cunoscute și respectate de întreg personalul.

În ansamblu, teoria și principiile lui Henri Fayol există și își au încă locul în domeniul teoriilor de administrare și organizare, acesta fiind un pilon în aprofundarea și înțelegerea

anumitor dimensiuni în domeniul psihologiei organizaționale și al celui de relații industriale.

Max Weber aduce în discuție două contribuții majore: definirea rolului liderului în companii/organizații și principiul eficienței birocratice. În privința rolului liderului, Weber a urmărit diferitele forme de autoritate pe care le corelează cu leadership-ul, distingând trei forme majore de autoritate: tradițională, rațională sau carismatică. Autoritatea tradițională constă în faptul că aceasta este moștenită de la o generație la alta, o cultură corporativă puternică, unde conducerea are legătură cu persoana și nu cu funcția pe care aceasta o poartă, acest exemplu se poate observa în întreprinderile familiale. Pe de altă parte, autoritatea rațională este explicată din prisma lui Max Weber ca o maximizare a producției/performancei companiei prin implementare a regulilor și procedurilor în cadrul dezvoltării unei forme de autoritate/conducere în societățile moderne unde autoritatea juridică va fi instituită prin lege. A treia formă de autoritate explicată este cea carismatică, Max Weber fiind printre primii care au utilizat acest termen, unde sfera de desfășurare este asupra calităților personale, în jurul ascendenței cu ajutorul altor persoane, un fel de autoritate individualizată - de exemplu, Henri Ford și Bill Gates. Henry Ford a fost primul care a folosit principiile lui Fayol și ale lui F.W. Taylor, inovând astfel în anumite direcții. Îl putem considera pe acesta un vizionar, deoarece a avut capacitatea de a proiecta anumite principii în viitor: automatizarea lanțurilor de producție, introducerea consumului de masă.

Aceste Școli Clasice au contribuit semnificativ la dezvoltarea bogăției în economiile și societățile dezvoltate. Modele sunt încă prezente, dezvoltându-se în sectoare diferite, ca de exemplu, în sectorul secundar, terțiar, cel bancar și cel al transporturilor.

1.2. Școala de Relații Umane. Apariția noțiunii de factor uman la locul de muncă.

Mișcarea apare între anii 1920-1930 într-un context de criză, în contextul exceselor ideologiei tayloriste, opunându-se total ideilor și ideologiilor Școlii Clasice și este susținută de o serie de autori precum: Elton Mayo, Kurt Lewin, Abraham Maslow și Douglas McGregor. Acest curent a reprezentat o reacție la raționalizarea muncii generatoare de tensiune în organizații, precum și amplificarea unor idei cu privire la nevoia de cunoaștere mai aprofundată a oamenilor și a încercării de a lua în considerare toate problemele psihologice, adică, dimensiunea umană a unui individ.

Originea acestei mișcări, a Școlii de Relații Umane este rezultatul mai multor cercetări științifice și experimente realizate în anul 1924 în fabrici și companii.

Elton Mayo a criticat cele trei fundamente ale lui F.W. Taylor în cadrul unui studiu realizat între anii 1927 și 1932 în uzina Hawthorne Western Electric din Chicago. Punctul de plecare al acestui studiu a fost acela al rotației foarte mari de mână de lucru, mai apoi compania cerând cercetătorilor să întocmească orice este necesar ca productivitatea să

crească. Acest experiment a demonstrat faptul că atenția acordată relațiilor umane este benefică pentru îmbunătățirea productivității. Studiul arată că simplul act de ascultare și de mărturisire a unui interes special pentru lucrători determină o creștere a nivelului lor de motivație și a performanței lor la locul de muncă. Elton Mayo subliniază, de asemenea, rolul pe care îl au relațiile interpersonale, afective și emoționale în coeziunea grupurilor și impactul acestora asupra productivității globale (Angel, Amar, 2017, 32).

Interesul lui Kurt Lewin s-a orientat în două problematici, prima fiind stilul de conducere, iar a doua fiind dinamica grupului (Kaufmann, 2002). În ceea ce privește stilul de conducere, acesta a găsit trei tipuri de management și de leadership, autoritar, democratic și laissez-faire, prin diferite experimente.

În cadrul managementului autoritar, Kurt Lewin a animat o clasă de copii într-un mod tiranic, care a adus la plasarea grupului de copii sub presiune, managerul a avut un comportament care a denotat neîncrederea acestuia în elevi, conducând însuși toate activitățile la care ei au fost supuși. Ceea ce s-a putut observa a fost o implicare minimă în grup, ducând la o memorare foarte slabă a ceea ce li s-a prezentat copiilor, de asemenea, un comportament agresiv și o atmosferă proastă de lucru s-a putut resimți în acest grup.

Al doilea stil de conducere, cel democratic, a avut drept experiment animarea unui grup în care funcționalitatea acestuia a constat în multe interacțiuni, participări care s-au dezvoltat, chiar și atunci când observatorul a părăsit sala, interacțiunile indivizilor nu s-au rupt. De asemenea, memorizarea actorilor sociali a fost foarte importantă și dezvoltată, cel mai de interes aspect fiind faptul că tipul de management este tot timpul reglementat de la sine. Acest mod de gestionare se bazează pe metode semi-direcționate pentru a încuraja membrii grupului să facă sugestii, să participe la o discuție sau să fie creativi, el fiind foarte eficient și din cauza faptului că cel care conduce/gestionează acest grup are calități pedagogice și de conducere.

Al treilea tip de management, cel laissez-faire s-a putut observa prin următoarele acțiuni, mai precis, o regresie totală a grupului, acesta nefiind în stare să se auto regleze, un lider informal care nu va interacționa, lăsând grupul să-și formeze propria ierarhie, cu propriile reguli, valori și culturi. Aceste forme sunt prezente în organizațiile care preferă un management democratic, fiind superioare celorlalte două forme de conducere, deoarece modelele semi-direcționale încurajează creativitatea indivizilor. Desigur, există și puncte slabe, acelea că în managementul laissez-faire nu există nimeni care să impună nici un fel de autoritate, așadar încrederea este scăzută, iar atmosfera se poate degrada în timp. Din punctul de vedere a lui Kurt Lewin, pentru a dezvolta acest subiect al importanței, între indivizi trebuie să existe schimburi.

Abraham Maslow concepe o piramidă a nevoilor umane, ierarhizându-le în cinci categorii de complexitate tot mai mare. Baza piramidei este reprezentată de nevoile fiziologice, mai precis, nevoie de hrană și de locuință de exemplu, și de nevoia de securitate. Mai apoi, urmează nevoile sociale de apartenență, de a fi acceptat social și de

a fi ascultat de către ceilalți, nevoie de recunoaștere socială, de a fi valorizat mai exact, și, în final, nevoia de dezvoltare personală, de a se realiza în ceea ce privește locul de muncă, și nu numai (Senhaji, Ben Amar, Module N°16). Maslow consideră că trebuie satisfăcute mai întâi nevoile fiziologice și de securitate ca, mai târziu, să putem înainta și la satisfacerea nevoilor sociale superioare. Așadar, tensiunile care există în cadrul companiei pot fi remediate printr-o atenție specifică și ordonată, în funcție de tipul de nevoi.

Contrar percepției lui Taylor, care se concentrează doar asupra primelor două niveluri ale nevoilor, Maslow demonstrează importanța nevoilor sociale și de identitate în rândul angajaților Douglas McGregor produce și rezumă printr-o antiteză caricaturală diferențele Școlii Clasice și a mișcării Relațiilor Umane. Aceasta opune două moduri diferite de a dezvolta relațiile la locul de muncă prin ceea ce numește el Teoria X și Teoria Y.

Teoria X, care este mai apropiată de curentul Școlii Clasice, afirmă faptul că indivizilor nu le face plăcere să muncească, ei exercitându-și munca din strictă necesitate, în același timp ei caută tot timpul securitatea, să fie îndrumați și de asemenea evită responsabilitatea. Douglas McGregor a fost printre primii care nu au acceptat această teorie, el considerând că Teoria X este construită pe modele ca armata sau biserica, ele ne mai fiind adaptate mediului de afaceri modern și a modului în care indivizii ar trebui să funcționeze în organizații, această teorie ne luând în considerare influența mediului economico-politic și al concurenței, care evoluează continuu (Rostan, 2005-2006, 12). În schimb, Teoria Y și cea preferată și urmată de Douglas McGregor, evidențiază faptul că actorul social în mediul muncii necesită responsabilitate, implicare, realizări și nu în ultimul rând un potențial intelectual insuficient exploatat, indivizii având mult mai mult potențial decât este regăsit în opinia celor din sectorul industrial (Angel, Amar, 2017, 33). Acesta împărtășea convingerea că principiul central care derivă din teoria Y este acela al integrării, mai precis, crearea de condiții specifice pentru ca membrii organizație să își poată atinge propriile scopuri pentru a-și îndrepta succesul către reușita organizației ca un întreg (Rostan, 2005-2006, 12).

1.3. Școala neoclasică

Această școală s-a dezvoltat datorită contribuției unor mari practicieni, precum manageri de afaceri și al unor cabinete de consultanță de talie ridicată, *Boston Consulting Group* poate fi dat ca un exemplu pertinent. Școala Neoclasică este orientată spre pragmatism, având ca bază teoretică ideile Școlii Clasice, de aici și venindu-i numele de „neoclasic”, de asemenea ea incorporând și aspectele benefice ale curentelor anterioare. Acesta a adoptat de asemenea și anumite aspecte ale Școlii Psihologice, de exemplu îmbogățirea sarcinilor și preocuparea asupra motivației la locul de muncă.

Curentul neoclasic are la bază anumite principii generale, unul dintre ele fiind faptul că scopul principal, nu unic, al unei afaceri este acela de a maximiza profitul. Acest scop

este indicatorul principal de măsurare al eficienței organizației, restul obiectivelor, precum cel social, rămânând subordonate îndeplinirii prioritare al unei anumite organizații.

Acest curent de gândire are foarte mulți reprezentanți, cu toate acestea, trei dintre aceștia pot fi considerați ca reprezentanți, ei fiind: Alfred Pritchard Sloan, Peter Drucker și Octave Gélinier.

Alfred P. Sloan, Director General iar mai apoi Președinte al General Motors, a scris o singură carte: *My years with General Motors*, fiind cunoscut în întreaga lume din cauza faptului că a pus pe harta mondială compania pe care a condus-o, fiind și prima de acest fel, cu ajutorul descentralizării, aplicând patru principii simple: diviziile trebuie să fie autonome și evaluate din prisma profitabilității capitalului investit, anumite funcții și controale trebuie să fie centralizate, de asemenea, Direcția Generală ar trebui să se ocupe de implementarea unor politici generale și nu în ultimul rând, organigrama trebuie să furnizeze punți, astfel încât fiecare divizie să fie reprezentată consultativ în rândul celorlalte diviziuni (Rostan, 2005-2006, 14).

Sloan consideră că aspectul descentralizării oferă inițiativă, responsabilitate, eficacitate și în același timp reduce în mod semnificativ timpul de răspuns la orice tip de problemă. Condiția principală pentru ca acest aspect să poată fi pus în aplicare și să fie eficient este aceea de a avea o circulație pe orizontală a informațiilor și al coordonării. Această idee revoluționară a fost concepută în vremea lui Frederick Winslow Taylor, în jurul anilor 1925-195.

Pentru Peter Drucker sarcinile principale ale echipei directoriale sunt: stabilirea misiunii specifice ale organizației prin care se pot întrevădea obiectivele clare și realiste al unei firme, stabilirea unei organizări eficiente ale muncii pentru ca productivitatea și satisfacerea personalului să fie într-o continuă creștere și nu în ultimul rând luare în considerare al impactului social pe care compania îl poate avea asupra mediului său și asupra influenței acesteia în cadrul orientărilor organizaționale.

Urmărirea profitului nu este un scop principal în sine, ci este un pilon de susținere în a atinge obiectivul principal al companiei: acela de a crea, de a menține și de a dezvolta o bază de clienți fideli. Din punctul său de vedere, într-o companie există doar două centre de profit, acelea de cercetare și dezvoltare și cel de marketing, pe când restul sunt considerate drept centre de cost. Un marketing bun este cheia absolută a succesului deoarece permite cunoașterea și înțelegerea cât mai în profunzime a clientului, dar și al produsului pe care o companie îl vinde. Așadar, profitul este de fapt un efect, nu o cauză, respectiv un scop așa-zis, al excelenței manageriale (Rostan, 2005-2006, 15).

Drucker este de părere că o companie este o instituție creată pentru a genera schimbări, spre deosebire de Biserică sau armată, al căror scop, dimpotrivă, este acela de a păstra lucrurile într-o constantă în cadrul statului, iar acest lucru înseamnă faptul că

prima dată trebuie satisfăcuți indivizii din exterior, clienții, iar mai apoi cei din interior, angajații.

Din punctul de vedere a lui Octave Gélinier, știința organizațiilor trebuie să se bazeze pe principii clare, simple și nu în ultimul rând practice (Rostan, 2005-2006, 15). Așadar, pentru acesta, punctul fundamental al conducerii unei companii este definirea politicii sale generale pe termen lung. Într-o expansiune pe termen lung, compania trebuie să combată o serie de blocaje precum: piețele, sursele de finanțare și capacitatea echipei de conducere de a evolua în fața schimbărilor tehnologice, manageriale și cele ale timpului.

Această politică dezvoltată de către Octave Gélinier are valoare doar dacă este însoțită de obiective cantitative și date. Aceste obiective permit de fapt delegarea reală al unei autorități, definirea reală a responsabilităților, integrarea serviciilor, definirea structurii adecvate, supravegherea ierarhică și nu în ultimul rând motivarea indivizilor din acea companie. Aceste obiective sunt definite și completate de programele de aplicare și de cele de buget.

În cele din urmă, conform lui Octave Gélinier, condițiile esențiale pentru ca o companie să fie competitivă sunt dezvoltarea neîntreruptă a inovării, prezența unei concurențe puternice care permite dezvoltarea imaginației, motivației și, prin urmare, al inovației și nu în ultimul rând, acordarea atenției asupra capitalului uman, atât cel exterior, prin adecvarea produsului față de aspirațiile clienților, cât și asupra celui interior, satisfăcând și motivând angajații.

1.4. Reprezentarea socială

Te Originea teoriei reprezentărilor sociale datează din secolul al XIX-lea, când Émile Durkheim a publicat un articol, „Revue de métaphysique et morale: «Représentations individuelles et représentations collectives”, în 1898, unde a propus conceptul de reprezentare individuală și reprezentare colectivă. Viața colectivă, precum și viața mentală a individului este constituită din reprezentări, "prin urmare, se poate presupune că reprezentările individuale și reprezentările colective sunt într-un fel comparabile" (Durkheim, 1898, 274).

Reprezentările individuale sunt proprii indivizilor și pot fi supuse unor variații considerabile, în timp ce reprezentările colective sunt împărtășite de o întreagă societate, acestea fiind stabile și rezistente pe o durată mare de timp.

Teoria reprezentărilor sociale este una dintre principalele teorii ale psihologiei sociale europene. Serghei Moscovici este primul care a folosit conceptul de reprezentare socială în principiile sale de lucru privind reprezentările sociale ale psihanalizei, concluzionând că reprezentările sunt într-un fel sau altul create și modificate, pe când, la Durkheim acest lucru se întâmplă doar în mod excepțional, în condiții extraordinare (Moscovici, 1988).

Într-adevăr, Moscovici a stabilit două procese fundamentale la locul de muncă în toate modelele sociale, care sunt procesele de obiectivare și ancorare. Obiectivitatea este un proces prin care concretizăm ceea ce este abstract. Aceasta face posibilă transformarea unui concept într-o imagine, într-un nucleu figurativ. Aceasta este implementată în trei etape: (1) selecția și decontextualizarea anumitor informații referitoare la obiectul reprezentării din norme, valori și convingeri, (2) formarea unui nucleu figurativ și (3) naturalizarea, care constă în transformarea conceptelor abstracte în imagini. În ceea ce privește ancorarea, aceasta permite integrarea obiectului și a noilor informații în cunoștințe. Acest proces constă în înrădăcinarea reprezentării și a obiectului său în sistemul pre-existent de gândire. Astfel, se pot integra noi elemente ale cunoașterii într-o rețea de categorii mai familiare (Doise, 1990, 128).

Înainte de a defini acest concept cheie al studiului, este de remarcat faptul că există trei abordări de bază, și anume: (1) abordarea antropologică sau socio-antropologică, care este direct aliniată cu activitatea lui Moscovici, (2) abordarea lui Kaes în ceea ce privește cultura și (3) abordarea lui Herzlich în ceea ce privește sănătatea și boala mentală care este în asociere cu viziunea și abordarea lui Jodelet în raport cu corpul și boli psihice, susținând că acest concept este o formă de cunoaștere elaborată și împărtășită social, cu un scop practic și contribuie la construirea unei realități comune al unui ansamblu social.

Un exemplu concret de reprezentare socială poate fi atunci când vânătorii vorbesc unii despre alții despre protejarea naturii, ei știu că abordează problema managementului terenurilor, care urmărește să facă viața de vânătoare durabilă. Protecția naturii ar avea un scop diferit într-o discuție a ecologiștilor, dar ceea ce este important să subliniem aici este caracterul implicit al registrului în care comunicarea se situează și faptul că este foarte posibil ca cei doi să împărtășească o viziune comună asupra a ceea ce poate fi folosit pentru protecția naturii. De asemenea, reprezentările vor ghida acțiunile, deoarece definesc finalitatea situațiilor în raport cu obiectul, constituind sisteme de așteptări sau anticipări, având un aspect normativ prescriptiv al comportamentelor (Lo Monaco, Lheureux, 2007, 58).

1.5. Rolul coaching-ului la locul de muncă

Oricare ar fi viziunea asupra definirii acestei activități, cert este faptul că meseria de coach reprezintă o relație care dezvăluie părțile cele mai bune asupra celui consiliat, cât și ale coach-ului. În timpul coaching-ului se derulează o conversație particulară, mai specială, care se axează pe nevoile clientului astfel încât acesta să poată să își lărgască orizonturile minții, să-și poată îmbunătăți performanța, să-și exprime în mod clar dorințele și nu în ultimul rând să devină capabil să determine cum să obțină ceea ce dorește cel mai mult (Burton, 2013, 12). Desigur, pentru a obține rezultatele dorite, este nevoie de pricepere și de sensibilitate, dar, trebuie luat în considerare faptul că aspectul cel mai

important al acțiunii de coaching este acela că în consiliere clientul este acela care indică în ce zonă să se concentreze și să se existe consilierul pentru a obține cele mai bune rezultate.

Indivizii practicanți ai meseriei de coach sunt prezenți în diferite domenii de activitate precum, dezvoltarea personală sau de viață, pentru managementul carierei, în cadrul companiilor și pentru cei aflați în postura de lider.

Așadar, **coaching-ul în aria dezvoltării personale** lucrează cu clienții săi în domeniile vieții pe care doresc să le schimbe. Unii dintre indivizi pot fi în situația de a-și pierde drumul în viață precum și bucuria acesteia, în timp ce alții pot avea de exemplu un vis pe care doresc să-l concretizeze sau ei pot fi în situația în care au întâmpinat probleme de sănătate, dragoste, probleme economice sau familiale, având nevoie de ajutorul unui consilier/coach pentru a-i ajuta să revină pe drumul cel bun îndrumând chiar și tipuri de public precum părinții tineri, adolescenții sau viitorii pensionari.

Coaching-ul în domeniul managementului carierei se ocupă cu indivizii care au dorința de a-și schimba locul de muncă sau doresc să-și îmbunătățească experiența profesională actuală. Datorită acestei consilieri, clienții nu au așteptări mai mari decât faptul că aceștia așteaptă ajutor în ceea ce privește redescoperirea talentelor proprii și dezvoltarea unui rol pro activ în sfera carierei.

În ceea ce privește **coaching-ul în cadrul companiilor**, aici, acțiunea are loc în cooperare cu liderii din cadrul întreprinderilor și asupra problemelor care au legătură cu mediul de lucru din acele companii. Coach-ul trebuie să fie informat și confortabil în lumea afacerilor, deoarece acest tip de coaching se axează mai degrabă în primul rând asupra indivizilor și asupra echipelor de lucru în contextul organizațiilor, decât asupra sistemelor și proceselor în sine.

Nu în ultimul rând, **coaching-ul pentru cei aflați în postura de lider** și poziții înalte de conducere are un rol de o amploare mai mare deoarece acești indivizi au nevoie de un spațiu privat pentru a vorbi despre presiunile cu care se confruntă, pentru a vorbi despre deciziile pe care le vor lua și pentru a-și dezvolta abordarea conducerii, toate aceste aspecte fiind vitale pentru companiile pe care le conduc. Persoanele în funcții de conducere au potențialul de a genera profituri importante sau de a-și dezvolta în mod semnificativ afacerea, dar, adesea, în cadrul companiei, acesta nu poate apela la opinia sinceră sută la sută când apare o problemă din partea unor subalterni. Așadar, când liderii au nevoie să discute provocările pe care le întâmpină, speranțele, visele, temerile și îndoielile din cadrul companiei, fac apel la această persoană numită coach pentru a-și da seama de întregul lor potențial, această abordare dovedindu-se a fi foarte benefică (Burton, 2013, 12-14).

Coaching-ul în mediul profesional este un proces de acompaniere a unei persoane sau al unui grup de indivizi la locul de muncă, într-o perioadă specifică și limitată de timp, care vizează dezvoltarea potențialului acestor indivizi.

Intervenția unui coach creează un spațiu unde o persoană poate exterioriza toate problemele și obstacolele care împiedică dezvoltarea acestuia. De asemenea, în acest „spațiu” cel consiliat își poate împărtăși aspirațiile și dorințele, poate să își însușească noi competențe și, de asemenea, poate să își îmbunătățească atuurile în timpul în care este instruit pentru a concepe și pune în aplicare un anumit plan de ameliorare a competențelor proprii (Angel, Amar, 2017).

Această abordare este unică și diferită de celelalte moduri de intervenție, precum terapia sau instruirea, prin poziționarea fermă a acestuia ca fiind o cooperare între coach și cel consiliat, pe baza puterii relației inter subiective. Aceasta credință a coach-ului în potențialul celui alt este necesară din mai multe motive: condiționează și structurează relația care va fi stabilită între parteneri; creează în sinea celui consiliat un fenomen antrenare, plin de speranță și energizare, ca mai apoi coach-ul să primească în schimb dinamism și colaborare cu grad cât mai ridicat din partea celui pe care îl consiliază; asigură progresul și soluțiile aplicate de către coach ca fiind asimilabile și utilizabile rapid și simplu de către consiliat.

În general, optimizarea coaching-ului depinde de un proces în trei etape: înainte, în timpul și după coaching.

Așadar, în procesul de dinaintea coaching-ului propriu-zis din cadrul organizației se face referire la o clarificare pentru compania gazdă a politicii sale de coaching, mai precis, unde se poziționează această intervenție, pentru cine, care sunt obiectivele, care sunt dispozitivele prin care se poate acționa, tipul de comunicare care se va folosi, o referire a consilierilor în funcție de criterii obiective, o lucrare de evaluare a cererii interne și a preselecției relevante a coach-ului. Buna derulare a activității de coaching se bazează pe cerințe bine definite și un contract clar, ca la interviul dintre cel care este în postura să fie consiliat, un reprezentant al companiei împreună cu cel ales în calitate de coach, să se hotărască intervale regulate pentru a valida progresele făcute înainte de interviul final compus din același grup de indivizi (Angel, Amar, 2017, 119).

Partea de post-coaching, adică după terminarea procesului de consiliere, este alcătuită dintr-o procedură de urmărire a misiunii stabilite la început, această procedură poate fi compusă dintr-un chestionar de gestiune ale obiectivelor completat de către cel consiliat, de o evaluare a individului cu privire la obiectivele și domeniile de progres ale coach-ului, monitorizarea și cuantificarea indicatorilor de performanță de către cel consiliat împreună cu superiorii cât și cu cei care au contact profesional cu acesta.

Pe măsură ce piața coaching-ului se maturizează, apar întrebări pragmatice și total normale în legătură cu rentabilitatea investiției fiecărei companii în apelarea unui specialist din acest domeniu, dovedindu-se faptul că acest coeficient, cel al rentabilității este foarte crescut în cele mai multe cazuri.

2. Metodologie

Pentru realizarea prezentei lucrări am optat pentru metoda cercetării cantitative, tehnica administrării de chestionare prin anchetă sociologică deoarece, prin aplicarea acesteia, este posibil de a avea abilitatea de a măsura și de a generaliza, de a extrapola, de a simplifica și de a modela acest fenomen al coaching-ului care, pentru societatea românească actuală, și mai precis, în cadrul Universității de Vest din Timișoara în momentul de față este un subiect inovat.

Desigur, pe lângă obiectivele principale ale cercetării calitative de a măsura comportamentele, obiceiurile și practicile, de a evalua legăturile, cauzele între elementele unui fenomen și stabilirea și identificarea factorilor într-un mod explicit, acest tip de cercetare are și limitări metodologice precum, stabilirea relevanței variabilelor și ale instrumentelor de măsurare, calitatea procesului de eșantionare, modul de colectare, controlul variabilelor și desigur, numărul și calitatea răspunsurilor obținute.

Instrumentul de cercetare utilizat este chestionarul constituit din întrebări factuale și întrebări cu un singur răspuns, întrunind cea mai intensă preferință a respondentului asupra temicii prezentate. Am ales acest instrument de cercetare deoarece am avut nevoie de un eșantion relevant din cadrul Universității de Vest din Timișoara, așadar, abordând o metodă calitativă în acest moment nu ar fi ajutat în primul pas al cercetării pe care voi dori să o continui și în cadrul studiilor masterale. Desigur, în constituirea lucrării de dizertație metoda calitativă se va îmbina cu cea cantitativă pentru o analiză mai aprofundată asupra fenomenului de coaching.

Acest chestionar a fost distribuit online, din data de 2 Aprilie, până în data de 15 Mai. Consider faptul că împărțirea chestionarului online a facilitat numărul respondenților deoarece este mult mai accesibil și mai rapid din punctul de vedere al completării acestuia. Am ales acest instrument de cercetare deoarece am avut nevoie de un eșantion relevant din cadrul Universității de Vest din Timișoara, așadar, abordând o metodă calitativă în acest moment nu ar fi ajutat în primul pas al cercetării pe care voi dori să o continui și în cadrul studiilor masterale. Desigur, în constituirea lucrării de dizertație metoda cantitativă se va îmbina cu cea calitativă pentru o analiză mai aprofundată asupra fenomenului de coaching.

Așadar, **obiectivul principal** al acestei lucrări a fost să observăm percepția și reprezentările sociale asupra meseriei de coaching/ consiliere de viața profesională și personală a studenților aparținători ai Universității de Vest din Timișoara. Desigur, în cadrul acestui studiu s-au formulat 11 ipoteze, ele fiind analizate în programul SPSS (Statistical Package for the Sciences)-este un program de analiză statistică predictivă, care este utilizat într-o gamă largă de domenii, de la cercetarea pieței până la instituțiile guvernamentale. În partea de analiză se va putea constata faptul că acestea sunt valide sau nu, ipotezele fiind considerate aplicabile sau neaplicabile în aria Universității de Vest din Timișoara.

Chestionarul acestei cercetări este format din 11 dimensiuni, respectiv 11 ipoteze, mai precis existența unei asocieri între : opinia studenților asupra coaching-ului și mediul de proveniență, motivul principal pentru care aceștia ar apela la un consilier și vârsta acestora, aspectul cel mai important pe care un coach ar trebui să-l îmbunătățească la cel consiliat și mediul de proveniență, așteptările profesionale ale studenților asupra consilierului și mediul de proveniență, contextul favorabil pentru întreținerea unei ședințe de coaching și activarea acestora în mediul muncii, cea mai importantă competență pentru exersarea acestei meserii și apartenența studenților la o anumită facultate, domeniul de expertiză al unui coach și anul de studiu, misiunea profesională al acestuia și mediul de proveniență, stilul cel mai potrivit de consiliere pe care un coach îl poate adopta și variabila sexului, materialul tehnic pe care un coach trebuie să-l utilizeze în mod necesar și variabila sexului și nu în ultimul rând, obstacolele pe care un coach le poate întâlni în timpul ședințelor de consiliere și variabila vârstei.

Operaționalizarea conceptelor: Ca și prim concept al demersului nostru, **reprezentarea socială** poate fi definită ca produs și proces al unei activități mentale prin care un individ sau un grup reconstruiesc realitatea cu care se confruntă și îi atribuie un sens specific (Abric, 1987, 12). Michel-Louis Rouquette, afirmă că reprezentarea socială este o modalitate de a vedea pe plan local și dintr-un moment anume o comunitate în cadrul unei culturi, ceea ce face posibilă asigurarea apropierei cognitive al unui aspect al lumii și ghidarea acesteia înspre un scop anume dorit (Rouquette, 1997).

Reprezentările sociale au patru funcții: funcțiile cunoașterii (care fac posibilă înțelegerea și explicarea realității); funcțiile de identitate (care definesc identitatea și permit păstrarea specificității grupurilor); funcțiile de orientare (care ghidează comportamentele și practicile pentru un individ) și cele justificative.

Pentru a percepe mai bine acest concept al reprezentărilor sociale, am încercat, cu ajutorul părții practice să observăm care ar putea să fie reprezentările sociale ale studenților asupra fenomenului de *coaching*.

Cel de-al doilea concept, **coachingul**, inspirat din practicile sportive, pătrunde treptat în lumea corporațiilor care se confruntă cu provocări similare în ceea ce privește concurența, căutarea excelenței și îmbunătățirea performanțelor. Acesta face parte dintr-un proces de sprijin conceput pentru a promova un mediu și o modalitate de conștientizare și optimizare a potențialului persoanei sau grupului de indivizi, respectându-le în totalitate integritatea. Începând cu anii 1980, termenul *coaching* se dezvoltă în afara sferei sportive pentru a fi introdus în sfera afacerilor, al companiilor/întreprinderilor, nevoia de excelență și de depășire a limitelor justificând această dezvoltare. O tendință mai recentă este generarea de posturi de coaching și în alte domenii decât cel profesional și sportiv. Această cerere de „life coaching”, sau consilier de viață personală, regăsește un ansamblu de nevoi (ajutorul în luarea de decizii, ajutor în ceea ce privește dezvoltarea sferei personale, optimizarea deciziilor în viață etc.) care

reflectă o cerere fundamentală a individului, a ceea ce a găsi ajutor și repere atât în viața personală, cât și în cea profesională (Angel, Amar, 2017).

Coachingul creează un spațiu în care individul poate, printr-un parteneriat stimulat, să-și optimizeze atuurile, să evalueze obstacolele care îi stau în calea dezvoltării personale și profesionale, să își dezvolte sau să dobândească noi cunoștințe și să implementeze un plan de îmbunătățire și ameliorare ale abilităților și performanțelor proprii și se realizează de către specialiști formați și bazați în sfera termenului de know-how și care au o abilitate de a direcționa și promova resursele specifice pentru ca un individ care trece prin procesul de coaching să resimtă o eficiență crescută. Intervenția unui coach este punctată de o strategie a acțiunii, care este urmată de o metodă, mai apoi de instrumentele rezultate din așteptările clienților. Coach-ul/ consilierul de viață profesională și personală se găsesc într-un spațiu de elaborare și co-construire a soluțiilor pentru a finaliza coerent o acțiune și *„prin această meserie se găsesc soluții și rezultate sistematice bazate pe procese de colaborare și rezultate pe parcursul cărora coach-ul/consilierul, promovează progresul în sfera profesională și personală, auto-ajutorarea învățării și dezvoltarea personală a celui consiliat”* (Burton, 2013, 12).

Eșantionarea s-a realizat în cadrul Universității de Vest din Timișoara, mai precis în cadrul Facultăților de Drept, Facultății de Economie și de Administrare al Afacerilor, al Facultății de Litere, Istorie și Teologie, al Facultății de Sociologie și Psihologie și nu în ultimul rând la Facultatea de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării. Am ales aceste facultăți din cadrul Universității deoarece consider că acestea ar putea avea acces la informații și interes în domeniul coaching-ului/ consilierii de viață profesională și personală.

Eșantionul este format din 120 de studenți, dintre care 46 de studenți sunt ai Facultății de Sociologie și Psihologie, pe locul al doilea ca și cantitate de răspunsuri fiind studenții din cadrul Facultății de Drept, în număr de 26. Cea mai mică valoare de răspunsuri a fost din parte Facultății de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării, 11 respondenți, deoarece rata de cooperare din partea acestora a fost foarte scăzută. De asemenea totalul indivizilor care au răspuns acestui chestionar s-a împărțit în număr de 91 de persoane de sex feminin și un număr de 29 de respondenți de sex masculin, aceștia fiind cuprinși între vârstele de 18 și peste 24 de ani, mediul de proveniență predominant reprezentând suma de 85 de persoane din mediul urban.

Limitele și dificultățile întâlnite pe parcursul acestei cercetări nu au fost foarte pregnante, mai precis, am constatat un procentaj scăzut de cooperare din partea unor facultăți precum Facultatea de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării, acest aspect al cooperării fiind motivul principal pentru care nu putem afirma faptul că procentajul de răspunsuri din partea tuturor facultăților în cauză este omogen.

3. Rezultate

Așadar, ipotezele prezentate în cadrul metodologiei cercetării vor fi validate, sau nu, în funcție de rezultatele analizelor statistice ce vor fi prezentate.

Ipoteza 1- există o legătură între variabila care definește dacă respondentul are sau nu un loc de muncă și modul în care studentul definește fenomenul și meseria de coaching/ consiliere de viață profesională și personală.

Pe baza rezultatelor, putem afirma următoarele: Nu s-a constatat nici o asociere între deținerea statutului de salariat și opinia asupra coaching-ului ($X^2(2) = 2.449, p = 0.654$).

Deoarece valoarea p (Pearson Chi-Square) este mai mare decât nivelul de semnificație ales ($\alpha = 0,05$), concluzionăm faptul că nu există suficiente dovezi care să sugereze o asociere între variabila care denotă dacă studenții sunt sau nu activi în mediul muncii și opinia acestora în ceea ce privește meseria de coaching/ consiliere de dezvoltare personală și profesională.

Așadar, **prima ipoteză** al acestui studiu care este faptul că există o legătură între variabila care definește dacă respondentul are sau nu un loc de muncă și modul în care studentul definește fenomenul și meseria de coaching/ consiliere de viață profesională și personală, **nu este validă**.

Este un rezultat interesant din punctul meu de vedere, deoarece există o rată de 51,7% din respondenți care au afirmat faptul că această meserie le-ar putea fi de folos în viața profesională, denotând faptul că aceștia au o atitudine pozitivă asupra acestui fenomen care se desfășoară nu numai în ceea ce privește viața personală ci și în mediul organizațional și că opinia acestora nu are nici o legătură cu aspectul mediului muncii, așa cum credeam la începutul acestui studiu.

Ipoteza 2- Existența unei asocieri între variabila vârstei și cea a motivului pentru care un student ar apela la un coach.

Se poate afirma cu ajutorul datelor colectate faptul că **a 2-a ipoteză** al acestui studiu, mai precis, existența unei asocieri între variabila vârstei și cea a motivului pentru care un student ar apela la un coach, **nu este validă**. Acest lucru se poate demonstra cu ajutorul valorii p (Pearson Chi-Square) care este mai mare decât nivelul de semnificație ales ($\alpha = 0,05$), așadar, nu s-a constatat nici o asociere între vârsta respondenților și motivul pentru care aceștia ar apela la ajutorul unui consilier, ($X^2(2) = 11,745, p = 0.068$).

Un aspect foarte important este rata foarte mare de studenți ai Universității de Vest din Timișoara care ar apela la sfaturile unui coach ori pentru suport în atingerea unui obiectiv, cu un procentaj de 44%, ori pentru suport în ceea ce privește unele situații dificile din viața acestora, cu un procentaj de 43%. Faptul că există un procentaj foarte mic, de 5%, în ceea ce privește dorința de neimplicare în viața studenților din partea unui consilier denotă faptul că populația chestionată are o percepție pozitivă asupra acestui ajutor specializat.

Ipoteza 3- *Existența unei asocieri între variabila mediului de proveniență și variabila aspectului celui mai important de îmbunătățit de către un coach la cel consiliat.*

Afirmăm că asocierea între două variabile este semnificativă din punct de vedere statistic dacă semnificația asimptotică (2-sided) este $<0,05$, fiind clar în cazul de față ($X^2(2) = 24.682$, $p = 0.000$). Așadar, valoarea p (Pearson Chi-Square) este mai mică decât nivelul de semnificație ales ($\alpha = 0,05$), concluzionând faptul că există suficiente dovezi care să sugereze o asociere între variabila mediului de proveniență și variabila aspectului celui mai important de îmbunătățit de către un coach la cel consiliat.

Prin urmare, putem afirma faptul că a **3-a ipoteză** al acestui studiu este **validă**, observându-se asocierea între cele două variabile prezentate mai sus. Desigur, trebuie menționat faptul că cel mai important aspect pe care un coach ar trebui să-l îmbunătățească la cei pe care îi consiliază din punctul de vedere al respondenților este gestionarea timpului, cu un procentaj de 27%, pe ultimul loc în acest clasament aflându-se aspectul vieții profesionale și cel al adaptabilității la un spațiu nou, cu un procent de 9%. Faptul că răspunsul „viața profesională” nu a fost ales în mare măsură de către studenți, denotă minimul de cunoștințe asupra rolului în mediul organizațional al unui coach.

Ipoteza 4- *Există o asociere între variabila mediului de proveniență și variabila așteptării profesionale ale studenților asupra consilierului.*

În această ipoteză este de remarcat faptul că eficacitatea și calitatea în prestarea serviciilor a fost răspunsul cel mai apreciat de respondenții acestui chestionar, cu un procentaj de 32,9%. Al doilea răspuns ca și importanță este discreția, cu procentul de 25,8%, prețul unei ședințe de coaching fiind aspectul cel mai neimportant din punctul de vedere al studenților de la Universitatea de Vest din Timișoara, cu procentul de 10%.

În ceea ce privește validitatea **ipotezei 4**, aceasta este **nu este validă**, deoarece valorii p (Pearson Chi-Square) care este mai mare decât nivelul de semnificație ales ($\alpha = 0,05$), așadar, nu s-a constatat nici o asociere între variabila mediului de proveniență și variabila așteptării profesionale ale studenților asupra consilierului, ($X^2(2) = 0.307$, $p = 0.989$).

Ipoteza 5- *Existența unei asocieri între variabila activării în mediul muncii și variabila contextului favorabil pentru întreținerea unei ședințe de coaching.*

Afirmăm că asocierea între două variabile este semnificativă din punct de vedere statistic dacă semnificația asimptotică (2-sided) este $<0,05$, fiind clar în cazul de față ($X^2(2) = 19.524$, $p = 0.002$). Așadar, valoarea p (Pearson Chi-Square) este mai mică decât nivelul de semnificație ales ($\alpha = 0,05$), concluzionând faptul că există suficiente dovezi care să sugereze această asociere între variabila activării în mediul muncii și variabila contextului favorabil pentru întreținerea unei ședințe de coaching. Așadar, putem susține că a **5-a ipoteză este validă**.

Este de remarcat faptul că preferințele principale pentru susținerea ședințelor de coaching ale studenților care au răspuns acestui chestionar au fost în cabinetul consilierului și în mod individual, aceste răspunsuri având fiecare procentul de 33%.

Ipoteza 6- Există o asociere între variabila apartenenței la o anumită facultate și cea mai importantă competență pentru exercitarea meseriei de coaching.

Din punctul de vedere al studenților din cadrul Universității de Vest din Timișoara, cea mai importantă competență pe care un coach/ consilier de dezvoltare personală și profesională ar trebui să fie aceea a cunoașterii psihoterapiei și a psihanalizei. Acest răspuns cu procentul de 28.3% este urmat de un procent de 24.2%, semnificând competențele de comunicare pe care un coach ar fi necesare să și le însușească, din punctul de vedere al respondenților.

Așadar, afirmăm faptul că **ipoteza 6 nu este validă** din cauza faptului că valoarea p (Pearson Chi-Square) este mai mare decât nivelul de semnificație ales ($\alpha = 0,05$), o asociere între variabila apartenenței la o anumită facultate și cea mai importantă competență pentru exercitarea meseriei de coaching fiind imposibilă în momentul de față, unde $(X^2(2) > 23.838, p = 0.250)$.

Ipoteza 7- Există o asociere între variabila anului de studiu și domeniul de expertiză al unui coach.

Afirmăm faptul că **ipoteza 7 nu este validă** din cauza faptului că valoarea p (Pearson Chi-Square) este mai mare decât nivelul de semnificație ales ($\alpha = 0,05$), o asociere între variabila anului de studiu și domeniul de expertiză al unui coach fiind imposibilă în momentul de față, unde $(X^2(2) > 16.737, p = 0.080)$.

De remarcat faptul că domeniul de expertiză cel mai ales, cu un procent de 31,7%, este acela al consilierii, urmat mai apoi de cel al terapiei și cel de Resurse Umane. Acest lucru este foarte interesant, deoarece cel mai mare procent de studenți (38%) au fost cei din cadrul Facultății de Sociologie și Psihologiei, având în constituție inclusiv specializarea de Resurse Umane.

Ipoteza 8- Există o asociere între variabila mediului de proveniență și misiunea profesională al unui coach.

În cadrul acestei ipoteze, opinia studenților asupra misiunii profesionale pe care un coach ar trebui să o vizeze este aceea de informare și consiliere, cu un procent de 60% din totalul răspunsurilor. Se poate observa faptul că remediarea problemelor personale și/sau profesionale ocupă un loc secundar, cu toate acestea cu un procent destul de scăzut de 25%. Respondenții aparent cred faptul că informarea și consilierea au un rol mai important în acțiunea coaching-ului în comparație cu rezolvarea și remediarea problemelor personale și profesionale.

Cu acestea fiind spuse, afirmăm faptul că **ipoteza 8 nu este validă** din cauza faptului că valoarea p (Pearson Chi-Square) este mai mare decât nivelul de semnificație ales ($\alpha = 0,05$), o asociere între variabila mediului de proveniență și misiunea profesională al unui

coach mediului de proveniență și misiunea profesională al unui coach fiind imposibilă în momentul de față, unde $(X^2(2) \geq 3.096, p = 0.377)$.

Ipoteza 9- Există o legătură între variabila sexului și viziunea asupra stilului celui mai potrivit de consiliere pe care un coach îl poate adopta.

Putem afirma faptul că a **9-a ipoteză** al acestui studiu este **validă**, observându-se asocierea între variabila sexului și viziunea asupra stilului celui mai potrivit de consiliere pe care un coach îl poate adopta, unde valoarea p (Pearson Chi-Square) este mai mică decât nivelul de semnificație ales ($\alpha = 0,05$), cu $(X^2(2) \geq 11.202, p = 0.011)$. Așadar, putem concluziona faptul că există suficiente dovezi care să sugereze această asociere între variabila sexului și viziunea asupra stilului celui mai potrivit de consiliere pe care un coach îl poate adopta.

Desigur, este necesar să scoatem în evidență stilul predominant de consiliere ales de către studenții respondenți, acela fiind flexibil, non directiv, participativ, democratic și deschis, cu un procent de 65,8%.

Ipoteza 10- Există o legătură între variabila sexului și percepția asupra materialului tehnic pe care un coach ar trebui să-l utilizeze.

Cel mai frecvent răspuns întâlnit în variabila materialelor tehnice pe care un coach ar trebui să le utilizeze este acela al testelor de dezvoltare personală. Așadar, studenții respondenți din cadrul Universității de Vest din Timișoara simt o nevoie acută de cunoaștere și dezvoltare de sine, considerând acest timp de material eficient în ședințele de coaching.

Din cauza faptului că valoarea p (Pearson Chi-Square) este mai mare decât nivelul de semnificație ales ($\alpha = 0,05$), nu s-a constatat nici o asociere între variabila sexului și percepția asupra materialului tehnic pe care un coach ar trebui să-l utilizeze, unde $(X^2(2) \geq 4.968, p = 0.174)$. Așadar, putem afirma faptul că **ipoteza 10 nu este validă**, neexistând asociere între variabila sexului și percepția asupra materialului tehnic pe care un coach ar trebui să-l utilizeze.

Ipoteza 11- Există o asociere între variabila vârstei și modul în care studenții percep obstacolele pe care un coach le poate întâmpina.

Se poate afirma cu ajutorul datelor colectate faptul că a **11-a ipoteză** al acestui studiu, mai precis, existența unei asocieri între variabila vârstei și modul în care studenții de la Universitatea de Vest din Timișoara percep obstacolele pe care un coach/ consilier de viață profesională și personală le pot întâmpina **nu este validă**. Acest lucru se poate demonstra cu ajutorul valorii p (Pearson Chi-Square) care este mai mare decât nivelul de semnificație ales ($\alpha = 0,05$), așadar, nu s-a constatat nici o asociere între vârsta corespondenților și modul în care aceștia au ca reprezentare socială obstacolele pe care un coach/consilier de viață profesională și personală ar putea să le întâmpine, $(X^2(2) \geq 9.782, p = 0.281)$.

Rezultatele obținute sunt foarte importante, deoarece până acum am considerat vârsta ca un factor major în ceea ce privește schimbarea percepției indivizilor asupra

diverselor subiecte iar acest lucru nu s-a putut valida în jurul acestei problematici din cadrul studiului de față. Chiar mai mult, se poate observa o majoritate de 39,2% care consideră faptul că atitudinile și comportamentele negative sunt obstacolele principale întâlnite în decursul vieții profesionale în calitate de coach.

Concluzii

Cu toate că numai ipoteza cu numărul 3- *„Existența unei asocieri între variabila mediului de proveniență și variabila aspectului celui mai important de îmbunătățit de către un coach la cel consiliat”*, ipoteza cu numărul 5- *„Existența unei asocieri între variabila activării în mediul muncii și variabila contextului favorabil pentru întreținerea unei ședințe de coaching”* și ipoteza cu numărul 9- *„Există o legătură între variabila sexului și viziunea asupra stilului celui mai potrivit de consiliere pe care un coach îl poate adopta”* sunt considerate valide din totalul de 11 ipoteze, obiectivul principal al acestui studiu a fost îndeplinit în totalitate, mai precis, putem afirma faptul că am colectat un eșantion relevant pentru a reproduce percepția și reprezentările sociale asupra meseriei de coaching/ consiliere de viață profesională și personală a studenților aparținători ai Universității de Vest din Timișoara.

Așadar, după cum afirmă și F. Proust, „Coaching ... un mod priceput pentru ca managerii să delege la nivel intern sau din exterior două puteri care îi aparțin, dar care îi sperie: autoguvernarea și cea a altora.” (Radon, 2007, 143) ,această meserie în mediul organizațional are un rol cheie în ceea ce privește ansamblul unei companii. Pentru ca acest aspect să devină mult mai cunoscut și în România trebuie încercată o implementare al acestor idei asupra coaching-ului/ consilierii de viață personală și profesională, în prima fază, în aria studiilor universitare pentru o îmbunătățire a vieții private și a celei din mediul muncii al tuturor indivizilor. Asistarea la ședințele de coaching, fie ele în cadrul companiei sau nu, consider că va ajuta sistemul și piața muncii românești, făcându-i pe indivizii participanți să conștientizeze importanța unui ajutor specializat.

Prin urmare, „Coaching-ul este o conducere față-în-față care leagă oamenii cu diverse medii, talente, experiențe și interese, îi încurajează să-și intensifice responsabilitatea și realizarea continuă și îi tratează ca parteneri și contribuitori la scară largă. Coaching-ul nu înseamnă memorarea tehnicilor sau elaborarea unui plan de joc perfect. Este vorba de a acorda atenție oamenilor” (Radon, 2007, 180).

Bibliografie

- Abric, J.-C. (1987). *Coopération, compétition et représentations sociales*, CoussetFribourg: DelVal.
- Angel, P., Amar, P. (2017), *Le coaching*, 6e édition, PUF.
- Burton, K., (2013) ,*Le Coaching avec la PNL pour les Nuls*, F1rst Éditions, Adaptation française par Monique Richter.
- Delorme, P. (1990) *Théories et pratiques actuelles du management- L'entreprise moderne, sa gestion et son environnement*, Presses de l'Université du Québec.
- Doise, W., (1990), *Les représentations sociales*, In R. GHIGLIONE, C. BONNET, J.F. RICHARD (Eds), *Traité de Psychologie Cognitive 3: Cognition, Représentation, Communication*, Paris, Dunod.
- Durkheim, É.(1898), *Représentations individuelles et représentations collectives*, *Revue de Métaphysique et de Morale*, Numéro de mai VI.
- Fayol, H., (1970), *Administration industrielle et générale*, Paris, Dunod.
- Kaufmann, P., Kurt Lewin, *Une Théorie du Champ dans les Sciences de L'Homme*, Sciences de L'Homme, Vrin-Paris.
- Lo Monaco, G., Lheureux, F.(2007) , *Représentations sociales : théorie du noyau central et méthodes d'étude*, APSU.
- Moscovici, S., (1988), *La psychanalyse, son image et son public*, Presses universitaires de France , Paris.
- Radon, B., (2007) , *Guide du leadership- Progresser vers la fonction de dirigeant*, Paris, Dunod.
- Rostan, G., (2005-2006) *Histoire du management- Théorie des organisations*, Conservatoire National des Arts et Metiers de Lyon, N° 01,
- Senhaji, Y., Ben Amar, M. , *Resume théorique & Guide de Travaux Pratique*, Module N°16: La Pratique G.R.H, Royaume du Maroc

Calitatea vieții copiilor cu autism de la Casa Faenza din Timișoara (jud. Timiș)

Mark FEKETE¹

Abstract

În România situația economică și socială este factorul principal care afectează sănătatea mintală în rândul copiilor și nu numai. Este necesar să punem accent pe protejarea tuturor oamenilor care suferă de diferite tipuri de dizabilități și respectarea drepturilor acestora, asigurarea îngrijirilor medicale bazate pe nevoile pe care aceștia le au și cel mai important. supravegherea și intervenția psihologilor, psihopedagogilor pentru a putea monitoriza stadiul în care aceste persoane sunt. Cu aproximație 50% dintre copiii care suferă de tulburări de spectru autist din România sunt intimidăți și tachinați, tot același procentaj de date susține participarea la jocuri alături de colegi sau contribuirea profesorilor la integrarea copiilor în grupul școlar.

Keywords: autism, terapii, deficiență, interacțiune socială.

1. Introducere

1.1. Tulburarea de spectru autist

Una dintre cele mai cunoscute și importante tulburări psihice în rândul copiilor este autismul. Inițial autismul a fost cunoscut drept tulburare pervazivă de dezvoltare, pe scurt, TPD, iar pe urmă s-a modificat în tulburare de spectru autist, TSA. Această tulburare este descrisă ca fiind un comportament ce afectează capacitatea de comunicare, interacțiune socială, comportament repetitiv și stereotip. În acest stadiu persoanele afectate prezintă manifestări de diferite grade, unele dintre ele trecând neobservate, iar altele fiind foarte grave și manifestate într-un mod agresiv. Prin intervenție timpurie și specializată aceste probleme și dizabilități pot fi remediate sau ameliorate semnificativ. În ultimul deceniu s-a acordat o importanță radicală în ceea ce privește calitatea vieții în domeniul psihiatric și medical. Starea de bine și percepția socială sunt indicativele cele mai importante în cercetările despre calitatea vieții. În general impactul diagnosticului prin care se comunică unei familii faptul că copilul lor suferă de această tulburare din spectrul autist îi pune într-o situație devastatoare, în special din cauza lipsei de informare și conștientizare legate de tulburarea de spectrul autist. Din păcate în țara noastră serviciile care se ocupă de acești

¹ West University of Timisoara, Blvd.Vasile Pârvan, No.4, 300223 Timisoara, Timis, Romania; E-mail: mark.fekete97@e-uvt.ro

copii sunt foarte slabe iar în unele orașe lipsesc cu desăvârșire. Acest fapt se datorează dificultăților financiare și faptului că terapiile nu sunt decontate de către casele de asigurări de sănătate (Hoefman, 2019).

1.2. Istoric

Tulburarea de spectru autist a fost discutată și descrisă pentru prima oară de psihiatrul american Leo Kanner în anul 1943, iar pe urmă, cu un an mai târziu, de către pediaterul Hans Asperger. Cel mai discutat aspect asupra tulburării a fost motivul generator al acesteia, deseori fiind pusă problema principală asupra părinților, motivând că această tulburare este generată de un părinte neiubitor și neimplicat.

Prima cercetare al lui Leo Kanner a consta să descria unui grup de 11 copii, dintre care 8 au fost băieți și 3 au fost fete, aceștia prezentând tulburări de spectru autist de contact afectiv. Acesta descoperă în urmă cercetării că există câteva trăsături care se remarcă foarte ușor, acestea fiind: lipsa de interes și atracție față de alte ființe umane, nevoia de a nu se face schimbări asupra mediului înconjurător, fascinația față de anumite obiecte și absența completă a limbajului sau în unele cazuri apariția târzie a acestuia.

În anii ce urmează se cunoaște o creștere mare de teorii privind etiologia tulburării de spectru autist, emise în mare parte de școli psihoterapeutice. Prima școală care este remarcată și s-a bucurat de o susținere totală a venit cu o teorie care susține ipoteza că tulburarea de spectru autist este doar o trăsătură generată de negativitatea părinților, mai concret neimplicarea și tratarea copilului cu un „suflet rece” de către mamă.

O altă teorie aparținând lui Bettelheim emite ipoteza care spune în felul următor: „autismul este o reacție defensivă a copilului față de reacțiile părinților și nu are legătură directă cu sistemul nervos central” (Verza, 1955).

Această teorii care pune părintele ca fiind problema generatoare la apariția tulburării este amânată până în anii 70, revenind la ceea ce spunea Leo Kanner, câștigând creditele pentru teoriile sale ca acestea fiind cele corecte, eliminând ideea că apariția tulburării nu are nici o legătură cu mediul parental. În tot acest timp în literatura de specialitate a anilor 70 se pune o altă întrebare exprimată de cercetători, anume o ipoteza care descrie existența unei relații între autism și psihoză, deoarece autismul a fost asociat cu schizofrenia infantilă. Dar această ipoteza a fost anulată foarte repede odată cu apariția ipotezei că dezvoltarea socială și limbajul nu sunt perturbate în prima parte a copilăriei, copilul nu denaturează realul după ce acesta se prezintă iar halucinația nu se încadrează în delirul psihotic.

În anii 80, AAP (American Academy of Pediatrics) încadrează autismul în DSM III (Diagnostic and Statistical Manual) ca fiind o tulburare de sine stătătoare, acest lucru anulând asocierea tulburării de spectru autist cu schizofrenia infantilă. Tot în același timp apar primele criterii de diagnosticare a autismului. Având o lipsa de definire totalmente a

autismului, AAP continuă să cerceteze tot ceea ce înseamnă tulburare de spectru autist, astfel încât în ani 90 se introduce un sistem multicategorial pentru diagnosticarea și plasarea autismului (Kanner, 1943).

O cercetare recentă publicată în aprilie 2018 arată că raportul copiilor care suferă de tulburări din spectrul autist este de 1 la 59, adică în creștere. Dr. Walter Zahorodny, cercetător în domeniul autismului, a declarat că este uimit de această creștere. Coordonaorul organizației Autism Speaks, Thomas Frazier declară că această creștere este semnificativă. Acest raport dovedește faptul că există o variație atunci când vine vorba de autism în rândul populației din diferite culturi. Un raport arată că în rândul populației de culoare albă incidența autismului este mai mare decât în rândul populației de culoare neagră cu 20-30% și cu 50-70% mai mare decât a populației hispanice. Juan Enriquez Cabot spune că reacția creierului este adaptivă și cu o reacție hiperactivă și hiperplastica, motiv pentru care există persoane care se nasc cu această tulburare. Altele ar fi persoane cu o inteligență foarte ridicată, unii chiar reușind să rețină tot ceea ce văd în timpul vieții. Cele mai multe răspunsuri sunt date de către cercetările din domeniul necunoștinței. (Divircean, 2018)

1.3. Definiție

În primul rând, tulburarea este o confuzie sau o agitație dezordonată, două caracteristici care se pot regăsi în comportamentul copiilor care suferă de autism. Totodată, această tulburare de comportament, pentru că nu putem numi autismul o boală, este considerată cea mai frecventă tulburare a copilăriei, dovedit fiind că nici cancerul, diabetul sau sindromul Down nu se regăsesc atât de frecvent în rândul copiilor. Există numeroase statistici care ne arată că această tulburare este tot mai frecventă în rândul copiilor. Una dintre statistici este articolul doamnei dr. Florina Rad (Rad, 2007) care este medic primar de psihiatrie în cadrul Centrului Medical Bellanima, începând din anul 1970, an în care există un raport de diagnosticare a copiilor cu tulburare de spectru autist de 1 la 5000, ca mai apoi cu trecerea anilor până în 2010 acest raport să se agraveze la 1 din 68 de copii diagnosticați cu o astfel de tulburare.

Autismul este tulburarea neurobiologică care afectează copiii până la vârsta de 3 ani, totuși această tulburare poate fi observată încă de la vârsta de 1 an, poate și mai repede în unele cazuri. Până la vârsta de 3 ani diagnosticul este foarte ușor de stabilit și totodată este foarte evident. Autismul cuprinde toate aspectele de comportament, dezvoltare, cogniție, motricitate, pe scurt orice latură care privește dezvoltarea normală a unui copil. Așa cum am spus, autismul nu este o boală ci o tulburare de comportament, deci de aici vine și motivul pentru care nu poate fi diagnosticat prin analize de sânge, ADN sau orice altă investigație clinică. Singură cale sau metodă prin care acesta poate fi diagnosticat este strict prin cunoștințele unui medic psihiatru care definește diagnosticul ca fiind o analiză

a comportamentului. Un element foarte important și esențial în rândul copiilor cu tulburări de spectru autist este implicarea părintelui, acesta fiind factorul principal care poate ameliora această tulburare a unui copil, totodată părintele trebuie să fie prima persoană care observă un comportament anormal de dezvoltare al copilului. Intervenția într-un timp foarte scurt și rapid este cheia obținerii unui rezultat excelent pentru copiii care suferă de tulburare de spectru autist. Dat fiind faptul că oamenii de știință și experții au dovedit că un om în intervalul de vârstă cuprins între 0 și 3 ani are capacitatea maximă de dezvoltare a creierului, rezultă faptul că intervenția terapeutică este cât se poate de evident că trebuie începută în acest interval de vârstă.

Tulburarea de spectru autist poate fi observată foarte ușor chiar de părinți, motiv pentru care aceștia sunt principalii care trebuie să caute aceste semne pentru a se asigura dacă copilul lor suferă sau nu de vreo tulburare.

Există trei mari categorii bazate pe vârstă care ne pot indica dacă un copil suferă sau nu de tulburări de spectru autist (Bergeson, 2003). Primele semne se regăsesc înainte ca un copil să împlinească 12 luni de viață: absența vocalizării, realizării și gânguritului, dar și o lipsă de interes față de persoanele din jur, preferință pentru obiecte. A doua categorie este până la 18 luni, unde apare lipsa comunicării cu sens, adică folosirea sunetelor în exces și exagerate, lipsa reacțiilor atunci când aceștia sunt strigați pe nume (ca și cum nu ar auzi), având o principală atenție doar asupra obiectelor din jur, a sunetelor, luminii și indiferență față de persoane sau lipsa gesticulării cu degetele indicând cu acest gest oameni sau chiar obiecte din jur. Ultima etapă este peste 24 de luni, în care aceștia nu reușesc să comunice și să lege propoziții din două cuvinte, lipsa comunicării, comportament stereotipic, atracția față de anumite activități limitate, cum ar fi muzică, sunete, imagini sau chiar reclame (videoclipuri). Aceste trei categorii sunt principalele manifestări clinice prin care putem să ne dăm seama dacă un copil suferă de tulburări. Totuși, tulburarea de spectru autist se manifestă în mai multe feluri, iar cele mai alarmante semnale sunt: lipsa privirii ochi în ochi (adesea copiii care suferă de această tulburare nu reușesc să creeze un contact vizual fix cu alte persoane), lipsa exprimării bucuriei (la o vârstă mică aceștia nu reușesc să perceapă conceptul de fericire, chiar dacă la o vârstă înaintată acest lucru dispare, bucuria fiind des văzută în rândul acestor copii), lipsa reacției la strigarea propriilor nume (dau o impresia de surzire), mișcări și poziții repetitive ale corpului, atracția față de câteva obiecte.

Tulburarea de spectru autist are o gama variată de indicii care ne pot arată că un copil într-adevăr suferă de această tulburare, există multe simptome legate de afectări sociale: lipsa realizării contactului vizual, utilizarea unui limbaj nonverbal pentru a comunica (folosirea expresiei faciale sau gesturi), lipsa exteriorizării intereselor, dorințelor și lipsa exprimării unui gest de îngrijorare față de alte persoane, incapacitatea de a înțelege modul în care alte persoane își exprimă starea sufletească, rade sau țipă într-un mod inadecvat situației. (Scutelnic, 2014).

1.4. Diagnostic

Există diferite tipuri de autism, mai concret patru, caracterizate logic prin diferite manifestări care afectează copilul într-un mod diferit și cu o variație de intensitate. Cel mai esențial pas al tulburării de spectru autist este diagnosticarea, formulată corect, rapid și cu o intervenție încă de la o vârstă mică, deoarece cu cât diagnosticarea este făcută mai repede, cu atât cresc șansele de recuperare. Diagnosticarea corectă este urmată de tratament și terapie adecvată; în cazul în care diagnosticarea nu se face sau este făcută târziu pot apărea dificultăți sociale, de învățare și emoționale simțite de copil.

Sunt prezente mai multe categorii de autism în lume, cea mai comună fiind **Sindromul Asperger** (Rotaru, Ce simptome are un copil cu Sindrom Asperger și cum se tratează această tulburare din spectrul autist, 2014) Cercetătorii Hans Asperger & Leo Kenner au demonstrat faptul că majoritatea copiilor care suferă de acest sindrom prezintă un nivel de IQ normal sau chiar un nivel care depășește media, manifestând un interes pentru diverse domenii în care ajung să se perfecționeze. De aici și apariția denumirii sindromul geniului. Sindromul Asperger este prezent sub forma unei manifestări mult mai liniștite și ușoare, având un număr foarte mic de simptome. Copiii care sunt afectați nu au dificultăți atunci când vorbim despre dezvoltarea limbajului sau a percepției, memoriei și mai ales a gândirii. Cel mai caracteristic acestei forme de autism este inadaptarea socială. Concret, cei afectați au dificultăți în descifrarea emoțiilor celor cu care se află în relație. Diagnosticarea este făcut pe baza manualului DSM V al AAP, iar prin acest diagnostic reies următoarele simptome: lipsa mimicii și gesticulării în dialoguri, lipsa contactului vizual, lipsa interesului în interacțiunile sociale sau inexistența acestora, comportament restrâns, apariția unor rutine fără sens. Acești copii care se încadrează în categoria Sindromului Asperger având un coeficient ridicat de IQ, au rata cea mai mare de recuperare (47-50%), reușind să ducă o viață cât se poate de normală. Ei pot acumula informații rapid, pot învăța răspunsuri la stimuli și să decodeze emoții umane, care duc la stabilirea relațiilor sociale și parentale. Un scurt exemplu de personalități istorice care au suferit de acest sindrom și au reușit să exceleze sunt Mozart, Einstein sau Hawking.

Se pare că sindromul Asperger pune copiii într-o poziție în care aceștia excelează adesea în matematică, istorie, muzică sau astronomie, dar nu sunt singurele domenii, fiecare copil poate să exceleze în orice domeniu de care este atras. Un lucru interesant este faptul că atunci când un copil care se încadrează în sindromul Asperger își găsește un subiect de interes acesta investește toate resursele intelectuale punând acest domeniu în centrul universului său. Dar ca orice formă de autism, sindromul Asperger are nevoie de o îngrijire deosebită, este importantă diagnosticarea și urmarea unor ședințe de terapie logopedică. De remarcat este faptul că acest sindrom nu poate fi vindecat în procent de 100%.

Un alt sindrom bine cunoscut din categoria tulburărilor de spectru autist este **Sindromul Rett** (Help Autism, 2019). Acesta este o tulburare neurologică apărută după

naștere și este diagnosticat în perioada copilăriei, iar acest copil nu va prezenta indicii pe perioada în care este în stadiul intrauterin cum că ar exista vreo problemă. Totodată, acest sindrom nu poate fi diagnosticat până la vârsta de un an, moment în care copiii își pierd mare parte din abilitățile dobândite. Câteva aspecte despre sindrom sunt împărțite pe stadii, primul fiind o manifestare caracterizată prin încetinirea creșterii capului; acest indicator este observat după primele 2-4 luni din viață. Totuși această manifestare este greu de observat, uneori neobservând neuro -dezvoltarea în primele 6 luni, dar o examinare atentă scoate în evidență acest fapt. În al doilea stadiu, manifestările devin mai acute, apar simptome specifice de tip autist în ceea ce privește relațiile sociale, tulburări de atenție, auz și afectivitate. Tulburările de comunicare devin foarte complexe în sindromul Rett. Sunt prezente anomalii EEG, cu aspecte de paroxisme de vârfuri și ritm în regiunile centrale, cu un fond lent de unde delta și teta. În stadiul trei apar probleme respiratorii la un procent de 75% în rândul copiilor, prezentând un joc stereotip cu propria respirație. Aceste probleme respiratorii sunt datorate unor disfuncții corticale care sunt conectate cu căile respiratorii. Copiii ce suferă de sindromul Rett au mișcări stereotipe cum ar fi: „spălarea mâinilor”, „frecarea lor”, „mușcarea mâinilor” ducând și la incapacitatea de a-și controla membrele. În cel de-al patrulea stadiu prezintă scolioză, hipotonie difuza transformată în rigiditate și distonie și deteriorare cognitivă. Ultimul stadiu este cel mai sever și mai grav, numit și deteriorarea motorie tardivă; apare la copiii care au o vârstă peste 10 ani; aceștia sunt afectați pe partea problemelor motorii ajungând să își piardă abilitatea de a merge pe propriile picioare și poate apărea în aceeași perioadă distonia și simptome asemănate cu Parkinson-ul. Copiii care suferă de Sindromul Rett suferă de o degradare neurologică, pierderea funcției de presiune a mâinilor. Diagnosticul trebuie efectuat cu toate bolile metabolice care pot prezenta aspecte deteriorative, malformații și întârzieri în dezvoltarea psihomotorie.

Sindromul Rett se poate regăsi în toate grupele rasiale și etnice și la un nivel mondial afectează cu aproximație unul din 10000 de nou născuți de sex feminin, iar condiția este una genetică dar nu ereditară, poate fi transmis în orice familie în orice moment.

În concluzie, sindromul Rett este o afecțiune care este specifică dizabilităților fizice și este cauzată de o mutație a cromozomului X al unei gene numite MECP2. Severitatea este greu de constatat și are o variație ridicată între grav și ușor.

O altă tulburare complexă integrată în tulburarea de spectru autist este Sindromul Heller, diagnosticat grav și caracterizat printr-o dezvoltare caracteristică copiilor până în vârsta de 2 ani, după care este urmată de o pierdere treptată a comunicării, abilităților sociale și motorii înainte de vârstă de 10 ani. Această tulburare este foarte rară având rată de apariție de 2 din 100000 de copii, rată stabilită și susținută de Eric J. Fombonne în 2009. Simptomele sunt caracteristice tulburărilor dezintegrative ale copilăriei și altor tulburări din acest spectru.

Diferența dintre acest sindrom Heller și celelalte sindroame este că simptomele nu apar în primii doi ani de viață ai copilului ci după vârsta de doi ani, aceste simptome fiind: incapacitatea de a comunica cu copii de aceeași vârstă, pierderea abilităților motorii, pierderea limbajului, pierderea controlului vezicii urinare și intestinului. Odată ce câteva dintre aceste abilități sunt pierdute, sunt mici șanse ca acestea să poată fi recuperate, chiar și cu terapia adecvată. Cu aproximație un număr de 20% dintre adulți care suferă de acest sindrom pot pronunța propoziții complete, mare majoritate din pacienți au nevoie de îngrijire cu normă întreagă sau chiar instituționalizată. Din păcate nu există nici un tratament concret pentru acest sindrom, dar adesea sunt folosite medicamente steroidice pentru a încetini progresul tulburării.

În România există peste 30 de mii de persoane care suferă de tulburări din spectrul autist, din păcate numere nu sunt așa de mari și în rândul locurilor unde aceste persoane pot beneficia de tratament adecvat. Se înregistrează o creștere alarmantă în toate mediile, în anul 2015 a fost estimată o rată de 1 la 68 de copii nou născuți care suferă de aceste tulburări. Din cauza faptului că este dificil să se realizeze o statistică exactă pe această problemă cifrele nu sunt exacte, deoarece mulți nu exteriorizează tulburările de care suferă copiii lor, iar multe instituții nu funcționează legal, coerent și nu au legături cu ONG-uri și servicii private. Multe rapoarte și cercetări au dovedit faptul că anual există o creștere între 10-17% a persoanelor care suferă de tulburări din spectrul autist. Abordarea terapeutică este o etapă importantă în viața persoanelor care suferă de autism, astfel încât acestea sunt vitale din toate punctele de vedere. Chiar dacă există o varietate mare de metode de terapie pentru această tulburare niciuna dintre acestea nu rezultă într-un efect specific și durabil. Terapia urmărește să faciliteze o dezvoltare socială și lingvistică, să reducă problemele comportamentale și să ajute la dezvoltarea unor aptitudini care să permită bună funcționare independentă a persoanelor respective. Tratamentul psiho-farmacologic este obligatoriu pentru comportamente duse în extrem, de exemplu agresivitatea, hiperactivitatea, anxietatea și depresia. Terapiile medicamentoase ajută la ameliorarea nivelului de comunicare pentru a permite intervenirea în terapiile comportamentale. Este foarte important și totodată un pas critic atunci când vorbim de diagnosticare să facem o evaluare foarte riguroasă și exhaustivă cu ajutorul unei echipe multidisciplinare. (Fombonne, 2009)

Obiectivele tratamentului este să faciliteze dezvoltarea socială și lingvistică, să amelioreze problemele comportamentale, să creeze o dezvoltare în aptitudinile de funcționare independentă, să aducă un ajutor familiilor să facă față acestor probleme cu care se confruntă.

1.5. Tratament

Câteva metode terapeutice utilizate de-a lungul anilor au arătat că terapia este foarte benefică pentru persoanele cu tulburări de spectru autist, astfel încât există 8 metode aplicate. Prima dintre acestea este **ABA - Applied Behavioral Analysis**, care se bazează pe comportamente și principii legate de recompense de tip pozitiv și negativ, având ca scop întărirea comportamentelor dorite, cele pozitive și eliminarea celor nedorite. Această terapie se desfășoară în cadrul unei echipe de terapeuți coordonați de către un supervisor care deține o formare în acest domeniu. Pentru a fi benefică această terapie se desfășoară într-un interval de 30-40 de ore pe săptămâna, având fiecare terapeut o sesiune de 2-3 ore zilnic și desigur cu pauze mici în acest interval. (Help Autism, 2019)

Metoda ABA ajută copilul pe următoarele arii:

- crește comportamentul dezirabil, prin metodă recompensei;
- păstrează un anumit comportament necesar în modelul social;
- transferă și generalizează dintr-un mediu în altul și dintr-o situație în alta diferite comportamente;
- scade numărul evenimentelor comportamentale stereotipe care afectează învățarea și interacțiunea socială.

Ceea de-a doua metodă se numește **PECS - Picture Exchange Communication System** (Tudose, 2013) o metodă care facilitează modul de comunicare a copilului cu autism, având la baza o comunicare prin intermediul fotografiilor, obiectelor sau pictogramelor (bazate pe nivelul de dezvoltare al copilului). Se oferă copilului un set de fotografii/pictograme sau obiecte simbolizând o acțiune dorită. În momentul în care copilul dorește ceva acesta va arată către aceste elemente, adultului sau terapeutului. Această metodă a fost introdusă pentru a stimula și iniția situații de comunicare și dezvoltarea capacității de reprezentare a obiectelor și recunoașterea unor fotografii sau pictograme. Ca principal obiect terapia urmărește o dezvoltare a comunicării și creșterea șanselor de a aduce în discuție apariția unui limbaj expresiv al copilului. (Serban, 2009) Un al treilea tratament și totodată metodă este TEACHH - Treatment and Education of autistic and related Communication Handicapped Children (Neicu, 2018), care are ca principiu de baza o structurare a învățării având ca fundament patru elemente:

Planificarea mediului fizic - un spațiu de desfășurare al activităților. Acesta este limitat pentru toate activitățile cu specificuri în parte, ajutând copiii să își aducă aminte și să identifice unde se desfășoară activitățile.

Pentru a spori concentrarea atenției pe aspectele sarcinilor se folosesc structuri vizuale ale spațiilor, astfel încât acestea să fie ușor de recunoscut. O focalizare a atenției poate fi mijlocită și perturbată de blocarea stimulilor.

Programe individualizate și de structurare a timpului. Orarele sunt principalele metode de structurare a timpului (care sunt interpretate prin obiecte/poze sau pictograme).

Acestea pot fi planificate pe zile, săptămâni, luni sau chiar ani cu scopul de a pregăti anumite acțiuni desfășurate pe parcursul unui interval de timp pentru copii.

Sarcinile sunt structurate pentru a informa copiii despre ceea ce urmează să facă pe perioada desfășurării activităților. Aceste sarcini sunt indicate prin pictograme, obiecte numerotate sau săgeți de indicare, toate acestea pentru a ajuta copilul să înțeleagă de unde începe și unde încheie activitatea.

Rezultatele acestei metode sunt:

- posibilă ofertare de predictibilitate a copilului, ceea ce crește nivelul de cooperare și toleranță la frustrare;
- reduce orice problema legată de timp și organizare;
- ajută la stimularea comunicării;
- ajută la dezvoltarea interacțiunii sociale;
- sprijină și crește gradul de independență a copilului.

A patra metodă se numește RDI - Relationship Development Intervention (Gutstein, 2001) și se bazează pe ultimele cercetări din domeniul tulburării de spectru autist, psihologie și neuropsihologie. Are o abordare centrată pe părinte și urmărește mărirea calității vieții persoanelor care suferă de această tulburare. Metoda învață noi abilități sociale și construiește sisteme pornind de la motivarea și creșterea abilității de interacțiune cu succes într-un mediu dinamic. Principala filosofie a acestui program este că persoanele suferind de această tulburare să participe în relații emoționale originale, dacă există o expunere treptată într-un mod sistematic la această terapie. RDI scoate în evidență modalități de învățare a relațiilor de prietenie, empatie și împărtășire de sentimente, nevoi și dorințe.

Pe lângă acest aspect, metoda RDI urmărește remedierea următoarelor deficite:

- gândirea flexibilă și creativă atunci când vine vorba despre rezolvarea problemelor;
- exprimarea și împărtășirea experiențelor proprii;
- creșterea memoriei episodice;
- descoperirea conștiinței de sine.

Cea de-a 5-a metodă se numește Floortime – DIR/Greenspan (Development Individual-Difference, Relationship-Based Model) (Autism Speaks) și se bazează pe tehnici interpretate prin jocuri, pentru a dezvolta relații sociale și creșterea sporită a abilităților de comunicare. Acesta include experiențe interactive de către copii care suferă de tulburări din spectrul autist, într-un spațiu cu un număr redus de stimuli, într-un interval orar de la 2 până la 5 ore pe zi. Greenspan sugerează că jocul interactiv, în care se urmărește inițiativa copilului, încurajează copilul să ajungă într-un punct în care își dorește să relaționeze cu exteriorul. Odată cu apariția intervenției care vizează transformarea fixațiilor copilului acesta va putea imita gesturi, acțiuni și sunete. Această metodă este mai mult o direcționare din partea copilului decât învățare standard.

A șasea metodă din cele opt este Programul Son-Rise (Autism Treatment Center, 2018) și oferă principii și strategii care să implementeze și să mențină un flux de stimuli fixate pe copil cu intervenții individuale la domiciliul copilului.

Tehnici și principii ale acestui program sunt:

- implicarea părintelui la activitățile de tip ritual ale copilului;
- utilizarea motivației proprii a copilului;
- jocul interactiv ca metodă de învățare;
- utilizarea entuziasmului și a energiei;
- folosirea unei atitudini optimiste, fără prejudecăți și atitudini pozitive;
- părinții sunt principala resursă de terapie a copilului;
- oferirea unui spațiu de joacă securizat și optim pentru dezvoltarea învățării.

Penultima metodă este More than Words (Carter, 2011), metodă care pune accent pe activități zilnice, considerând că acestea sunt contexte pentru învățarea comunicării. Programul încorporează una dintre cele mai bune metode terapeutice folosite în prezent, punând pe primul loc latura emoțională, predictibilitatea și folosirea indicatorilor vizuali cu scopul de a crește progresul copiilor cu tulburări de spectru autist.

Metoda este programată și organizată în patru mari obiective:

- cizelarea interacțiunii sociale;
- formarea unui tip de comunicare adecvat bazat pe nivelul copilului;
- deprinderi mai perfecționate în interacțiunea cu scopuri sociale;
- creșterea și îmbunătățirea înțelegerii lingvistice.

Ultima metodă poartă numele de Metoda Mifne (Cîlțan, 2018) și s-a dezvoltat drept program terapeutic intensiv și cu o durată redusă, având ca țintă intervenția asupra copiilor care au sub 5 ani și suferă de tulburări de spectru autist. Terapia se bazează pe atașament, format dintr-un program de secvență din 3 părți:

1. Terapii intensive pentru familia-nucleu (perioada este de 3 săptămâni în care familia este pusă în centru);
2. Terapia de întreținere (un terapeut Mifne urmărește continuitatea programului la domiciliul familiei);
3. Copilul este integrat dacă este posibil în sistemul educațional.

Terapia Mifne se bazează pe munca în echipă prin intermediul familiei și al copilului. Se folosesc o varietate de tehnici cum ar fi: ședințe individuale, ședințe de familie, întâlniri clinice, întâlniri cu alte familii, terapii prin roluri reciproce și contact fizic.

În România oferta serviciilor pentru terapii este slabă, există un număr scăzut de terapeuți și specialiști în acest domeniu, sistemul educațional nu este pregătit pentru integrarea copiilor care suferă de aceste tulburări iar serviciile care să sprijine părinții lipsesc în mare parte din regiunile țării. Nu există norme de aplicare aprobate pentru persoane cu dizabilități, inclusiv acele persoane care suferă de tulburări de spectru autist, chiar dacă în 2010 s-a adoptat o lege națională. Adesea copiii cu autism sunt respinși de

sistemul de învățământ, chiar dacă aceștia au acces la educație garantat de Legea Educației Naționale. Numărul de cazuri de discriminare și respingere a copiilor cu autism se datorează lipsei informării oamenilor despre această tulburare dar și lipsei instruirii cadrelor didactice în privința interacțiunii cu acești copii. În terapie intervine și medicul de familie care are un rol semnificativ în descoperirea timpurie a aceste tulburări în rândul copiilor, deoarece ei sunt mai bine informați și pregătiți cu privire la acest aspect și sunt de cele mai multe ori primele persoane care primesc întrebări adresate de părinți îngrijorați asupra faptului că copilul lor are un comportament neobișnuit. Este esențial că medicul de familie să reușească să identifice semne specifice tulburării și să poată monitoriza printr-o strategie sistematică evoluția și comportamentul copilului (Help Autism, 2019).

1.6. Casa Faenza Timișoara

Asociația Casa Faenza din Timișoara (Casa Faenza Timisoara) este o persoană juridică cu cetățenie română de drept privat fără scop patrimonial și acreditată ca furnizor de servicii sociale gratuite de tip „centru de zi”. A fost înființată în august 2001 în Timișoara, printr-o colaborare dintre orașul Timișoara și Faenza (Italia) și Comitetul de Prieteni Faenza-Timișoara, fiind unică în România prin structură și concepție. Prin acest fapt Timișoara devine primul oraș în care sănătatea mintală a copiilor comunității devine responsabilitatea comunității. Primăria Timișoara este implicată în formarea unei structuri originale, cu personal calificat care oferă servicii de profesionalism pentru copii cu tulburări din spectrul autist. Scopul asociației este stabilit pe baza unei evaluări a nevoilor comunității și de a îmbunătăți traiul și adaptabilitatea socială a copiilor cu tulburare din spectrul autist din orașul Timișoara.

În urma discuțiilor purtat cu personalul Casei Faenza, acesta mi-a adus la cunoștință următoarele informații: „Asociația s-a înființat în 2001, ea a pornit ca un parteneriat între Primăria din Timișoara și Primăria din Faenza, Italia. Italienii au venit după revoluție cu soluții și ajutoare. S-au gândit să facă ceva care să reziste în timp, așa că au construit o asociație pentru copii cu dizabilități în general. Ea a pornit și a fost concepută pentru un număr de 15 copii cu dizabilități, în timp dat fiind faptul că serviciile pentru copii cu tulburări de spectru autist au fost puține, au hotărât să specializeze personalul iar asociația să lucreze doar cu copii cu autism. Legislația s-a schimbat, iar numărul copiilor a crescut de la 15 la 70-80 de copii. Pe parcursul anilor s-au dezvoltat mai multe servicii, astfel încât într-o perioadă s-a lucrat și la domiciliul părinților, dar nu a rezistat foarte mult. Nu este foarte dificil atât timp cât ești pregătit să lucrezi cu copii cu autism. Colegii mei sunt pregătiți iar în cazul în care vine un coleg nou acesta se alătură unui coleg mai vechi și experimentat.” (L.C.)

Copiii de la Casa Faenza au vârsta cuprinsă între 0 și 18 ani punându-se accent pe importanța intervenției precoce. Din punctul de vedere al viziunii asociației aceștia sunt o societate participativă în dezvoltarea și integrarea pașnică în comunitate a copiilor cu tulburări din spectrul autist și au scopul de a îmbunătăți condiția de viață și adaptabilitatea socială a copiilor cu TSA, având în vedere și creșterea calității vieții acestor copii dar și a familiei lor.

Echipa asociației este formată din: Loredana Crețu (Director), Ciprian Olteanu (Asistent social), Grecu Tania (Pedagog social), Anca Sabău (medic psihiatru) și pedagogii sociali care se ocupă zilnic de copii.

Casa Faenza oferă o evaluare multidisciplinară, stabilirea unui program de intervenție personalizată, monitorizări, locuri de joacă și piscină amenajată în curtea asociației. Desigur oferă servicii și pentru părinții copiilor cum ar fi: consiliere parentală sau individuală, terapie familială, grupuri educaționale și grupuri de suport pentru părinți.

Un plus ce aduce Casa Faenza copiilor este o evaluare națională, un serviciu care este aplicat în fiecare an în luna iulie, unde copiii pot participa gratis la o evaluare. Această evaluare națională constă în evaluarea de către membrii echipei: peda - psihiatru, psiholog, pedagog de recuperare, asistent social și kineto-terapeut. Familia copiilor este prezentă la absolut toate activitățile pe perioada evaluării, având și posibilitatea de a aplica tehnicile folosite de specialiști. După încheierea evaluării, familia beneficiază de recomandări din partea specialiștilor, dar și îndrumări legate de serviciile care pot ajuta în proximitatea domiciliului.

Evaluarea este împărțită în trei etape:

1. Înscrierea pe lista de evaluare a copilului și a familiei;
2. Evaluarea multidisciplinară (psihiatrică, psihologică, pedagogică, kineto - terapeutică, asistență socială)
3. Întâlnirea echipei cu familia copilului pentru primirea protocolului de recomandări și informarea despre existența altor servicii similare în regiunea în care își are domiciliul, ca alternativă de integrare a copilului.

1.7. Starea socială. Calitatea vieții.

În România, actualmente, starea socială este rezultatul unui proces istoric (Ministerul Sanatatii, 2019). Cel mai important factor este adoptarea unor opțiuni strategice de tranziție și procese de orientare. Pe o perioada de 10 ani s-a pus accent pe abordarea unei strategii prioritare pentru o reformă economică, strict pentru a crește economia. S-a prevăzut un eventual cost social în această creștere a economiei dar această viziune a fost compensată de o politică socială accentuată. Obiectivele acestei creșteri economice au fost îndeplinite în paralel cu sistemul politic, justiția, educația și sănătatea. Într-o nouă etapă a României se reface sfera economică și socială, ceea ce constă într-o impunere cu

atenție sporită asupra stării sociale și asupra calității vieții. Au apărut și soluționările problemelor sociale și economice prin simpla integrare europeană, toate acestea s-au dovedit a fi de vis. Europa oferă multe oportunități, competiție pentru o bună cizelare a calității vieții și nu numai.

Calitatea vieții este descrisă ca fiind o valoare a unei vieți umane, care oscilează între cât de bună sau cât de rea este aceasta atunci când vine vorba despre trai, iar aici ne referim la profesie, sănătate, familie, resurse economice sau financiare, proprietăți, mediu social, timp liber, relații sociale. Pe scurt, calitatea vieții este asociată cu o calitate globală, o sinteză a tuturor condițiilor în gradul în care viața este satisfăcută. Fiecare element din jurul nostru ajută la construirea unei vieți așa cum ne dorim. Calitatea vieții (David, 2009) a fost discutată încă din anii 60-70 într-un cerc intelectual și a fost dezbătută foarte repede în discursuri politice. Cei care au preluat această temă au fost sociologii, transformând-o într-un obiect de cercetare atât empirică cât și teoretică.

În anii 70 s-a propus de către sociologii români un set larg de indicatori ai calității vieții, atât indicatori subiectivi cât și indicatori obiectivi.

Pe plan mondial calitatea vieții a fost cel mai important obiectiv politic. Societatea trebuia să se oprească din a fi doar un simplu spectator în economie și să devină un proiector al propriei sale vieți, folosind resurse variate și să își formeze o viziune corectă a ramurilor vieții umane. Calitatea vieții a devenit populară în Uniunea Europeană aducând cu ea multe cercetări și preocupări sistematice, oferind o gama variată de evaluare și cunoaștere a vieții umane. Conceptul de calitate a vieții este prezent și în „Tratatul de la Amsterdam (1997)” și în „Strategia Europa 2020”, iar pe plan intern aceasta apare în „Programul de Guvernare 1998-2000” și precizează că: „actul de guvernare va urmări atingerea unui nivel decent al calității vieții” (Programul de Guvernare 2017-2020, 2017). Actualmente programul de guvernare centralizează viziunea sa pe: creșterea materială în calitatea vieții, creșterea veniturilor, reducerea sărăciei și a șomajului.

Trebuie să definim și câteva elemente care determină calitatea vieții, luând fiecare element în parte pentru a înțelege cum putem spori atât calitatea vieții în rândul indivizilor cât și a societății. Pe primul loc este clasată sănătatea, care este ramura cea mai importantă în rândul subiecților care au participat la cercetări care să definească calitatea vieții. Cele mai relevante rezultate obținute în urmă cercetărilor sunt oferite de creșterea alarmantă a numărului de bolnavi, în special al TBC-ului, rata crescând de la 64 din 100000 de locuitori în 1990 la 115 din 100000 în 2001. Aceste cifre cresc în privința tuturor bolilor, astfel încât există mult persoane care urmează, sunt sau ies din spitale din cauza bolilor. Numărul bolnavilor a crescut cu 907000 de persoane în decurs a 10 ani. De aici rezultă că serviciile de îngrijire a sănătății nu se ridică la nivelul cerințelor sau necesităților pentru a îngriji corespunzător fiecare persoană. Aici intervine și economia sau partea financiară a fiecărui individ, deoarece a scăzut accesibilitatea la tratamente corecte, iar cei care nu beneficiază de un tratament adecvat sunt cei cu venituri mici. Pe plan medical costurile

tratamentelor și îngrijirii medicale au crescut foarte mult din punct de vedere financiar, iar pe plan financiar salariile și veniturile au rămas aceleași, scăzând calitatea vieții cu foarte mult mai ales în rândul celor care nu își permit tratamente și îngrijiri medicale cu un cost ridicat.

Sănătatea este caracterizată ca fiind un element critic al calității vieții în rândul societății.

Securitatea personală este încă un element preferat în rândul oamenilor care își exprimă părerea atunci când vine vorba de calitatea vieții, aceștia argumentând că securitatea personală este foarte scăzută. S-a raportat un număr mare de infracțiuni contra persoanelor de-a lungul anilor, rata criminalității crescând de la 160 până la 496 între anii 1990 și 2000 mai apoi scăzând această rată la o medie de 336 după anul 2000. Expunerea excesivă în domeniul mass-media a violenței și a crimei au o contribuție mare la formarea sentimentului de insecuritate în rândul oamenilor într-un mod acut.

Venitul este un alt factor amplasat în calitatea vieții și una dintre acele ramuri care în cazul lipsei acesteia scade și accesul la alți factori care să ridice și să mărească calitatea vieții. PIB-ul este principalul interes în venit, care a cunoscut o rată scăzută în perioada comunistă cu o medie anuală de 0,93% în intervalul anilor 1980 și 1989, dar statisticile arată că această medie este mult mai scăzută în anii ce urmează. Câteva rapoarte arată că PIB-ul total a fost de 86,5% în medie în anul 1999. Totuși în anul 2000 și după rata de creștere a PIB-ului a fost observată și a avut o creștere de 1,2% în anii următori iar după anul 2004 a ajuns la 4%. O parte din populație poate fi observată ca fiind într-o situație materială precară, existând o deteriorare semnificativă în raportul de venituri-nevoi. O semnificație social generală o are și contribuția diferitelor venituri în rândul populației, acesta structurându-se într-o serie de mecanisme social-economice (Zamfir, 2017).

În România după perioada comunistă este cunoscut faptul că apar și se găsesc soluții noi pentru a obține un venit, în special cele care intră în discuție sunt acelea care întăresc statutul de independență economică. Populația își caută un venit suplimentar, pe lângă cel de bază, ne referim la venitul din salarii; în unele cazuri aceste salarii fiind prea mici, nu facilitează satisfacerea nevoilor, astfel încât activitățile de întreprindere și proprietățile au devenit o sursă de venit preferare de oameni. Familia este suportul principal și are o valoare deosebit de importantă atunci când vine vorba de calitatea vieții al omului. Datele statistice arată că familia, iar în unele cazuri chiar și relațiile de vecinătate ale omului sunt un „antidot” foarte important pentru a scădea riscul de izolare socială. Putem spune că familia constituie un suport important când vine vorba despre economie și probleme sociale.

2. Metodologie

2.1. Evaluarea calității vieții copiilor cu tulburări de spectru autist de la Casa Faenza. Educație. Protecție socială(servicii și beneficii sociale). Rolul pedagogului social în viața copiilor cu TSA

Date cunoscute actual despre acest aspect

Un studiu recent elaborat de RAA-Romanian Angel Appeal (<https://www.raa.ro>, 2017) a publicat rezultatele obținute cu privire la cercetarea care prevede educația în rândul copiilor cu TSA. Studiile și ancheta sociologică arată că 66% dintre familii nu au auzit sau nu au știut despre această afecțiune, iar pentru 93% din cei care au participat la cercetare au văzut primele semne de TSA în intervalul de vârstă începând de la sub un an până la 3 ani. Alte date importante arată că 60% dintre părinți au considerat că este esențial să fie informați în totalitate atunci când copiii lor sunt diagnosticați, totuși un procentaj de 40% au afirmat că informațiile sunt, în număr foarte mare, greu de înțeles și învechite. Atunci când au fost întrebați de unde au aflat informații și cine a fost sursa de informare, 53% au spus că medicul psihiatru, 18% internetul iar 16% au răspuns că psihologii. Când vine vorba de informații privind tehnicile de terapie principalii informatori sunt medicul psiholog, medicul psihiatru, părinții aflați în situații similare și internetul. Totuși câteva date arată o nehotărâre în rândul părinților atunci când vine vorba despre serviciile de tratament, astfel încât 70% dintre părinți ar alege să își lase copilul 4-8 ore pe zi într-un centru de zi, iar 30% ar alege un serviciu de respiro, unde copilul ar primi îngrijiri permanente timp de câteva zile.

Datele cercetării arată că 75% dintre copiii cu TSA sunt înscriși într-o formă de învățământ, iar dintre cei care nu participa la o formă de învățământ doar 15% dintre ei fac parte dintr-un program de pregătire pentru integrare școlară. Tot pe plan educațional 64% dintre copii sunt înscriși la o școală de masă, 31% sunt înscriși într-o școală specială iar 5% sunt înscriși în școli de masă care urmează un program de integrare în școală de masă. Într-un procentaj de 17% copiii care frecventează mediul de învățământ au un însoțitor, iar 50% dintre părinții care nu beneficiază de acest aspect consideră că un însoțitor este foarte benefic în viața unui copil care suferă de TSA. În cercetare se mai regăsește un procentaj de 46% în care se afirmă faptul că copiii cu TSA înscriși la școală sunt intimidati și tachinați, iar 53% participa la activități de joacă cu colegii. Un procentaj alarmant este disponibilitatea profesorilor care își asumă să contribuie la integrarea acestor copii, rezultatul fiind de 42% dar explicația vine de la numărul de 22% a personalului didactic care știe ce să facă în astfel de situații.

Cele mai mari preocupări ale părinților cu privința la copii lor este starea în care aceștia vor fi în viitor. Își doresc să îi vadă independenți și să-și poată asigura singuri resurse materiale, toate acestea cu ajutorul educației. Pe de altă parte, aceștia sunt îngrijorați de

faptul că copilul lor nu va putea să își poarte de grijă singur când va deveni adult, 58% au această nesiguranță, 37% consideră că nu au puterea necesară să își îngrijească copilul cu TSA și 30% consideră că nu are cine să îi ajute pe copiii lor. La întrebarea care ar fi soluțiile care să rezolve aceste probleme, părinții au cerut implicarea autorităților pentru a elabora noi legi și programe de asistență coerente și cursuri de instruire pentru părinți. Pe partea financiară, un număr de 70% au recunoscut faptul că nu au o situație materială bună, dar totuși reușesc să se descurce, iar 17% dintre cei chestionați trăiesc în mediul rural, date care dovedesc faptul că persoanele care trăiesc în mediul rural au posibilități scăzute pentru a-și putea duce copiii la terapii sau chiar la o școală.

În ceea ce privește protecția socială, un articol recent din 2015 (Gabriel, 2015), spune că 75% din copiii care suferă de tulburări de spectru autist sunt ascunși de autorități. Cei implicați în această problemă, mai exact ONG-urile, spun că doar 15% din copii apar în datele oficiale. Această problemă este o urmare a lipsei de fond alocate pentru tratament, care nu acoperă nici măcar strictul necesar pentru primele 4 luni din an. Toate resursele financiare sunt dobândite din impozitele pe venit. Statul nu oferă programe speciale, astfel încât, tot greul cade pe umerii părinților. Datele statistice arată un număr foarte redus de asociații care se ocupă de copii cu tulburări de spectru autist, iar cele existente au un număr limitat de copii, pentru că nu pot să preia mai mulți copii din cauza lipsei fondurilor. Unul din cei doi părinți este forțat să renunțe la job și să se ocupe tot timpul de copil, astfel încât veniturile familiei sunt mai mici, unele familii nu primesc ajutoare din parte rudelor, iar în cel mai rău caz unul din cei doi părinți alege să renunțe la familie și intervine divorțul.

Pedagogul social este unul dintre cei mai importanți oameni atunci când vine vorba despre tratarea copiilor cu TSA. El are rolul de a soluționa dificultățile trăite de copiii cu TSA, mai exact deficitul de comunicare, interacționare și comportament. El are rolul de a crea premise pentru depășirea situației cu care atât copii cât și părinții se confruntă. Relația pedagogului este de lungă durată cu acești copii, acesta fiind un aspect foarte important în tratamentul copiilor cu TSA, aceștia lucrează cu copiii zi de zi. Pedagogul este cel care înlocuiește parțial funcții ale familiei.

În îndeplinirea obiectivului activității sale, pedagogul social are următoarele atribuții:

- respectarea și crearea premiselor pentru a satisface nevoile primare umane: fizic, sufleteș și intelectual;
- planificarea, verificarea și realizarea proceselor de dezvoltare educativă;
- abordarea unei atitudini de acceptare, apreciere și o capacitate de transpunere vizavi de copii. Obiectivul lor principal este să ofere un tratament cât mai bun, apelând la evaluarea copiilor periodic;
- trebuie să înțeleagă educația, să fie foarte răbdători, perseverenți, generoși și optimiști;

- trebuie să fie pregătit și calificat să completeze parțial sau total sarcinile familiei copilului;
- ajută copiii să devină adulți conștienți de sine și responsabili, copilul este ajutat și sprijinit pe toate planurile de dezvoltare (biologic, moral, intelectual, comportamental, afectiv, artistic și social. (Gabriel, 2015)

Obiective

1. Evaluarea calității educației copiilor diagnosticați cu TSA care urmează terapii în cadrul Casei Faenza din Timișoara;
2. Evaluarea protecției sociale de care beneficiază copiii diagnosticați cu TSA și familiile lor;
3. Analiza perspectivei pedagogilor sociali din cadrul asociației Casa Faenza asupra calității vieții copiilor diagnosticați cu TSA și a familiilor lor.

Ipoteze

1. Educația este într-un stadiu nefavorabil pentru copiii cu autism.
2. Serviciile sociale sunt nestructurate și nu au o coordonare bine stabilită.
3. Asociațiile care se ocupă de copiii cu TSA sunt foarte limitate din punct de vedere financiar.

Metodă. Participanți.

Datele provin de la 66 de părinți ai căror copii suferă de tulburări de spectru autist. Studiul s-a desfășurat cu acordul Asociației Casa Faenza și Universitatea de Vest din Timișoara, departamentul de Sociologie. Singurul criteriu în studiu a fost ca părinții care au participat să aibă unul sau mai mulți copii, dacă era cazul, care suferă de TSA.

Instrumente

Pentru această evaluare a calității vieții în rândul copiilor care suferă de TSA s-a utilizat Chestionarul de evaluare a calității vieții, instrument creat de către Departamentul de Sociologie din cadrul Facultății de Sociologie și Psihologie, UVT. Pe lângă chestionar s-a mai folosit și interviul nestructurat aplicat personalului de la Casa Faenza începând de la director până la asistenți.

Procedura

Participanții la această cercetare au fost informați despre conținutul chestionarului, iar pe lângă acordul lor aceștia, înainte să fie chestionați au fost rugați să semneze o declarație de consimțământ.

Analiza datelor

Datele au fost introduse într-o bază de date cu ajutorul programului SPSS. Au fost efectuate analize statistice bivariate.

3. Rezultate

Au participat la această cercetare 66 de părinți cu vârste cuprinse între 27 și 52 de ani, care au răspuns într-un mod deschis la întrebările adresate și prezente în chestionar. Vârsta copiilor a fost cuprinsă între 2 și 13 ani, media de vârstă fiind 5,5 ani. Pe baza răspunsurilor oferite și regăsite în eșantion din totalul de copii, 74% au fost băieți iar 26% fete.

În procentaj de 30,4% copiii cu TSA sunt înscriși într-o grădiniță de masă cu program normal și 14,5% într-o grădiniță cu program special, iar 15,9% sunt înscriși într-o grădiniță de masă cu program prelungit.

Toți copiii cu TSA au fost înscriși într-o unitate școlară pe baza unei fișe privind traseul educațional, fișa întocmită de medic în urma verdictului obținut după diagnosticare, astfel am aflat că părinții care au copii înscriși într-o unitate școlară sunt în proporție de 68% mulțumiți și consideră că ceea ce este recomandat în fișă este potrivit copilului lor, iar 32% consideră că unele sunt benefice altele nu.

Pe de o altă parte am aflat că 34,6% dintre părinți spun că recomandările din fișa de traseu educațional sunt respectate într-o foarte mare măsură, iar 42,3% spun că doar unele măsuri sunt respectate, în număr mic dar important 23,1% spun că nu se respectă aproape deloc recomandările din Fișă. Interpretarea unei analize de test T, unde s-a făcut o comparație pentru a vedea dacă exista diferențe semnificative între copii de gen masculin și feminin cu gradul de handicap în care aceștia sunt încadrați. Rezultatele au arătat că exista o diferență semnificativă atunci când vorbim despre relația dintre sex și gradul de handicap, numărul copiilor care au un grad mai mare de handicap este mai mare în rândul băieților decât în cea a fetelor, deci având aceasta analiză se rezulta la faptul că gradul de handicap în care se încadrează un copil are de-a face cu sexul acestora.

Prin acces la educație, putem afla și dacă acești copii cu TSA sunt sau nu bine integrați în societate, astfel încât la o serie de întrebări care vizează integrarea lor în grupuri școlare am aflat următoarele date: copiii tind să fie foarte bine integrați în grupe/clase 75% față

de 25% care nu sunt bine integrați. Un procentaj de 88,5% copii integrați într-o unitate școlară beneficiază de o educație de calitate și aceiași număr de copii le sunt respectate nevoile speciale.

Într-o altă analiză cu ajutorul testului T, pentru a afla dacă există diferențe de integrare a copiilor cu TSA între cei de sex masculin și feminin. Rezultatele au arătat că există o diferență semnificativă, diferența de sex afectează integrarea acestora într-un grup școlar, astfel încât băieții sunt integrați mai ușor într-un cadru școlar decât fetele, acestea fiind rareori încadrate în grup. La întrebarea care vizează sprijinul acordat de către cadrele didactice, părinții au spus în procentaj de 90% că aceștia acordă o atenție foarte ridicată copiilor. Când vorbim de activități educative mare parte din copii participa activ la aceste activități, doar în procentaj de 18,1% aceștia nu participă, pe de o altă parte atunci când vorbim despre activități extra-curriculare participarea activă a copiilor cu TSA scade la un pic peste 50%, la fel și în activități recreative, cum ar fi pauzele sau după încheierea programului educativ.

Părinții sunt mulțumiți de calitatea educației, peste 85% consideră că educația primită este de calitate, iar atunci când vine vorba despre tratamentul copiilor am aflat că aceștia sunt tratați la fel sau cu mai multă atenție decât copiii care nu suferă de vreo tulburare. În educația primită de acești copii am aflat și că aceștia se simt în siguranță într-o unitate școlară. Fericirea este și ea prezentă în rândul copiilor, astfel încât 86,9% dintre ei se simți fericiți în totalitate la grădiniță sau școală. În ceea ce privește relația dintre educație și calitatea vieții, integrarea copiilor cu TSA în sistemul educațional a avut urmări benefice, identificate de părinți: creșterea receptivității la 67,2% din totalul de copii, creșterea atenției la 57,1%, 52,7% relaționarea cu alți copii, 58,9% relaționarea cu adulți, comunicarea care este un impediment în viață lor vine cu progrese vizibile în procentaj de 52,8%. Un aspect ce nu reușește să crească în capacitățile pe care acești copii le au este capacitatea de a înțelege emoțiile altora, 64,9% din totalul de copii nu reușește să înțeleagă emoțiile altora.

În urma discuțiilor avute pe tema educației cu personalul Casei Faenza, am aflat următoarele lucruri:

„Școlile de masă nu acoperă cu profesorul de sprijin suficienți copii, adică presupunând că avem un copil cognitiv care ar face față cerințelor de la școală, oricum fiind vorba de autism are probleme de comunicare, de socializare și atunci ar avea nevoie de o persoană așa zisul „shadow” care să îl ajute să se integreze, din păcate inspectoratul școlar nu poate să acopere acest aspect și atunci apar problemele în clasă. Profesorii și învățătorii nu sunt pregătiți să lucreze cu astfel de copii, ei sunt pregătiți să lucreze cu masă, sunt copii fără nici o tulburare care nu pot face față cerințelor de la școală, dacă un copil rămână în urmă la clasă profesorul merge în continuare cu lecția. Din punctul meu de vedere un copil care corespunde cognitiv cerințelor unei școli de masă ar trebui să fie integrat într-o astfel de unitate, doar faptul că anumite probleme de comportament nu îl

putem exclude. Școlile noastre în masă nu sunt pregătite, nu au necesități specifice pentru a oferi siguranță unui copil autist.

„Fiecare părinte a dat un răspuns concret atunci când a fost întrebat, de la cine a aflat că au dreptul la servicii și beneficii sociale pentru copilul lor. Mare parte din ei au aflat de la medic, în momentul diagnosticării părinții sunt informați despre care sunt următorii pași și ce este de făcut în această situație. Dar în procentaj de 14,7% au aflat de la un asistent social și în 29,4% au aflat de la alți părinți.

În chestionar am descoperit câteva date alarmante, care ne arată că sunt puțini copiii și părinții care beneficiază de protecție socială. Doar 76,8% au alocație de stat, 68,1% au alocație lunară bazată pe gradul de handicap pe care îl au. Și acum vine problema, procentajul copiilor care beneficiază de servicii de terapie și recuperare doar 42% au această facilitate. Nu există posibilitatea internării copilului într-un centru rezidențial, consultațiile medicale și tratamentele medicale nu sunt gratuite. Din cauza numărului redus de centre speciale, doar 30% din copii beneficiază de locuri în cadrul centrelor de specialitate. Pe plan recreațional, 92,8% nu beneficiază de locuri gratuite în tabere, excursii sau vacanțe. Când vine vorba despre documente doveditoare despre tulburarea pe care o au copiii, toți părinții au primit actele necesare doveditoare gratuit și într-un timp scurt. Pentru că părinții luptă pentru copiii lor, aceștia au încercat din ceea ce am aflat să obțină beneficii și servicii sociale, iar cei de la care au primit toate acestea au fost medicii specialiști și cel de familie, dascăli, membrii ai comisiei medicale din cadrul DGASPC sau personalul din centru în care copilul lor este înscris. Pe baza chestionarului am aflat că, părinții au fost mulțumiți în proporție de 90% de informațiile primite de la specialiștii amintiți, foarte puțini dintre ei au spus că nu sunt mulțumiți, analiza arătând și faptul că cei care nu sunt mulțumiți de informațiile primite despre beneficii și servicii sunt de fapt cei care nu au posibilitatea sau nu au beneficiat de servicii pentru protecția socială. Pentru a beneficia de servicii pentru protecția socială copiii trebuie să fie încadrați într-un grad de handicap, pe baza unui certificat, fără acesta ei nu au beneficii. Părinții au ales să obțină un certificat de încadrare în grad de handicap, 75% mai exact, pentru a putea beneficia de servicii cu care să poată înscrie copilul la terapie. Cei 25% rămași au motivat faptul că nu au reușit să obțină un certificat de încadrare în grad de handicap, tot aceștia sunt și cei care au deficit în servicii de protecție socială.

În urma discuțiilor avute cu personalul Casei Faenza legat de serviciile sociale am aflat următoarele informații:

„Cred că lipsește cel mai mult un sistem integrat, chiar și în Timișoara unde avem multe servicii de care pot beneficia copiii cu autism, nu există o structură unde un părinte să poată primi toate informații pe partea medicală și socială. Părinții aleargă dintr-o parte în altă de la medicul de familie până la neurolog și tot așa. Nu există niște repere ale calității serviciilor, fiecare se duce unde a auzit că tratamentele sunt bune. Nu există repere care

să le arată dacă copilul lor a evoluat sau nu, din ce motiv, sau vină cu se datorează. Cel mai mult lipsește un sistem integrat pentru serviciile acestea.”(L.C.)

„Lipsuri există foarte multe, în primul rând lipsa centrelor în care se fac terapii, pentru că e singurul centru acreditat și singurul centru în care se face gratuit terapie. Există și cabinete particulare în care se face terapie pentru copiii care au autism dar e costisitor și atunci există un număr limitat de copiii care pot beneficia de terapie gratuită.”(O.N)

„Cred că lipsesc specialiști, copiii sunt foarte mulți și specialiști nu prea. Lucrează foarte mult doar persoane care au terminat psihologie sau pedagogie, țara noastră nu are specialiști sau sunt dar într-un număr mic, puțini sunt cei care pot fi numiți specialiști în terapia autismului.”(C.P)

Pentru a îndeplini cel de-al treilea obiectiv al cercetării noastre și a valida cea de-a treia ipoteză a studiului nostru am ales să realizăm o cercetare calitativă, sub forma unui interviu semi-structurat, aplicat personalului Asociației Casa Faenza. Au fost intervievați un număr de cinci persoane din cadrul asociației Casă. Întrebările au fost formulate astfel încât să aflăm atitudinea pedagogilor sociali asupra calității vieții copiilor diagnosticați cu TSA și a familiilor lor.

Îată câteva dintre răspunsurile celor de la Casa Faenza în legătura cu calitatea vieții:

„Cu siguranță este mult mai bine, pentru că au început părinții să conștientizeze faptul că fără implicarea lor nu se poate, nu este suficient să facem aici două, trei ore de terapie și acasă să nu se facă nimic. În cazul copiilor cu autism terapia este 24 din 24 de ore. Este foarte important faptul că părinții au înțeles că trebuie să se implice foarte mult și în acest sens au evoluat lucrurile foarte bine. Se vede în cazul copiilor unde familia se implică și rezultatele sunt mult mai bune și mai rapide.”(O.N) „Lucrez de 12 ani, în trecut au fost mai puțin informații despre ce înseamnă autismul și despre terapii, erau foarte greu de găsit. Traduceam cărți din engleză în română. Acum se găsesc multe informații, multe cărți în limba română, este altfel muncă cu copiii ai mai multe informații. Părinții înțeleg mai bine și muncă cu copiii și încep să se implice mai mult. Cumva este mai mult și mai bine datorită informațiilor existente.”(C.P)

„Lipsesc resursele financiare, pentru a le asigura servicii de calitate. Le lipsesc înțelegerea celor din jur, te poți trezi că ai mers cu copilul în parc și a avut un comportament neadecvat iar toată lumea îți spune că nu ți-ai educat copilul cum trebuie. Lipsa serviciilor respiro pentru părinți unde îți poți lăsa copilul câteva ore pe zi, timp în care tu să te relaxezi.”(L.C)

Participanții la acest interviu au fost informați despre ce conține interviul și ce dorim să aflăm pe baza acestui interviu. Participanții au fost asigurați că nu voi da detalii legate de datele lor personale astfel încât interviul va fi anonim. Analiza datelor: Răspunsurile primite au fost transcrise și analizate.

Discuții pe baza rezultatelor

Analizând datele colectate despre educația din viață copiilor care suferă de tulburări de spectru autist, am aflat câteva răspunsuri interesante. Datele statistice arată că educația este foarte bine venită în viață copiilor și le este foarte de folos, mulți dintre ei reușesc să treacă peste probleme sociale, comportamentale, psihice în momentul în care sunt integrați într-o unitate școlară. Totuși trebuie amintit faptul că aici vorbim despre copii cu TSA înscriși într-o unitate școlară de masă, unde rezultatele arată că aceștia în mare parte își găsesc locul și nu întâlnesc probleme în a se integra și în a se implica în activități școlare împreună cu alți copii. Ceea ce este un semn bun, societatea evoluează și acceptă tot mai bine lucruri pe care mulți le consideră ieșite din comun care duc la discriminare și respingere. Educația este foarte importantă în viața acestor copiii, iar aceștia chiar beneficiază de ea, din păcate doar cei care nu sunt în categoria de severitate maximă pot beneficia de această educație. Cei care au tulburarea foarte severă încă nu pot fi incluși într-o unitate școlară de masă, nu pentru că nu ar fi acceptați ci din cauza faptului că ei nu ar reuși să se regăsească acolo, nu pot conștientiza ce este în jurul lor, astfel încât ei sunt nevoiți să urmeze o educație diferită, prin tratamente practicate pe o perioadă lungă. Rezultatele arată un semn bun în educație, copiii au acces și sunt bine primiți în unități școlare, trebuie să amintesc și faptul că nu este totul perfect, există uneori momente de decădere, dar acest aspect există la toți copiii, răspunsurile părinților ne arată că aceștia sunt satisfăcuți de ce le oferă școală copiilor cu TSA, ba mai mult aceștia consideră că ei sunt în siguranță acolo și nu au o temere legată de acest aspect, pe lângă asta chiar și dascălii sunt bine văzuți în interacțiunea cu copiii, chiar dacă în România nu există cursuri de formare pentru dascăli în ceea ce privește tratarea copiilor cu TSA.

Bazat pe rezultatele obținute din chestionar am aflat că situația tinde să fie deloc satisfăcătoare atunci când vorbim despre servicii sociale și de protecție a copiilor cu TSA, sunt prea puține ajutoare din exterior și mai ales din partea statului prin care copiii primesc gratuități pentru tratamente medicale și tratamente speciale. Părinți sunt în criză de ajutor iar unii dintre ei nu reușesc să ofere copiilor tratamente în cadrul asociațiilor specializate. Numărul de ONG-uri care se ocupă de tratarea copiilor este foarte limitat, sunt puține asociații care oferă tratament gratuit, iar cele care sunt private și bazate pe plata nu sunt pe lista opțiunii părinților. Sunt foarte puțini părinți care au o stare financiară cu care să își permită servicii private de tratament pentru copii. Statul român nu este pregătit pentru a oferi servicii și beneficii sociale pentru tratamentul copiilor cu TSA. Asociațiile existente, la fel ca și Casă Faenza, activează pe baza finanțării din exterior, pentru că statul nu oferă destule servicii. Aceste finanțări gratuite vin din donații, evenimente caritabile și veniturile de 2% din impozite.

Am aflat prin intermediul interviului aplicat directoarei și pedagogilor sociali, că în rândul copiilor cu autism de la asociația Casă Faenza aceștia duc o viață grea, nu beneficiază de serviciile necesare pentru a primi un tratament corespunzător. Rată de

vindecare într-o oarecare măsură a copiilor este foarte scăzută, deși personalul asociației a reușit să exemplifice situații în care copiii diagnosticați cu tulburări de spectru autist au reușit să devină independenți, de adăugat este faptul că aceștia nu pot fi vindecați 100%, fapt susținut și de personalul asociației. Copiii ajung târziu la tratamente iar pentru uni dintre ei este foarte târziu, acest fapt se datorează lipsei de informații pe care părinții lor le au. Părinții sunt foarte șocați în momentul în care aud rezultatele diagnosticării, mulți dintre ei pe lângă vestea șocantă pe care o primesc, trec prin momente grele, sunt refuzați de societate, nu primesc ajutor din exterior, nu au destule resurse financiare iar unii dintre ei chiar pot ajunge să devină depresivi. Toate acestea înrăutățesc situația copilului, părinții trebuie pregătiți din timp. Tot pe baza interviului am aflat că multe persoane află târziu de această tulburare.. Calitatea vieții copiilor cu autism este scăzută, susțin și membrii asociației Casă Faenza, serviciile și beneficiile pe care are trebui să le primească copiii sunt puține și uneori fără de folos. Munca cu acești copii este foarte grea în unele cazuri, în funcție de stadiul în care se află copilul, cu unii este mai ușoară muncă și rezultatele vin după câteva săptămâni de muncă, în schimb la unii schimbările vin încet sau chiar deloc. Nu pot spune că acești copiii au o situație bună să rea, totuși din datele analizate am aflat că ar fi necesar de mai multă atenție, de mai mult personal calificat, de mai multe asociații care să ofere tratament gratuit, de servicii și beneficii sociale pentru a urma un tratament. Toată acestea sunt în minus și îngreunează în totalitate munca cu ei. Totodată ei nu sunt uitați de lume, există asociații care încearcă să îi ajute, există oameni cu suflet care donează bani pentru acești copii și sunt mulți voluntari care își dedică timpul pentru a le oferi atenție, sprijin și afecțiune.

4. Concluzii

Din punctul meu de vedere, copilul are un rol semnificativ în societate, acela de "orizont infinit al viitorului" sau într-o formulare mai puțin metaforică, de asigurare a evoluției umane. Copilul, fiind un veritabil subiect de drept, subiect susceptibil de a asimila drepturi, beneficiază de o atenție deosebită din partea societății, care veghează la crearea unui mediu optim pentru enunțarea și respectarea drepturilor fundamentale ale acestuia. Plecând de la rolul decisiv pe care îl are copilul în societate și accentul deosebit care se pune pe respectarea interesului superior al acestuia, consider că un copil care suferă de tulburări de spectru autist este și mai îndreptățit să se bucure de atenția și sprijinul societății întrucât provine dintr-o categorie defavorizată.

Analizând datele colectate în urma cercetării practice, am constatat, pe de o parte, aspecte pozitive, iar de pe altă parte, aspecte negative. Printre aspectele pozitive se numără calitatea serviciilor oferite acestor copii, mulțumirea părinților cu privire la acestea, existența alocațiilor de stat și a celor de handicap. Toate aceste răspunsuri primite infirmă ipoteza mea legată de educație. Pot spune că educație este într-un stadiu favorabil

pentru copii care suferă de TSA. Părinții sunt mulțumiți de ceea ce oferă școlile de masă pentru copilul lor iar pe de o altă parte aceștia au încredere în instituțiile școlare. Printre aspectele negative se numără lipsa personalului cu o instruire adecvată, lipsa programului gratuit de tratament și terapie necesare copiilor cu tulburări de spectru de autism, lipsa instituțiilor școlare în care să poată fi integrați copiii cu nivel ridicat de tulburări de spectru de autism, lipsa resurselor financiare resimțită de asociațiile care au ca obiect de activitate sprijinirea acestor copii. Așadar, în orice societate civilizată, statul, ca reprezentant al acesteia, trebuie să se preocupe de soarta copiilor defavorizați, pentru ca creșterea, dezvoltarea și recuperarea lor în bune condiții prezintă un important interes social. Ceea de-a doua ipoteză se infirmă deoarece am aflat tot de la părinți că copilul lor beneficiază de foarte multe servicii iar ceea ce le este oferit sunt de foarte mare ajutor. Ceea de-a treia ipoteză se confirmă, am aflat de la personalul asociației Casa Faenza, că exista o foarte mare problemă pe plan economic. Sunt foarte puține finanțări și chiar dacă acestea nu lipsesc în totalitate de cele mai multe ori nu acoperă toate cele necesare.

Pentru a putea oferi acestor copii un trai în care sunt susținuți de condițiile înconjurătoare, în vederea formării, educării și recuperării acestora este nevoie de un cadru legislativ clar și suficient de bine aplicat, măsuri consistente de prevenire și combatere a oricăror încercări de a aduce atingere în vreun fel interesului superior al acestor copii, asigurarea accesului la educație, la terapie și alte modalități de integrare și recuperare.

Luând în considerare toate aspectele pozitive și negative care relevă în urma cercetării practice, ajung la concluzia că este necesară, sau mai bine spus, se impune o schimbare atât la nivel comportamental cât și cognitiv, schimbare, care să vină din interiorul fiecăruia, bazată pe conștientizarea aportului pe care îl are fiecare persoană în viața unui copil cu tulburări de spectru de autism, astfel încât situația copiilor care manifestă tulburări de spectru de autism va putea fi îmbunătățită sub toate aspectele.

Bibliografie

Programul de Guvernare 2017-2020. (2017). București.

Autism Treatment Center. (2018). Preluat pe 08 14, 2019, de pe Autism Treatment Center: <https://autismtreatmentcenter.org/about-us/#overlappable-1>

Help Autism. (2019). Preluat pe 08 22, 2019, de pe Help Autism: <http://www.helpautism.ro/autism/diagnosticarea-autismului/Help>

Autism. (2019). Preluat pe 08 14, 2019, de pe Help Autism: <https://www.helpautism.ro/sfaturi-parinti/sfaturi-parinti/tratamentul-medicamentos-si-terapia-aba>

- Autism Speaks*. (fără an). Preluat pe 08 14, 2019, de pe Autism Speaks: <https://www.autismspeaks.org/floortime-0>
- Bergeson, T. (2003). *Special Education... a service, not a place. The Educational Aspects of Autism Spectrum Disorders*. Washington.
- Carter, A. (2011). *A randomized controlled trial of Hanen's "More Than Words" in toddlers with early autism symptoms*. Messinger DS.
- Casa Faenza Timisoara. (fără an). Preluat pe 08 18, 2019, de pe Casa Faenza: <http://www.casafaenza.ro/ro/despre-noi.html>
- Cîlțan, A. (2018). *Un nou tratament pentru autism: terapia Mifne, o metoda unica in lume, descoperita de o doctorita israeliana cu origini romanesti*.
- David, A. (2009). *Calitatea vietii persoanelor diagnosticate cu autism in copilarie*.
- Divircean, M. (2018). *Este autismul urmatoarea etapa evolutiva a omenirii?*
- Fombonne, E. (2009). *Epidemiologia tulburarilor de dezvoltare pervazive*.
- Gabriel, M. (2015). *Stiudiu privind nevoile de servicii in randul parintilor copiilor si tinerilor cu TSA*. Bucuresti.
- Gutstein, D. (2001). *Autism Aspergers: Solving the Relationship Puzzle*.
- Kanner, L. (1943). *Autistic disturbances of affective contact*. *Nervous Child*.
- Neicu, M. (2018). *Viata cu autism*.
- Rad, F. (2007). *Tulburarea de spectru autist – ghid pentru parinti*.
- Rotaru, P. (2012). *Ce simptome are un copil cu Sindrom Asperger și cum se tratează această tulburare din spectrul autist*.
- Rotaru, P. (2014). *Ce simptome are un copil cu Sindrom Asperger și cum se tratează această tulburare din spectrul autist*.
- Rotaru, P. (fără an). *Ce simptome are un copil cu sindrome Asperger și cum se se tratează această tulburare din spectrul autist*.
- Scutelnic, R. (2014). *Tulburarea din Spectrul Autist. Ghid pentru detectarea timpurie*.
- Tudose, C. (2013). *Psihiatria medicului de familie*. Medicala.
- Verza, E. (1955). *Psihopedagogie Speciala*.
- Zamfir, C. (2017). *Raportul Social al ICCV*.

Tatuajul feminin, o perspectivă contemporană. Studiu de caz urban

Veronica MUHA¹

Abstract

Obiectivul prezentei lucrări vizează analiza tatuajul din perspectiva mai multor femei care optează pentru acest tip de expresie personală, în raport cu canoanele contemporane de frumusețe. Tatuajul feminin în România zilelor noastre s-a descătușat treptat de normele estetice și comportamentale impuse de o societate patriarhală în disoluție și a traversat și o etapă de influență feministă, a cărei înrâurire asupra corpului femeii contemporane este incontestabilă. Ne interesează în ce măsură tatuajul funcționează ca o formă de contestare normativă, examinând deopotrivă conceptul de body reclamation – preluarea controlului asupra propriului corp. Pornind de la interviurile realizate cu purtătoare a unui sau mai multe tatuaje, am inițiat o exegeză a modului în care desenul corporal este practicat în România de către femei, cât și a factorilor determinanți, a temelor și a motivelor formale. O miză importantă rezidă în a observa măsura în care viziunea feministă occidentală se reflectă în spațiul românesc. Am urmărit totodată evoluția atitudinilor sociale vizavi de tatuajul expus sau exhibat de sexul feminin și confirmarea ipotezei că practicarea tatuajului ar fi o formă de sublimare și exorcizare a unei traume fizice sau psihice.

Keywords: tatuaj, femeie, feminism, frumusețe.

Introducere

„*Corpul nostru ne aparține!* Acesta era, la începutul anilor 1970, strigătul femeilor care protestau împotriva legilor ce interziceau avortul, cu puțin înainte ca acest slogan să fie preluat de mișcarea pentru drepturile persoanelor homosexuale. Discursurile și structura erau în strânsă legătură cu puterea, în vreme ce corpul era printre categoriile oprimate, marginalizate ale societății: minoritățile rasiale, de clasă sau de gen socoteau că nu au decât corpul de opus discursului puterii, limbajului ca instrument de reducere la tăcere a corpurilor” (Corbin et al. 2009: 6)

Este bine-cunoscut faptul că în centrul studiilor feministe se află denunțarea inechității de gen. Prin urmare, interesul nostru se îndreaptă asupra corpului feminin privit drept *spațiu original al discriminării și oprimirii și ca obiect sexual*, de către o societate care încă

¹ West University of Timisoara, Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300223, Timisoara, Timis, Romania; E-mail: veronicatoma83@gmail.com

mai funcționează potrivit viziunii tradiționale. Cea din urmă refuză să asocieze un marcaj corporal, precum tatuajul, cu conceptul de frumusețe feminină și nu concepe că idealul de frumusețe contemporană poate include și un element cultural complex, cum este tatuajul, purtător de mesaj social și estetic.

Cadru conceptual și teoretic

Ca fapt social (nu doar artistic), tatuarea conduce persoana la actul definirii de sine, în raport cu societatea. În alegerea de către femei a unui tatuaj, cele mai frecvente motive (care, de cele mai multe ori, se întrepătrund), consemnate de literatura de specialitate, sunt: dorința de îmbunătățire a propriei imagini, dinamica identității, contestarea normelor.

Așa cum arată Rosalind Coward, societatea contemporană operează cu un standard de frumusețe ce valorifică în primul rând slăbiciunea trupului feminin. Pentru a fi dezirabil și senzual, „corpul femeii trebuie să fie subțire, moale și inocent” (Coward 1985: 41). Normele estetice contemporane se circumscriu unei vechi tradiții, ce plasează femeia pe o treaptă inferioară bărbatului, cel puțin din perspectiva forței fizice. În cultura occidentală, timp de secole a fost cultivată imaginea femeii monstruoase din natură (vezi Aristotel), incompletă, care nu a atins stadiul final de dezvoltare. Corpul abject, ce provoacă repulsie prin fluxul său, este legat de femeie, care este cel mai fetișizat și cel mai adesea obiectivat de către privirea masculină (Connelly 2012: 117).

Autoarea găsește că cel mai distructiv criteriu este cel al corpului foarte zvelt, „al idealizării corpului feminin fără pic de grăsime” (Atkinson 2002: 220). Valorizate sunt naturalețea (cea foarte bine cosmetizată), tinerețea (prelungirea pe termen cât mai lung a unei siluete proaspete), fermitatea, absența părului de pe corp. Conform caracteristicilor de mai sus, vorbim despre un trup cu o aparență adolescentină, deși idealul este cel al unei „femei mature, ce reușește să mențină o aparență foarte tinerească” (Coward 1985: passim). În spatele imaginii perfecte se ascunde însă intenția de a fi atrăgătoare, dezirabilă sexual și validată din punct de vedere social. Această imagine este intens mediatizată în publicitate, televiziune, revistele *glossy*. Combinația dintre tinerețe și senzual însoțește aproape fiecare reclamă, fie că ne referim la un produs vestimentar sau la unul casnic: „Principală caracteristică a identității feminine este reprezentată în mass-media ca fiind întruparea unui corp sexy, versus mai vechile trăsături ce defineau femeia prin prisma maternității (foarte problematică și recluzionară și ea)” (Gill 2007) (trad. noastră).

Drept urmare, un corp ce depășește greutatea ideală, lipsit de tonus muscular, o înfățișare neglijentă, o îmbătrânire prematură sunt amendate de societate; femeile cu asemenea caracteristici sunt considerate leneșe, lăcome, lipsite de control și indezirabile. Dacă până odinioară, semnele Binelui, adică idealurile de frumusețe și puritate, corespundeau unor valori transcendente, în directă legătură cu domeniul Spiritului,

astăzi ele apar doar în domeniul realității imediate sub forma sănătății corporale idealizate. Pentru omul contemporan, semnele Răului și ale păcatului, adică abandonul în fața poftelor corpului, lăcomia, luxul, lenea nu mai sunt pedepsite după moarte prin damnarea infernală, ci conduc la infernuri imediate: boală, obezitate, îmbătrânire, moarte fizică, toate fiind semne vizibile ale infracțiunilor contra propriului trup (Teampău 2010). Deși un segment infim al populației se încadrează în atare standarde, idealul rămâne încă valabil. Reversul și imposibilitatea de a se conforma acestuia duc la o stimă de sine scăzută, afecțiuni nutriționale (bulimie sau anorexie), epuizare fizică și psihică, precum și apelul la chirurgia estetică. Comercializarea intensă a unei imagini aproape imposibil de atinsă produs un nou concept: *frumusețea care se construiește*. O frumusețe ce se fabrică cu ajutorul unor întregi industrii: alimentare, cosmetice, medicale, sportive, vestimentare. Idealul contemporan reprezintă un tip de frumusețe dobândită și nu înăscută, ceea ce presupune tenacitate, rigoare, control: „Nu mai există femeie urâtă...Există doar femei care se neglijează” (Vigarello 2006: 231). Potrivit istoricului și sociologului Georges Vigarello, schimbarea de paradigmă a survenit încă din anii 1930, sub influența cinematografiei. A *șaptea artă* a redus distanța simbolică dintre starul de pe ecran și spectatoarele de film. Frumusețea se afla acum la îndemâna oricui era dispus să investească timp și efort. Dezvoltată cu precădere în ultimele decenii, o presă pentru femei – reviste dedicate lor (din domenii precum psihologia, medicina), fixează acest tipar. Aflăm astfel că absența voinței, a dorinței de a te remodela, este un fapt reprobabil. Femeilor li se induce ideea că abaterea de la standard ar fi inacceptabilă din perspectiva unui așa-numit canon, impus de societate. Apariția și evoluția tuturor formelor de comunicare vizuală, subsumate mass-media, a făcut ca frumusețea să fie vehiculată obsesiv, idealizată în special prin intermediul starurilor de cinema. După anii 1950, trupul feminin devenea *cel mai frumos obiect de consum* (Vigarello 2006: 242). O nouă normă se insinuează și se impune, cea a corpului erotic, debordând de *sex-appeal*. Anii 1980 aduc imaginea manechinului, care va dicta norma pentru următoarele decenii: „Reflectarea ei se limitează numai la frumusețe, nemaicărând decât lejeritate și tinerețe” (Vigarello 2006: 245). Revista *glossy* este cea care va promova intensiv noile criterii de frumusețe, iar în paralel, se produce o adevărată explozie a industriei frumuseții. O problemă suplimentară presupune în același timp și ritmul în care aceste tendințe se schimbă, frumusețea feminină aflându-se în permanent sub asediu: „Industria de frumusețe nu este singurul participant în războiul care se poartă în legătură cu corpurile fetelor și femeilor. Acesta aparține întregii industrii de stil al cărui *sine qua non* îl reprezintă o tot mai rapidă schimbare a esteticii” (Orbach 2018: 133).

Vorbim, așadar, despre o frumusețe transformată în marfă, o frumusețe comodificată: frumusețea publicitară. Impunerea acestor standarde nu a fost bruscă, ci a fost propagată și hrănită în timp prin mass-media, cu efect asupra rolurilor de gen, reinventate în acord cu noile canoane. Standardul este, în fapt, normat și ajustat de *privirea masculină* – *male gaze* –, care monitorizează înfățișarea și comportamentul femeii, consecință a dominației patriarhale asupra reprezentării feminine în societate, cultură și politică.

Femeile, tatuajul și industria circului în Statele Unite

„Corpul inscripționat funcționează după un scenariu patriarhal în care vocile și trupurile femeilor sunt distribuite într-un rol secundar sau de decor. Astfel, orice tatuaj aflat pe trupul unei femei devine un simbol al excesului. Când trupul unei femei este un obiect sexual, un trup tatuat devine un obiect sexual lasciv; când trupul unei femei este natural, odată tatuat, el devine primitiv; când trupul unei femei este o viziune, odată tatuat, el devine spectacol. Pare că, indiferent de varietatea sensurilor și mesajelor pe care femeile le atașează tatuajelor lor, acestea sunt mereu interpretate după o grilă culturală prestabilită” (Braunberger 2000: 1) (trad. noastră).

Femeile cu tatuaje sunt privite și astăzi, de către un segment mai conservator al societății, cu reticență sau curiozitate (observându-se totuși o evoluție de la privirea scandalizată sau dezgustată). Atitudinea este una moștenită și se perpetuează încă de la prima apariție într-un număr de circ a unei femei tatuată: povestea sa, repetată la nesfârșit și totodată falsă: răpire–captivitate–tatuare–viol s-a produs și reprodus la nesfârșit în America și Europa. Actul tatuării apărea ca un gest impus asupra subiectului într-un context extraordinar și va fi asociat cu sexualitatea. Pe lângă povestea ieșită din comun a numărului de circ, vizionarea desenelor de pe trupul femeii era posibilă atât timp cât aceasta se afișa seminud și privitorul plătea taxa de intrare. Astfel, apare asocierea dintre tatuaj, voyeurism, sex și bani. O femeie tatuată era considerată o persoană promiscuă, ce se dezbracă pentru un folos material. Numărul de circ cu femei tatuată atrăgea curiozitatea privitorilor, care se simțeau deopotrivă fascinați, dar și îngroziți de acestea, ambiguitate deliberat cultivată de proprietarii circurilor. De altfel, promovarea circului de tip *freak show* era atent gândită: „Rolul bannerului de la intrare era de a provoca un sentiment amestecat de repulsie și fascinație, conducându-l pe spectator într-un spațiu aflat la intersecția dintre vis și coșmar...stărnindu-i dorințe rușinoase sau interzise” (Galliot, Bagot 2015: 70) (trad. noastră).

Prima femeie care și-a expus tatuajele într-un show a fost Nora Hildebrandt, „mama tuturor femeilor de la circ tatuată” (Mifflin 2015: 10). Informațiile privind originile ei sunt inexacte, povestea tatuajelor confundându-se cu adevărata istorie a vieții ei. Unele surse îl indică pe Martin Hildebrandt drept soț, altele drept tată. Acoperită cu un număr de 365 de tatuaje, dispuse pe brațe, picioare și corp, aceasta a făcut turul Americii împreună cu compania de circ „Barnum & Bailey” până în anul 1890. Povestea narată în numărul de circ, de altfel asemănătoare cu a tuturor acelor care i-au urmat, se călăuzește după același scenariu: răpire, tatuare, posibil viol. În cazul ei, indienii Sioux se făceau vinovați de actele infame. Acest scenariu era o condiție a numărului prezentat. O convenție care servea mai multor scopuri: cel mai important era cel de a justifica tatuajul și semi - nuditatea care, în absența poveștii, făceau numărul imposibil de prezentat; totodată, de a oferi spectaculozitate, dar și de a îngroșa trăsăturile Celuilalt, ale *sălbaticului*, pentru a legitima colonialismul și genocidul populației indigene de pe continentul American.

Numărul de circ al Norei Hildebrandt fusese inspirat de povestea lui Olive Oatman, o tânără din Illinois, răpită la mijlocul secolului al XIX-lea de către indienii Yavapai, pe teritoriul actual al statului Arizona. După o captivitate de câțiva ani, în urma unor schimburi comerciale, Oatman a ajuns în tribul Mohave și, mai apoi, a revenit în societatea albă. Odissea sa a impresionat și a fost păstrată în memoria colectivă în special datorită tatuajelor de pe bărbie și brațe, ce i-au fost făcute de către amerindienii cu care trăia, în spiritul tradițiilor tribului. Eliberată după cinci ani de trai între nativii indieni, Oatman a început să-și spună povestea, trezind simpatia publicului și curiozitatea pentru un chip amprentat pentru totdeauna cu semnele unei experiențe dramatice, extraordinare.

Cu timpul, caracterul inedit al numerelor de circ de tipul Norei Hildebrand a dispărut. Din ce în ce mai multe femei au avut curajul de a se tatua, iar odată cu apariția, în 1891, a tatuografului electric care a dus la scăderea prețului pentru desenele executate, tatuarea a devenit accesibilă, poveștile asociate practicii banalizându-se. Tatuajul va ieși treptat din sfera circului, spre a fi adesea regăsit în marginalitate, în universul infracționalității și al prostituției, de unde s-a diseminat și consolidat în mentalul colectiv, drept o formă de exprimare personală, amendată de către societatea respectabilă. Un aspect rămâne însă demn de menționat, anume cel reprezentat de libertatea, autonomia și independența financiară de care se bucurau femeile tatuate, în comparație cu marea masă a semnelor din epoca lor.

La originea ostilității în fața tatuajului feminin se află combinația dintre afișarea unui artefact destinat bărbaților și asocierea acestuia cu prostituția. Această mentalitate s-a perpetuat și înspre perioada contemporaneității prin intermediul Convențiilor artiștilor tatuatori și al revistelor de specialitate. Spectacolele din trecut, unde tatuajul era prezentat unui număr de spectatori neavizați la care efectul de surpriză era extrem de important, s-au transformat astăzi într-un tip de show cu public avizat, unde combinația dintre tatuaj și sex este în continuare prezentă. În cadrul Convențiilor de tatuaj, femei tatuate, îmbrăcate sumar, combină două tipuri de spectacol concurs, cel de tatuaj cu cel de frumusețe. În cadrul acestor convenții, aveau loc de asemenea show-uri erotice, protagoniștii acestor numere fiind angajați pentru a lărgi paleta de divertisment. În istoria recentă însă, în spațiul occidental, latura pornografică a fost diminuată. Practica tatuajului, odată diseminată în segmentele superioare ale societății (părăsind subcultura și marginalitatea), se elevează. Acest lucru se reflectă și în cadrul acestor convenții, care au început să aibă un număr din ce în ce mai mare de participanți interesați de arta tatuajului, de artiștii tatuatori prezenți și de latura artistică în general.

Același tip de marketing a fost promovat în trecut și de către revistele de specialitate care prezentau tatuajele sau cele mai noi trenduri în tatuaj într-un mod aproape similar cu revistele dedicate bărbaților: femei pe jumătate dezbrăcate, în ipostaze erotice și provocatoare. În timp, se observă însă o schimbare de direcție. În acest moment, în Occident, reviste precum *Skin Deep*, *Inked*, *Total Tattoo*, *Tattoo Society* și-au reconsiderat

viziunea în ceea ce privește promovarea tatuajului, pe copertile acestora figurând femei sau bărbați atrăgători, ce afișează tatuaje bine realizate, fără însă a fi sexualizați, aspectul erotic nemaifiind exploatat.

În cadrul convențiilor din spațiul românesc (Timișoara, Iași, Cluj, București), se poate observa aceeași tendință. În programul acestor convenții, punctul central este reprezentat de întâlnirea cu artiști tatuatori celebri din țară și din străinătate, precum și de concursurile de măiestrie în tatuaj. Concursul cu cea mai frumoasă fată cu tatuaj sau cel mai frumos, mai interesant tatuaj purtat de o fată este prezent și el. Ca program alternativ, persistă numerele de *freak show*, însă show-urile de striptease sau erotice sunt mai rare, fiind înlocuite de numere de acrobație, gimnastică, *body art*.

Raportarea tatuajului la normele frumuseții

Trupul femeii tatuate se constituie ca un afront direct în fața idealului tradițional de frumusețe feminină la care aspiră membrii respectabili ai claselor de mijloc. Tatuajul spulberă primele norme ale idealului convențional de frumusețe: prin tatuare, trupul își pierde puritatea și naturalețea (Dann et al. 2016). Anterior, am examinat tatuajul din perspectiva unui anumit tip de suspiciune pe care practica a suscit-o de-a lungul vremii, pe fondul dezbaterii configurate de normele frumuseții feminine. În ceea ce privește tatuajul în contemporaneitate, vom examina această trăsătură însă, în același timp datorită prezenței covârșitoare a acestuia în cultura de masă – mainstream – și a accesării acestuia de către clasa de mijloc, se deschide o nouă perspectivă de cercetare și raportare la tatuare. Aspectele de interes sunt reprezentate de tatuajul ca formă de subminare a conceptului de frumusețe și noțiunea de *body reclamation*; tatuajul ca modă și conformitate; pielea ca suprafață de exprimare a eului feminin; tatuajul ca formă de terapie. Ca o cale de împotrivire la reguli, tatuajul are o istorie relativ recentă. Până în contemporaneitate, el era asociat și practicat de marginalitate – un *lumpenproletariat* populat de femei-spectacol și prostituate, pentru ca mai târziu – odată cu inventarea aparatului de tatuat electric – să se disemineze în păturile imediat superioare, adică în proletariat. Vreme de decenii, amprentarea corpului prin semne și imagini a fost asociată cu delincvența, cu noțiunea de gașcă de cartier, subcultura etc. Pătrunderea tatuajului în cultura de masă, odată cu accesarea practicii de către pătura de mijloc, albă și educată, deschide perspectiva înțelegerii tatuajului ca formă de contestare a unei ordini tradiționale. Tatuajul ajunge să dobândească *vizibilitate* pe măsură ce stârnește interesul unui nou segment social. Câtă vreme acesta constituise un apanaj al marginalității, tatuajul nu a prezentat interes pentru societate; urcând însă scara socială, acesta devine subiect de discuție.

Prezența tatuajului în cultura pop și cultura media poate fi înțeleasă drept frondă la adresa sistemului tradițional, prin contestarea idealului feminin: „Trupurile tatuate au

tendința de a fi subversive, de a contesta ideologiile hegemonice despre feminitate – în special acele imagini ale femeii firave obiectivate sexual, altminteri supuse” (Atkinson 2002: 220) (trad. noastră). Raportându-ne la M. Atkinson, considerăm că nu doar femeile cu tatuaje de dimensiuni mari și numeroase intră în această categorie. Tatuajele aflate la vedere, cele publice devin problematice. Mary Kosut consideră fenomenul tatuării la femei drept o formă de preluare a puterii, de repunere în posesie, de „*body reclamation* – a intra în posesia și a deține controlul asupra propriului corp, respingând interdicțiile patriarhale care definesc și reglementează înfățișarea femeii” (Kosut 2000: 97) (trad. noastră). Tatuajul, ca formă de manifestare personală, contestă atât rolurile de gen, inversându-le, cât și percepțele biblice cu privire la modificări ale corpului: „Corpurile tatuate sunt entități unice pentru că presupun o amenințare la adresa sanctității naturale a corpului vizavi de normele religioase, dar și de viziunea societății în privința a ceea ce este masculin și ce este feminin” (Kosut 2000: 97) (trad. noastră). Considerăm că această teorie nu mai este de actualitate în spațiul occidental, aplicându-se însă parțial în contemporaneitatea românească, ce prezintă un decalaj față de practicile vestice. În actualitatea occidentală, tatuajul – care în urmă cu 20–30 de ani reprezenta un protest, o transgresare – a căpătat încă o dimensiune: a devenit o modă, o marfă. Tatuajul „a devenit un obiect al dorinței ce se dorește a fi cumpărat, purtat și expus. Ca orice tendință în modă, tatuajele sunt caracterizate de o tensiune paradoxală între conformism și exprimare a sinelui” (Dann et al. 2016: 8) (trad. noastră). În acest sens, tatuajul poate fi citit ca o formă de înfrumusețare a corpului feminin, încă un produs de consum, asociat cu norma socială.

Printre modelele preferate de femei, cele mai căutate sunt mesajele motivaționale, florile, păsările, animalele, insectele, corpurile cerești, mandalele, acestea fiind titrate ca feminine, delicate, reconfirmând astfel hegemonia masculină în câmpul tatuajului. Altfel spus, tatuajele sunt realizate și afișate pentru a produce plăcere vizuală în rândul bărbaților. Cu toate acestea, tatuajul poate poseda ambele caracteristici: pentru multe dintre femei, tatuajul reprezintă o practică complexă care presupune atât conformitatea, cât și rezistența. Dacă în trecut femeile vedeau tatuajul ca un mod de a transgresa normele de gen, în contemporaneitate ele percep tatuajul ca reper convențional al frumuseții (Braunberger 2000) (trad. noastră). Din perspectiva conceptului de *body reclamation*, apare și o altă explicație ce nu mai ține de contestarea normelor feminității, ci de vindecarea unor traume. Ca în cazul tatuajului așa-numit „de penitenciar”, marcarea prin desene poate fi un exercițiu de redobândire a controlului asupra propriului corp. Victimele violenței domestice, ale violului, recurg la tatuaj pentru a-și redobândi autonomia și stima de sine și pentru a restabili echilibrul dintre trup și sine. Un alt tip de tatuaj practicat este cel de cosmetizare a cicatricilor fizice, survenite în urma unor accidente, intervenții chirurgicale. Acestea au rolul de a acoperi zonele aflate la vedere.

Desigur, motivațiile pentru realizarea unui tatuaj pot fi multiple, de multe ori tatuajul fiind încărcat cu sensuri complexe. Fie că este vorba despre transgresiune, modă,

identitate, memorie, proces de vindecare, cicatrice psihică sau fizică, tatuajul reprezintă o practică din ce în ce mai frecventă în rândul fetelor tinere, dar și al femeilor mature, care încep să îmbrățișeze acest tip de identificare. În capitolul următor vom încerca, prin intermediul mai multor interviuri, să deslușim sensurile tatuajului feminin în contemporaneitatea românească.

Metodologie

Având în vedere că rațiunile alegerii unui tatuaj (sau a mai multe desene corporale) sunt complexe și revelează întotdeauna o narațiune de tip povestea vieții (*récit de vie* sau *life history*) am considerat că o abordare de tip calitativ se pliază cel mai bine analizei pe care am inițiat-o.

Cercetarea a fost efectuată în perioada ianuarie-martie 2019, în orașul Timișoara, cuprinzând un număr de șapte interviuri realizate *face to face* (în literatura de specialitate, cunoscute și ca *in-person interview*). Am optat pentru o atare formă de colectare a datelor pentru a conferi valoare maximă informațiilor obținute, cât și pentru a reduce non-răspunsurile. Dată fiind și tema cercetării, care reclamă sondarea unui subiect cu un anume grad de sensibilitate, considerăm că alegerea acestei tipologii de interviu a răspuns cel mai bine așteptărilor noastre, permițând clarificarea în timp real a diversilor itemi din ghidul de interviu, obținerea feedback-ului atât de necesar în convorbiri în cadrul cărora firul narativ se ramifică permanent.

Eșantionarea s-a realizat prin tehnica „bulgărelui de zăpadă”, interlocutorii fiind selectați astfel încât să răspundă obiectivelor studiului. De altfel, eșantionarea teoretică „nu se supune decât criteriilor concrete de relevanță a cazurilor de studiat” pentru cercetarea respectivă (Scârneci 2006: 103). Interviurile, semi structurate, au avut drept subiecți femei tinere și de vârstă mijlocie (între 23-51 de ani), persoane cu instrucție superioară. Acest ultim aspect nu a fost însă desemnat drept un criteriu de eligibilitate: selectarea interlocutoarelor s-a făcut prin apelul la prieteni, cunoștințe, la artiști tatuatori, pe care i-am putea încadra, în genere, în categoria așa numiților „informatori releu” (Scârneci 2006: 104). Convorbirile s-au desfășurat în locuri alese de către interviuate (la domiciliul lor, în locuri publice – cafenele, salonul de tatuaj), iar ca durată, au atins, fiecare, aproximativ o oră. Participanților la cercetare li s-a adus la cunoștință posibilitatea anonimizării și, de comun acord, am hotărât păstrarea inițialelor numelor lor.

Discuțiile s-au derulat pe baza unui ghid de interviu semi direcționat și au permis, în același timp, observație participativă, adică vizualizarea directă a acelor tatuaje pe care subiecții au decis că pot fi văzute (în scopul cercetării științifice), pentru a ilustra (alături de narațiunea livrată) povestea desenelor corporale pe care le posedă. Primul nivel de examinare s-a concentrat asupra identificării motivațiilor achiziționării unui tatuaj, momentul ales, selectarea unui salon sau artist tatuator, optarea pentru un anumit motiv

sau model, precum și locul de plasare pe suprafața pielii. Fără doar și poate, au intervenit în discuție și aspecte legate de viața personală, acestea însă contextualizând perspectiva subiecților asupra achiziționării și posesiei unui (mai multor) tatuaj(e). În subsidiar ne-a interesat să înțelegem cum se percep interlocutoarele în relația corp – sine și rolul jucat de tatuaj în această dinamică. Tatuajul între modă și auto exprimare, standard de frumusețe și transgresiune, tatuat – stigmă, societate românească au prezentat, de asemenea, interes. În decursul interviurilor realizate, am încercat să verificăm în ce măsură teoriile feministe sunt aplicabile în dinamica tatuaj-sine.

Rezultate

Ipoteza de la care am plecat în această cercetare rezidă în aceea că motivația este factorul determinant ce duce la achiziționarea tatuajului. Ea dictează modelul, locul de plasare pe corp a desenului, alegerea tatuatorului. Consemnam anterior că, pentru sexul feminin, alegerea unui tatuaj devoalează câteva puncte sensibile, precum nevoia de îmbunătățire a look-ului și/sau fronda vizavi de reguli estetice normate social. Convorbirile pe care le-am realizat cu interlocutoarele au relevat însă, în mai mică măsură, ipostaza tatuajului ca formă de subminare a unui canon de frumusețe.

Preponderent, desenele corporale ale interviuatelelor se subsumează categoriilor configurate de tatuajul *ornant*, *decorativ* și tatuajul *proiect*. Tatuajul de tip *ornament*, motivat de dorința optimizării aspectului personal, devine un instrument sau o modalitate de înfrumusețare, de bricolaj și se regăsește din ce în ce mai frecvent în rândul femeilor în contemporaneitate. Această motivație se reflectă în numărul mare al persoanelor care se tatuează, precum și în alegerile făcute în privința modelului. Cele mai multe desene sunt de dimensiuni mici, poziționate în locuri ușor de ascuns la nevoie. Designul acestora se cuplează în permanență cu tendințele de pe piața tatuajului, cu ceea ce este la modă într-un moment sau altul. Mai mult, accesarea acestora este una cât se poate de facilă, iar procesul scurtat la minimum (nu este vorba despre un tatuaj *de autor* ci, de cele mai multe ori, de o copie de pe internet). Într-un inventar realizat de autoarea volumului *The Painted Lady* (Holmes 2013: 15), marile teme, specifice în tatuajele femeilor occidentale, sunt: vintage (în această categorie trandafirul clasic fiind foarte căutat), nautice (ancora, corabia, sirena), fluturi și flori (bujori, trandafiri, flori de cireș, floare de lotus, crizantemă, crin), păsări (rândunelele în mod special, bufnițele), japoneze (dragonul, pasărea Phoenix, peștele koi), mandale, tatuaje cu henna (motive indiene, arabe sau pakistaneze), precum și combinații ale acestora. Este din ce în ce mai evident că temele occidentale au fost împrumutate și le vedem și la noi. Acest fel de tatuaj (ornamentare) oglindește o modă pe care o regăsim în cadrul culturii pop contemporane, calificându-se ca încă un *accesoriu* din arsenalul mecanismelor ce modifică înfățișarea: vestimentație, bijuterii, *hair style* (Clinton 1988: 396). Cele enumerate au capacitatea de a modifica *vocabularul* social și de

a propulsa persoana în categoria *la modă*. Acest tip de tatuaj (de dimensiuni reduse, de serie, plasat în zone considerate acceptabile), practicat în masă, este derobat de valoarea transgresivă, de contestare a normelor impuse de societate. Astfel, el începe să fie citit ca feminin, decorativ, jucăuș, sexy. În categoria acestor tatuaje, regăsim de cele mai multe ori copii, procesul dobândirii (salon, igienă, tatuator), precum și execuția tehnică, sunt însă superioare față de acum zece, douăzeci de ani.

În categoria diametral opusă se află tatuajul văzut ca proiect personal, de reconfigurare a înfățișării corpului. Procesul de dobândire a acestora (când vorbim de un număr mare de tatuaje) este unul îndelungat și elaborat, reflectând pe suprafața corpului o iconografie ce descrie o complexă biografie personală. Sunt tatuaje *de autor*, de mari dimensiuni, plasate la vedere. Transgresivitatea acestora nu constă în iconografia aleasă, care este tipic feminină, ci în dimensiunea și numărul mare al lor.

În intenția de a contura o imagine de ansamblu asupra tatuajului feminin în România, am optat pentru interviuarea unui profesionist în domeniu, o artistă tatuatoare (L.B.) din Timișoara, cu o experiență de peste zece ani. Interviuul a fost realizat în incinta salonului pe care-l deține, elegant și foarte bine echipat. Senzația transmisă a fost aceea a unui atelier artistic extrem de pedant și a unui mediu cât se poate de sigur. Pe pereții salonului am putut vedea o serie de stencil-uri (șabloane) *de autor*. Catalogul așezat la îndemâna clientului trădează o experiență îndelungată și bogată: „(Câte tatuaje ai realizat?) – Poate o să ți se pară ciudat, dar eu îmi notez fiecare tatuaj făcut. Începând din 2009, și am avut și eu o curiozitate, nu le am chiar pe toate, dar sunt persoane care-și fac două, trei și atunci scriu numele persoanei... Și aveam undeva în jur de 2.500”. În cadrul acestei discuții am chestionat preferințele femeilor în materie de modele: „(Care sunt cele mai frecvente modele alese de femei?) – În ultimul timp, cel mai des vor flori, dar flori stilizate, nu neapărat stilul realist, scrisuri non-stop și femei și bărbați... Flori, păsări, mandale din acelea sub sâni, cu ciucurei”.

Parcurgând catalogul existent în salon, mi-a fost atrasă atenția de un anumit tip de tatuaje care trădează o nouă tendință: „(Cum ai ajuns la acest stil? La aceste mandale, dantelării?) – Ca modele liniare, astea sunt cele mai apropiate de dorințele femeilor. E ceva feminin, ceva finuț, chiar dacă sunt încărcate cu detalii, nu sunt greoaie” (L. B.). Motivațiile pe care le intuiește artista țin mai degrabă de o plăcere estetică pe care acest tip de tatuaje le-o produce clientelor, dar și de o dimensiune identitară: „(De ce se tatuează? Cum motivează?) – Cred că mai degrabă vor să arate „[că] așa-s eu, asta-mi place”... Cred că tatuajul vorbește mai degrabă despre sine, la fel cum vestimentația ar trebui să o facă” (L. B.).

Artistă consideră că tatuajul ar trebui să exprime un stil cât se poate de personal, dezavuând canoanele culturii de masă și/sau ale modelelor impuse. Cu toate acestea, multe dintre clientele salonului optează pentru un flash sau *ready-made* ales cel mai

adesea de pe internet, rareori colaborând cu artista pentru realizarea unui produs autentic și original.

O altă temă abordată în rândul femeilor și care începe să se impună în ultimii ani este cea a motivului tradițional românesc. O lucrare aflată încă în stadiul de *working progress* a fost realizată în colaborare cu clienta, un designer vestimentar, fostă colegă de facultate cu interviuata. Tatuajul exprimă pasiunea pentru folclorul românesc și motivele tradiționale, temă exploatată în obiectele vestimentare create. „(În ceea ce privește tatuajul la care lucrezi acum, cum ai ajuns la acel model?) [un motiv folcloric de-a lungul coloanei vertebrale]? – Ea este fashion designer și rochiile pe care le face le mai compune din baticurile astea tradiționale”.

În cadrul aceluiași interviu, am fost interesată de viziunea personală a artistei cu privire la raportul femeii-tatuaj și de rolul pe care desenul l-ar putea avea în construcția unui identități și a unei înfățișări dezirabile: „(Crezi că tatuajul are potențialul de a reconfirma încrederea în sine?) – În unele cazuri, da! Legat de mediul din care provin [mediul artistic], tatuajele fac femeia să pară mai interesantă”. Artista indică un anumit context social în care purtătoarele de tatuaje sunt privite cu admirație și sunt validate. Normele de frumusețe considerate clasice sunt respinse: „Cred că trebuie să fii natural, să nu ții cont de canon și aici mă refer la chirurgia plastică, cu tot cu tatuaje”.

Aceeași viziune legată de canonul de frumusețe în raport cu tatuajul am regăsit-o și la interviuata M., care, prin natura educației sale, face parte tot din mediul artistic. Chirurgia plastică, în funcția sa de instrument de îmbunătățire a înfățișării, este văzută ca fiind extrem de invazivă și periculoasă, poziționată la polul opus față de tatuaj: „(Care este idealul de frumusețe în contemporaneitate?) – Standardele de frumusețe, cele populiste, nu ce părere am eu...cred că se exagerează cu operațiile estetice...pe mine mă cam panichează, mi-e frică pentru oamenii ăia, problema este că sunt fete din ce în ce mai tinere, care nu reușesc să se accepte și încep să-și modifice corpul. Acum, dacă stai să te gândești, și oamenii care se tatuează își modifică într-un fel corpul...Dar tatuajul am înțeles de ce se face, cumva, în schimb, operațiile estetice, nu”.

Tatuajul reflectă, potrivit interlocutoarei, o femeie echilibrată, cu o încredere în sine ridicată, practicând acest tip de modificare corporală drept reflectare a unei stări de bine, ca o celebrare: „(E un ornament sau o formă de identificare?) – Depinde de modelul tatuajului...Sunt oameni care-și fac o mulțime de tatuaje și își exprimă tot sufletul pe corp, la fel cum artiștii se exprimă pe hârtie, la fel, chiar nu e nici o diferență...În schimb, când o fată începe să nu se mai accepte cum arată, e puțin problematic pentru că duce la probleme de nesiguranță, o stimă de sine redusă etc., iar genul ăsta de probleme, la o fată tatuată nu apar...ea se simte bine în corpul ei și vrea cumva să-și împodobească corpul cu tatuajul”.

Motivația care a stat la baza realizării tatuajului a fost generată de munca într-un salon de tatuaj: „Păi, a venit în urma experienței într-un salon de tatuaj...Eu am fost ucenică la

Luci, am vrut să învăț și eu să tatuez...am început prin a fi ucenică și apoi mi-am făcut tatuajul, a fost o chestie spontană, a venit foarte ușor ideea și mi s-a părut că e ceva drăguț și care mă reprezintă”. Anturajul și frecvența practicii tatuajului în cercul apropiaților au făcut mai facilă achiziționarea tatuajului: „(Ai prietene cu tatuaje?) – Da. Mai multe prietene, chiar. Eu, trăind în lumea asta mai artistică, toate avem același mod de gândire, mai libertin, mai înțelegător față de toți oamenii, mai deschis, mai pacifist și atunci ni se pare OK tuturor. De fiecare dată când cineva își face un tatuaj nou, mereu vrem să-l vedem și de aproape fiecare dată e o chestie faină”.

Funcția decorativă a tatuajului a jucat un rol important. Intervievata prezintă pe piciorul drept un desen ludic cu „un șir de ciupercuțe, de frunzulițe, de insecte, e și o buburuză acolo, e pe glesnă...E așa, mai natural... Aici e și o omidă. Mie îmi plac foarte mult ciupercuțele, cum arată”. Consideră că o reprezintă și este foarte decorativ.

Potrivit interviuatei I. B., funcția estetică a tatuajului este deosebit de importantă în ceea ce privește aparența feminină/*look-ul*, desenul luând parte la întreg ansamblul frumuseții feminine în contemporaneitate: „(În ce măsură tatuajul, hainele, culoarea părului participă la construcția imaginii personale?) – Cred că toate țin de stil. Și mi se pare că, și ca să porți un tatuaj, trebuie să știi cu ce să-l asortezi și nu mă refer numai la haine, trebuie să știi să-l asortezi și cu atitudinea potrivită, cu cuvintele potrivite, pentru că același tatuaj purtat de trei persoane diferite – una care nu vorbește cum trebuie și una care nu se îmbracă cum trebuie – o să arate diferit. Și mi se pare că îți completează stilul, e ca o pereche de cercei, ca un palton bun, o pereche de încălțăminte de calitate, așa îl văd”.

Tatuajul ca parte a acestui ansamblu, ca produs sartorial, configurează acel tipar și în exemplul unei alte persoane intervievate, A. M.: „(Care este motivația ce te îndreaptă înspre achiziționarea unui tatuaj?) – E ca și cum ți-ai dori un inel sau o bijuterie [și accesarea lui] îți aduce la fel de multă satisfacție”. Compararea desenului corporal cu un obiect vestimentar, făcută de cele două interlocutoare, nu reduce tatuajul doar la un produs oarecare, pur și simplu. Un desen pe trup este perceput drept o operă de artă, achiziționarea lui fiind comparată cu aceea a unui obiect de lux, autentic, creat de un designer, original, personalizat. Astfel, tatuajele lnei sunt realizate de către un artist. Aceasta însă nu consideră cele două categorii, artă și modă, ca fiind distincte, ci un melanj al cărui rezultat, în cazul ei, concură la stilul pe care-l abordează. Tatuajele lnei sunt valorificate atât prin intermediul hainelor, cât și al atitudinii: „Eu îmi aleg hainele în funcție de tatuaje, am ajuns să-mi gândesc ținuta în funcție de tatuaje, pentru a le lăsa să respire, dacă le am, să facă parte din întreg pachetul. Să le contextualizez” (I.B.). Acest tip de abordare a tatuajului îl regăsim cel mai adesea la femeile care sunt pasionate de tatuaj și de modă, deopotrivă. Funcția estetică se îmbină cu cea simbolică, fiecare dintre tatuajele lnei comunicând (către ea însăși) un moment sau o persoană importantă din viața ei. În acest sens, stilul abordat reflectă viața interioară, sinele. Fie însă că vorbim de o persoană ce valorizează foarte mult latura estetică (alocând sume mari de bani, investind timp), fie

că ne referim la un tatuaj mai modest, considerat kitsch, există o încărcătură simbolică a gestului, modelul ales fiind aproape întotdeauna conectat la aspecte de viață privată (familie, prieteni, iubit, rit de trecere).

În interviul realizat cu O. Ț., aceasta descrie pasiunea pentru tatuaje și atenția cu care selectează artistul tatuator, modelul și plasarea pe corp a desenului. Tatuajele sunt evaluate ca o formă de artă extrem de personală.

Estetica desenului primează; semantica acestuia îi sporește frumusețea: „Tatuajele le fac pentru mine. Niciodată nu țin cont când îmi cumpăr haine să le aleg în așa fel încât tatuajele să fie scoase în evidență. Mai mult, cred că dacă nu cunoști povestea din spatele lor, nici măcar nu sunt percepute la adevărata lor valoare”(O.Ț.).O motivație importantă în dobândirea tatuajului ce se impune a fi analizată este cea a însemnării, punctării unui prag important din viață. Vorbim astfel de tatuajul ca rit de trecere. Modelul, în latura sa estetică, se situează pe planul secund, gestul și procesul căpătând valoare simbolică. Este o categorie de tatuaj ce marchează separarea individului de un anumit grup (părinți, sau soț), care a(u) exercitat control asupra alegerilor personale ale persoanei în cauză (Sanders 1998: 406). În anumite cazuri, tatuajul indică trecerea peste o perioadă dificilă, tatuajul confirmând încheierea episodului traumatizant.

În interviul realizat cu A. M., rațiunea ce a stat la baza realizării unui tatuaj, dar și iconografia aleasă, au reprezentat încercarea de a dobândi controlul asupra corpului și, implicit, asupra propriei vieți: „(Care a fost contextul în care te-ai hotărât? Ce te-a determinat?) – Cred că mi-am făcut tatuajul pentru a-mi demonstra mie că sunt puternică; reprezintă, de fapt, un dragon – pentru mine, dragonul reprezenta puterea și datorită faptului că trăiam sub dominație germană în casă, unde limitările erau multe.” (A. M.)Alegerea dragonului este una interesantă. Rar întâlnită la femei, tema respectivă se identifică din ce în ce mai frecvent la bărbații privați de libertate (fără a fi, totuși, o categorie specifică), în penitenciar, unde joacă rolul de amuletă protectoare și conferă purtătorului sentimentul de putere și control.

Atmosfera în care interviuata a crescut a fost descrisă ca un mediu cât se poate de restrictiv: „(A fost un act de răzvrătire?) – Nu știu dacă răzvrătire...Ba da. Putem să spunem și că a fost un act de răzvrătire, poate pentru faptul că primeam bătaie cu regularitate de la taică-miu, că aveam interdicții peste interdicții și pedepse peste pedepse, pentru absolut orice și pentru faptul că la 19 ani trebuia să-i cer permisiunea să mă duc la cinema. Eram mereu întrebată la ce oră vin...Mi se părea că ăsta a fost un lucru pe care puteam să-l fac eu. Cumva. Și că pot să fac ceva mai mult decât mi se spune să fac.” (A. M.)

Tatuajul simbolizează trecerea de la controlul parental, dintr-o zonă restrictivă, către libertate și autocontrol. Pasul a fost unul cât se poate de dificil și periculos, mama interviuatai pronunțându-se împotriva unui asemenea gest: „I-am zis mamică-mii că vreau să-mi fac un tatuaj și mama a zis: „*Doamne ferește, că nu știi ce o să se întâmple, te omoară taică-tu, te dă afară din casă, Doamne ferește.*” (A. M.)

După ce a A. M. și-a făcut tatuajul, surorile sale au privit-o cu frică și fascinație: „Și cumva poate fetele m-au privit cu teamă, că nu o să fie de bine, toată familia va avea de suferit, și o va lua și maică-mea [bătaie], în frunte cu mine...Sau cine știe care ar fi fost repercusiunile. Pe de altă parte, ce cool că ai îndrăznit să faci chestia asta, nici care nu are tatuaj și nu cred că și-ar face tatuaj.” (A. M.)

Chiar dacă interviuata nu a părăsit căminul abuziv decât după un an, tatuajul a ajutat-o să reziste, oferindu-i o imensă satisfacție. „(Ai fost mândră?) – Mândră că am reușit să fac ceea ce am vrut să fac...Am avut satisfacția că l-am făcut.” (A. M.) În interviul realizat cu Cristina (cinci tatuaje), motivația dobândirii primului desen reflectă o stare acută de gol, un moment extrem de tensionat ce trebuia exorcizat: „(Ce v-a determinat, influențat?) – Pentru că am fost atât de nefericită în mine și cu mine, și am zis că trebuie să fac ceva ieșit din comun și nu am știut ce să fac...Și mi-a venit acuma...ori plec de acasă ori îmi fac un tattoo...Deci a fost o chestie rebelă. Am vrut să fac ceva ce este interzis, ce nu mă reprezintă deloc...Simțeam că trebuie să-mi găsesc un ventil”(C.H.)

Depresia, încercarea de a se reechilibra prin intermediul unei opțiuni, precum desenul corporal, au constituit rațiunea de bază a realizării tatuajului. El s-a configurat într-un instrument de atenuare a durerii interioare, prin aplicarea (suportarea) unei dureri fizice.

Din perspectiva procesului de dobândire, povestitoarea îl descrie ca pe un teribil travaliu. Deciziile în privința alegerii salonului, tatuatorului, modelului au fost făcute sub imperiul momentului. Întregul proces s-a aflat sub semnul unei stări psihice fragile. „(De ce ai plasat tatuajul tocmai în acel loc?) – Pentru că mi-a zis tatuatorul. Nici măcar nu mai știu, căci nu am planificat nimic. A fost un coșmar. Când am văzut-o acuma pe Carla (fiica naratoarei, n.n.) cum și-a planificat tattoo-ul, de ce, cum, când, cum și-a ales artista...Acuma mi-am dat seama de multe lucruri...(Cum a decurs procesul? Cum ai ales artistul tatuator?) – Nu am ales nimic...M-a dus un coleg de lucru și stomacul mi-a zis «fugi de aici» și nu am fugit și a fost atât de penibil totul...(De ce?) – Pentru că cred că era beat mort ăla, nu știu, cred că m-am simțit paralizată. Nu știu, eu am fost tot timpul. Eu nu am avut personalitate, mie mi s-a zis tot timpul de când eram mică, că nu ești bună de nimic, de la mama – acum traumele astea încep să le înțeleg și le prelucrez de mult, acum învățând traumele copilăriei, au venit foarte multe” (C. H.)

Povestea celui de-al treilea tatuaj, precum și motivația, sunt legate de achiziționarea primului. O copilărie cu multe restricții, al căror efect s-a conștientizat și, mai târziu, un impas major în căsnicie, au reprezentat rațiunea pentru care interviuata a ales tatuarea ca formă de exprimare, de catharsis a tumultului interior. „Al treilea tatuaj este bicicleta. După cum vezi, este și făcută greșit, e simplă. Am plecat pentru prima dată singură la Barcelona după ce am hotărât că voi divorța. Și am avut un accident cu bicicleta pe la 18-19 ani. Pe mine nimeni nu m-a învățat să merg cu bicicleta, părinții nu s-au ocupat de noi și eram foarte introvertite [eu și sora mea] și crescute cu basmaua în cap...trebuie să

recunosc. Nu aveam voie la discotecă, nu aveam voie la film, nu aveam voie la cofetărie, nu aveam voie niciunde.” (C. H.)

Semnificația tatuajului vorbește de trecerea unui prag, încheierea unei căsnicii și un nou început, caracterizat printr-un gest care pare banal la suprafață, dar dificil pentru interviuată, învățarea mersului pe bicicletă. „M-am înscris la un curs și am văzut că aveau doar semicurse vintage. Și am zis nu, mulțumesc. Îmi era o frică teribilă de semicurse...și mai erau două americance, eram, cred, șase în total...Și tipul a fost atât de drăguț, un tip pe la douăzeci și ceva de ani, și mi-a zis te rog încearcă, te rog din suflet încearcă, și am încercat și am reușit și m-am plimbat prin Barcelona cu semicursa.” (C. H.)

Procesul dobândirii tatuajului a fost complet diferit față de accesările anterioare. Artistul a fost recomandat de către fiica povestitoarei, iar la salon a fost împreună cu soțul. Dacă la o primă analiză identificăm un tatuaj a cărui semnificație titrează un prag de trecere, acestuia i se adaugă încă unul, acela de amuletă: „Și ăsta este de fapt un *reminder to love myself*. Și să încetez să mă mai judec. Pentru că ăsta a fost primul pas, urcându-mă pe bicicletă cu străini, când îți arăți vulnerabilitatea.” (C. H.)

Într-un alt interviu, D. M. explică achiziționarea tatuajelor (o păpădie și vulpea din povestea *Micul prinț*, de Antoine de Saint-Exupéry) prin filtrul traumelor cauzate de divorț și descoperirea cancerului. Dobândirea tatuajului a marcat un moment de reflecție asupra trecutului și a începerii unei noi etape. El este plasat la vedere, funcționând, ca și în cazul subiectului Cristina, drept amuletă protectoare: „Este într-un loc vizibil, intenționat l-am făcut acolo, ca să-mi amintesc, astfel încât să poată fi vizualizat permanent”. O promisiune către sine care trebuie rememorată constant: „Da, are o semnificație aparte. Să pot lăsa în urmă ce a durut, ce nu îmi face bine”.

Momentul, ca reper în timp, are semnificație. „Eram într-o relație dureroasă, fără viitor, din care trebuia să ies. Dar ulterior am realizat că am mult mai multe de lăsat în urmă. Am fost bolnavă, am avut cancer și după ceva vreme, am realizat cât de mult m-a afectat și câte port în mine. Și traumele din copilărie. Și divorțul. O grămadă de lăsat în urmă. Și este un bun reminder”.

Intenția tatuajului, reflectată prin plasarea sa la vedere, a fost de a-i prelungi efectul pe termen nelimitat: „(Ce spune acest tatuaj despre dumneavoastră? Ce sentiment v-a dat accesarea? Și apoi purtarea acestuia? Cât de des vă mai gândiți acum la tatuajul făcut? Îl priviți zilnic? Trec mai multe zile și nu vă amintiți de el?) – Cred că spune despre mine că lupt în continuare. Cu demonii mei. Am fost foarte bucuroasă când l-am făcut. Mă bucur de el de câte ori îl privesc. Da, îl privesc zilnic și îl îngrijesc în mod constant”.

Cel de-al doilea tatuaj al Danei este plasat tot la vedere, pe antebrațul stâng. Dacă primul tatuaj a reprezentat o exorcizare a trecutului, precum și o cale de a o motiva, de a se raporta diferit, pozitiv la istoria vieții ei, de a o împinge înspre un viitor proiectat ca luminos, vulpea din *Micul Prinț* simbolizează partea pozitivă a vieții, evocându-i pe toți aceia care au susținut-o în perioada dificilă a bolii. Acest tip de tatuaj se poate interpreta

și ca talisman, o conștientizare permanentă a faptului că este susținută, apreciată, dar mai ales că nu este singură.

„Al doilea tatuaj era și el în plan de multă vreme. Nu este o evoluție. Sunt complet diferite, pe mâini diferite. Este un simbol și un semn de mulțumire pentru cei care m-au ajutat să trec prin perioada bolii. Nu puteam să scriu toate numele pe mână. Este Vulpea din Micul Prinț, care reprezintă pentru mine simbolul prieteniei”.

Tatuajele intervievatei nu intră în categoria tatuajelor *de autor* sau a celor cu tematică tradițională. Acestea au fost găsite pe internet și preluate fără a interveni cu modificări. Motivația ce a stat la baza accesării și purtării lor nu este una estetică, a unei persoane pasionate de fenomenul tatuajului.

„Pentru mine, tatuajele mele sunt un reminder. O urmă definitivă pe trupul meu. O oglindire a ceea ce port în mine” (D. M.) Semnificația tatuajului este esențială, prevalând în alegerea unui tatuaj: „(Mai vreți să vă faceți și altele?) – Da, vreau. Pentru că mai am lucruri să îmi spun. Vreau să îmi scriu „respiră” pe încheietura mâinii drepte. Pentru că este important să respiri conștient și pentru că în timpul radioterapiei am auzit cuvântul de sute de ori”.

Gestul tatuării, precum și modelul ales, pot reflecta devotamentul, dragostea față de o altă persoană cu care individul a fost (este) angajat într-o strânsă relație emoțională. Fie că este vorba despre o persoană din familie, un iubit, prieten apropiat sau un animal de companie, femeile aleg de multe ori un concept de tatuaj care să oglindească acest atașament. În cele ce urmează, vom examina tipul de tatuaj ce simbolizează această legătură profundă cu o persoană decedată: tatuajul comemorativ. În această subcategorie, vom explora două tipologii: tatuajul ca formă de aducere aminte a persoanei dispărute și tatuajul comemorativ, ca ritual de doliu.

În interviul realizat cu O. Ț., aceasta explică motivul dobândirii tatuajului ca fiind o combinație între pasiunea pentru desene corporale și încărcătura semantică a acestora. Grafica tatuajului în cauză a fost realizată de artistul Cebanenco Stanislav, imaginea comemorându-l pe bunicul decedat al interlocutoarei noastre: „Următorul tatuaj? E un cal. Și un copac cu crengile în jos și rădăcinile în sus – aici deja am lucrat cu un artist care să mi-l conceapă ca o lucrare. De ce este copacul cu capul în jos? Pentru că bunicul meu a ales să salveze calul și a murit el, și de aceea copacul care simbolizează viața e cu capul în jos”.

O. Ț. acordă un interes deosebit esteticii tatuajului, autenticitatea lui fiind prioritizată în economia procesului de dobândire. Oana alege să poarte un produs original, care nu va mai fi replicat și care a fost realizat doar pentru ea, iconografia reprezentând o secvență a experienței personale/o felie de viață. „(Ce valorizezi la un tatuaj? Componenta estetică sau semnificația/conținutul?) – Cred că ambele. Estetic – vreau să arate bine, asta e clar, dar în ceea ce privește calul, prea puțină lume înțelege estetica lui, mie îmi place la nebunie și-l simt că e al meu și ca semnificație, da, pentru mine toate au o semnificație și

cred că și stilul meu de a fi, că niciodată nu mi-a plăcut să copiez ceva, cu atât mai mult nu mi-aș face un fluturaș sau altceva din categoria asta”.

Putem emite ipoteza că atenția cu care interlocutoarea a ales subiectul tatuajului, narațiunea acestuia, grija pentru detalii reflectă respectul și atașamentul pentru bunicul dispărut. Iconografia tatuajelor comemorative include texte, mesaje, portrete ale dispărutului sau obiecte, imagini, care-l evocă pe acesta. Pentru purtător, tatuajul se circumscrie unui relicvariu sau categoriei amuletelor.

În interviul realizat cu C. H., vom analiza tatuajul comemorativ din perspectiva unui potențial ritual de doliu. Tatuajul a fost realizat la câteva luni după moartea fiului ei, survenită la vârsta de 21 de ani, după o teribilă și fulminantă boală:

„Al doilea l-am făcut în 2011, după ce a murit Patrick – ne-am dus să-i luăm lucrurile de la colegiu și au venit prietenii lui și Emily a venit cu scrisorile lui, și el se semna tot timpul într-un anumit fel și Emily a zis că vrea să-și tatueze sub inimă o semnătură pe care numai ea și Patrick o înțelegeau”.

Grafica tatuajului este reprezentată de un trandafir, semnătura de artist a fiului ei: „Este semnătura lui Patrick, „Pat” și un trandafir ciudat, dar Patrick, în toate desenele lui, deci este el, a fost copiat de pe semnătura lui Patrick”. În acest context, regăsim tatuajul ca o formă de parcurgere a unui lung proces de vindecare, o etapă în ritualul doliului.

Reprezentarea simbolică prin tatuaj a celui pierdut stabilește o legătură permanentă între interviuată și fiul ei, o formă de prezență înscrisă pe piele:

„Mi l-aș fi tatuat pe frunte. Eram într-o așa o durere, că nici nu știam”. Permanența tatuajului reprezintă un confort pentru purtător, asigurarea faptului că amintirea celui dispărut va rămâne pentru totdeauna cu el. Tatuajul, ca bun simbolic, oferă purtătorului oportunitatea de a-și exprima durerea interioară, de a încuraja exteriorizarea sentimentelor și a emoțiilor (Castle, Phillips, 2003). Pentru Cristina, a reprezentat o formă de conversie a durerii profunde, a agoniei pierderii fiului, dar și o încercare de a înțelege lipsa de sens a unei astfel de pierderi.

Un alt tip de tatuaj pe care îl putem încadra în categoria tatuajelor feminine este tatuajul de mascare, de cosmetizare a unei cicatrici. Urmele ce se doresc a fi camuflate sunt cele cauzate de un accident, o intervenție chirurgicală, semne (defecte) din naștere, considerate inestetice sau urme ale automutilării (percepute ca fiind cele mai stigmatizante). Prin intermediul tatuajului, femeile au posibilitatea de a-și reconfigura corpul, propria imagine despre un trup afectat traumatic, cicatricile fiind considerate, de către subiecții în cauză, un stigmat. Semnele de pe suprafața tegumentului lasă urme adânci în psihicul pacientelor, afectându-le pe termen lung, ducând la scăderea încrederii de sine și provocând anxietate și traumă.

În interviul realizat cu A. M., cicatricea rămasă în urma unei intervenții chirurgicale la picior este descrisă în termeni foarte duri, reflectând gradul de afectare provocat de un episod dureros, fizic și emoțional.

„În contextul operației de la picior, ți-ai cosmetiza cicatricea cu un tatuaj?” – Mi se pare o idee bună, cred că transformă ceva hidos în ceva frumos și lumea nu o mai percepe ca pe o chestie monstruoasă, e prea mult spus, ca pe un defect... Și X (chirurg plastician) recomandă tatuarea mamelonului în contextul intervențiilor asupra sânului (la cancer)” (A. M.). Potrivit naratoarei, medicul care s-a ocupat de caz sugerează tatuarea ca formă de cosmetizare.

În cadrul discuției avute cu artista tatuatoare L. B., aceasta povestește despre tatuajele de cosmetizare. În categoria clientelor cu cicatrici, cele mai multe dintre ele aveau deja tatuaje, fiind pasionate de fenomen. Acestea nu se simțeau stigmatizate, rațiunea lor fiind una de simplă ornamentare: „Cele mai multe le acoperă pur estetic”. Putem specula că, având deja tatuaje, camuflarea semnelor traumatismului reprezenta un viitor proiect. În categoria persoanelor având astfel de răni, artista indică o singură persoană: „Doamna cu sânul a fost singura cu o motivație bazată pe traumă și pe faptul că nu mai suporta să se uite în oglindă”.

Un alt tip de cicatrice care se dorește a fi mascată este cea rezultată în urma operației plastice de augmentare a sânilor. Unele dintre femei experimentează o senzație de rușine, provocată de *negarea propriului corp* prin aceste intervenții, iar în relația cu partenerii, ele gestionează cu dificultate sentimentul unei potențiale nesincerități/a unei imposturi, ce ajunge a fi demascată. Senzația este resimțită și din cauza faptului că mulți dintre parteneri își exprimă dezamăgirea în fața așa-numitei fraude. Reacția partenerului transformă gestul (de augmentare a sânilor) în stigmă: raportarea se face la modelul patriarhal, care impune naturalețea, puritatea. În acest sens, corpul este afectat de normele și valorile grupurilor din care facem parte – în cazul de față, ale unei comunități ce care și acum principii conservatoare.

Cele mai devalorizante cicatrici sunt cele generate de automutilare. Prin intermediul tatuajului, stigma se transformă într-un subiect al privirii ce nu mai dezgustă. Multe dintre saloanele din Occident oferă servicii gratuite în aceste cazuri. În interviurile realizate cu posesorii de saloane din România, nu am întâlnit acest tip de tatuaje.

Concluzii

Tatuajul, care acum 30 de ani era văzut ca o formă de expresie a unei categorii sociale aflate la periferie, marca o diferență nedorită, o stigmă tradusă prin devianță, infracționalitate, sărăcie. În contemporaneitate, odată ajuns în straturi superioare ale societății, acesta nu mai reprezintă o *pată* ci, dimpotrivă, se transformă într-un instrument de îndepărtare a ei. Prin intermediul tatuajului, femeile redevin stăpâne pe propriul corp, își redobândesc încrederea în ele și transformă un episod traumatizant (permanent reamintit de urmele lăsate pe piele), într-un artefact plăcut privirii proprii, dar și a celorlalți.

Corpul apare astfel ca proiect și drept frumusețea construită. Prin urmare, tatuajul tinde spre o formă de artă, estetica jucând un rol important. Bărbați și femei deopotrivă își construiesc imaginea exterioară, „frumusețea devenind tot mai puțin un dat și tot mai mult o prelucrare, tot mai puțin un destin și tot mai mult un proiect, o manifestare menită a se răspândi și a fi fabricată.” (Vigarello 2006: 254) În această grilă de lectură, tatuajul, ca podoabă sau ornament, constituie, prin semiotica sa, o reprezentare vizuală a sinelui (credințe morale, religioase, politice etc.), o comunicare simbolică a unei fațete identitare (Barron 2013: 120), un fin acord între interior și exterior, între suflet și epidermă, precum și o transpunere a unui eu marcat. Astfel, tatuarea devine expresia eu-lui metamorfozat pe piele (Vigarello 2006: 254).

Bibliografie

- Atkinson, Michael, *Pretty in Ink: Conformity, Resistance, and Negotiations in Womens Tattooing*, în „Sex Roles. A Journal of Research”, vol. 47, nr. 5–6, 2002.
- Barron, Lee, *Social Theory in Popular Culture*, London, Lagrave MacMillan, 2013.
- Braunberger, Christine, *Revolting Bodies: The Monster Beauty of Tattooed Women*, în „NWSA Journal”, vol. 12, nr. 2, 2000.
- Castle, J., & Phillips, W. L., *Grief Rituals: Aspects that Facilitate Adjustment to Bereavement*, în „Journal of Loss and Trauma”, nr. 8 (2003).
- Connelly, Frances S., *The Grotesque in Western Art and Culture: The Image at Play*, New York, Cambridge University Press, 2012.
- Corbin et al.: Corbin, Alain, Courtine, Jean-Jaques & Georges Vigarello, *Istoria corpului*, Editura Art, București, 2009, vol. III.
- Coward, Rosalind, *Female Desires*, New York, Grove Press, 1985.
- Dann et al.: Dann, Charlotte, Callaghan, Jane & Lisa Fellin, *Tattooed female bodies: Considerations from the literature*, în „Psychology of Women Section Review”, 18(1)/2016.
- Galliot Anne & Julien Sebastien, Pascal Bagot, *Tattoo*, Paris, Musee du Quai Branly, 2015.
- Holmes, Dominique, *The Painted Lady. The art of tattooing the female body*, London, Ryland Peters & Small, 2013.
- Kosut, Mary, *Tattoo Narratives: The Intersection of the Body, self-identity and society*, în „Visual Sociology”, 15(1)/2000.
- Mifflin, Margot, *Trupuri subversive: o istorie secretă a femeilor și tatuajelor*, București, Editura Hecate, 2015.
- Orbach, Susie, *Corpuri*, București, Editura Trei, 2018.
- Sanders, Clinton, *Marks of Mischief: Becoming and being tattooed*, în „Journal of Contemporary Etnography”, vol. 16, nr. 4/1988.

Scârneci, Florentina, *Îndrumar de cercetare calitativă în științele socio-umane*, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2006.

Teampău, Petruța, *Corp gândit – Corp trăit*, în Laura Grünberg (coord.), „Introducere în sociologia corpului. Teme, perspective și experiențe întrupate”, Iași, Polirom, 2010.

Vigarelo, Georges, *O istorie a frumuseții. Corpul și arta înfrumusețării din Renaștere până în zilele noastre*, Chișinău, Editura Cartier, 2006, p. 231.

Editor in chief:

Cosmin GOIAN

Phone: (+40) 0744 810 318

E-mail: cosmin.goian@e-uvvt.ro

Adress: Blvd. Vasile Pârvan, No. 4, 300233, Timisoara, Timis, Romania

ISSN 2668-3512

ISSN-L 2668-3512

Empirical Research in Social Work and Sociology

Editura Universității de Vest din Timișoara